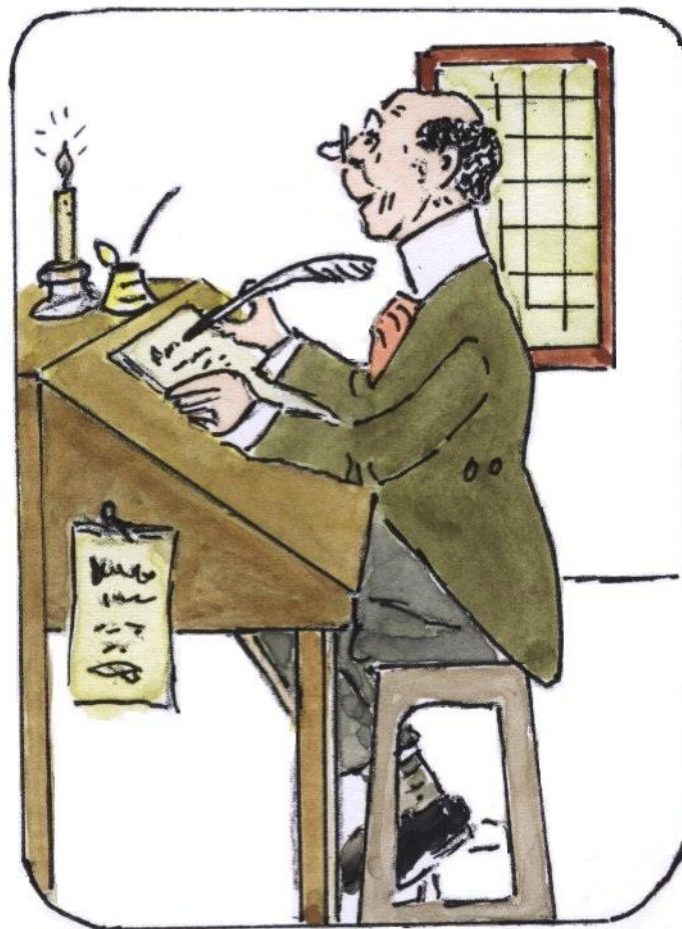

PIETER CORNELISS van LEVENDALE

NOTARIS IN TROEBELE TIJDEN

Geannoteerde extracten uit protocol A (RAZE 2038) 1576 - 1586

(naar [hoofdscherm](#) Levendale)

P.A. Harthoorn 2011

P.A. Harthoorn
Amsterdam
Augustus 2011

M.P. Smallegange
Waddinxveen
Tekstbewerker

INHOUDSOPGAVE

1	Levendale, de Reimerswaler	10
1.1	Genealogie Pieter Levendale.....	10
1.2	Wapen Levendale	11
1.3	Het notarisambt en Levendale's aanstelling	11
1.4	Iets over datering en jaartijlen	14
1.5	Heiligendagen op rijm	15
2	Protocol A 1581-1587 (RAZE 2038)	18
2.1	Begin RAZE 2038	18
2.2	Overdracht van Thienden.....	18
2.3	Attestatie van den dach des doots van Josijne Euwouts, huijsvrouw was van Jan Noutsen.....	19
2.4	Testament van een weduwe uit Sint Maartensdijk	19
2.5	Protest crediteuren van sterfhuis Joris Joachims uit Sint Maartensdijk.....	22
2.6	Procuratie om geld te innen voor Pastoor Jacob Oole	22
2.7	Protest prior Carthusers contra dijkgraev ende gezworens Gorus hoec	22
2.8	Arrest op een hudeschip	23
2.9	Capellerie bij 's Heer Arendskerke	23
2.10	Vraagtekens.....	23
2.11	Begin jaar 1578.....	24
2.12	De krankzinnigverklaring van Joos Mertsz.....	24
2.13	Attestaties en insinuaties huis in Bergen op Zoom	25
2.14	Fraudeur of heilige onschuld? Het verhaal van Cornelis van Sweden	25
2.15	Een huwelijkscontract en een huisnaam	27
2.16	Bijnamen	27
2.17	Nog een procuratie van Jan de Smidt,	27
2.18	Attestatie leven Anna Delvaille.....	28
2.19	Codicille vrouwe Delvaille	28
2.20	Procuratie van Pieter Gillisz.....	28
2.21	Acoord schepenen Sint Maartensdijck	28
2.22	Begin jaar 1580.....	29
2.23	Het testament van de dijkgraaf van Gorishoek	29
2.24	Transacties tussen oud Reimerswalers	29
2.25	Quater Troy goed.....	29
2.26	Problemen rond dijkwerken	29
2.27	Een gift aan de gardiaan van de minnebroeders.....	33
2.28	Jan de lange reus in het huis de Griffioen in Bergen.....	33
2.29	In 1580 verhuisden toch nog mensen naar Reimerswaal.....	34
2.30	Het huis waar de pastoor van Sint Annaland placht te wonen	34
2.31	Een polder bedijkt door Andries Vierlingh.....	34
2.32	Weer een Van Couwerve	34
2.33	Gevlucht vanwege de troublen, maar toch niet zonder trubbels	34
2.34	De voorouders van de Van Oosten's uit Yerseke.....	35
2.35	Schuldenaar tegen wil en dank.....	37
2.36	Een capellanie in Yerseke	38
2.37	Hoe ging dat ook alweer? Hoeveel handtekeningen nodig?	38
2.38	Begin jaar 1581.....	40
2.39	Een alias of bijnaam.....	40
2.40	Testament met fundatie van een college	41

2.41	Verhuring van een huis op Tholen	41
2.42	Buitenechtelijke kinderen delen mee in de erfenis	41
2.43	Procuratie over land onder Halsteren	42
2.44	Telkens weer Reimerswaal	42
2.45	Procuratie tot inning schulden.....	42
2.46	Een woordenwisseling met ernstige afloop.....	42
2.47	Testament van een man met een bijnaam	43
2.48	Testament van een dekaan van de collegiale kerk te Bergen op Zoom.....	43
2.49	Levendale's eerste akte in Goes	44
2.50	Doodslag moet betaald worden	44
2.51	Hongersdijk	45
2.52	Begin jaar 1582.....	46
2.53	Connectie met Antwerpen en bedrog bij koop brouwerij	46
2.54	Attestatie over prijsering	46
2.55	Een stuk genealogie	47
2.56	Niet iedereen weet hoe hij een graantje kan meepikken.....	49
2.57	Certificeren van kinderen.....	49
2.58	Ingewikkelde familierelaties	50
2.59	Procuratie van Jan van Haverbeke.....	51
2.60	Kwestie over een koe.....	52
2.61	Testament van twee geboren Reimerswalers	53
2.62	Twee akten die met Reimerswaal te maken hebben	53
2.63	Goederen van de stad Reimerswaal.....	53
2.64	Over het recht van doorgang over een weggetje bij een hoeve in 's Heer Arendskerke	54
2.65	Testament van een molenaar	55
2.66	Een zaak voor het Hof van Holland.....	56
2.67	Een molenaar uit Kruiningen	56
2.68	Permissie om goederen van wezen te mogen verkopen om daarmee schulden te betalen	56
2.69	Verkoop van gewassen uit de polder van Nieuw Strijen	57
2.70	Zij kon nu het goede van het kwaad onderscheiden	57
2.71	Kustbewaking. Onwil of communicatieprobleem?	57
2.72	Testament van Maijken Ellewouts	60
2.73	Een nazaat van ?	60
2.74	Een onrechtmatige claim van twee erfenissen	61
2.75	Reimerswalers, jongens onder elkaar	61
2.76	Onenigheid over een hoeve in Nisse	61
2.77	Begin jaar 1583.....	62
2.78	Testament van Jheronimus de Mol. en hij kwam niet ongewapend.....	62
2.79	Lammertienden op een stelle bij Westenschouwen.....	62
2.80	Testament van Jan van de Wijele	63
2.81	Huur van tienden in 's Heer Arendskerke.....	63
2.82	Bewijs van een afbetaalde schuldbrief.....	64
2.83	Protest van een ambtman uit Antwerpen	64
2.84	Een donatie bij testament door een inwoner van Sint Maartensdijk	64
2.85	Een contract met een engelsman, die goed kon kletsen maar niets deed.....	65
2.86	Een familierelatie op Schouwen.....	65
2.87	Inventaris van het sterfhuis van Jacob Bouwensz in Tholen	65
2.88	Koop van het huis Den Hoogen Steegher	66

2.89	Uit Duiveland verjaagd	67
2.90	Accoord tussen een Friese veekoper en een schoenmaker uit Kleef	68
2.91	Procuratie om een zaak voor het Hof van Holland te behartigen.....	68
2.92	Goes als (tijdelijk) toevluchtsoord van Rooms Katholieke geestelijken	69
2.93	Canonisatie en een protest	69
2.94	Een octrooi om te bedijken, of in dit geval herstel van een dijk, kost geld	71
2.95	Vervolg van de transacties van Cornelis en Elizabeth Pijck.....	71
2.96	Een mondelinge belofte van terugbetaling.....	72
2.97	Wel gezaaid, maar niets ontvangen	72
2.98	Pachters van land in Monsterhoek.....	73
2.99	Liquidatie van schulden	73
2.100	Verkoop goederen, en toch weer niet, van der Doest in Kloetinge	74
2.101	Verkoop goederen gravin van Zwartsenburch, Monsterhoec	74
2.102	Mensen uit Ovezande.....	74
2.103	Het huis de Zwartten Pot in Bergen op Zoom.....	75
2.104	Gevecht om een schor tussen ambachtsheren	75
2.105	Testament van een non.....	77
2.106	Testament van een arbeider.....	78
2.107	Een huis in Bergen op Zoom genaamd Zelandt	78
2.108	Procuratie Willem Dircxsz	79
2.109	Arrest op een schuit	79
2.110	Procuratie om in Antwerpen schulden te innen.....	79
2.111	Non Tanne van Brijene	79
2.112	Geboeleerd met de Spanjaarden?	79
2.113	Een ongelukkig einde van een dienstmeisje.....	80
2.114	Een handvol slijk kan veel teweegbrengen. Oproer in het Magdaleenestraatje in Goes	80
2.115	Testament van Jan Lemmens en Lijsbeth Danielsdr	83
2.116	Testament van Jan Dignusz uit Kruiningen	83
2.117	De erfenis van Mr. Jacob Visschers uit Scherpenisse	83
2.118	Getuigenissen over een koopdag	84
2.119	Het verloren proces van Tanne Jans van Leijen.....	85
2.120	Begin jaar 1584.....	86
2.121	Procuratie om voor het Hof van Holland op te treden.....	86
2.122	Testament van Enghel Vincentsz. tinnegieter	86
2.123	Verwonding van Henrick Jansz uit Kapelle.....	86
2.124	Christina Hubrechtsdr ten onrechte in opspraak gekomen	86
2.125	Een linnenkraam op de markt van Goes	87
2.126	Constituering door Adriaen van Stapele aan mr. Jan de Ridder	88
2.127	Constituering door Govaerd Claisz van Eijck.....	88
2.128	Constituering door Jacob Adriaensz Boom	88
2.129	Accoord over een sterfhuis.....	88
2.130	Testament van een herbergier	89
2.131	De voorgelij over de kinderen van Lenardt Jansz Schuijtenaer	89
2.132	Verklaring ontvangen geld van verkocht wei in Vlake	89
2.133	Sponsalia of verloving. Een huwelijksbelofte	89
2.134	Attestatie voor de rentmeester van de Heer van Kruiningen	90
2.135	De familie Hallinck.....	91
2.136	Veiling van een schepen schuldbrief	92
2.137	Machtiging voor levering van een huis in Oudelande	92

2.138	Verklaring over vaderschap van een buitenechtelijk kind	92
2.139	Over eigendom van een boomgaardje gelegen in de Groe	92
2.140	Verpachting van land in Waenskinderen bij Kloetinge	93
2.141	Verklaring over “oude costuijmen” betreffende schepenbrieven	93
2.142	Testament van Jacob Harrentsz en Martine Pietersdr.....	94
2.143	Testament van Anthonia Geleijns de Vosdr.....	94
2.144	Testament van Bastiaen Jacob Ools en Tanneken Broers	95
2.145	Verkoop van koolzaad	95
2.146	Transport van tienden van het kapittel van Oud Munster te Utrecht.....	95
2.147	Testament van Jacobmijne Huijbrechtsdr	95
2.148	Over landen verkocht door de Gravin van Nassau	96
2.149	Huwelijkse voorwaarden Artus Tabbaert uit Antwerpen	96
2.150	Attestatie van de waardin van de herberg Den Horen	97
2.151	Wijziging van een testament	97
2.152	Verklaring voor de vrouw van een ruiters van de blaucocx?	97
2.153	Ontvangst van een valse kruisdaalder	98
2.154	Testament van twee kinderen van Cornelis Baltens	99
2.155	Verklaring van een vluchteling.....	99
2.156	Het besloten testament van Boudewijn Assuerus.....	99
2.157	Erfgenamen van een vrouw uit Mechelen.....	100
2.158	Het huis die Rose als verzekering	101
2.159	Presentatie op verzoek van Michiel Adriaensz	101
2.160	Testament van Jacob Boom en zijn vrouw	101
2.161	Attestatie van notaris Jan Arnoldi	103
2.162	Over handel in zaad in de herberg Den Horen	103
2.163	Over verkoop van koolzaad	104
2.164	Testament van Pieter Willemsz en Digne Boudewijnsdr, poorters van Goes.....	104
2.165	Onenigheid over de huurprijs van een huis	104
2.166	Over de aanleg van een pomp van een waterput naar een herberg	105
2.167	Testament van Cornelis Cornelisz Kelle op den Weel	105
2.168	Verpachting van land van de oude Geertruijdt Lams	105
2.169	Testament van een jongedochter uit Gent.....	106
2.170	Huwelijkscontract van Francois Eversdijk	106
2.171	Aanwezig bij huwelijk van Francois Dignusz en Cornelia Smallegange	106
2.172	Het stellen van een windmolen te Yerseke en een man uit Elst in het land van Aalst	106
2.173	Testament van Jasperijne Adriaensdr	107
2.174	Begin jaar 1585.....	107
2.175	Testament van Michiel Claiss Scheriaer	107
2.176	Een stamboom Hoecx	107
2.177	Over de ligging van de zanddijk bij Kruiningen	110
2.178	Testament van Andries Jansz Pijper	111
2.179	Accoord over de pacht van een huis in Nissestelle	111
2.180	Testament van Pieter Claisz wonende buiten de Ganzenpoort	112
2.181	Verklaring door Wolfaert van Borssele over het geslacht Moermont	112
2.182	Testament van pastoor Quirijn Govaerds	112
2.183	Testament van een soldaat in het garnizoen van Goes liggend.....	114
2.184	Huwelijkse voorwaarden tussen Jacob Cornelis Joosz en Pierken Mr. Jans Eve dr.....	114
2.185	Testament van Willem Jansz Hoeck en Martijne Hendrick Fransdr	114

2.186	Een attestatie afgelegd voor Aernoudt de Voocht, koopman te Brugge.....	114
2.187	Verklaring voor de Heer van Kruiningen over de functie van secretarissen	115
2.188	Afwikkeling van de nalatenschap van Adriaen Leermaker	115
2.189	Het recht van doorgang door Pier Piersz boomgaard te Abbekinderen.....	116
2.190	Verklaring over nieuwgebouwde huisjes	117
2.191	Testament van Meerten Jacobsz en Lijsbeth Adriaensdr uit Kruiningen	117
2.192	Jonkheer Peeter van Berchem toont een procuratie.....	117
2.193	Een soldaat uit Henegouwen in het garnizoen te Goes.....	117
2.194	Boedelscheiding van Geertruijdt Marinusdr, vrouw van Cornelis Cornelisz Schoutgroene.....	118
2.195	Huwelijkse voorwaarden Cornelis Piersz Manneken en Maijken Adriaensdr.....	118
2.196	Procuratie door Sr. Daniel de Renialme	118
2.197	Procuratie door Jan Slumer herbergier in het Blauhuis	119
2.198	Verklaring van Jan Claisz van Romerswalle	119
2.199	Over gemeente wanbetaling van een cheijns op een huis in Bergen	119
2.200	Een klacht over ongeoorloofd storten van afval.....	120
2.201	Testamenten van soldaat Joris de Bruijne.....	121
2.202	Nog een testament van soldaat Willem van Braij	121
2.203	Hermeting van land in Ellewoutsdijk, Coudorpe en Everinghe	121
2.204	Geschil over een boompje en een brug	122
2.205	Over de verblijfplaats van jonkheer van Eetvelde.....	122
2.206	Uitkoop van de erfenis van Anthonis Martins du Jardin	122
2.207	Obligatie van schuld van verteringen	123
2.208	De schuld van Herman Piersz als impostmeester.....	123
2.209	Procuratie van twee Tholenaars om een schuld te innen	123
2.210	Verklaring over de koop van goederen op een koopdag.....	123
2.211	Een zaak van “ <i>injuriën</i> ”	124
2.212	Over het innen van schulden in Poortvliet	124
2.213	Tijdens de predicatie mocht men ook in de herberg niet drinken	124
2.214	Pag. 341: Harde woorden van Adriaen Jacobsz Molenaere.....	125
2.215	Overname van pachtland.....	125
2.216	Testament van Anthoni Martins du Jardin	125
2.217	Borgstelling door Job Cornelis Hartsz.....	126
2.218	Verklaring van Janneken Bois.....	126
2.219	Transport van tienden	126
2.220	Verklaring voor Gerardt Jansz, linnenwever	126
2.221	Huwelijkse voorwaarden tussen Willem Pauwelsz en Maijken Willemsdr	127
2.222	Clais sal u betaelen.....	127
2.223	Een hudeschip genaamd den Inghel	127
2.224	Pag. 349: Voogdij van de wezen van Marinus Willemsz Quispelmaker.....	127
2.225	Een doodslag in de herberg Den aermen Duijvel.....	128
2.226	Testament van Tanneken Marinusdr Borsseleer	129
2.227	Verklaring van Hugo Jobsz.....	130
2.228	Verklaring van Jan Pietersz uit Schore	130
2.229	Verkoop van een rentebrief.....	130
2.230	Testament van Christoffel Lucas, geboren te Schagen.....	130
2.231	Rentebrieven op huizen te Antwerpen.....	130
2.232	Machtiging door Willem Jansz Hoeck.....	131
2.233	Testament van Jacques Delvaillie.....	131
2.234	Gift van een obligatie door Jan Gillisz	131

2.235	Accoord over een verpachting van tienden.....	131
2.236	Problemen rond de erfenis van Maijken Jansz, de kleindochter van Jacob Willemsz Meulenaere	132
2.237	Verklaring door soldaten in Goes. Een ongeluk met een handroer.....	133
2.238	Stamboom van Cornelis Doensen en zijn vrouw Cornelia	133
2.239	Testament van twee kinderen van Nele Mercx	135
2.240	Verklaring over een koop op de Vrijdagsmarkt van Antwerpen.....	135
2.241	Huwelijkse voorwaarden van Michiel Dominicusz en Paschijne Adriaensdr	135
2.242	Huwelijkse voorwaarden van Cornelis Jacobsz en Neelken Adriaensdr.....	136
2.243	Testament van de huisvrouw van de baljuw van Goes.....	136
2.244	Levering van land en erf nagelaten door Cornelis Huijsen	136
2.245	Schuld van bieren	137
2.246	Testament van Gheerdt Doens	137
2.247	Accoord over de verkoop van land onder Yerseke.....	137
2.248	Een verklaring voor schipper Jan de Wulf.....	137
2.249	Testament van Willemijnken Willem Bouwenssen dochter	138
2.250	Pachtschuld van Marinus Jacob Simonsz uit Yerseke.....	138
2.251	Akte betreffende de weeskinderen van Aelbrecht den Hollander	139
2.252	Begin jaar 1586.....	139
2.253	Testament van Marinus Blauverwers	139
2.254	Stamboom van Jacob Pier Meertens en Cornelia	140
2.255	Weigering van betaling van een schuld	141
2.256	Huwelijkse voorwaarden van Cornelis Mertsz met Michielken Jacobsdr en haar zuster Adriaenken Jacobsdr met Marinus Jacobsz in de Plas.....	141
2.257	Over pachtschulden	141
2.258	Een relaas over een ruziezoeker?	142
2.259	Testament van Jobken Hughensdr	142
2.260	Innen van schulden	142
2.261	Een ongeluk van een schipper uit Gorinchem.....	142
2.262	Bezwaarschrift van Dignus Arentsz	143
2.263	Opdracht om rentes te innen en een huis over te dragen	143
2.264	Verklaring van Michiel Claisz Scheeriaer	143
2.265	Ruzie over een levering van eikenschors.....	144
2.266	Huwelijkse voorwaarden tussen Henrick Adriaensz en Janneken Jacobsdr	145
2.267	Herroeping van een testament van Tanneken Cornelis Broersdr, weduwe van Anthonis Gabriels	145
2.268	De zilveren chirurgijnskoker en de draaiproef van Herman Fransz	145
2.269	Moeilijkheden met de kustwacht.....	146
2.270	Codicil op een huwelijkscontract	147
2.271	Testament van Heer Ocher Hallinck.....	148
2.272	Testament van Gheijlken Adriaensdr	148
2.273	Een gijzeling door het schippersgilde.....	148
2.274	Accoord over goederen wezen	149
2.275	Betreffende wezenrekeningen van Cornelis Matthijsz	149
2.276	Scheiding van het moederlijk goed van de dochters van Willem Pauwelsz	149
2.277	Soen doodslag Cornelis Jans molenaer in Valckenisse, Foort Corneliss Juijghelingh in Cloetinghe en Clais Jan Arent in Cruninghen	149
2.278	Wijziging lay-out Protocol.....	153
2.279	Instemming Govaert Adriaens met de soen voorn.	153
2.280	Testament Cornelis Schoutgroene	153

2.281	Huwelijkse voorwaarden Pieter Corneliss Verstelle en Elisabeth Pietersdr	153
2.282	Constituering Willem Dignuss d'Everdijck	154
2.283	Testament Jan Jacobs Cuijper en Tanneken Jansdr Verrewijcx	154
2.284	Afrekening Anthonij Tartron met juffr Catharina Gillon	154
2.285	Verklaring Jacques Delvaille en Maeijcken Costers over een vermeend echtpaar	155
2.286	Verklaring Jan Heijndrick Fraes en Wouter Jans smidt over coop schip	155
2.287	Procuratie Willem Jans Hoeck	156
2.288	Verklaring Joost Jans van de Werve	156
2.289	Verklaring Elisabeth Cornelisdr weduwe Adriaen Wouters	156
2.290	Obligaties van Gunter en Catharina van Schwartzborg	156
2.291	Constituering Janneken Jansdr huijsvrouw van Marinus Michiels schipper	157
2.292	Volledig betaald van Cornelis Deurloo	157
2.293	Legateert Adolph van de Weerde	157
2.294	Huwelijkse voorwaarden Pieter Heijndricks molenaer en Legierken	157
2.295	Testament Piaternella Jansdr	158
2.296	Verkoop vlas door Cornelis Geerts Deurloo	158
2.297	Verkoop zomergeerst door Jenninn de Waele in Cruninghen	158
2.298	Coop rontsaet	159
2.299	Procuratie Cornelis Jans Michiels om te aenboorden huis in Zierikzee	159
2.300	Testament Cornelis Adriaens Clijster	159
2.301	Accoord sterfhuys Anthonij Maertens backer	159
2.302	Procuratie Cornelis Jaspers	160
2.303	Een hoeve in nood in Steenbergen	160
2.304	Huwelijkse voorwaarden Boudewijn Assuerus	161
2.305	Transport rentebrief door Willem Jans Hoeck	161
2.306	Testament Geert Nicolaess Pieters	161
2.307	Testament Cornelis Blaubeen	161
2.308	Verklaring van Pieter Naertens Nagger, maar geen kopie	162
2.309	Testament Bartelmeeus Jooss en Adriana Adriaensdr	162
2.310	Overlijden mevr. Delvaille	162
2.311	Testament Anthonij Franss timmerman ende Josina Jansdr	163
2.312	Verklaring Jan Marinuss Hooghcamer over een door hem gecocht peerd	163
2.313	Testament Cornelis Barensteijn	163
2.314	Procuratie Willem Jans Hoeck	164
2.315	Procuratie Ocker Hallingh	164
2.316	Verbod geld uit te geven	164
2.317	Huwelijkse voorwaarden Cornelis Adriaens Soetwater en Janneken Marinusdr	164
2.318	Huwelijkse voorwaarde Boudewijn Assuerus en Baldijnken Jansdr	165
2.319	Procuratie Jan Jacobs Bijle	165
2.320	Huwelijkse voorwaarden Melchior Maertens en Jacomijna Barthelmeeusdr	165
2.321	Procuratie Hubrecht Adriaens voor levering land	165
2.322	Procuratie Evert Hermans schoemaecker voor levering coolsaet	166
2.323	Protest tegen het niet verlengen van pacht	166
2.324	Verklaring Christiaen Marinuss en Jan Pieters over levering coolsaet	166
2.325	Testament van twee broers Hallinck	167
2.326	Transport Oud Munster tienden door Gillis Jacobs Faes	167
2.327	Tienden in Yerseke door Cornelis Jaspers	167
2.328	Huwelijkse voorwaarden David Engels en Loenken Macharisdr	168

2.329	Accoord sterfhuis Macharis Passchiers	168
2.330	Procuratie Hubrecht Adriaens	168
2.331	Procuratie mr Gillis Jacobs Faes	168
2.332	Procuratie mr Gillis Jacobs Faes, nog één	169
2.333	Verklaring over het aannemen van een kind	169
2.334	Ambachtsheeren vrezten hun viswater te verliezen	169
2.335	Procuratie mr Jan Aerts	170
2.336	Verklaring schippers over eigendom schip	171
2.337	Procuratie Beatrix Pietersdr	171
2.338	Accoord sterfhuis Bethken Jansdr	171
2.339	Accoord over tienden in de Zak	171
2.340	Huwelijkse voorwaarden Steven Jans en Willemijne Leunisdr	172
2.341	Testament Jan Ambrosius en Cruijnken Jansdr	172
2.342	Testament Maijken Jansdr weduwe Jan Heijndricks backer	172
2.343	Verklaring Adolph van de Weerde over een vrouwspersoon	173
2.344	Accoord over pacht in Wiskercke	173
2.345	Verklaring Matthijs Sas	173
2.346	Procuratie mr Paschasius Revel	174
2.347	Afstand erfenis Jacob Marichal	174
2.348	Verklaring Cornelis Govaerts te Veere	175
2.349	Transport erfpacht Catharina Maes	175
2.350	Coop appels	175
2.351	Verklaring overrompeling door soldaten in Polder van Namen	176
2.352	Nog niet betaalde rekening van Catharina Boijs	176
2.353	Procuratie Adriaen Jacobs Weelman en Tannaken Knoopers	176
2.354	Testament Cornelis Corneliss Matthijss	177
2.355	Huwelijkse voorwaarden mr Jan Hoeck en Josina Marinusdr	177
2.356	Huwelijkse voorwaarden come Jacob Jobs en Elisabeth Geertsdr	177
2.357	Testament Cornelis Corneliss Balliuz en Willemijnken Willemsdr Bouwensdr	178
2.358	Testament Marinus de Blauwerwer	178
2.359	Huwelijkse voorwaarden Engel Dominicuss en Tanneken Jansdr	179
2.360	Protest tegen weigering copie door Pieter Willems	179
2.361	Testament Jannekens Cornelis Paesdr	180
2.362	Sterfhuijs Cornelis Maertens	180
2.363	Testament Cornelis de Clercq en Levina Jansdr	180
2.364	Huwelijkse voorwaarden Heijndrick Jacobs Brouwer en Janneken Cornelisdr Passchiersdr	181
2.365	Verklaring David Jacobs	181
2.366	Moord op Pieter Geerts te Goes	181
2.367	Verklaring Helena Corstensdr	187
2.368	Verklaring Heijndrick Corneliss Melchiors over inhoud kist	187
2.369	Procuratie Cornelis Willems Cap	188
2.370	Notitie onder aan pag 484 van Boudewijn Assuerus	188
2.371	Besloten testament van Baldijnken Jansdr	188
2.372	Verandering huwelijkse voorwaarden Frans Dignuss en Cornelia Smallegange	188
2.373	Einde Protocol A	188

1 Levendale, de Reimerswaler

Pieter Levendale werd in 1544 in Reimerswaal geboren. Zijn vader Cornelis Willemse Levendale, die ook wel Van Leefeldale genoemd werd, was daar baljuw¹. Op 58-jarige leeftijd is hij getrouwd met Maria Coenraets Stael. Hij is eerst secretaris van Reimerswaal geweest. In 1576 werd hij notaris te Bergen op Zoom. In 1581 verhuisde hij naar Goes, waar hij notaris gebleven is tot aan zijn dood in 1606. Er zijn vijf registers met protocollen van hem bewaard gebleven (RAZE 2038-2042). In de periode 1588-1591 is hij ook commissaris van het landrecht geweest.

1.1 Genealogie Pieter Levendale²

De genealogie van de familie Levendale, beginnend met zijn vader, ziet er als volgt uit³:

- I. Cornelis Willemsz Levendale, overleden te Goes 5-9-1583⁴, baljuw van Reimerswaal, gehuwd met Maria van Oordt, overleden in Bergen op Zoom 9-4-1580 en begraven in den Vrijthoff bij de Minderbroeders.
- II. Pieter Levendale, geboren te Reimerswaal 18-4-1544, overleden te Goes in 1606, notaris te Goes 1576-1606, secretaris van Reimerswaal, gehuwd Goes 19-1/3-2-1602 met Maria Coenraets Stael, geboren te Antwerpen in 1572, begraven te Goes 22-11-1624. Zij is hertrouwd Goes 11-10-1608 met Adriaen Leijnsen, weduwnaar van 's Heer Hendrikskinderen, zoon van Leijn Jansen. Zij is weer hertrouwd Goes 16-9-1617 met Jacob Gillissen, weduwnaar van Hoedekenskerke⁵.
- III. Pieter Levendale, geboren Goes 6-11-1604, gedoopt RK⁶, begraven te Goes 6-7-1634, ondertrouwd te Goes 2-1-1625, attestatie naar Oude Tonge, met Martijntje Meertens, geboren te Driewegen.
- IV. Pieter Levendale, geboren Goes, gedoopt RK, overleden te Goes 18-5-1668, eigenaar van de brouwerij De Gans⁷. Gehuwd (voor de magistraat) Goes 9/26-4-1648 met Adriaentje Biersteker, jongedochter van Goes. Trouwt voor de tweede keer Goes 28-1/17-2-1656 met Maria Geijthoorn, gedoopt te Goes 19-6-1631, dochter van Blaas Adriaansz Geijthoorn en Adriaentje Danckaerts Verselewel.
- V. Adriana van Levendale, geboren Goes 8-6-1657, begraven te Goes december 1699, gehuwd Goes 26-3/19-4-1677 met Jan van Beijsselaar, gedoopt Goes 25-6-1655, begraven Goes 22-9-1699, zoon van Nicolaas Martens van Beijsselaar en Dignetie Jans.

¹ RAZE 2038 pag 1, 2

² Mevr. M. Neuteboom-Dieleman heeft enige artikelen in "Wij van Zeeland", het mededelingenblad van afdeling Zeeland van de Nederlandse Genealogische vereniging, hieraan gewijd. Zie o.a. 14^e jaargang, nummer 1, januari 2012

³ Bronnen: Kwartierstaat Vlijberge, Zeeuws Kwartierstatenboek I. Mr. R. Fruin, Het Archief van Reimerswaal, 's Gravenhage, Martinus Nijhoff, 1897, regesten 258 (22-2-1563), 271, (..... 1565), 295 (8-03-1568). RAZE 2037, 23-3-1563. Goes, weeskamer 31w, fol. 194v-196v, 15-1-1607, Mr. Petrus van Levendale van Romerswaale, overleden, Maijcken Coenraets, met afschrift van zijn testament 13-1-1603.

⁴ RAZE 2038, fol 195

⁵ Het is merkwaardig dat Grijpink vermeldt dat in het jaar 1553/54 een Petro filio Cornelii Levedael, "honesto juveni" aangesteld werd als bedienaar van het Maria altaar van Yerseke. Indien dit de latere notaris is, zou hij op dat moment slechts 10 jaar oud geweest zijn. De term "Proclamatio et Institutio honesti juvenis" heb ik slechts 15x aangetroffen in Zuid Beveland (Grijpink)

⁶ RAZE 2040, fol 307, 308

⁷ RAZE 2092, 28-11-1660

1.2 Wapen Levendale

In de wapenkaart van Zeeland van Smallegange staat een familiewapen Levendale, waarop centraal een roos? en paalsgewijze links en rechts drie fleur de lis. Voor zover ik weet heeft de notaris in zijn protocollen nergens dit wapen afgebeeld.

Leefdaal is een gemeente in Belgisch Brabant. Mogelijk is Pieter's voorgeslacht hieruit afkomstig. Er is een mooie tekening van het castellum Leefdaal uit 1696 in het aardrijkskundig woordenboek van België.

1.3 Het notarisambt en Levendale's aanstelling

Levendale's eerste register, RAZE⁸ 2038, begint met twee pagina's met lange reeksen cijfers, die te maken hebben met de kalender die in zijn tijd gebruikt werd. Dan volgt een pagina (Foto 3) met bovenaan het opschrift: Luna notaris hominum terras vi Labores. Onderaan het wapen van Zeeland en een lange tekst in het latijn met een afbeelding van een halve maan en weer de frase: Luna notaris hominum terris vicina Labores. Op de volgende pagina (Foto 3a) heeft Levendale een uitvoerige latijnse tekst opgenomen betreffende de eed op het notaris-schap, zoals die rond 1544 ingesteld was door Karel V. Het opschrift luidt: "*Iuramentum Notariorum q.a. Carolo 5° Imp. admissori circa annum 1544*". Dan volgt een Nederlandse tekst over het notariatschap, die hier in zijn geheel volgt: "*Den Eedt van den Notarissen in den principalen raedt van Hollant etc. ontrent den Jare 1526 in handen van den den President. Sullen an den heijligen zweeren Dat zij zullen wesen getrou der K[eiserlijcken] M[ajestei]t prince van Deesen landen, Datse hen zullen eerlijck dragen Int officie van t Notarisscap, ende dat trouwelick exerceren Ende zullen nijet staen over eenige constructen Die zij weten oft verhementlicken presumeren te wesen frauduloes, simulaet ofte anders nae Rechte verboden, ende ooc nijet zullen staen over testamenten Daer inne soude geschien exhereditie Dan met expressie van saecken, ende in presentie ten minsten van twee scepenen van der plecke als getuijgen. Dat zij ooc nijet zullen staen over t stamenten oft anderen contracten Daer eenighe onroerende goeden, erven ofte onlosbaer renten getransporteert ofte gemaect zullen worden eenighe geestelicke plaetsen, contrarie die placcaeten van den Keij[serlijcken] M[ajestei]t. Dat zij oick van als wes voir hem gesciet ende gepasseert sal worden doechdelick prothocollen houden sullen. Ende voort al te doene Dat getrouwe ende legabel notarius schuldich is ende behoort te doene*".

Bij dezelfde bladzijde is een los papier met latijnse tekst ingelegd, waarvan de betekenis mij volkomen ontgaat.: "*Ornatissimo t sumanissimo q. Inveni Adriano Marco amico suo incomparabili*". En daaronder in ander handschrift: "*Reddito 4 Juny*".

Dan volgen acht pagina's die voor Levendale enorm belangrijk waren. Het is een kopie van zijn aanstelling als notaris waarboven hij geschreven heeft: "*Instrumentum quo P. Levendale etc. creatus oft Notarius publicus, tabellio et Index ordinarius. 17 maij 1576*". Bij zijn aanstelling waren aanwezig de Heren Petrus de Laderiere, priester van de stad Mechelen, cantor en canonicus etc., en Christophorus Hurandus, klerk van de stad Verdun. Verder waag ik niet om zelfs een samenvatting van deze tekst te geven, vooral omdat er een Nederlandse tekst op volgt.

Op pagina 7: "*Daer naer hebbe ic Reise gemaect ende die overgegeven in den grooten Raedt, narrerende hoe dat naedemael die geheele stadt van Romerswalle teenenmale verbrant es, meest alle die borgers bedwongen sij geweest haer in dom liggende plaetsen als Goes, Tolen, Bergen etc. te vertrecken ende haer die troublen geduerende tonderhouden. Ende alsoe die selve dicwils ende grootelijck van doene hebben een Notaris om in haer affairen te assisteren ende daer ontrent egheene oft seer weijnich te becomen sijn Suplieert hij suppliant die geweest es secretaris der voorseide stede, dat uwe M[ajestei]t beliefte ter admitteren ter pu-*

⁸ RAZE = Rechtelijke Archieven Zeeuwe Eilanden

blijcker exercitien overe alle sijne M[ajestei]ts, ende hem daerof verleenen behoorlijke acte. Alsoo hij alreede ende alvoren gecreert es Notarium applicum?

Waer op geapostilleert wert aldus De suppliant sal hem vinden voor Mijnen Heeren den archidiacre raedt etc. den welcken thof gecommitteert heeft ende committeert om denselven suppliant te hooren, ende van zijn Idovertijt? experientie ende sufficientie ondersoecken, om sijn rapport gehoort bij den Hove voorts geordineert te worden als behoiren sal. Gedaen te Mechelen den xix maij 1576, Onderteckent J. Buijsset hem gegeven ut supra 6 st.

Dan volgt weer verklaring in het latijn, ondertekend P. Levendale: “*Copia. Ego infrascriptus testor honestum ac egregium verum Magistrum Petrum van Levendael, a Rommerswael etc. etc*”.

Uit de beschrijving van de eedsaflegging die hierop volgt is goed op te maken wat er van een notaris verwacht werd. Op pagina 7vso: *Copie Van den Articulen Die De Notarissen in den grooten Raedt geadmitteert, moeten sweren te onderhouden. (In de marge:) Den Eedt vande Notarissen in den grooten raedt tot Mechelen: “Op den iij^{en} dach van december anno xv^c xxxj heeft ende is bij den Hove geadmitteert ende geconcludeert geweest, dat de notarissen bij den selven Hove geaprobeert volgende Dordinatie der Keiserlijken M[ajesteit]t vercondicht ende gepubliceert binnen der stede van Mechelen den xv^{en} van November int selve Jaer, zullen doen den behoirljcken Eedt, te onderhouden ende hemlieden te Reguleren in hueren staet ende officie van Notariaet naer vuytwijsen vande articlen hier naer volgende. Op de pene van privatie⁹ van zulcke heure officie, ende voorts arbitraerlijck daerom gecorrigeert te werden. In den eersten, dat zij egheen contracten, testamenten ofte andere acten ontfangen sullen, Ten zij dat zij alvooren kennen die persoonen die contracteren willen, oft zij en zijn alvoeren gecertificeert te wesen de ghene die contracteren oft passeren willen zulcke acten. Idem dat zij houden sullen loffelicke ende suffisante Registeren ende prothocollen van de contracten, testamenten, codicillen ende anderen acten bij henlieden ontfanen ende voer hen gepasseert ende zullen die stellen in hueren Registeren oft prothocollen bij behoirljcken ordene. ende naer de prioriteit ende posterioriteit vande contracten, testamenten, codicillen ende anderen acten, om mits dien gerieffelijcker toeganck te hebben tot hueren prothocollen ofte Registeren.*

Item zullen oick int openbaer ende overluijt lesen den contractanten, testanten ofte passerenden eenige acte ter presentie van de getuigen, tgene dat voir henluijden gekent, verleden ende gepasseert sal werden, in zulcker tale dat de contractanten mitgaders de getuigen tselve verstaen mogen, om memorie daervan te hebben.

Item dat zij oick nijet ontfangen noch passeren en sullen eenige contracten wesende usuraire, illicite oft gereprobeert.

Item zullen den contractanten, testanten ende anderen verclaren die clause (et cetera) Die zij stellen ende extenderen zullen inden grosse van sulcke contracten, testamenten ende anderen acten, op dat die contractanten, testanten ende anderen mogen verstaen ende weten tgene waer inne zij verbonden zijn.

Item en zullen die notarisen henlieden niet met allen mogen afscriberen oft toescrijven inde testamenten die voir henlieden gepasseert zullen wesen.

Item zullen te hemwaerts behouden de copien van de executien bij henlieden gedaen om die te leveren der partien diese zullen behooren te hebben.

De voirscreven articulen zijn geextraheert uten Registeren van den ordonantien van den Hove ende overgeset uter Walsche tale in Duijtsch, zijn bevonden naer collatie concorderende.

Onderteckent Buijsset.

⁹ Privatie = ontneming

*Gecollationeert metten voirscreven authentijcken extract es ingelijx bevonden te accorderen.
P.Levendale p cop[er] ss¹⁰ etc ... ? »*

Op pagina 8: *“Acte van institutie, approbatie ende admissie bij den Grooten Raedt des Co[nincklijken] M[ajestei]ts te Mechelen. Voor Pieter Levendale van Reijmerzwale, Om te sijne openbaer Notaris ende tabellioen – 21 meij 1576. “Mijnen Heere die President ende andere vanden Grooten Rade des sconincx onss genadichs Heeren Residerende binnen Mechelen, In desen gecommiteert bij zekere ordinancie gedecerneert opden sevensten dach der maent octobris int Jaer onss Heeren xv^c eenendertich. Om tgoet ende loffelick Rapport hemluiden gedaen van den persooone van Pieter Levendale v\ n Reijmerzwale ende van zijne sinnen goede forme ende geruchte, mitgaders van zijnder experencie, habilitteijt ende sufficientie int feijt ende om inder consten van notaris bij het examen ende Informatie daer op gehouden bij eenen van hemluiden te desen gecommiteert, Hebben in den name van onsen voornoemden genadighen Heere geadmitteert, toegelaten ende geinstitueert, admitteren toelaten ende institueren bij desen den voornoemden Pieter Levendale notaris ende tabellioen openbaer, om te ontfangen ende bij geschrifte te stellen alrehande contracten testamenten codicillen quantien tractaten ende andere geoorloffde eerlicke ende wettige acten, soe ende in sulcker wijs als ten officie van notaris competeert ende toebehoort Behalven dat de voornoemde Pieter Levendale gehouden wordt te doene den eedt in desen behoorlijck, den welcken eedt hij op huijden datum van desen gedaen heeft in handen van Heere Loijs Pari grootarchidiacre van Atrecht Raedt etc. gecommiteert om denselven eedt tontfangen en besundere dat hij Pieter Levendale notaris, wel ende loffelijck onderhouden sal die poincten ende articulen die op tstück ende exercitie van tofficie van notaris geraempt gemaect gesloten ende geredigeert zijn geweest bij geschrifte van welcken articulen den selven notaris copie authentijcke geleverd es geweest.
Gedaen te Mechelen voorscreven den xxj^{sten} dach meije anno xv^c sessentzeventich. Onderteeckent J.Buijsset”.*

Dan volgt een kopie van een soortgelijke acte gedaen door de Raad van Brabant in Brussel op 25 mei 1576, die in grote trekken gelijk is aan de voorgaande, gevolgd door een verklaring dat Pieter Levendale geadmitteerd is als notaris, met in de kantlijn een lijst van dorpen en steden waar hij zijn ambt heeft uitgeoefend: Berghen op den Zoom, Utrecht, Scherpenisse, Doel, Poortvliet, Westkercke, H'lersicken ende Yerzekedamme, Delft, Cruninghen, Tolen, Romerswalle, Vere, Sinte Martinsdijck, Goes, Heijnkenssandt, Capelle, Nisse, Sheer Arenskercke, Ssgravenhaghe, Middelburgh, S Gravenpolder, Cloetinghe, Baerlandt, Valckenisse, Ons. L. Vr. polder, Ellewoudsdijck, Everinghe.

En tot slot op pagina 9vso: *“Seeckere articulen vuijt d’Ordonnantie der Keijserlijcke Majesteijt Kaerle den V^e, gegeven voer euwich edict Tot Bruessel Den 4 octobris 1540, van sijn keijserrijcke dat 21^e, ende van sijn conincrijcken van Castillen etc. dat 25^e”* Onder andere dat alle giften bij testamenten Dit komt overeen met wat in de voorgaande akten geschreven staat met uitzondering van de volgende artikelen: *“Wij willen ooc dat de voorscreven notarissen in haer instrument inscrijven sullen de plaetse van de domicilie oft woonstede van de personen die eenige acte voer hen passeren sullen. Alles opt peijne van arbitralijck gecorrigeert te worden”* en *“Verbieden ooc alle notarissen te ontfangen eenich contract antenuptiael oft belofte van huwelijck Daer iemant eenige jonge dochter beneden den xx iaren belooft, Ofte een vrou met een sone beneden 25 iaren, sonder consent van vader oft moeder ofte van meeste naeste vrienden indien sij gheen ouders en hebben ofte van de wethouders van de*

¹⁰ ss = suprascriptum (bovengeschreven). Niet helemaal zeker van!

plaetse. Want sulcken verleijderesse nemmermeer en sal mogen heffen eenige douarie oft ander gewin noch bij t ...?, ghifte overdracht cessie etc. Alwaert dat sij naer thouwelijck volbracht zijnde beroepen tvoerscreven consent, twelck haer niet holpen en mach.”

1.4 Iets over datering en jaerstijlen¹¹

Het is interessant om te lezen dat in Levendale's tijd nog verwarring bestond over het dateren van akten. Hij schrijft op pagina 11: *“Overmits die inconuenienten ende confusien van die diversiteit van den Datum des Jaers, oft van den stijl. Sulcx dat bij sommige gescreven ende geobserveert wert”*.

Levendale onderscheidt de volgende:

- *Stilus communis,*
- *Stilus a Nativitate*
- *Stilus Romanus, D'welcken beghint metten eersten dagh Januarij. Gelijk in Zeelandt (zoo Ludo Guicciardini in sin Belgica verhaelt*
- *Stijl van Utrecht, Van Ludick,*
- *Stijl curius oft vanden Hove van (doorgestreept: Brabant en bovengeschreven:) Vlaenderen, Hollant etc. beginnende op den paeschavent opden middagh.*
- *Van Brabant Op den goeden vrijdagh / Guicciardini ut supra.*

Adderende eenige dese adiectien voor ofte nae Paeschen. Twelck gesciet tuschen 22 martij ende 25 aprilis / Want Paeschen niet eer en comt dan 22 martij (twelck nemmermeer en gebeurt dan als Numorum aureum oft xvj et Litera dominicalis D.) als annis a nativitate domini 72/319, 414, 509, 604 / 851, 946, 1041, 1136 / 1383, 1478, 1573, 1668 / 1915, 2010, 2105, 2200 / 2447. Paeschen mag comen voer den 3 aprilis 17 daghen voer ende 17 daghen daer naer als 1599.

Ende Paeschen en comt niet laeter dan 25 aprilis (tWelck niet een gevalt Dan als Aureus numerus est viij et Litera dominicalis C) als St. Joris comt op de goeden vrijdagh. Als annis a nativitate domini 45, 140 / 387,482, 577, 672 / 919, 1014, 1109, 1204 / 1451, 1546, 1641, 1736 / 1983, 2078, 2173, 2268 / 2515.

Is bij placate des Conincx alomme gepubliceert bij advijse van Don Louis de Requesens commendador major de Castilla, gouverneur etc, van dese Nederlanden, ende van secreten van staten ende ander provincialen raden, gestatueert, Dat men in alle dese Nederlanden, voortaan beginnende 1^a Januarij 1576 Den Datum des Jaers altijd beginnen / Datum des Jaers sal metten nieuwen Jaere opden eersten dach van Januario / Ende sullen voortaan alle anderen stijlen, adiectien ofte diversiteitjten cesserem.
(In de marge:) *Alle stijlen sullen voortaan cesserem.*

Maer sullen alle smen? testamenten contracten obligatien cedullen besloten briefven ende alle publijcke ende secrete acten ende scrijften sulcx als voorscreven is, gedateert werden. Bevelende allen officiers griffiers Notarissen ende privee personen tselve soe te gebruijcken Op pene van arbitrale correctie ende te betalen die partije geinteresseerde. Belastende ooc alle publijcke personen hier af (om die posteriteit) memorie in haer registers te houden. Gegeven binnen Antwerpen 16 Junij 1575, Onderteeckent D'overloope.
Dijen volgende sal ic P. Levendale Notaris etc. voortaan tJaer beginnen 1^a Januarij, sonder daer ijte meer van (van eenigen stijlen) bij te voegen.
(In de marge:) *T Jaer begint den eersten Januarij sonder eenich stijl daer bij te scrijven.*

¹¹ Dit en de volgende pagina's moeten nog goed bekeken worden. Veel onbegrijpelijk materiaal.

Hierna volgt een (voor de leek) ingewikkelde uitleg van de kalender, met cirkelvormige diagrammen met zondagsletters, een paaskalender lopend van 22 maart tot 25 april, een cirkel verdeeld in 19 dagen of perioden en jaartallen van 1544 tot 1598, en een lijst van zondagsletters met daar achter de datums waarop deze gebruikt worden en een uitvoerige uitleg in het latijn. ([foto 4](#) en [foto 5](#))

Op pagina 13 een lange latijnse tekst, waarvan de betekenis mij volkomen ontgaat, maar mogelijk te maken heeft met astrologie, waar Levendale veel interesse voor had. Het begint met: *“Annus secundum veteres inter quos etiam erat Nunia pompilius initium capiebat a Solstitio Hijberno, quia tunc Sol (qui onis vicissitudinis est author) ad nos (qui a tropica Cancri versus polnu? arcticum habitamus) iterum accedit Linapropter et Ovidius resert ».*

Dit wordt gevolgd op pagina 14 met wat ik aanzie voor tijdrekenkundige verhandeling met aanhef: *“Supputatio aut Chronologia Annorum Ab orbe condito usque ad annum restitute salutis seu a Christo nato presentem qui est annus 1576 Juxta potiores chronographos et alios diversos”.*

In Levendale's tijd werden bij datering nog “zondagsletters” gebruikt. Alle dagen van het zonnejaar kregen een letter, te beginnen met A t/m G, en vervolgens weer met A t/m G tot aan het einde van het jaar. De letter van de eerste zondag in een jaar werd de “zondagsletter” genoemd. In een schrikkeljaar kreeg de “schrikkel dag” dezelfde letter als zijn voorganger. In een schrikkeljaar zijn twee zondagsletters, één voor de maanden Januari en Februari en één voor de overige maanden.

In zijn eerste protocol heeft Levendale een uitvoerige kalender opgenomen met datumcijfers, zondagsletters en heiligendagen.

1.5 Heiligendagen op rijm

Levendale had een grote belangstelling voor chronologie en astrologie. Dit blijkt uit zijn uitvoerige uiteenzettingen in het latijn met tekeningen en diagrammen, die voor niet ingewijden, zoals ik, onbegrijpelijk zijn. In zijn eerste protocol heeft hij ook een uitgebreide kalender opgenomen met alle heiligedagen. Deze werden in Levendale's tijd nog veel gebruikt voor het dateren van akten. Levendale heeft in zijn eerste register een heiligenkalender had opgenomen. (zie afb.2). Hij ging zelfs een stap verder en heeft de maanden van het jaar op rijm gezet. Hierin heeft hij de belangrijkste feestdagen verwerkt. Achter de versregels heb ik de betreffende heiligennamen uit zijn kalender gezet. Dit gaat als volgt:

TJaer begint es nieu, als de Coninghen ghaen	6 jan., Epiphania, Driekoningen.
Offeren sprack Pontiaen	14 jan., Pontiani martiris.
Anthonis heeft Agneet gheeert	17 jan., Anthonius heremita.
Paulus werdt van Ghodt bekeert	21 jan., Agnes virginis et martiris.
	25 jan., Paulus conversus.
Hoe licht blaest doen Aeght ontrent	5 febr., Agatha virginis et martiris.
Als Ap vuijt der Haghen spranck Valent	9 febr., Apollonia.
Cruijpt weer in U cot sprack Pier	14 febr., Valentinus.
Want Mathijs maect noch vier	22 febr., Petri Cathedra.
	24 febr., Mathias.
Meerte wordt daer met ver Thom 't	7 maart, Thomas aquinas.
Datmen Sinte Gregorius nomt	12 maart, Gregorius Papa.
Geertruyt sprack tot Benedictijn	17 maart, Gertrudis virginis.

Mari moest geboitscapt zijn

21 maart, Benedictus abbas.
25 maart, Mariae Christus annunciatum

April riep **Ambrosus** vrient
Brenge ons T'**Paescheij**, tes verdient
Want De Schutters schieten na **sint Joris**
Marc vraecht waer **Vitael** is

4 april, Ambrosius episcopus.
Pasen
23 april, Georgius equines.
25 april, Marcus evangeliste.
28 april Vitalis martiris.

Philips Cruijst U, want **Jan** latijn
Vercoopt sijn Pansier, en drinckt wijn
Oprecht **Juo** segt die waerhe.
Urbaen vliet en set een Po

1 mei, Philippus et Jacobus.
6 mei, Johannis ante portam latinam;
pansier = pantser, harnas.
19 mei, Juo advocatus pauperus.
25 mei, Urbanus pape et martiris.

Maect goedt chier seijdt **Bonifaes**
Brenge ons hier **Barnabas** kaes
Vitus drije pondt keersen lieter
Daer **Jan baptist** las en **Pieter**

5 juni, Bonifacius et socij martirus.
11 juni, Barnabas apostolius.
15 juni, Vitus et Modestus.
24 juni, Johannis Baptis.
29 juni, Petrus et Paulus.

Ons Vrou en **Marten** die seijden
Sal dus van ons **Margriet** scheijden
HAelt eerst u hoij sprack **Magdaleen**
Jacob sprack, ken heb nu gheen

2 juli, Mariae Visitatio.
13 juli, Margareta.
22 juli, Maria Magdalena.
25 juli, Jacobus.

Pieter hadt den Ougst int schuer
Diet loech **Laurens** sijn ghebuer
Marie voer opwaerts **Bernardt** had noot
Meus werdt gevilt, (Au) **Jan** onthoot

1 aug. Petri Vincula.
10 aug., Laurentius.
15 aug., Mariae Assumptie.
20 aug. Bernardus Abbas.
24 aug. Bartholomeus.
29 aug., Decollatio Johannis Baptiste

Gillis sprack ick ben confuys
Vrou en hebdi munt noch Cruijs
Waer was **Lambertus** doen **Theus** soo viel
inden Wijngaerdt riep **Michiel**

1 sept.; Egidius abbas.
17 sept., Lambert.
21 sept., Matheus apostolis.
29 sept., Michael archang.

Bavo sprack **Frans** haelt ons most
Want **Denijs** betaelt den cost
Haelt mutsaert **Luijc** en maect ons hout
Severijn waaijt en **Simon** es cout

1 oct., Bavo Remigius et alij.
4 oct., Franciscus.
9 oct., Dionijsius Rusticus et alij.
18 oct., Lucas Evangelista
23 oct., Severinus episcopus.
28 oct., Simon et Judas apostolorum.

Heijlick **Hubrecht** en **Lenaert**
Hebdij niet **Martijns** wijn gespaert
Soo heeft vrou **Lijsbeth** Precijs verlies
Katrijn drinct mee en **Dries**

3 nov., Hubertus.
6 nov. Leonardus.
11 nov., Martinus episcopis.
19 nov., Elizabeth.
25 nov., Catharina.

Loijken en Barbel, Claes en Marie
Daer es **Lucie**, Sijt alle blije
Maes sprack ic sal
Kerst, Steent **Jans** kindt, daer est al

30 nov. Andreas appostolis.

1 dec., AEligius.

4 dec., Barbara virginis.

6 dec., Nicolaus episcopis.

8 dec., Mariae conceptio.

13 dec. Lucia virginis sijracu.

21 dec. Thomas apostolis.

27 dec. Johannes evangelista.

Aan de kwaliteit van Levendale's notarisschap valt niet te tornen. Over zijn dichterschap zullen we maar zwijgen.

2 Protocol A 1581-1587 (RAZE 2038)

NB. In afwijking met de andere is in het begin van dit protocol (tot aan 2.278, zie inhoudsopgave) hetgene dat letterlijk uit de acte is overgenomen cursief gemaakt, in tegenstelling met datgene dat de transcriptor in zijn eigen woorden, soms doorspekt met authentieke woorden, geschreven heeft.

2.1 Begin RAZE 2038

Op pagina 1 begint RAZE 2038 met: *September 1576¹². Prothocollum sive Registrum M. Petri levendale, a Romerswalle (doorgestreep: Reijmerswale;) clerici Middelburgensis diocesis sacra apostolica autoritate Notarij, tabellionis ac Iudicis ordinarij publici Et in magno consilio seu Senatu Philippi hispaniarum etc. regis Catholici, (quod Mechlinae celebratur) Nec non in Consilio Ducatum Brabantiae etc., ordinati ad excercitium admissi et approbati.*

2.2 Overdracht van Thienden¹³

(In de marge:) *Transport van thienden gedaen bij Ewout Geldersman op Jan Noutsz sijn swager¹⁴.*

Op huijden den neghentiensten septembris Anno xv^c sessenseventich Comparerende voer mij Secretaris der stede van Reijmerzwale ende openbaer Notaris bij sijnen Majesteits grooten ende Raden van Brabant etc. geordineert ende getuijgen onderscreven Euwout Euwoutsz Gheldersman, ende verclaerde getransporteert ende over gedregen te hebben, transporteert ende draeght over mits desen (onder tbeliefven Van de Eerweerdigen Heeren Den Decaan ende capittel der kercken van Sinte Salvatoris van Oudemunster binnen Utrecht) Tot profijte ende in rechten eigendomme vsn Jan Aernoutsz, borgemeester der voorseide stede van Reijmerswale Alle alsulcke perceelen van thienden, als hij comparant heeft in seecker helft van die helft in die helft, Dat is een achtendeel in seecker thienden gelegen in Zuijtbevelant in Zeelant Als te weten in oudt ende nieucruningen een 16^e ende een 12^e deel in een vierendeel groot 68 gemeten, bedragende hier 9½ gemet 125 roeden. Item een derdendeel inde naebescreven perceelen. Te weten in Westpolre 18 roeden 3 voeten beloopende hier 6 roeden 1 voet, In Tolsende 33 roeden beloopende hier 11 roeden. In Stormsandt 3 gemeten beloopende hier 1 gemet. In Sichvuijt 1½ gemet 19 roeden beloopende hier 156 roeden 1 voet. Bedragende tsamen alle dese voorseide perceelen 11½ gemet preter 1½ roede. Welcke thienden hij comparant met Josijne Euwouts sijns comparants suster (de welcke gelijcke aendelen in de selve thienden is competerende) plach te houden voor een Jaerlicxe pensie, Volgende die briefven daer van sijnde. Verclaerde voorts den voorseiden comparant ende bekende daer af vernuecht voldaan ende gegarandeert te sijne. Versoekende hier omme seer ernstelijck aen den voorseiden Heeren van Oudemunster dat haeren Eerweerdigen dese overdracht ende transport beliefve te agreeren ende van weerden te houden, ende dat sij willen overstellen die voorseide gedeelten ende perceelen vanden thienden voorseid op den naem van Jan Aernoutsz, borgemeester der stede van Reijmerswale voorseid ende hem daer af te verleenen sijnen behoerlijcken verlijtbrief. Actum tot Bergen op den zoom ten dage ende Jare als boven. In presentie van Bartholomeus Vermuijen poorter ende Pieter Gillissen inwoonders der selver stede, gelooflijcke getuijgen daer toe geroepen ende sonderlinge geboden. Mij ooc daer toe geroepen ende present als Notaris voerscreven: Pieter Levendale 1576.

¹² Alle in Romeinse cijfers geschreven getallen zijn omgezet in Arabische cijfers.

¹³ RAZE 2038, fol 1, 19-9-1576

¹⁴ Levendale zal de gewoonte om van elke akte een korte beschrijving in de marge te geven in al zijn registers volhouden. Dit kan heel nuttig zijn omdat hierin vaak een extra gegeven staat, een roep- of bijnaam en soms een overlidensdatum van een van de personen in de akte. Ook maakt hij vaak gebruik van standaard-zinnen, aangeduid met "Aanhef"

2.3 Attestatie van den dach des doots van Josijne Euwouts, huijsvrouwe was van Jan Noutsen¹⁵

In deze akte, gedateerd 22 september 1576 verklaart Heer Thomas Sloomakers, Cantor van de parochiekerk en Mr. Jan Gottengnijos, burger en ingezetene van Bergen op Zoom, dat Geldersman inderdaad de zwager was van Jan Aernoutssen en dat Josijne Eeuwouts Anthonisz dochter, de huisvrouw van Jan Aernoutsen, in Bergen op Zoom was overleden op 24 mei 1571 en achtergelaten had een dochtertje genaamd Josijnken Jans. Euwout moet daarom een zoon zijn van een Euwout Anthonisz. Dit blijkt niet uit de getranscribeerde akte.

De tekst van deze getranscribeerde akte is nog tamelijk beknopt. Dat is niet altijd zo, zoals blijkt uit de volgende akte van 9 oktober 1576.

2.4 Testament van een weduwe uit Sint Maartensdijk¹⁶

(In de marge:) *“Testament van Jacoba Willemsdochter, weduwe van Joachim Cornelissen, secretaris in Sint Maartensdijk¹⁷”*

Jacoba Willemsdochter woonde in Bergen op Zoom in een huis op het kerkhof, aan de oostzijde van de kerk, maar in Sint Maartensdijk bezat zij een huis met twee schouwen in de gasthuisstraat naast het houten klooster. Zij wil dat dit huis ingericht wordt als armenhuis en zij geeft haar neefje Jacob Willemsen opdracht om een oogje op dit huis te houden en zo nodig reparaties daaraan te laten uitvoeren. Interessant is de vermelding van het bestaan van een schilderij van Mr. Marinus van Reimerswale, dat zij in bewaring gegeven had aan burgemeester Willem Jansz Oliphant. Die vaart daar wel bij, want hij mag dit schilderij als legaat behouden. De volledige tekst van het testament volgt is als volgt: *“In den naem ons Heeren Amen. Kennelijck zij eenen iegelijcken bij desen Jegenwoordigen openbaren Instrumente hoe dat in den Jaere vande geboorten ons selfs Heeren ende salichmaeckers Jhesu Christi 1576 den 9^{en} octobris, die 4e Indictie des pausdoms onser alderheijlichsten in christo vaders ende Heere Gregory den 13e van dijen name, t’vierde Gouvernerende geluckelijck het heijlige roomsche rijck Den doerluchtigen en victorieusen Maximiliaen den tweeden van dien name, bij gods genaden keijser van Roomen altijt vermeerderende srijcx, Coninck van Hongarien, van Bohemen etc. int twaelfste iaer sijn rijcx. Regerende ende dominerende onser alder genadichsten ende goedertierensten Heere Philips (den ije van dijen name, Coninck catholijck van Spaengnijen etc., eert shertoge van oostenrijck, Hertoge van borgognen, van brabant etc. Grave van Hollant, Zeelant etc.) In dese zijne erfnyderlanden int 21^{en} Jaer sijnen Heerscap-pijen”*

Pas na deze aanhef die druipt van onderdanigheid, begint de eigenlijke akte: *“Compareerde voor mij Notaris openbaer ende getuijgen onderscreven in haren propren persone Die eersaeme ende Discrete Jacobmijna Willems dochter, geboren van Sinte Mertensdijck gelegen in Zeelant beoosterschelt (Met Cornelis Levendale, baliu der stede van Reijmerszwale, haeren voocht voer ons onderscreven in deser saken gecoren) gesondt van Herten ende van lichame, haren vijf sinnen, verstant, discretie ende memorie over al wel machtich sijnde ende volcomelijck gebruijckende, gaende, staende daert haer liefde, sonder met eenige crancheijt des lichaems bevangen te sijne, alst ons wel gebleken es. Sij comparante (soo sij verclaerde) overdenckende die cranckheijt ende broosheijt slevens der menschen, die sekerheijt des doots ende haeren uren onsekerheijt, ende de welcke dagelicx den menschen onver-sienelijcx, als eenen dief inden nacht overcompt ende verrascht. Daerom op dat soo wanneer*

¹⁵ RAZE 2038, fol 2, 22-9-1576

¹⁶ RAZE 2038, fol 2, 9-10-1576

¹⁷ Hier volgt iets dat we regelmatig in Levendale's protocollen tegenkomen: een verwijzing naar andere akten. In dit geval staat er: “vide noch prima pag. 93”. Op pagina 93 en 94 van zijn 1ste prothocol vinden we dan een codicil van Jacoba Willemsdochter.

haer comparante eenige menschelijcke crancheijt overquame, sij alsdan alle temporele ende aertsche becommeringen verlaten, haer alleene mochte begeven ende vereenigen met godt almachtich haeren scepper ende salichmaker, heeft sij comparante uut haeren eijgen vrijen wille met voorgedachte sinnen ende rijpe deliberatie, sonder eenige vrees, bedroch, inductie ofte sinisterlijcken ingeven van Iemande (soo sij affirmeerde) In alder bester voegen als sij van rechts wegen ende costuijmen conste of mochte geordineert gedisponeert ende getesteert, Ordineert disponeert testeert ende verclaert bij desen voer haer uutersten wille ende testament in alder voegen al hier na volcht. Begerende van haren erfgenaem naer haeren aflivicheijt tselve volcomelijck volbracht te werden. Inden eersten soe beveelt ende recommendeert sij comparante ofte testatrix voerscreven haer arme siele, soo wanneer de selve uut haeren lichaem scheijden sal in handen van Jhesu Christo onsen salichmaker die haer met sijn preciose bloet gewaschen ende verlost heeft. Ende haer lichaem der geconsacreerden aerden ende begeert dat tselve begraefven sal werden binnen der kercken Daer sij comparant overlijden sal, begerende ooc dat datter opten dach van huere begraefnisse gehouden sal werden een eerlijcke maeltijt daer over geropen sullen werden haer vrienden ende goede kennissen die sij comparante in haer leven gehadt heeft. Voorts disponerende van haer temporele goeden haer comparante bij godt almachtich verleent oft van haer ouders oft vrienden achtergelaten ende overgebleven Heeft sij comparante den aermen niet vergetende, ende principelijck eenige schamele die willen seggen van haren comparantes maechscap ofte kennisse te wesen Den selven gelegateert beset ende bewesen Een huijs met 2 schouwen staende binnen Sinte Mertensdijck inde gasthuijs strate neffens den houten rooster, Om de voorseide schamele vrienden daer inne te wonen. Gevende daer af die ghifte macht ende commissie, ende ooc belastende Jacob Willemsen haren erfgenaem naebescreven, hem ende sijn kint ofte kinderen tselve huijs, naer haer comparanten doot gade te slane ende naer haerlieden conscretie, in nootlijcke ende tamelijcke reparatie te onderhouden. Ende soe verre hij Jacob Willemsz gheen descenderenden hoir achter en laet, Soo es haer comparantes wille dat tvoorseide huijs sal comen aenden heijligen geest van Sinte Mertensdijck, met den last van te onderhouden als voerscreven es. Item alsoe sij comparante verclaerde gehouden ende schullich te sijne de somme van 6 lb.groten vlaems, ter goeden rekeninge aen eenen Pieter Matthijsz hare neve wonende int lant van Walcheren. Hier voren ende voer sijn legaet sal soe legateert ende beset sij comparante den selven Pieter Matthijsz oft sijn erfgenamen descenderenden (maer gheen laterale) want indijen den selven Pieter gheen descenderenden hoir achter en laet, soe moet sij comparante selver in sijn goeden succederen als naeste maescap. De somme van hondert carolus gulden eens tot 20 stuijvers den grote. Te betalen d'een helft een iaer naer haers comparantes overlijden ende dander helft tander iaer daer aene. Ten ware dat sij comparante selver binnen haeren leven noch den selven Pieter contenteerde, ende dat tselve alsdan blijcken sal. Item die voorseide comparante verklaerde te hebben een Pateren den welcken (naer haer begeerten) genaempt is Joachim Cornelissen naer haren comparantes man saliger memorien, Ende om haer gelofte te quijten, soe legateert ende beset sij testatrix (soe verre tselve kint haer pateren opden dach van haer overlijden noch int leven es) een stucxken weije groot een gemet 25 roeden genaempt het middellant in den hoeck genaempt Jacob mr. oorts hoeck. Ende indien tkint comt te sterven sonder hoir achter te laten es haren comparantes wille dat tvoorseide stucxken lants weder comen sal op haeren erfgenaem naebescreven. Noch so legateert sij comparante Pierken Crijns Vlasman dochter een hofstedeken oft stucxken lants gelegen inden zijthoeck int ouwelant, groot 1 gemet 60 roeden. Item noch legateert ende gheeft sij testatrix Willem Jansz Oliphant, borgemeester der stede van Reijmerzwale, om seker diensten haer in den sterfhuijse van haren man zaliger memorie gedaen, ende ander redenen haer toe porrende, een gescildert tafereel gemaect bij Mr. Marinus tot Reijmerswale, Te weten van den Rentmeester. Twelck sij comparante alreede in bewaernisse den voorseiden Oliphant overgegeven heeft. Ende om te verhoeden alle costen ende questien

die van D'erfenisse van haere testatrice achterlaten goeden soude mogen rijzen, (alsoe sij comparante anders gheen vrienden en houdt noch bekendt die sij tot successie wil toelaten ende admitteren) Soe nomineert ende institueert sij testatrix voor haren gerechten erfgenaam Jacob Willems zone haren neve (te weten haers broeders sone, welcken broeder ende sij comparante een moeder gehadt hebben maer niet eenen vader) in alle die goeden die ten overlijden van haer testatrix bevonden sullen worden, hoedanich die zijn, Als landen, renten, huijsen, lantpachten, huijsraet, cleeren, juweelen, goudt, silver, gemunt ende ongemunt, ende generalijck alle meublen ende immeublen geenderhande goeden uutgesteken, al waer die gelegen sijn, tsij binnen Sinte Mertensdijck, Kempshofstede, in Zeelant, in Brabant oft elders. Behoudelijck dat den selven Jacob haer neve ende erfgenaam voerseid sal betalen alle kerkelijcke costen van den uytvaert, duechdelijcke schulden ende legaten voerscreven. Met ooc expresse conditien Dat indien hij Jacob Willemsz voerseid quame te overlijden sonder achter te laten eenich hoir inder rechter linien descenderenden, soe substitueert sij testatrix de fabrijcke vanden kercken binnen Sinte Mertensdijck, midsgaders die tafel van Heilige geest aldaer elcx voer die helft in die somme van drie hondert guldens eens (evenverre aldaer soe vele overschiet) Welcke somme sij comparante bevolen belast ende betrouet heeft die discretie van Jacob Willemsz haren erfgenaam voerseid. (Den welcken tselve ooc geaccordeert ende beloofte heeft) sulcx per fidei commissum ad pias causas voerscreven over te leveren) Ende ten eijnde dese hare verclaringe te beter onderhouden werde, soe es haer testatricens ernstelijcke begeerte ende wille Dat waert sake datter iemant ware van haren erfgenaemen ofte legatarissen voerscreven die hem jegens dit jegenwoordich testament ordinantie ofte uterste wille soude opposeren impugneren ofte beletten directelijck oft indirectelijck in eeniger manieren, Soe begeert ende ordineert sij testatrice dat alsulcken sal verbueren sijn erffenisse oft legaet, twelck sij wil dat vervallen ende aencomen sal den voerseiden Heiligen geest van Sinte Mertensdijck. Blijvende nietemin dese haere ordinantie uterste wille ende testament in sijn volcomen werden ende vigeur. Protesterende ende verclarende wel expresselijck sij comparante dat alle tgene voeren gespecificeert es, te sijne haer uuterste wille, de welcke sij begeert dat gevalideert geeffectueert ende onderhouden werde, tsij vuijt crachte van testamente, utersten wille donatie causa mortis, rechte van Codicillen ofte sulcx alst best volbracht ende subsisteren mach. Ende dat tselve voldaan ende volcomen sal werden naer haerder aflivicheijt. Alwaert ooc alsoe datter alle solempniteitjen van rechten, hier inne niet geobserveert en waeren ende Niet jegenstaende eenige privilegien costuijmen van deser plaetse ofte stede daer sij comparante overlijden sal, ende aldaer haer goeden gelegen sijn, noch ooc eenige bescreven oft andere rechten ter contrarien. Welcke privilegien, rechten ende costuijmen sij comparante begeert in desen gheen plaetse te hebben, noch haer prejudiciabel oft hinderlijck te sijne. Renuncierende van dijen ende van alle tgene desen jegenwoordige testamente uterste wille, donatie oft codicille soude mogen contrarieren hinderen oft crencken, Casserende wederroepende ende te niete doende mits desen alle voergaende testamente ende codicillen, indien daer eertijts eenige bij haer testatrice gemaect sijn. Nietemin reserveerende tot alle tijden dese haere ordonantie, verclaringe ende testamente te mogen herroepen veranderen corrigeren meerderen oft minderen, legaten te adimeren ofte transfereren. Item codicillen te maecken, sulcx alst haer comparante naer gelegentheit des tijts geliefven sal. Versoekende ende ernstelijck begerende sij comparante voerscreven van mij openbaer Notaris onderscreven van alle dese voerseide poincten, acten ende begeerten een offe meer Instrument ofte Instrumenten gemaect, geexpedieert ende in behoerlijcke forme gestelt ende geextendeert te werden. Aldus gedaen, geordineert ende verclaert binnen der stede van Bergen op den Zoom ten huijse daer sij testatrice nu woonachtich es, staende opt kerckhof aen d'oostsijde vander grooter kercken, ten dage ende Jaere als boven. Ter presentien van Mr. Willem Gissen ende Cornelis Jansz Lepeltack, Scepenen der stede ende heerlicheijt van Sinte Meertensdijck, ende Willem Jansz Oliphant, borgemeester der stede van Reijmerzwale als

looflijcke getuijgen hier over geropen ende sonderlinge gebeden ende mij Notario onderscreven". (In de marge: Subsignatie). Ende want ick Pieter Levendale van Reijmerswale publicus tabellio et Notarius applicus ende bij sijnen Majesteits grooten Rade residerende tot Mechelen, ende Rade in Brabant etc. over alle sijnen Majesteits Nederlanden respectivelijck ter exercitien geapprobeert gestelt ende geïnstituert. Met den voerscreven getuijgen In alle tgene voerscreven es, present ende Jegenwoordich geweest ben, ende ter instantien ende begeerten van haer testatrice oft donatrice voerscreven, allen den voerscreven acten, ordonantien, verclaringen, dispositien legaten ende institutien van erfgenaem, in notulam hebbe ontfangen, geexcipieert ende in publica formum et instrumentum geredigeert ende geregistreert, Soe hebbe ic ter instantien als voren dit Jegenwoordige publijcke instrument met mijn eijghen handt getrouwelijck gescreven, daer van gemaect, geextendeert ende in behoorlijcken authentijcke ende publijcke forme uitgegeven, Dijes ernstelijck versocht sijnde. In kennisse mijns gewoonlijcken hantgeschifts hier onder gestelt. P.Levendale

2.5 Protest crediteuren van sterfhuis Joris Joachims uit Sint Maartensdijk¹⁸

(In de marge:) *Protest bij Claes Janssen lakencooper ende Adriaen Vlasman als voochden etc. gedaen contra Aert Pieterssen cum suis ende die vercoopinge van een Rentebrief etc.* Op 25 oktober 1576 compareerde etc. Claes Janssen lakencooper, poorter der stede van Bergen op den Zoom, als oom ende voecht van sijn susters kinderen binnen Sinte Mertensdijk, ende Adriaen Cornelis Vlasman, insgelijcx als oom ende voecht van sijn broeders dochterken Pierken Crijns, beijde crediteuren inden sterfhuijse van Joris Joachims, overleden binnen Sinte Mertensdijk. Zij protesteren tegen de verkoop van een rentebrief van £ 6 gr. vls, gepasseerd voor schepenen van Sint Maartensdijk. "*als Aert Pieterssen cum suis pretendeert te doene ter pueijen of der stede van Bergen voorseid.*" Ter presentie van Cornelis Jan Diricxsz, dijkgraaf van Gorushoec en Wouter Lenaertsz, baljuw van de Oude Tonge. De notaris heeft op dezelfde dag de insinuatie aan Aert Pietersz gedaan en ook aan Pieter die corte roede van Bergen, die de verkoop wilde doen.

2.6 Procuratie om geld te innen voor Pastoor Jacob Oole¹⁹

(In de marge:) *Procuratie bij heer Jacob Oole zn. gepasseert op Meerten Absoloms zn. 17-01-1577*

Compareerde voor mij Pieter Levendale, Secretaris der stede van Reijmerzwale ende openbaer notaris etc., Jacob Oolaertsz priester, geboren te Reimerswaal, en Cornelis Claijsz Cuijper, zijn gecoren voogd, en heeft geconstitueerd Maerten Absolomsz, geboren te Reimerswaal, om in zijn naam te mogen manen, eisen etc. 200 Carolus guldens, die Maij Jansdr weduwe van Anthonis Bloncke de comparant als erfgenaam van Tanne Oole zijn zuster schuldig is, aldus gedaan te Bergen op Zoom ter presentie van Jan Aernoutsz burgemeester en Michiel Adriaensz, schepenen van Reimerswaal.

2.7 Protest prior Carthusers contra dijkgraev ende gezworens Gorus hoec²⁰

(In de marge:) *Protest gedaen bij den Prior van de Carthusers van Liere, contra dijkgraeve ende gezworens van Gorus hoec*

Op 1 juli 1577 compareerde etc. den Eerweerdighen Heere Broeder Anthonis van den Eijnde, prior van het convent van de Karthuizers binnen de stad Liere en verklaarde dat hij gezien en gelezen had een ontwerp van een octrooij door Zijne Majesteit op 15 maart 1577 verleend aan de ingezetenen en ingelanden van de heerlijkheden en polders van Scherpenisse en Westkerke. Het gaat om een bepaling in dit octooi dat de belasting op de tienden in Poortvliet,

¹⁸ RAZE 2038, fol 7, 25-10-1576

¹⁹ RAZE 2038, fol 8, 17-01-1577

²⁰ RAZE 2038, fol 10, 1-7-1577

Scherpenisse en Westkerke, van een vierde deel van de lopende renten, die vier jaar geleden gedaan was, nog zes jaar lang voortgezet zou worden. De prior was het hier niet mee eens en heeft hij “*geprotesteert ende protesteert mits desen jegens die impetranten van toctroij voerseid ofte jegens Dijckgraeve ende gesworens van Gorus hoec, ende een igelijck voer haer intercederende, Van alsulcken impetratie van de voorseide pretense octroije, twelck hij sustineert ende affirmeert surrepticelijck ende oprepticelijck (d.i. steelsgewijze) verworfvten te zijne.*”²¹

2.8 Arrest op een hudeschip²²

(In de marge:) *Attestatie ende depositie van Mr. Antoni ende Mr. Daniel Mello als getuijghen ten versoecke van Willem Jansz Oliphant*

Op 9 Juli 1577 compareerden Mrs. Anthonis du Marchie, oud 48 jaar en Daniel van Mello, oud 39 jaar, beide advocaten binnen Bergen op Zoom, en hebben op verzoek van Willem Jansz Oliphant, burgemeester van Reimerswaal verklaard dat ongeveer 5 maanden geleden Christiaen Cornelisz, voor zichzelf en voor zijn mede-erfenamen van wijlen Digna Hermansdr, weduwe van Laurens Jansz Delffhuijsen, heeft doen arresteren een hudeschip liggende in de haven der stad, dat Digna Hermansdr eertijds verkocht had aan Pauwels Cornelisz Pot, schipper, die het weer doorverkocht had aan Jan Thiemansz Pot van Arnemuiden. Alles volgens de waterbrief verleden door Pauwels Cornelisz Pot, ten behoeve van Digna Hermansdr, voor Philips Logijersz en Cornelis Evertsz, waterschepenen in Dordrecht op 11 januari 1576 stilo hollandiae. Gedaan te Bergen Op Zoom ter presentie van Lieven Cornelisz Werckendet en Davidt Geertsz, inwoners van Bergen op Zoom.

2.9 Capellerie bij 's Heer Arendskerke²³

(In de marge:) *Procuratie verleden bij Jan Noutsz als voocht van den jongen Daniel Geldersman Op Mr. Gillis Brembosch*

Op 12 oktober 1577 compareerde etc., Jan Arnoutsz burgemeester van Reimerswaal als voogd van Daniel filius Heer Daniels Gheldersman, en heeft gemachtigd Mr. Gillis Brembosch om te mogen eisen, manen etc. achterstellen van pachten etc. die Heer Daniel waren competerende van zekere landen van een capellerie gelegen in Sheer Arentskercke of daaromtrent. Actum te Bergen op Zoom, ter presentie van Antonij Adriaensz inde Duijne en Jan Claijsz Visch, poorters en ingezetenen van Bergen op Zoom²⁴.

2.10 Vraagtekens²⁵

(In de marge:) *Transport van seecker actien bij Jacob Huijbrechtsz gedaen op Cornelis Cornelisz in Oisterlant. Obiit den comparant burgmeester der stadt van Romerswalle 11 december 1586 binnen der selver stadt*

Op 25 november 1577 compareerde etc. Jacob Hubrechtsz geboren van Reijmerzwale en heeft getransporteerd etc. tot profijte van Cornelis Cornelisz wonende in Oisterlant in Duvelant, alle actien etc. die de comparant heeft tegen Adriaen Pietersz Buijle zaliger memorie of Pauwels Adriaensz in Oisterlant, *ter cause van een tabbaert, een bedde met twee peulen ende een oorcussen, twee oft drie sacken en een tafel.* Aldus binnen de voorseide stede²⁶ ter pre-

²¹ Zie pagina 19/20 want daar staat: op 23 april 1578 is de prior opnieuw verschenen en heeft een accoord gemaakt met Marinus Bouwensz, pachter van een hoeve in Steenberg

²² RAZE 2038, fol 11, 9-7-1577

²³ RAZE 2038, fol 11, 12-10-1577

²⁴ Het is niet duidelijk om welke capellerie het gaat. er waren in 's Heer Arendskerke tenminste vijf capelleriën gesticht.

²⁵ RAZE 2038, fol 13, 25-11-1577

²⁶ = Reimerswaal

sentie van Cornelis Levendale baljuw der voorseide stad en Cornelis Adriaensz van Hoorne, burger en inwoner van Bergen op Zoom.

Uit de akte is op te maken dat Jacob Hubrechtsz goederen geleverd had aan Adriaen Pietersz Buijle in Oosterland. Een tabbaert hoeft niet te betekenen dat Adriaen een geestelijke was, want het was een lang gewaad dat algemeen gebruikt werd. Het schijnt dat Adriaen overleden was vóór hij deze betaald had. Was Pauwels zijn zoon die nu voor de schuld kon opdraaien? In elk geval vond Jacob Huijbrechtsz het beter om deze actie over te dragen aan iemand die ook in Oosterland woonde, met name Cornelis Cornelisz.

2.11 Begin jaar 1578²⁷

Protocol, etc.

2.12 De krankzinnigverklaring van Joos Mertsz²⁸

(In de marge:) *Attestatien dat Joos Mertsz van sijn sinnen berooft es ende onbequaem om eenige civile acten te tracteren. Joos obiit ao. 1580. Cornelis Martinsz obiit in den haeghe 2 aug. 1589.*

Op 26 januari 1578 compareerde etc. Mr. Jaspas Adriaensz, medicijn der stad Bergen op Zoom, en heeft op verzoek van Cornelis Martsz, nu inwoner van Bergen op Zoom verklaard “*warachtich te zijne Dat hij comparant nu ontrent scht daghen geleden geroepen ende ghehaelt es geweest ten huijse van Geerdts Jansz in de Sevensterre, Omme te visiteren eenen Joos Maertsz des voorseiden Cornelis Maertsz producents broeder. Ende heeft hij depositant den selven Joos bevonden ende naer zijn beste goetduncken gejudiceert te zijne frenetijck niet alleene simpel, slecht innocent ende geturbeert van hersenen, maer oock geheel berooft van memorie, verstant ende discretie, ende furieux sprekende woorden ende propoosten sonder redene, slot oft wetenschap, vuijt ende in, gelijk alle miserabel persoonen, Die van sinnen berooft sijn gemeijnlijck doen. Oversulcx belaste hij depositant Datmen den selven wel bewaren ende gade slaen soude als ende gelijk een kindt, Naerdijen hij depositant ooc bij experientie bevonden heeft, dat hij (met oorlof geseijt) hem vuijl ende sijn gevoech onder hem was makende. In somma heeft hij depositant hem sulcx gestelt gevonden dat hij onbequaem was om eenige civile acten te tracteren ofte handelen. Adderende oock dat hem depositant genoegh apparentelijck dachte dat hem sijn furie niet lichtelijck verlaten soude, ofte ghenesen ware sonder merckelijcke gratie van Godt almachtich. Mits dat hem depositant genoegh bekent was (als hem tanderen tijden oock besocht hebbende) dat hij mette selve over de vijff jaeren sieck gelegen hadde. Verclarende voorts dat hij depositant noch vrient noch mage van den producent en was, noch oock eenichsins gerecht om van hem ofte van den patient eenich proffijjt bij successie te mooghen genijeten”.*

Aldus te Bergen op Zoom ter presentie van Pieter de Keijser en Crijn Bavens, geboren poorters van Bergen op Zoom.

Verder verklaarde Gheerdts Jansz, ingezetene van Bergen op Zoom, dat hij Joos Maertsz meer dan 5 jaar lang gealimenteerd en onderhouden heeft en nooit anders gezien had dan dat Joos “*sot, onnoosel ende van sinnen berooft was ende oock geheel kindts*”. Truijken van Attendael, huisvrouw en Maijken, dochter van Geerdts Jansz, bevestigden dit in aanwezigheid van Bernaert van Asbeecke en Frans Spruijt.

Op dezelfde dag heeft Mr. Cornelis van Donck, chirurgijn in Bergen op Zoom verklaard dat hij ook ten huize van Geerdts Jansz geweest was om Joos Maertsz te visiteren en bevonden “*hem geheel qualijck ende idel van hooffde gestelt te sijne, Rasende van koeijen ende vercken*”. Gedaan in presentie van Willem Cornelisz de Volder en Cornelis Jansz in de Rose.

²⁷ RAZE 2038, fol 14

²⁸ RAZE 2038, fol 14, 26-1-1578

2.13 Attestaties en insinuaties huis in Bergen op Zoom²⁹

(In de marge:) *Attestaties en insinuaties* betreffende de Heer Cornelis Pijck, kapelaan van de parochiekerk van Bergen op Zoom, bewoner van een huis in de Hoogstraat naast de Sint Pieterskapel.

Op 23 april 1578, zie ook pagina 10, compareerde Anthonis van den Eijnde en Marinus Bouwensz en verklaarden geaccordeerd te zijn van pachten etc. Ter presentie van Heer Laurentius Nolst kapelaan van de parochiekerk te Bergen op Zoom en Adriaen van Staple den Jonghen.

2.14 Fraudeur of heilige onschuld? Het verhaal van Cornelis van Sweden³⁰

(In de marge:) *Insinuatie genomen ten versoecke van Seroskercke jegens den pachter die in den Doel op sijn hoeve plach te wonen.*

Cornelis van Sweden was pachter van de hoeve van jonkheer Philibert van Serooskerke in Den Doel. Hij werd ervan verdacht dat hij vee en landbouwproducten voor zichzelf gebruikt had, onder het mom dat deze geroofd waren door passerende soldaten. Er was ook brand geweest op de hofstede, waar een luchtje aan zat. Hij was naar een notaris in Middelburg gestapt met getuigen die informatie over het gebeurde konden geven. Philibert verklaarde voor notaris Levendale dat hij deze akte gezien had. Het is een typische gebeurtenis uit de tachtigjarige oorlog en het is de moeite waard om de akte hier in extenso af te drukken.

Op huyden den 11 Juni 1578 Compareerde etc. Joncheer Philibert van Seroskercken, Raedt des Conincx ende zijne Majesteits Rentmeester van Zeeland bewesterscelt. Ende heeft verclaert Dat hij gesien heeft Copije van Pretense informatie Jegens hem comparants doen nemen deur 't versoeck van eenen Cornelis van Sweden, eertijts pachter op de hoeve hem comparant toebehoorende gelegen inden Doel, bij Cornelis Vrancx, Notaris, residerende tot Middelburg van date den 14^e Januarij lestleden. Ende ten eijnde dat niemant en werde geabuseert deur die voorseide gepretendeerde Informatie, heeft verssocht den naebescreven personen daerop te willen seggen ende deuchdelijck affirmeren tgene sijluijden weten warachtich te zijne. Sijn oversulcx voer mij Notario voorseid gecompareert Deersaeme personen onderscreven ende hebben ten ernsten versoecke als voren verclaert ende gedeposeert, Verclaeren ende deposeren mits desen bij hare manne waerheijt, respectivelijck in plaetse van Eede die sij comparanten bereit sijn tallen tijden solempnelijck te doene des rechtelijck bedwongen sijnde. Mits daerbij affirmerende dat sij ende elcx van hen dese hare verclaringe niet en doen deur gunste oft faveure vanden requirant oft afionste van Cornelis van Sweden, maer alleenlijck om die waerheijt getugenisse te geven ende die Justitie te vorderen. Dat ooc niemant van henluijden vrient of mage oft participant en waren van den requirant. Inden eersten Berbel Michiels, oudt ontrent 46 jaren, Verclaert dat zij egheen getuijgen en kent (die in de voorseide pretense informatie bijden voorseide Van Sweden requirant aldaer geproduceert werden) dee welcke gebueren souden sijn geweest, ofte gewoont hebben ontrent die hoeve voorseid. Ten waere Maijken sijn ioncwijf ende Jan Jansz sijnen knecht, beijde domestijcken ende Lenaert de Vriese een arbeijder die niet ontrent die hoeve voorseid maer op die groote Aere gewoont heeft. Ende gevraegt zijnde oft zijn goeden ende have ten tijde hij op de hoeve voorseid quam, weerdich waren 400 £ vls. Seijt dat sij op de hoeve heeft sien brengen een cudde scapen, 6 oft 7 koeijen. Dan en wiste niet oft die peerden den welcken hij op de hoeve brochte sijn eijgen alsdoen waren oft dat hijse midler tijt gecocht heeft. Alsoe dat tscijnt dat Robrecht van Haeften 2 peerden van Dornelis van Sweden weder gecregen heeft. Seijt ooc dat Sweden gheen pillagie (ten ware van hoenderen, duven, suiivel, broot etc.) geleden heeft van koeijen, peerden oft ander have. Emmers op dese hoeve bij 't kerckegat gelegen van de soldaden van

²⁹ RAZE 2038, fol 16, 23-4-1578

³⁰ RAZE 2038, fol 20, 11-6-1578

deem of dander sijde. Maer naerdijen hem eenige bedden ende diergelijcke meublen op de scep en genomen waren, heeft sij deposante gesien dat hij deselve wederomme brochte. Dan heeft sij deposante wel hooren seggen dat Sweden op dander hoeve daer hij tevoren woonde meer verloren soude hebben. Gevende sij attestante reedenen van haere depositie, want sij op de hoeve voorseid woonde ende vertrock van daer als Cornelis van Sweden daer oppe ende inne quam, ende es sij deposante voer een tijt gebleven opt cleen huijsken genaempt den hoven buer opt hof van de voorseide hoeve ende neffens t'groot huijs der selver staende.

Aert van den Elderen, oudt ontrent 33 jaeren Ende Catharina sijn huijsvrouwe oudt ontrent 37 jaeren, Verclaren als voren hem beijden kennelijck te zijne Dat op dese hoeve den requirant toebehoorende, soldaden verkeert hebben gelijc elders tot sijn gebueren Sonder dat hij weet van eenighen extraordinaris overlast. Noch ende heeft gehoort noch gesien Dat hem van eenige soldaden iet ontnomen es Dan een Rundt. Sonder voorts eenige andere peerden, koeijen oft ander meublen quijt te werden. Seijt ooc dat Cornelis van Sweden van de voorseide hoeve vertreckende, ooc afgevoert heeft 7 koeijen met noch 5 horenbeesten ende 2 peerden. Ende soe vele aengaet den brandt (daer van in de pretense informatie voorseid geseijt wert bij den Princen soldaden gesteken te zijne) Verclaert hij depositant den selven brandt gebeurt te zijne bij ongelucke ende negligentie. Mits dijen die Dorschers van Cornelis van Sweden voorseid buijten haer weten met een keerse den selven brandt daer inne ontsteken hebben, Den welcken hij attestant mede helpen bluschen heeft. Maer ter contrarien verclaert hij depositant dat hij die kinderen van Sweden heeft selver hooren seggen dat soe wanneer die hoeven sch.....sten. stonde dat sij deselve in den brande stellen soud en oft (indien sij niet en costen) soud en tselve doen doen. Ende op t'gene bij Sweden geseijt wert Dat hij die hoeve niet en heeft moeghen gebruijcken, Verclaren sij depositanten voerseid alle beijden Dat Cornelis van Sweden sijnen letsten ougst tot sijnen gemake afgedaen, gedorschen ende wech gevoert heeft. Soe tot Beveren, Steken, Hulst, St.Niclaes ende elders. Seggen ooc sij attestanten Dat sij gesien hebben dat sijn domestijcken hebben afgebroken ende verbrandt die gebinten ende staken rontsomme die bergen ende schueren staende. Ooc verclaert Catharina voorseid dat sij gesien heeft dat de sone van Sweden Mathijs genaempt heeft afgebroken een Iseren geerde vuijte vensters staende op de solder ende wech gedragen. Noch dat denselven heeft willen trecken die anckers vuijt t'cleen huijsken voorseid, waer af sij deposante hem gestraft? heeft ende hebben desen twee voorseide depositanten gegeven redene van haer wetenschap, want wij beijde opt voorseide cleen huijsken alias den hoven buer staende neffens thuijs van de hoeve ontrent twee jaeren gewoont hebben. Ooc dat sij respective hebben op die selve hoeve helpen binden, ougsten ende dorschen. Roelant Goverdtsz timmerman, over ontrent 35 jaeren, getrouwt hebbende Berbel Michiels voorseid, Seijt ingelijcx dat sij niemant en kent van de getuijgen bij Sweden in de voorseide pretense informatie geproduceert. Die welcke soud en geweest zijn gebueren vande voorseide hoeve toebehoorende Seroskercke, requirant in desen, staende bij 't kerckegat, als breeder sijn huijsvrouwe hier voren verclaert heeft. Ooc attesteert hij dat Sweden sijnen lesten ougst tot sijnen gemake heeft afgedaen, als ooc breeder bij Aert ende Catharina voorseid geaffirmeert es. Redenen gevende van sijn affirmatie, want hij een van de naeste gebueren es van de hoeve voorseid.

Jan de Munck, oudt ontrent 29 jaren Ende Digne sijn huijsvrouwe, out ontrent 25 jaren, Verclaren als voren Dat sij gheen van de getuijgen in de voorseide gepretendeerde informatie genomineert en kennen Ten ware Maijken Jans die hij meent geweest te zijne tioncwijf van Sweden ende oversulcx domestijcke Die nochtans alleene schijnt te seggen dat bijde huijsvrouwe van Seroskercke, requirant in desen, den voorseiden Cornelis van Sweden eenige recompense toegeseijt soude wesen. Seijt boven dijen dat hij attestant met Sweden verkeerende ende omme gaende in sijn tweede iaer dat Sweden op de hoeve voorseid gewoont heeft en heeft niet connen bemercken dat Cornelis van Sweden met beesten ende ander meublen ge goedt was ter sommen van 200 guldens soe hem dochte. Adderende dat Sweden sijn koeijen

van de hoeve wederom met hem afgestouwet heeft. Maer en heeft niet gehoort dat Sweden eenige beesten bij eenige soldaden afgenomen zijn. Noch verclaert hij deposant dat hij ten huijse van Laureijs de Smit naebescreven, gevonden heeft seecker iseren haecken daer die goten van de voorseide hoeve plagen inne te hangen, ende andre isere gaerde deselve hoeve aencomende, die hij deposant wederomme gelost ende op de hoeve gebrocht heeft.

Laureijs Keerre? smidt, wonende in den Doel op de sluijs, oudt ontrent 37 jaeren verclaert dat die kinderen van Cornelis van Sweden tot sijnen deposants huijse gebrocht ende vercocht hebben die iseren haecken ende geerden voorseid.

Heeft hij comparant voorseid van mij Notario versocht hier af acte gemaect te werden Om hem valideren daert nootlijck sijn sal. Aldus gedaen, verclaert ende geattesteert Op de hoeve den voorseide comparant toebehoorende, staende in den Doel, Ten dage maende ende jaere als boven. Ter presentien van Pieter Inghels, knecht van Seroskercke voorseid ende Hans Clinck, bouknecht op de hoeve voorseid als loffelijcke etc. ut supra. Mij toir etc. ut supra P. Levendale

2.15 Een huwelijkscontract en een huisnaam³¹

Contract antenuptiael donatio propter nuptias oft huwelijcxve voorwaerde tusschen Jan Adriaensz ende Anne Winters. Videto Clarus? (annae voorders testament int Prothocol B pag. 396)

Op 28 junij 1578 compareerden etc. Jan Adriaensz geboren in Dreijshere³², bruidegom ter eenre ende Anna Jacob Winters bruid, met Mathijs van der Gors als een van hun naaste magen. Gedaan te Bergen op Zoom ten huize van Jan van Leemput genaempt *t'brantijser*, ter presentie van Cornelis Pietersz Ketelaer en Jan Jacob Wreijters, droochscheerder, beide inwoners van Bergen op Zoom.

2.16 Bijnamen³³

(In de marge:) *Procuratie verleden bij Jan Lieven Heere op Mr. Christiaen van de Wiele en Adriaen van den Hove.*

Levendale had de gewoonte om bij elke akte in de marge een korte beschrijving te geven van de inhoud. Soms gebruikte hij daar een roepnaam of bijnaam, terwijl hij in de akte de "officiële" naam schreef. We zien hier dat Jan Jansz Smedt bekend stond als Jan Lievenheere.

Op 21 augustus 1578 is gecompareerd Jan Jansz Smedt, geboren van Romerswalle en heeft geconstitueerd Mr. Christiaen van de Wiele en Adriaen van den Hove, procureurs voor de Raad van Brabant, om voor hem op te treden in zijn zaak tegen Franchois Valerius. Zie ook bij de volgende acte.

2.17 Nog een procuratie van Jan de Smidt³⁴,

(In de marge:) *Procuratie verleden bij Jan de Smidt op Cornelis de Cuijper. Obijt Cornelis Claisz Cuijper kerstdagh 1583.*

Op 24 januari 1579 compareerde Jan Jansz Smidt, geboren te Reimerswaal, en heeft geconstitueerd Cornelis Claesz Cuijper, poorter en inwoner van Reimerswaal, om voor hem de somma van £.8:16:8³⁵ te ontvangen die Anthonis Meijnaertsz van Enchuijsen hem schuldig was van koop van 6 quartier 14 vaten wit sout. Hij had die samen met zijn makelaar gekocht te Reimerswaal op 23 juli 1571 en hem geleverd in het schip van Zeger Pietersz.

³¹ RAZE 2038, fol 24, 28-6-1578

³² Dreischor

³³ RAZE 2038, fol 28, 21-8-1578

³⁴ Begin van het jaar 1579. Prothocol etc.etc

³⁵ Betekent: 8 pond 16 schellingen 8 grooten vlaams

2.18 Attestatie leven Anna Delvaille³⁶

(In de marge:) *Attestatie van tleven van Vrouwe Anna Delvaille*

Op de laatste dag van Maart 1579 compareerden etc. Everard Delvaille en Mr. Jhoan Verdure, chirurgijn en hebben een verklaring afgelegd dat Vrouwe Anna Delvaillien wettige dochter van wijlen Digo Delvaillien en weduwe van Heer Gielis van Gottingnijes, in zijn leven ridder en tresorier van de stad Mechelen, nog in leven is en zich ophoudt in Bergen op Zoom. De attestanten geven reden van wetenschap, dat Anna dagelijks bij hen in de kost was. Levendale heeft haar zelf gezien en gesproken.

In de protocollen komen diverse akten voor betreffende Anna Delvaille, die ik hier niet heb opgenomen.

2.19 Codicille vrouwe Delvaille³⁷

(In de marge:) *Nuncupatie. Codicille oft utersten wille van Mijn Vrouwe Delvaille alias van Essestein*

Op 6 juni 1579 compareerde etc. de Edele Welgeboren ende deuchtsame Vrouwe Anna Delvalle, weduwe wijlen Anthonis Heere van Essestein, en verklaarde dat zij op 24 november 1575 voor Mr. Adriaen van Hildernisse te Mechelen gecondeert heeft zeker testament dat zij nog van waarde houdt.

Volgt op 8 juli 1579 haar testament gemaakt met Jan Turck, baljuw van Middelburg als haar voogd, voor notaris Levendale. Zij wordt hierin genoemd weduwe wijlen Heer Anthonis van Apenu? Heer van Essestein. Zij stelt tot haar erfgenamen aan haar neef Everardt Delvalle zoon van haar broer Anthonis Delvalle.

2.20 Procuratie van Pieter Gillisz³⁸

(In de marge:) *Procuratie verleden bij Pieter Gillisz op Simon Brouckhoven jegens Simon Simonsz Cost. Obiit Pieter Gillisz binnen Berghen 2 novembris 87*

Op 25 augustus 1579 compareerde etc., Pieter Gillisz, inwoner van Bergen op Zoom en heeft geconstitueerd Simon Brouckhoven, procureur postulerende voor het gerecht van Middelburg, om te mogen manen, eisen etc. schulden en achterstellen van Simon Simonsz Cost, inwoner en poorter van Middelburg. Te Bergen op Zoom ter presentie van Andries Sanders blauverwer en Bartholomeus Jansz.

2.21 Acoord schepenen Sint Maartensdijk³⁹

(In de marge:) *Verclaringe ende interpretatie gedaen bij Cornelis Jansz van Berghen op seecker accord voer scepenen van Sinte Martinsdijk gemaect*

Op 1 september 1579 compareerde etc. Cornelis Jansz van Berghen, eertijds inwoner van Sint Maartensdijk en nu in Bergen op Zoom, en heeft op het verzoek van Jacob Jacobs Gillisz sone, inwoner van Sint Maartensdijk verklaard “*warachtich te zijne ende hem kennelijc Dat Naerdijen in den jaere 76 onbegrepen, den baliu van Sinte Martinsdijk soe verre geprocedeert heeft (bij faulte vande betalinge van tsoldaten ghelt) op seeckeren groen saedt toebehoorende Barthel Vermuijen, dat tselve bij executie vercocht es den den meesten daer voren biedende. Ende is cooper geworden Joris Joachimsz saliger memorien*” Joris was overleden voordat hij voor het zaad betaald had. De deposant was door schepenen van Sint Maartensdijk aangesteld als sequester of curator van het sterfhuis en heeft met toestemming van de erfgenamen een accoord gemaakt met Marinus Marinusz Vermuijen en Marinus Helle als bemiddelaars voor Barthel Vermuijen. Gedaan te Bergen op Zoom in de presentie van An-

³⁶ RAZE 2038, fol 29, 31-3-1579

³⁷ RAZE 2038, fol 32, 6-6-1579

³⁸ RAZE 2038, fol 35, 25-8-1579

³⁹ RAZE 2038, fol 35, 1-9-1579

thonij Jansz van Cuijck alias in de Meuwe en Jan Baltens van Poortvliet, beide inwoners van Bergen op Zoom.

2.22 Begin jaar 1580

2.23 Het testament van de dijkgraaf van Gorishoek⁴⁰

(In de marge:) *Testament reciproque van Cornelis Jan Diricxsz ende sijn huisvrouw.*
In den naem ons Heeren amen, compareerde op Cornelis Jan Diricxsz, dijkgraaf van Gorushouck (Gorishoek) en Pieternelle Cornelisdr Erfgenaam is Mr. Daneel, man van Pieternelle hun dochter. Gedaan te Bergen op Zoom ten huize van de comparanten staande aan de oostzijde van de Schoolstrate, ter presentie Logier Cornelis Pier Domisz van Poortvliet en Michiel Claisz Schoorjaer van Scherpenisse.

2.24 Transacties tussen oud Reimerswalers⁴¹

(In de marge:) Rekeninghe ende afmaeckinghe van een schultbrief op een keete tusschen Nele Bolle ende Schaffer.

Op 7 januari 1580 compareerde etc. Cornelis Cornelisz Bolle en Jan Adriaensz van Hoorne alias (de) Schaffer beide geboren te Reimerswaal en nu inwoners van Bergen op Zoom, en hebben verklaard naardien Jan Adriaensz van Adriaen Jansz Meijster, ook geboren in Reimerswaal verkregen had bij transport, verleden voor Gillis Arondeaulx, notaris binnen Antwerpen, van 7 december 1577, een schuldbrief verleden voor schepenen van Reimerswaal door Hubrecht Pietersz Smit en genoemde Cornelis Bolle, gedateerd 8 maart 1567 stilo communis, waarin Hubrecht bekende schuldig te zijn aan Adriaen Meijster de somma van £ 133:6:8 vlaams van de koop van een “*soutkeete metten selhuijse*”. Gedaan te Bergen op Zoom ter presentie van Jan Baltens van Poortvliet en Cornelis Pietersz in den Exter, beide inwoners en poorters van Bergen op Zoom.

2.25 Quatertroj⁴² goed⁴³

(In de marge:) *Protest.*

Op 7 januari 1580 compareerde etc. Bartholomeus Bernaerdtz en verklaarde gekocht te hebben van Dingenis Michielsz Stranghe, wonende te Poortvliet, “*Vijventwintich viertelen winter gherste quatertroj leverbaer goedt voer negentwintich stuvers ende een halfven elcke viertel*”. Deze gerst had de verkoper moeten leveren veertien dagen voor of na kerstmis, maar had dit niet gedaan, zodat de koper protest heeft aangekend.

2.26 Problemen rond dijkwerken⁴⁴

Op 19 februari 1580 compareerde Cornelis Jan Diericxsz, dijkgraaf en schout van Westkerke, en heeft verklaard dat hij eertijds geweest was dijkgraaf van Gorushoek en Scherpenisse en dat hij daar toen in opdracht van de gezworens diverse aanbestedingen van dijken en andere werken had gedaan. “*Ende hoe wel hij niet en twijfelt oft hij en heeft hem anders gedraghen dan volghende sijne commissie, ende sulcx als hij vuijt crachte van sijn officie bereet es te verantwoorden. Schijnt nochtans dat sommighe onruste gheesten bij eenighe sinister middelen, pooghen den voerseide remonstrant te achterhalen die alreede bij ondeughdelijke persu-*

⁴⁰ RAZE 2038, fol 39, 7-1-1580

⁴¹ RAZE 2038, fol 42, 7-1-1580

⁴² De term “goed quatertroj goed” komt veel voor in akten over de levering van granen en zaad. In feite is het een oude term uit het dobbelspel, waar “cinque six, deux aas, deux cinqes en quatertroj” de hoogte van de worp aanduiden. Hoe de term quatertroj in verband te brengen is met de handel is minder duidelijk. de betekenis is waarschijnlijk “goederen van top kwaliteit”.

⁴³ RAZE 2038, fol 42, 7-1-1580

⁴⁴ RAZE 2038, fol 44, 19-2-1580

asien, eenighe dijckers ende andere personen van cleender qualiteijt hebben geinduceert ende opgeruijt, om depositie buijten die waerheijt. tot des comparants laste, achterclap oft quetsinghe (bij den onwetenden) van sijn sinne, van haer onbedachteljkheijt te gheven. Dan alsoo hij comparant alsulcken injurien, calumnien, oft emmers vlekken van hem wil weren Sulcx datter proces geresen es Alwaer hem noodelijck sal sijn die productie van sijn getuijghen, daer van eenighe oudt ende ongevallich zijn, oft emmers gemerct desen troublen tijdt ende die saecken van desen landen sulcx sijn gestelt, hij comparant beducht Dat indien eenighe inconvenienten overquamen, tplattelandt afgeloopen die landtluijden verjaeght ende verstroijt, oft aflivich souden moghen werden aeler hij sijnen ordinarisen thoon soude connen produceren Dwelck wattet tenderen soude tot sijne inestimable ende irreparable schade so hij seijde heeft den naebeschreven personen versocht te willen segghen, deughdelijck ende getrouwelijck affirmeren tghene sijluiden weten warachtich te sijne Ende mij Notaris de selve valetudinarie te aenhooren ende haer depositie te ontfanghen op dese naevolghende interrogatorien, articulen ende poincten Oft haer niet kennelijck es Dat sij gerequireerde, als gesworens ende contreboeck respectivelijck van den Dijckaigen van Scherpenisse ende Westkercke, met den voorseiden requirant als Dijckgraeve ende anderen gesworens der selver, vergadert zijn geweest opten Veerhoeck, ende om datmen den selven niet en heeft connen besteden, hebben sij gesworens den voorseide dijckgraeve requirant, last gegeven Den selven dijck vuijter handt te besteden volghende tbesteck daervan geconcipieert # Oft den versochten niet kennelijck es Dat wanneer den dijckgraeve versoecker voorseid den voorseiden dijck bestedet hadde, tselve te kennen gegeven heeft Cornelis Jan Lopsz contreboeck houder Daer van hij oock den voorseide gerequireerden gesworens veradverteert heeft Ende oft sijluiden oock daermede niet te vreden waren. # Item oft den geproduceerden niet kennelijck es dat Adriaen Claesz met zijn volck int werck geweest es, ende dat zij dicmaels metten dijckgraeve voorseid die visitatie van den dijcken gedaen hebben.# Dat om dijes wille den Dijckgraeve den selven dijck heeft willen volmaect hebben volghende tbesteck, heeft daeromme menichmael harde woorden ende crackeel metten dijckers gehad.# Oft niet kennelijck es Claes van Bruessel, Dat den requirant dijckgraeve voerseid Den dijck op den Veerhoeck voerseid, bestedet heeft aen Adriaen Claesz Op de vijff roeden druijpens tzeewaerts commende onder de Line, voor hondert pont. Al volghende tbesteck.# Ende naerdijen bij den voorseiden requirant Den Eersaeme naebeschreven personen voortsgebrocht, ende voor mij Notaris ende getuijghen onderscreven gecompereert zijn, ende Ende ick Notaris haer ende een ijghelijck van hemlieden vermaent hebbe Dat die natuerlijcke redene, Recht van allen volcken ende gebu-ersaemheijt es verheijtschende Datmen der waerheijt getuijghenisse gheve, bijsonder als men daer toe ernstelijck, in faveur van Justicie om tghoede recht van zijnen naesten te beschermen versocht werdt insgelijcx met wat straffen Godt almachtich dreijghende es den ghenen die teghen die waerheijt eenighe verclaeringhe oft getuijghenisse zijn gevende, boven noch die penen ende oneeren die bij den rechten hier in deser weerelt alsulcken zijn overcomende, Hebben zij comparanten ende een ijghelijck van hemlieden verclaert ende gedeposeert, Verclaren ende deposeren midts desen bij haere manne waerheijt respectivelijck in plaetse van Ede die sij comparanten bereet sijn tallen tijden solempnelijck te doene des rechtelijck versocht zijnde. Midts daar bij affirmerende dat sij ende elcx van hen dese haere verclaeringhe niet en doen deur gunste oft faveur van den requirant oft fierste haet oft nijdt van sijn pretense partijen, Maer alleenlijck ende puermentelijck om die waerheijt getuijghenisse te gheven ende Justitie te vorderen. Dat oock niemant van henluiden (ten ware Cornelis Lopsz) vriendt ofte maghe oft participant en waren van den requirant.

In den eersten Lodgier Cornelisz, oudt ontrent 53 jaeren verclaert als voren opt eerste artijckel Dat hem wel kennelijck es dat hij op den Dijck van Veerhoeck geweest es, ende dat hij oock metten andren den dijckgraeve requirant last gegeven heeft om te besteden. Opt tweede gevraecht zijnde bekent dat Cornelis Jan Lopsz tselve hem aengegheven heeft. Opt derde ar-

tijckel bekent dat hij die visitatie gedaen heeft ende die dijckers int werck gesien, sonder dat hij die selve bij name bekende. Ende opt vierde verclaert dat hij daer bij ende mede geweest es daer die dijckgraeve veel sware woorden hadde, ende wel dapperlijck iegens den dijckers keeff. om dat sij haer werck niet en voldeden. Ghevende redenen van sijn wetenschap midts dat hij ten selven gesworen was vande selve dijckgraeve Ende in sulcken qualiteijt aldaer overgeroepen ende bij was.

Euwout Gheldersman, oudt ontren 35 jaeren bekent als voren opt eerste artijckel Dat tselve warachtich es ende dat hij daer mede in derselver qualiteijt present geweest es. Oock dat die gesworens van de wateringhe voerseid den Dijckgraeve last gaven den voormelden dijck opden Veerhoeck vuijter handt volghende het geconcipeerde besteck te besteden. Opt tweede verclaert expresselijck dat Cornelis Jan Lopsz hem depositant met Logier voerseid (als gesworens der voerseide wateringhen van wegghen die van Poortvliet veradvertteert heeft hoe dat die Dijckgraeve requirant voerseid den voerseiden dijck opden Veerhoeck bestedet hadde. Twelck oock hij depositant metten voerseiden Legier, Den baliu van Poortvliet (mede gesworens) aengegeven heeft Ende dunct hem depositant dat Lopsz haer depositanten voerseid die advertencie gedaen heeft, vier, vijff ofte ses daghen onbegrepen naer dat sijluijden op den dijck voerseid (om denselven te besteden) geweest hadden. Opt derde poinct verclaert hij depositant Dat hij die dijcken der voerseide wateringhen, inder qualiteijt voerseid, besocht heeft, ende die dijckers bevonden werkende. Dan en kende de selve niet. Item op vierde bekent dat hij present ende over es geweest Daer veel crackeels tuschen den dijckers van desen hoeck ende den dijckgraeve voerseid gevallen es om die bestedinghe voerseid. Segt oock dat hij meent datter binnen die jaere egheen besteck ofte bestedinghen gemaect ofte geconcipeert sijn van eenighe hoecken van die wateringhen van Gorushoeck etc. Die bij den gesworens oft iemandt anders onderteekent dan alleene bij Cornelis van Strijen, secretaris van Westkercke. Gevende redenen van sijn kennisse, want hij insgelijcx inden selven jaere gesworen was, ende alsulcx die voerseide dijckgraeve beghaen ende die bestedinghe heeft helpen concipieren. Daerbij adderende dat hij soo wel weet dat die voerseide vier articulen sijn warachtich, want hij daer van sulcke versche memorie heeft, recht oft d'selve ghisteren eerst geschiet ende gebeurt waeren.

Cornelis Jan Lopsz, oudt ontrent 31 jaeren, deposeert als voren opt eerste artijckel Dat hij daer bij ende jegenwoirdich es geweest daer die dijckgraeve bij ordinantie van gesworen den voerseiden dijck opden Veerhoeck heeft willen besteden inden jaere sevenenseventich. Maer om datse niet besteedt en werdt hebben die gesworens tselve aen haer gehouden. Dan oft die gesworens den dijckgraeve vorder commissie gaven (alsoo tselve sijnen last niet en raeckt) es daer niet present geweest. Op tweede kent dat Cornelis Jan Diricxsz dijckgraeve, hem expresselijck daer van geadverteert, ende die verclaeringhe van den bestedinghe gedaen hadde. Ende affirmeert daer van (vuijt bevel van den dijckgraeve voerseid) die wete gedaen te hebben aen Legier Cornelisz ende Euwout Geldersman, gesworens der voerseide wateringhe residerende binnen Poortvliet. Die d'selve gheaccepteert hebben, ende wel te vreden waren. (in de marge rechts) Opt derde attesteert op den dijck wel geweest te hebben ende daeraen Adriaen Claesz met sijn mededeelders sien wercken. Opt vierde seijt menichwerf op den dijck geweest te sijne, aldaer hij den Dijckgraeve heeft hooren questie maken jegens den dijckers, Waer toe hij depositant ooc argueerde: Goede mannen ghij en sult met dit werck niet volstaen. Ghevende redenen van sijn depositie want hij was gesworen contreboeckhouder van dese voerseide wateringhe, ende sulcx treste sijne officie alle wercken ende acten gade te slaene, die hij verclaert sulcx als voerseid es waergenomen te hebben.

Aldus vercocht, verclaert ende gedeposeert, ten huijse van Adriaen Theunisz binnen der prochie van Poortvliet, ten daghe als boven. Ter presentien van Willem Jansz Oliphant Burgmeester der stede van Romerswalle ende Adriaen Theunisz voerseid, weerdte ende ingeseten aldaer.

(In de marge rechts:) *Die minute es bijden deposanten ende Oliphant onderteeckent ende die interrogatorien bij den requirant gescreven.*

Crijn Lemsz, gesworen van Westkercke ende Scherpenisse, oudt ontrent 34 jaeren, bekent als voren, t'inhouden vanden eersten artijckle hem kennelijck te zijne Ende dattet warachtich es Dat naerdijen den dijck aldaer vermeldt niet besteedt en was, hebben die gesworens den selven dijckgraeve last ende bevel gegeven om denselven vuijter handt te besteden. Verclaert oock hem wel indachtich te zijne, dat den dijckgraeve den dijck besteedt heeft Ende daer naer hem depositant ende den anderen gesworen tselve aengegeven, Waarmede alle die gesworens, soe wel die gecommiteerde van Poortvliet ende Westkercke, als oock die van Scerpenisse wel te vreden waren. Opt derde verclaert hij depositant met alle dandere gesworens, naementlijck oock Antheunis Andriesz ende Marinus Claesz menichmael den Dijck beghaen, ende Adriaen Claesz daeraen sien wercken. Sonder dat daer iemandt teghens seijde. Wel es waer dat die Dijckgraeve om redenen int vierde artijckel verhaelt, veel crackeels jegens Adriaen voorseid gehadt heeft. Opt vijfde artijckel attesteert hjem wel kennelijck te sijne Dat den Dijckgraeve om die voirmelde somme den selven Dijck aen Adriaen Claesz heeft bestedet, naer vuijtwijzen den ouden dijck, ghelijck hij te voren geweest es, twelck was vijf Roeden druijpens. Gevende redenen van sijn kennisse want hij alsdoen mede gesworen was ende es hem noch soo wel indachtich ende notoir oft onlanx gesciet ware. Daer bij voeghende Dattet anders niet dan calumnie es indien hier jeghens iemandt ijeghen wilde.

Lodgier Lote, Schepen van Westkercke, oudt ontrent 40 jaeren, attesteert als voren warachtich te zijne Dat den dijckgraeve hem depositant ende anderen gesworens te kennen gegeven heeft Dat hij den dijck in questie besteedt hadde, Ende dat voor hondert pondt aen Adriaen Claesz Vlaminck met sijn compagnije. Ende dat naer vuijtwijzen den ouden dijck Daer oock niemandt van den gesworens teghens seijde maer waren wel te vreden. Ende dien volghende heeft hij depositant metten anderen gesworens desen dijck menichwerf gevisiteert ende Adriaen int werck gesien. Dan die dijckgraeve vermaende dat hij (Adriaen) sijn besteck voldoen soude. Daer teghens hij veel woorden maecte. Ghevende redenen van sijn attestatie, want hij alsdoen gesworen van de dijckgraeve was, ende in sulcker qualiteijt heeft dese sakeachte gesleghen. Aldus verclaert binnen die prochie van Westkercke ten huijse van Michiel Adriaensz Hollander op den twintichsten februarij des jaers Tachtentich bovenschreven. Ter presentien van Cornelis Claesz, bode ende Antheunis Jacobsz Backer, ingeseten aldaer. (in de marge:) die minute es bij den deposanten met haer merck ende bij Cornelis handtgeschrift geverifieert.

Claes van Bruessel, oudt ontrent 37 jaren, getuijcht als voren hem wel kennelijck te sijne Dat Cornelis Jan Diricxsz als dijckgraeve voorseid, den dijck op den Veerhoeck besteedt heeft vuijter handt. Op vijf Roeden druijpens ter Zeewaert commende ende den selven onder die Line op te brenghen, ghelijck den dijck geweest hadde. Ende heeft desen dijck op denselven conditien aengenomen Adriaen Claesz voer die somme van hondert pondt grooten. Insgelijcx es hem depositant genoech bekent, ende heeft daer ontrent geweest Dat (om dies wille den Dijckgraeve requirant voorseid vermaende den voorseiden Adriaen Claesz dat hij den dijck voornoempt, volghende sijn besteck souide volmaken) hij Adriaen daeromme veel woorden ende dicmaels heeft gekeven gehadt teghens den voorseiden dijckgraeve. Ghevende redenen van sijn verclaringhe want hij depositant daer jegenwoordich bij es geweest, daer den voorseide dijckgraeve den selven dijck op den voirnoemde conditien aen Adriaen Claesz heeft op den dijck voorgehouden ende dat Adriaen Claesz, int Dorp tbesteck aengenomen heeft. Actum binnen Poortvliet ten huijse van Adriaen Theunisz bovenschreven op den eenentwintichsten februarij des jaers voorseid, Ter presentien van den selven Oliphant ende Adriaen Theunisz boven verhaelt.

Ende hebben die voorseide geproduceerde comparanten ende elcx van hemlieden geconsenteert dat ic Notaris den voorseide Cornelis Jan Diricxsz requirant sal moghen gheven open-

baere acte van dese haere depositie. Ende hij requirant voorseid heeft van mij Notario ernstelijc versocht deselve geleverd te worden Om hier mede te moghen helpen ende te valideren sulcx ende daert noodtelijck oft oirbaerlijck sijn sal. Aldus gedaen, versocht, verclaert ende gheattesteert Ter plaetsen daghen maendt ende jaere als boven, Daer bij ende present waeren respectivelijck die voirseide personen als looffelijcke getuijghen hier over gheroepen ende sonderlinghe gebeden.

Ende want ic Pieter Levendale van Reijmerswale publicus tabellio et Notarius, bij zijnen Conincklijke Majesteijts Grooten Raede etc. over dese Nederlanden ter exercitien gheapprobeert ende gheordineert, ernstelijck bij den requirant versocht ben, ende in presentie van voorseide getuijghen die voorseide depositien, attestatien ende verclaringhen getrouwlijck hebbe ondervraecht, ende in notulam ontfanghen Soe hebbe ic ter instantien als voren dit jegenwoordighe instrument den requirant vuijtgegeven, In kennisse mijns gewoonlijcx Handschrift hier onder gestelt. P. Levendale

(In de marge rechts boven) *Ontfanghen van den requirant coronatus?? legitim..? volen..? 56 stuijvers.*

(In de marge onderaan) *Op den 3 martij 80 is binnen Berghen ter plaetsen van mijn residentie gecomen Marinus Heijne, bode van Scherpenisse, ende versocht vuijten naem van Antheunis Andriesz copie van dese informatien vuijt mijn prothocol. Waeroppe ic antwoorde, dat ic tselve sonder partijen consente niet doen mochte.*

2.27 Een gift aan de gardiaan van de minnebroeders⁴⁵

(In de marge:) *Donatio cum mortis ofte maeckinge van een rente, gedaen bij Elizabeth Huens op haer sone Wishaven gardiaan van de minrebroeders etc., Obiit Donatarius inden Ruijghenhill⁴⁶ ... decemb.*

Inden naem (etc. al ut supra pag. 39) compareerde op de laatste juni 1580, Elizabeth Huens, geboren te Mechelen, weduwe van Henrick Wishaven (Wishauen) gezond etc. en heeft vermaakt aan haar zoon Henrick Wishauen een jaarlijkse erfelijke rente van 50 gulden, die hem jaarlijks uitgekeerd moet worden binnen de stad Delft. *”Sulcx dat haere intentie ende uterste wille es, Dat nae sijn overlijden, Ofte ingevalle hij donatarius midts sijne religie incapabel van dese rente ende dispositie van dijen bevonden werde, De selve rente aen haeren ander kinderen oft kindtskinderen ende wettige erfenaemen (meijskens ende knechtken gelijk deelende) devolveren, keeren ende wedercomen sal. Gedaan te Bergen op Zoom ter presentie van Jan Cornelisz Waeghmeester en Schepen en Mr. Martin Pietersz, schoolmeester te Bergen op Zoom.*

2.28 Jan de lange reus in het huis de Griffioen in Bergen⁴⁷

(In de marge:) *Codicill van Jan Janss alias den langhenreus, mr. van Tolen. Ende es ge.....ecteert? ende beworpen bij den testateur ende Franchois Goethals heeft (naem sijn vlaemschen stijl) dit instrument geconcipteert ende gecommitteert.*

Op 11 juli 1580 compareerde Jan Janssen van Couwerfve⁴⁸ en heeft vertoond zekere cedulle door hem geschreven en ondertekend, bij het testament door hem en zijn overleden huisvrouw jonkvrouw Bale van Bleeswijck filia Jacobs gedateerd 6 januari 1574 stilo communis. Erfgenaam zijn schoonzoon Mr. Jacob van Ghelre en een legaat aan Maijken Jans, die zijn vrouw in de jaren 72 en 73 gediend heeft. Gedaan te Bergen op Zoom in het huis waar de comparant in woont, geheten de Griffioen, staande naast de Grote Kerk, ter presentie van Mr.

⁴⁵ RAZE 2038, fol 48, 30-6-1580

⁴⁶ De Ruigenhil is een polder in de buurt van Zevenbergen

⁴⁷ RAZE 2038, fol 52, 11-7-1580

⁴⁸ In de kerk van Tholen bevindt zich het graf van Jan Jansen van Couwerve, overleden 19-09-1583, en zijn vrouw Balbina Yacob van Bleijswijck, overleden 28-10-1576.

Franchois Goethals van Gent en Mr. Bernaerd Haeck (of Hoeck?) schoolmeester aan de grote school in Bergen op Zoom.

2.29 In 1580 verhuisden toch nog mensen naar Reimerswaal⁴⁹

(In de marge:) *Protest van Noom Lieven jegens den Rentmeester der stede van bergen.*

Op 14 juli 1580 compareerde etc. Lieven Lenaerdtz, van Zierikzee, nu inwoner van Reimerswaal en heeft aan Rentmeester Jan Pietersz vertoond “*seeckeren Rentebrief, geheel gaeff, authentijck ende gelooflijck, van date den 23 Januarij 1538 stilo brabantiae, beseghelt met den grooten seghel van verbande der voorseide stad*”, waaruit blijkt dat burgemeesters en schepenen van Bergen op Zoom verkocht hebben aan Logiere Lenaerts Mertsz, schipper van Zierikzee dochter (zuster van de comparant) een lijfbrief van 3 ponden grooten brabant jaarlijks. Heeft de rentmeester gemaand de achterstallige renten te betalen. Gedaan te Bergen op Zoom op de groote markt voor de voetboghe, ter presentie van Aelbrecht, waard in de voetboghe en Hans van 't Weist, deurwaarder en inwoner van de stad Reimerswaal.

2.30 Het huis waar de pastoor van Sint Annaland placht te wonen⁵⁰

(In de marge:) *Procuratie ad lites verleden bij Bartelmeus Bernardsz op Jan Baltens.*

Op 6 september 1580 compareerde etc. Bartholomeus Bernardtz, inwonende poorter van Bergen op Zoom en heeft geconstitueerd Jan Baltens van Poortvliet, poorter van de voorseide stad, om penningen achterstallen enz. te ontvangen van Dingeman Teune, wonende in het land van Sint Maartensdijk, over de koop van een paard in een huis dat gestaan heeft binnen de heerlijkheid van Sint Annenlandt, waar de Pastoor placht te wonen. Gedaan ter presentie van Cornelis Levendale en Cornelis Pietersz in den Exter, inwoners van Bergen op Zoom.

2.31 Een polder bedijkt door Andries Vierlingh⁵¹

(In de marge:) *Procuratie ad negocia verleden bij Jan Turck op Jan Lenaerts in Vossemaere.*

Op 7 september 1580 compareerde etc. Sr. Jan Turck en heeft geconstitueerd Jan Lenardsz, procureur in Vossemaere, om daar rechtelijk te leveren aan Cesar Perquin 35½ gemet land gelegen in Nieuw Vossemaer eertijds bedijkt door Andries Fierlinck en door de comparant van diens erfgenamen gekocht en bekende daarvan ten volle betaald te zijn. Gedaen te Bergen op Zoom ter presentie van Cornelis Levendale en Jan Cornelisz Waeghmeester, inwoners van Bergen op Zoom.

2.32 Weer een Van Couwerf⁵²

(in de marge:) *Procuratie ad negocia et c..s? verleden bij Jan van den Bruel op Mr. Everard.*

Op 26 september 1580 compareerde etc. Jan van den Bruel, liggende in garnizoen binnen Nieuwpoort en heeft geconstitueerd Mr. Everard van Couwerf, zijn schoonbroeder, om vanwege de constituent als man en voogd van jonkvrouw Magdalena van Couwerf, te mogen manen, eisen etc., alle inkomsten, renten, cijnsen pachten en tienden en landhuren etc. waar die ook gelegen mogen zijn. En om naast de ingelanden en geërfden in de Ruijghenhil met Mijnheer de Markies van Bergen een accoord te sluiten.

2.33 Gevlucht vanwege de troublen, maar toch niet zonder trubbels⁵³

Op 10 oktober 1580 compareerde etc. Maijken Bertoens, weduwe van Anthonij Bartoen en heeft verklaard “*Dat sij sichtent den eersten troublen die int jaer 1566 gebeurt sijn. geweest*

⁴⁹ RAZE 2038, fol 55, 10-10-1580

⁵⁰ RAZE 2038, fol 57, 6-9-1580

⁵¹ RAZE 2038, fol 57, 7-9-1580

⁵² RAZE 2038, fol 57, 26-9-1580

⁵³ RAZE 2038, fol 61, 10-10-1580

es ende haer onthouden buijten dese Nederlanden. Dan naerdijen sij nu onlancx ontrent 14 daghen naer Paeschen lestleden in desen landen wedercomen es, heeft begonst naer haer saecken te vernemen Ende onder andere convenierende met rechte aensprekende eenen haeren debiteur genaemt Lam Claesz wonende in Vossemaer, Die aen haer comparante volghende seecker scepenen kennisse schuldich es thien ponden vlaems ende een half. Soe allegeert hij Lam Claesz vele diverse betaelinghe Ende onder andere dat hij betaelt heeft aen Maijken Antheunis, haere comparantes dochtere ontrent drie ponden vlaems. Maer alsoe tselve onwarachtich es, heeft sij comparante voorts gebrocht ende geproduceert de voorseide Maijken Antheunis dr, Ende versochjt te willen segghen deughdelijck ende getrouwelijck af-firmeren alle tghene sij van Lam Claesz oft van sijnen weggen op de voorseide schuldt ont-fanghen hadde.” Maijken verklaarde dat zij eenmaal drie gulden van Lam Claesz ontvangen had en zes jaar geleden twee gulden in zevenstuivers penningen. Nog eens tien stuivers, nog eens negen stuivers die Soete Luijcx te Steenbergen haar gegeven had. Nog eens zeven stuivers van Cornelis Crijnsz wonende te Steenbergen. Ook had Lam Claesz aan de voogd van de comparante een daalder gegeven, maar verder had zij niets meer ontvangen. Gedaan te Bergen op Zoom ter presentie van Aelbrecht van der Heijden en Cornelis van de Wijele, schoenmaker, inwoners van Bergen op Zoom⁵⁴.

2.34 De voorouders van de Van Oosten's uit Yerseke⁵⁵

(In de marge:) Informatie voor den erfgenamen van Oolaert Cornelisz. int proces jegens Andries Corne etc.

Op 15 oktober 1580 compareerde etc. Jhoan Oolaertsz. van Oostee, Schouttet en dijkgraaf van de heerlijkheid, watering en parochiën van Yerseke en verklaarde dat door Andries Corne cum suis, een proces gemoveert werd tegen hem en zijn zusters, als erfgenamen van hun vader Oolaert Cornelisz. Andries was erfgenaam van jonkvrouw Elizabeth Fierlinx, hun moeder, die naderhand getrouwd was met Oolaert Cornelisz. Zij wilden klaarheid hebben op de volgende punten, die van belang waren in dit proces.

Op wat tijd: oft wanneer Joncvrouwe Digna van der Heijden, huisvrouw van Oolaert Cornelisz van Oostee voorschreven ende dus voorschreven comparants met sijn susters moeder, van deser weerelt is gescheijden.

Item oft sijlieden oijt gehoort hebben oft verstaen, dat Oolaert Cornelisz nae d' aflivicheijt vande voorschreven sijne huisvrouw, daar bij hij den voorschreven comparant met sijn vijf susters geprocreert heeft, de selve sijne kinderen haer moederlijck ghoedt bewijzen, oft staet van Inventaris gemaect heeft, etc.;

Item oft Oolaert Cornelisz oijt Rekeninghe, bewijs ende reliqua gedaen heeft van tghene sijne kinderen van haer moederlijck ghoedt moghte aencomen.

Item wanneer dat Oolaert Cornelisz die voirschreven Joncvrouwe Elizabeth Fierlinc getrouwt heeft ende wanneer deselve overleden es.

Ten lesten hoe langhe Oolaert Cornelisz naer d' aflivicheijt van voirschreve sijne leste huisvrouw overleeft heeft.

De volgende personen hebben hierover hun verklaringen afgelegd:

Cornelis Pietersz, ghesworen ende schepene deser wateringhen etc., oudt ontrent 66 jaeren, heeft verclaert als voren opt eerste artijckel, aengaende t 'overlijden van voirschreve joncvrouwe Digna, tselve geschiet te sijne ontrent Sinte Catharijnen dagh ontrent 26 jaeren

⁵⁴ Ik heb niet kunnen vinden dat er munten van 14 groten of 7 stuivers bestaan hebben. Een zevenstuiverspenning was een zilveren penning, die verklikkers aan de Spaanse inquisitie in de 16^e eeuw op hun blote borst droegen. Er stond een christusbeeld op en een zon als zinnebeeld van de Spaanse inquisitie. Het is mogelijk dat zulke penningen als geld in omloop waren vanwege de zilverwaarde. Maar aangezien 2 gulden de waarde hadden van 40 stuivers, dat niet deelbaar is door 7, blijft het vreemd.

⁵⁵ RAZE 2038, 62, 15-10-1680

geleden, een jaer onbegrepen. (dat maakt het rond 25 november 1554). Op t 'tweede artijckel verclaert hij dat hij noijt gehoort en heeft, noch niet en weet, dat Oolaert voirschreve sijne kinderen eenigh moederlick ghoedt bewesen heeft. Noch en gelooft niet oft ommers en heeft gheen memorie dat hij oijt een staet oft Inventaris van den kinderen moederlick ghoedt ghemaect ende overgelevert heeft. Noch ooc, op t 'derde artijckel gevraegt zijnde, etc. Geeft als reden van kennis, dat hij ca. 27 jaer binnen Ierseke schepen is geweest.

Cornelis Simonsz, insgelijcx gesworen en schepen. oudt ontrent 65 jaeren, verclaert als vooren. Op het vierde artikel nog, dat hij niet weet van een huwelijckse voorwaarde en dat sij ontrent 8 jaren overleden is. Opt leste artijckel verclaert dat Oolaert Cornelisz ontrent twee jaeren nae sijn leste huijsvrouwe geleeft heeft. Geeft als reden van kennis, dat hij van jongs af aan in Ierseke heeft gewoond”.

Jan Jans Michielsz, oudt ontrent 67 jaeren, weet niet wanneer Digna is overleden, maar wel dat dit in Ierseke was. Hij weet niets van een rekening, maar zegt wel dat Oolaert ca. 6 jaar geleden is overleden.

De volgende getuige weet dat er een grafzerk in de kerk⁵⁶ is en Levendale is gaan kijken om zichzelf te overtuigen.

Vervolgens verscheen: “*Marinus Jacobs Simons. ghesworen ende schepen, oudt ontrent 49 jaere, verclaert als vooren op t'eerste, dat hem naer sijn beste weten dunckt wel 25 of 26 jaeren geleden is. dat jonckvrouwe Digna deser weerelt is gepasseert, hem daer van voorts reserverende aende datum oft opschrift dat hier binnen deser kercke op haer serck staet, d welck hij segt ende gelooft waerachtich te sijne. Ende is bij mij Notaris gevisiteert ende ghelesen te sijne anno 1554, den 19 Novembris. Jan Adriaens Cole, gesworen ende schepene als boven, oudt ontrent 57 jaeren, weet alleen te vertellen dat hij eens als schepene daer bij geweest is, daer Oolaert van sinne wat aen Gillis Andriess als getrouwt hebbende zijn oudste dochter jonckvrouwe Cornelia eenigh goet aen te bewijzen. Maer alsoo daer woorden onderlinghe vielen en heeft niet verder tot afscheijdinghe geprocedeert. Aldus verclaert tot H'Iersickedamme ten huijse van depositant 19-10-1580, ter presentie van Jan Jansz van Leijen ende Cornelis Mertsz Cuijper. inwoonders der heerlickheijt ende prochie van H Iersicken.*”

De vader van Jan Olaertz van Oostee was dus Olaerd Cornelisz, die we als Oelle Corneliszzone vermeld vinden in de overloper van Yerseke van 1547. Hij bezat daar 28 percelen land. In de volgende overlopers is na te gaan wie de latere eigenaars van dit land waren. In 1588 stond het merendeel van dit land op naam van zijn zoon Jan Oolaerts, zijn dochter Suzanna Oolaerts en een zekere Cornelis Sijmonsz, die mogelijk met een andere dochter van Olaert getrouwd was. Van Yerseke is de overloper van 1518 bewaard gebleven. Deze is anders ingedeeld wat een directe vergelijking met latere overlopers bemoeilijkt. Ook staan er weinig veldnamen in. De Kakeldans of het Hoogwerf komen er niet in voor. Dat maakt het moeilijk om de percelen te identificeren. Er worden o. a. vermeld: Jacop of Coppen up Oostee, Jan Cornelisz van Oostee en de erfgenamen van Jan van Oostee en Willem van Oostee. Het stamhuis van de van Oostee's heeft gestaan in de Kakeldans bij Iersekendamme. In de overloper van 1547 staat het op naam van Marinus Baltens als “den hoogwerf 500 roeden” met “Jane up Oostee dat boogaert ant hof 1/2 gemet”. Over de Steehof heeft IJsseldijk een artikel gepubliceerd in het Zeeuws Landbouwblad (1969). Op een lijst van uitgestelde tiendpachtbetalingen in het archief van Sint Salvator (R.A.Utrecht) vond hij als bewoners van het “Nieuwe Burchtje te

⁵⁶ Bloys van Treslong Prins beschrijft drie grafstenen die vroeger in de kerk gelegen hebben als volgt: nr.14 Oolaert en Digne Anthonis van der Heye dochter sijn huisvr. overleden 1554, nr. 15. Jan Oolaerts van Oostee, schout alhier, overleden 1618, nr.16. Adolph Jansen van Oostee zijn zoon mede schout alhier, overleden 1635. Den de oorspronkelijke tekst was: Hier leit Den eersamen Olaerd En joffrouwe Digne Van der Hey's dochter. Zij sterf XVLIII de XIX November 1553. Hier ligt begrave Jan Oolaerts van Oostee, in sijn leven schout alhier, die stierf in October 1618. Hier ligt noch begrave Adolph Jansen van Oostee, sijn sone, mede in sijn leven schout alhier. die stierf den 2 Meye 1635”

Ierseke” vermeld Coppe op Oostee, Cornelis Janss op Oostee en Janne op Oostee, erfgenamen van Mattheus en Willem van Oostee. Maar zelfs gewapend met deze gegevens is het niet mogelijk om het hoogwerf op de overloper van 1518 met zekerheid te identificeren. Het is ook te riskant om aan te nemen van Cornelis Jansz op Oostee de vader was van Oolaert Cornelisz.

2.35 **Schuldenaar tegen wil en dank**⁵⁷

(In de marge:) *Protest ende verclaringhe van Jan Adriaensz vuyt Dreijshor jegens die brouster inde Rosbelle te Delft.*

Veel bier werd niet in Zeeland gebrouwen, maar kwam bijvoorbeeld van brouwerijen in Delft. Zeeuwse bierstekers zorgden voor de distributie. In de oorlog ging dat niet altijd van een leien dakje, zoals de volgende akte laat zien.

Op 26 oktober 1580 compareerde etc. Jan Adriaensz van Dreijshor en verklaarde dat hij van eind maart tot 7 juli 1575 biersteker geweest is van tien opslagen bier van Claerken Franck brouwster in De Gulde Rosbelle te Delft. Nadat hij thuis op 13 september in Dreijshor de rekening opgemaakt had met Jan Reijersz sone en de gecommiteerde van de brouwster, was gebleken dat hij haar nog 6 £ min 7 groten schuldig was. Om deze schuld te voldoen had hij voorgesteld om aan Jan Reijersz 8 hoed van zijn wintergerst te verkopen. Hij zou daarvoor de marktprijs die in Delft gold moeten betalen. Jan Reijersz is toen direct naar Delft gereisd om uit te vinden wat de marktwaarde was, waarna hij de gerst zou laten ophalen. Maar Jan Reijersz had de zaak getraineed en intussen waren op 29 september de spanjaarden gekomen, zodat de gerst niet vervoerd kon worden. Hij zou 24 gulden per hoed moeten ontvangen. Twee hoed waren hem afgenomen door de “carbijn⁵⁸”. de rest had hij toen verkocht aan de burgemeester van Brouwershaven, maar moest genoeg nemen met 18 gulden per hoed. Verder had hij om zijn schuld te betalen drie viertel tarwe ter waarde van 14 schellingen de viertel de dag voor de spanjaarden in Duiveland kwamen verscheept in het schip van Centken van Bommenee, maar door het innemen van Bommenee door de spanjaarden was hij die kwijt. Hij had ook voorgesteld om de schuld aan de broer van Jan Reijersz, die vanuit Antwerpen naar Bergen zou komen te betalen, maar dat wss niet gebeurd. Wel had hij van Aechtken Reijers, de dochter van genoemde weduwe, die te Bergen woonde, een brief ontvangen waarin zij hem gevraagd had naar Bergen te komen, of de betaling te doen in andere plaatsen, als Zierikzee, Dreijshor, Duvelandt, Steenberghe of Rosendaal. Jan Adriaensz wilde niet bekend staan als wanbetaler en verzocht daarom de notaris om een bezoek te brengen aan de weduwe om de zaak uit te leggen. Op 29 oktober is Levendale naar Delft gereisd en is naar de Rosbelle gegaan, om aan Jan Reijersz en Pieter Reijersz, die ook aanwezig was, de insinuatie voor te lezen. Zij waren van mening dat de insinuatie onwaarheden bevatte en stelden voor dat Jan Adriaensz zelf naar Delft zou komen om de zaak te bespreken. In de akte wordt niet gemeld of dit gebeurd is. Het geheel is een goede demonstratie van de moeilijkheden die de burgers en kooplieden tijdens de tachtigjarige oorlog hadden.

In 1990 is in Delft aan de Oude Delft en de Westvest een archeologisch onderzoek gedaan. Uit archiefbronnen was bekend dat op de plaats van het perceel Oude Delft 95 twee bierbrouwerijen gestaan hadden, genaamd De Hartshoorn en De Rosbel. Er werden sporen van fundamenten, waterputten en beerputten gevonden. Nu was de brouwster van De Hartshoorn, Geertgen Adriaensdr van Adrichem of d’Erckel geheten, gehuwd met Jan Reijers van der Burch, die op 13.8.1579 in het poorterboek van Delft ingeschreven staat als Jan Reijers in den Hartshoorn. Aangezien volgens bovenstaande akte de brouwster Claerken Franck getrouwd moet zijn geweest met een zekere Reijer (ze had immers een dochter genaamd Aechtken Re-

⁵⁷ RAZE 2038, fol 65, 26-10-1580

⁵⁸ carbijn, bedoeld zal zijn karabinier, een ruiter gewapend met een karabijn, kort geweer.

ijers), vermoed ik dat dit Reijer van der Burch was, waarvan vier zoons bekend zijn. De in de akte genoemde Jan Reijersz⁵⁹ is dan hoogst waarschijnlijk haar zoon, wat ondersteund wordt door het feit dat Jan een dochter Claertgen Jans gehad heeft.

2.36 Een capellanie in Yerseke⁶⁰

(In de marge:) *Pachtcedulle*.

Op 10 november 1580 compareerde etc. de Eerwaarde Heer Jan Cuijper, koordeken en kannunnik van de collegiale kerk van Bergen en rector van een capellanie⁶¹ binnen Yerseke en verklaarde dat hij op 29 oktober 1579 verpacht had aan Marinus Jacobs Simonsz⁶², inwoner van Yerseke, 22 gemeten land onder Yerseke, “*vuijt gegheven ende bewesen voer seecker Benificie oft cappelrije tot Godts dienste ende ondehoudt van zijn dienaers gefundeert binnen der prochien kercken van H’Iersicken voerseid op Onse Lieve Vrouwen Altaer, Ende dat soe langhe als hij comparant rector der selver cappellarijen in dit leven sijn sal, ende voort aen die begonste heventijdt geduijrende, naer costuijme van den lande*”.

Het eerste jaar moest ingaan Bamise 1581 en verschijnen Sint Martinsmisse 1582 voor een jaarlijkse somma van 24 guldens de hoop. De pachter moest hiervoor jaarlijks op zijn kosten doen bedienen en celebreren de missen, officiën, distributiën, aalmoezen en andere diensten die bij een capellerie behoren. Ook moest de pachter jaarlijks te Reimerswaal 21 stuiver en een oord betalen voor de officiatie van zijn capellerie te Lodijcke. De pachter moest ook de dijk en de weg onderhouden en in geval van inundatie waren de kosten van reparatie tot last van de pachter. Gedaan ten huize van de comparant in Bergen op Zoom ter presentie van Jan Flijenshoren en Bernard Bernardsz, kleermaker, inwoners van Bergen.

2.37 Hoe ging dat ook alweer? Hoeveel handtekeningen nodig?⁶³

(In de marge:) *Informatie ende depositie valetudinaire Op seeckere costuijmen in Zuijt Bevelandt*.

In de roerige tijd van de oorlog kon het gemakkelijk gebeuren dat de magistraat niet goed op de hoogte was van gangbare regels. Misschien kwam dat omdat resolutie- en ordinantieboeken verloren gegaan waren. In zo’n geval riep men een aantal ouderen bij elkaar, die in een schepenbank gediend hadden en nog wisten hoe in het verleden bepaalde handelingen verricht werden.

Op 2 december 1580 compareerde Mr. Jan Martini, advocaat bij de Grote Raad van Mechelen. Hij verklaarde “*Om hem te versekeren teghens alsulcken proces, als in toecomende tijden hem soude moghen werden gemoveert, noodelijck sijn sal die attestatie ende getuijghenisse van sommige pesonen, daer van eenighe oudt ende onghevallich zijn oft emmers (en hier verwijst hij naar pagina 45) ende irreparable schade soe hij seijde heeft versocht deur mij Notaris aen den naebescreven personen (Die hij mij bij geschrifte overleverde) te willen segghen Warachtich te sijne, Ende aen mij, dat ic mij wilde transporter en op alsulcke plaetsen respectivelijck als id deselve conste becomen ende haer valetudinairie te aenhooren, ende haer depositie te ontfanghen, op dese naevolghende interrogatorien, articulen ende poincten*”

⁵⁹ Volgens het Alg. Ned. Familieblad, pagina 1883-1884, is de grafzerk van Jan Reijersz van der Burch en Geertrijda Adriaensdr van Adrichem bewaard gebleven. Zij zijn overleden, respect. 14-07-1587 en 22-11-1600. Zie ook: H. Wijnaendts, *Delftsche Overschie*’s, Ned. Leeuw (1915), 371

⁶⁰ RAZE 2038, fol 69, 10-11-1580

⁶¹ Een kapelanie is een stichting in geld of goederen bestemd om zielmissen te lezen in een bepaalde kapel

⁶² Marinus Jacobs Simonsz, is, zoals later te lezen is in een akte uit 19-01-1594, geboren omstreeks 1532 en was schepen van Yerseke. Ik beschouw hem als de voorvader van de familie Minnaert in Yerseke, alhoewel het keiharde bewijs daarvoor nog ontbreekt.

⁶³ RAZE 2038, fol 70, 2-12-1580

“Oft haer kennelijck es Datmen tot H’Iersicken, Cruninghen, Ons Lieve Vrouwen Polder ende Schore, alle heerlichheden ende dorpen ontrent een mijle van den anderen geleghen in zuijtbevelant in zeelandt, Voer Recht, Costuijme ende ghebruijck es onderhoudende Dat alle rechtelijcke verlijdinghen, bekentenissen, verpandinghen, hypothecatiën van onroerenden ghoeden, opdraghten ende andere acten, ghedaen ende gepasseert werden voer drie Gravenmänner ofte voer drie Schepenen ende den Secretaris, Ofte emmers van twee Schepenen met den Secretaris.

Ende dat in dien ghevalle (te weten als die concessie maer voer twee scepenen verleden werdt) gheuseert wordt, dat die twee voorseide Schepenen, tghene datter verleden ende gepasseert es, overdraghen ende te kennen gheven eenen derden Schepen Om neffens hemluiden tselve datter bekend is, te doen Registreren.

Item dat den naem van desen derden Schepen (dijen alsulcken verlijdt gerapporteert is) mede gestelt werde in den briefven van verbande, die van soodanighe obligatiën gheexpedieert: Ende deselve met hunnen drie seghelen bevesticht werden.

Item oft haer niet kennelijck es ende dicmaels hooren segghen hebben Datmen van oudts, van over thien, twintich, Dertich ende meer Jaeren sulcx altijt voor usancie gehouden heeft. Ende noch huijden daghelicx es observerende. Sulcx dat men volghende die keure van zeelandt ende costuijme voorscreven, gheen briefven voor authentijck, ofte emmers voor gheen Schepen kennisse en acht oft geloove gheeft Dan daerinne drie Schepenen bekend, ende met haeren seghels geseghelt zijne.

Aldus verclaert ende versocht binnen der stede van Berghen op den Zoom in de herberghe genaempt die groote Valcke, ten daghe als boven. Ter presentie van Lucas de Ghedt, weerdt aldaer ende Pieter Godschalck, Corteroede⁶⁴ van Berghen voorscreven.

Daarna noteerde Levendale de verklaringen van de getuigen. Achtereenvolgens ondervroeg hij de volgende personen:

Job Foordtsz, schepen van de heerlijkheid van Yerseke, omstreeks 50 jaar oud, Hij was 17 of 18 jaar schepen en gezworen van de heerlijkheid, de watering en de parochie geweest.

Marinus Jacobs Simonsz⁶⁵, schepen, ongeveer 50 jaar oud en verklaarde dat voor zover hij kon nagaan al 35 of 36 jaar lang drie schepenen aanwezig waren en de secretaris, en als er maar twee schepenen aanwezig waren, een derde schepen ingelicht werd en het register mede ondertekende. *“Al twelcke hij deposant seijde hem indachtich te zijne soo langhe als voorscreven es, Ende heeft dicmaels van sijn broeder (die nu ontrent 12 Jaeren overleden, ende te voren wel 12 oft 13 Jaer Schouttet ende Dijkgraave deser prochien geweest is) gehoort dat sulcx altijts onderhouden geweest es.”*

Jan Oolaerts van Oostee, ambachtsheer en secretaris van de parochie, 37 jaar oud. Hij had ongeveer 12 jaar als secretaris gediend en wist ook van de gewoonte dat drie, of minstens twee schepenen aanwezig moesten zijn bij rechtelijke handelingen. Van zijn vader, die toen al 74 jaar oud was en in Yerseke en Kruiningen wel 50 jaar als schout gediend had, had hij hetzelfde gehoord.

Laurens Martsz, inwoner van Yerseke, 49 jaar oud, had als procureur gediend in Yerseke en omliggende parochies als Kruiningen, Kapelle, Wemeldinge en Dijkwel. Hij legde zijn verklaring af ten huize van Nelleken Dignus op 11 december 1580, ter presentie van schepen Daniel Lenardtsz en Pieter Adriaensz Coster.

⁶⁴ De roede was een stok of staf die een gezagsdrager bij zich had om te laten zien dat hij in functie was. Er was bijvoorbeeld de roede van de provoost, de groene roede van een geestelijk gezagsdrager, en de corte roede van de gerechtsbode. Deze laatste was voornamelijk in gebruik in Antwerpen. Zie MNW.

⁶⁵ Deze Marinus Jacobs Simonsz zijn we reeds eerder tegengekomen. Nu lezen we dat hij een broer gehad heeft, die omstreeks 1568 overleden was en sedert 1555 schout en dijkgraaf van Yerseke geweest was. Dit was waarschijnlijk Cornelis Jacob Simonsz.

Adriaen Jacobsz Molenare, inwoner van de heerlijkheid Kruiningen, ongeveer 39 jaar oud, had als inboorling van Kruiningen meer dan 18 jaar als schepen gediend. Ook hij wist van de regel dat er tenminste twee schepenen aanwezig moesten zijn.

Erasmus Pietersz inwoner van Onze Lieve Vrouwenpolder, ongeveer 53 jaar, verklaarde dat in Kruiningen en rondom in de polder de regel van twee schepenen gehandhaafd werd. Hij had meer dan 32 jaar in Kruiningen gewoond en had daar als procureur gediend en was ook een paar jaar schout en secretaris in de Polder geweest.

Liven Philipsz, inwoner van Bieselinge, 38 jaar oud, wist ook van de regel dat akten door drie schepenen met hun zegels bekrachtigd moesten worden. Hij had een maand geleden bij vonnis van schepenen van Heinkenszand vastgesteld dat een procuratie niet geldig was omdat in de akte wel drie schepenen met name genoemd werden, maar er slechts twee zegels aanhingen. Hij was 16 jaar procureur geweest en beedigd in Kapelle

Inghel Willemsz Masseroen, schepen en inwoner van Onze Lieve Vrouwenpolder, omstreeks 50 jaar oud, bevestigde wat de voorgaande getuigen gezegd hadden. Hij was 6 jaar schepen in de Polder geweest en enkele jaren gezworen van de parochie van Kruiningen en de Polder.

Mathijs Dignusz, 28 jaar oud, eveneens schepen van de Onze Lieve Vrouwenpolder, ondersteunde wat Inghel Willemsz, mede schepen, geattesteerd had. Hij was een paar jaar schepen in de Polder geweest. Hij legde zijn verklaring af op 10 december 1580 te Kruiningen in de herberg Die drije coninghen in aanwezigheid van de waard Cornelis de Naijer en Cornelis Lonisz, poorter van Bergen op Zoom.

Jan Jansz van Leijen, 34 jaar oud, zei dat hij nooit gehoord of geweten had dat alle concessies die voor schepenen verleden werden moesten geschieden in de parochie waar de goeden gelegen waren of waar belasting betaald werd. Hij had 5 jaar als schepen in Schore gediend en een jaar lang in Yerseke.

Cornelis Pietersz Sweedijck, schepen en gezworen van de heerlijkheid Yerseke, 66 jaar oud, Ook hij wist dat een akte waaraan maar twee schepenzegels hingen, geen waarde hadden. Hij had wel 45 jaar gewoond in Sweedijck gelegen tussen Yerseke en Kruiningen en was daar 25 of 26 jaar schepen van Yerseke geweest en was dus goed op de hoogte van de gang van zaken. Hij legde zijn verklaring af op 15 december 1580 in aanwezigheid van Daniel Lenaertsz en Job Cornelis Paeschz, inwoner van Yerseke.

Cornelis Simonsz, schepen en inwoner van Yerseke, ongeveer 65 jaar oud. Hij had van jongsaf aan in Yerseke gewoond en was 8 of 9 jaar lang schepen en gezworen geweest.

Jacob Adriaensz Cole, wonende op Yerskendam, was schepen en gezworen, 58 jaar oud, wist dan 25 of 30 jaar lang de eerder genoemde regels toegepast werden. Hij was 25 jaar lang schepen en gezworen geweest. Hij legde zijn verklaring af op 17 december 1580 ter presentie van Daniel Lenardsz, schepen en Jan Willemsz van Weerde, inwoner van Yerseke.

2.38 Begin jaar 1581

2.39 Een alias of bijnaam⁶⁶

(In de marge:) *Procuratie verleden bij Digna van Spelle op Gonij procureur in de cancelrije van Brabant.*

Er waren mensen die soms beter bekend waren bij hun alias of bijnaam, dan bij hun werkelijke naam. Levendale vermeldt die soms allebei om misverstand te voorkomen.

Op 7 december 1580 compareerde Digna van Spelle, alias van Bommel en heeft met haar gekoren voogd Cornelis Levendale, geconstitueerd Reijnier de Gonij, procureur postulerende in de Raad van Brabant om daar toestemming te verkrijgen van Philips Pietersz en Trijken Cornelis, de zuster van Philips' huisvrouw, beide viskopers in Bergen op Zoom om te ver-

⁶⁶ RAZE 2038, fol 77, 7-12-1580

schijnen voor de commissarissen, die hun zaken voor de Raad zouden behartigen. Hun getuigen waren Aelbrecht van der Heijden en Jan Willemsz Stoop poorters van Bergen.

2.40 Testament met fundatie van een college⁶⁷

(In de marge:) *Testament, Codicille ofte fundatie gemaect bij Jan Jansz van Couwerfve. Vide noch supra pagina 52, 56.*

Jan Jansz van Couwerve hebben we reeds eerder gesignaleerd met de bijnaam Den Langhenreus. In zijn testament van 7 maart 1581, ordineert hij na een uitvoerige deliberatie over de barmhartigheid van God, dat hij een bedrag van duizend Carolus guldens ter beschikking stelde om daarvoor een geschikt huis te kopen om daarin een college te stichten “*daer men Jhongens van ghoeder hopen inne onderhouden en sal als hier naerbescreven staet*”. Daarvoor heeft hij een hoofdsom van 2400 Carolus guldens gezet, die zijn behuwdzoon mr. Jacob van Gelre bij obligatie verleden heeft, op een rente van “den penninck seshiene”. Verder 800 guldens die zijn zoon mr. Everard verleden heeft. Er moesten vier studiebeurzen van elk 50 gulden erfelijk ingeteld worden en nog eens vier beurzen van 40 gulden, waarvoor ook een grote som geld op rente gezet was. Het is mij niet helemaal duidelijk hoe dit allemaal in elkaar zat. Hij wilde dat voor de beurzen in de eerste plaats in aanmerking zouden komen de naaste vrienden (lees familieleden) van zijn laatste huisvrouw. Hij verklaarde verder dat hij eertijds met zijn huisvrouw Bale van Bleeswijk voor notaris Jan Paschasius gepasseerd had een “partaige” of verdeling onder zijn kinderen. In de akte worden uitvoerige details gegeven. Het testament werd opgemaakt in zijn huis achter de grote kerk, genaamd Den Griffioen. Dit ter presentie van Cornelis van Levendale, baljuw van de stad Reimerswaal en Mr Hieronimus Nicolai, “*beijde inwoonders deser stede voorseid*”, waaruit ik opmaak dat alhoewel Cornelis Levendale baljuw van Reimerswaal was, hij in Bergen op Zoom woonde.

2.41 Verhuring van een huis op Tholen⁶⁸

(In de marge:) Protest van del Plano tegen mr. Gillis van Bieselinghe.

Op 17 mei 1581 compareerde Sr. Gregorio del Plano en verklaarde dat mr. Gillis Jacobsz van Bieselinghe zijn huis, staande binnen Tholen, gehuurd heeft. De huur zou per 1 mei ingaan, maar het bleek dat de huurder het huis nog niet betrokken had. Sr. Gregorio heeft daarom de notaris verzocht om naar Tholen te reizen en de sleutels van het huis aan Mr. Gillis te overhandigen. Mocht mr. Gillis weigeren de sleutels aan te nemen, dan zou hij de schade die Sr. Gregorio daardoor zou leiden, moeten vergoeden. De akte werd opgemaakt in bijzijn van Aernoudt de Brouwer, wonende te Antwerpen en Jacques Godschalck, inwoner van Bergen. De notaris heeft mr. Gillis Jacobsz, die schout van Tholen blijkt te zijn, in de stad Tholen opgezocht en heeft hem de insinuatie voorgelezen. Mr. Gillis zei dat hij de sleutels van het huis niet wilde ontvangen, zonder opgaaf van reden. Dit gebeurde in de presentie van Pieter Jacobsz, alias Pier Cobs van Poortvliet en Gillis van Soutelande, klerk van de rentmeester over het kwartier van Tholen.

2.42 Buitenechtelijke kinderen delen mee in de erfenis⁶⁹

(In de marge:) *Testament ende Institutie van sijnen natuerlijcke kinderen van Clais Bauen.* Na de bekende aanhef van “*Inden Naem ons Heeren Amen*”, verklaarde Nicolais Bauen (of Baven) op 21 mei 1581 zijn testament te willen maken. Hij was linnenwever en inwoner van Bergen op Zoom. Hij had geen zogenaamde “*wettige*” kinderen, maar wel twee natuurlijke zoons, Anthonis en Marinis, bij Lijnken Ottens. De zoons moesten na zijn dood al zijn goederen erven. Lijnken kreeg een legaat van 6 pond vlaams, voor “*haer moeijte ende educatie*

⁶⁷ RAZE 2038, fol 81, 7-3-1581

⁶⁸ RAZE 2038, fol 83, 17-5-1581

⁶⁹ RAZE 2038, fol 87, 21-5-1581

van deselve kinderen". Als executeurs van zijn testament stelde hij aan mr. Carel van den Steene en mr. Martin Pietersz, schoolmeester binnen Bergen. Voor hun moeite kregen ze ieder drie karolus guldens. Het testament werd opgemaakt in zijn huis staande aande Minrebroederstraat, in tegenwoordigheid van Jan Laureijsz en Jan Jansz van Houte, beide linnenwevers en poorters binnen Bergen.

2.43 Procuratie over land onder Halsteren⁷⁰

(In de marge:) *Procuratie van Bernard Pels op Thomas vanden Houte. Recepti 5 ¼ stuivers*
Op 23 juni 1581 compareerde Bernard Pels en heeft geconstitueerd Thomas van den Houte om het land, dat hij samen met Martin Arenbouts en anderen in Halsteren had, te kavelen. Gedaan te Bergen ter presentie van Sr.Gregorio del Plano en Jan Willemsz Hoeck, kleermaker, inwoners van Bergen.

2.44 Telkens weer Reimerswaal⁷¹

(In de marge:) *Transport van Heer Jacob Oolesz van een Rentebrief*

Als we in de akten van notaris Levendale het woord Romerswalle tegenkomen, gaan we er even recht bij zitten. Reimerswaal heeft altijd een zekere aantrekkingskracht.

Op 1 juli 1581 (fol. 90) verklaarde mr. Jacob Oolaerts, geboortig van Romerswalle aan zijn neef Willem Cornelisz, dijkgraaf van de Oostwating van Walcheren een rentebrief van 2 pond 1 schelling en 8 groten vlaams overgedragen, die op twee naast elkaar gelegen huizen in de Gortstraat te Middelburg op de Beestenmarkt stonden. Die rentebrief stond op naam van Libbert Geerbrantszone, blokmaker en was opgemaakt voor schepenen van Middelburg op 6 mei 1566. Gedaan te Bergen ter presentie van Arnold de Knuijt en mr. Job Adriaensz van der Gouwe, inwoners van Bergen.

De eerder genoemde mr. Jacob Oolaerts komen we meermaals tegen in de registers van Levendale. Hij was priester, maar in zijn geboortestad Reimerswaal kan ik niets over hem vinden. In een akte van 21 september 1581 (fol. 93) die te Veere opgemaakt is, maakte hij een codicil bij zijn testament. Hij woonde toen *"te Vere ten huijse van Aechte Tine, genaempt die geldersche bloeme, staende aen de havene, daer hij comparant hem nu onthoudt"*. Laten we hopen dat de gelderse bloem slaat op het huis en niet op Aechte, anders zou Mr. Jacob het wel eens moeilijk gehad kunnen hebben. In de kantlijn staat vermeld dat hij op 1 januari 1584 is overleden.

2.45 Procuratie tot inning schulden⁷²

(In de marge:) *Procuratie verleden bij Heer Jacob Oollesz op Willem dijkgrave van der Vere*

Op 12 september 1581 heeft Mr. Jacob Oolaerts zijn neef Willem Cornelisz gemachtigd om renten en schulden te innen van zijn goed op Walcheren. Speciaal 22 ponden vlaams die Rochus Jansz Spronck zaliger hem schuldig was.

2.46 Een woordenwisseling met ernstige afloop⁷³

(In de marge:) *Attestatie ende judicium van seker quetsure bij een chirurgijn gedaen*

Op 25 juli 1581 compareerde Mr. Henric van Bouhuijsen, schoolmeester te Reimerswaal en verklaarde dat hij op 19 juni, staande voor zekere *"begorsten"*⁷⁴ calchoven (*Daerthoe hij comparant gecommiteert was om twerck gade te slaene*) naer vele injurieuse woorden ge-

⁷⁰ RAZE 2038, fol 89, 23-6-1581

⁷¹ RAZE 2038, fol 90, 1-7-1581

⁷² RAZE 2038, fol 90?, 12-9-1580

⁷³ RAZE 2038, fol 90, 25-7-1581

⁷⁴ Met begorsten is mogelijk bedoeld opgevuld

quetst is geweest van Hubrecht Geleijnsz". Daarom had hij Mr. Jan Hausman, chirurgijn te Tholen, verzocht een verklaring af te leggen over de aard van die kwetsuur. De chirurgijn verklaarde voor de notaris "*dat de wonde geweest is dootlicke, te weten inden rugghe ende gepenetreert tusschen den lever ende nieren. Gheven redenen van kennisse, want hij met Gods hulpe, hem gequetsten niet sonder groot dangier, de voorseide wonde gesonnettet oft getintelt ende gecureert heeft*". Deze verklaring werd afgelegd in Reimerswaal met twee Reimerswalers als getuigen: Cornelis Henricx de Coninck en Pieter Arentsz Metser. Het schijnt dat de schoolmeester het overleefd heeft. Mogelijk wilde hij alleen laten vastleggen dat het een dodelijke kwetsuur was, voor het geval hij er later aan zou sterven. Waarom een schoolmeester uit Reimerswaal het aan de stok zou krijgen met een kalkbrander is mij niet duidelijk. Ik neem aan dat Hubrecht kalkbrander was. Dergelijke zaken heeft Levendale regelmatig meegemaakt en moeten behandelen. Het mes zat in die tijd zeer los in de schede en werd niet gebruikt om aardappeltjes te schillen. Een fout woord en je kon een steek krijgen!

2.47 Testament van een man met een bijnaam⁷⁵

(In de marge:) *Testament van Cornelis cortenem ende zijn huijsvrouw*

Op 27 juli 1581 compareerden Cornelis Jansz de Wieghe van Breskensant, inwonende poorter van Bergen op Zoom, en zijn huijsvrouw Barbara Daniels van den Driesschedr. Indien Barbara eerst kwam te sterven zou Cornelis al hun bezittingen erven. Hij moest dan aan Lissen Gillis Buijens, de voordochter van Barbara, driehonderd carolusguldens betalen en alle kleding van Barbara. Dit op voorwaarde dat "*sij Lissen haer selven altijts eerlijck ende deughdelijck draghen, ende haer tot gheenen huwelijcken staete en begheve dan met vrienden consente*". Als Cornelis eerst kwam te overlijden zou Barbara alles erven, onder voorwaarde dat zij daarvan alleen bij noodzaak iets mocht verkopen of verpanden. Gedaan ten huize waar de comparanten nu wonen, in Bergen in de corte nieustrate, ter presentie van Jan de Vos, leenvinder van de Heer van Berghen en Adriaen Henricxsz, kleermaker, inwonende poorters van Bergen.

2.48 Testament van een dekaan van de collegiale kerk te Bergen op Zoom⁷⁶

(In de marge:) *Testament van Heer Jan Cuper alias de Haze*

Op 1 oktober 1581 compareerde Heer Jan Cuper, dekaan van de collegiale kerk van Bergen op Zoom. Hij wilde dat zijn lichaam begraven zou worden in de kerk van Bergen op Zoom, in de kapel van Sint Joris, onder de zerk die hij had laten leggen op het graf van zijn vader en moeder zaliger. Als priester wilde hij begraven worden met alle katholieke rituelen, maar hij is er zich van bewust dat de tijden veranderd waren en stipuleert: "*Ende vuytvaert, vij, dertichste, metten jaer sanck ende een jaergetijde eens, gelijk men gewoonlijck is te doene, als men tselve aldaer sal connen doen, oft in gevalle niet, in de naeste kerck*. Hij vermaakte aan de kerk 8 Carolus guldens en zijn "*swarten flueelen casuffel*"⁷⁷ met zijn "*missael*"⁷⁸ en de "*silveren ampullen*"⁷⁹ om die te gebruiken op de hoge feestdagen als de koordekens de hoogmis zingen. Dan volgen een aantal legaten aan diverse kerkelijke instellingen, zoals "*20 stuvers eens aen het capittel en een rentebrief van 2 karolus guldens, die hij heffende es op Sint Thomas inde cleijn potter strate, omme twee reijssen celebrant broodt, den celebranten ende suppoosten van de capelle aldaer celebrerende, te deelen op die octave van Sint Jan baptist ende op die octave van Sint Jan evangelist, elcx anderhalven grooten brabant, naer*

⁷⁵ RAZE 2038, fol 91, 27-7-1591

⁷⁶ RAZE 2038, fol 94, 1-10-1581

⁷⁷ Kazuivel of misgewaad

⁷⁸ Zijn misboek

⁷⁹ Voor de heilige Olie

d'oude gewoonte. Insgelijcx soe maect hij der gulden van Sinte Michiel inder kercke voorschreven twee rentebrieven. Den eenen van twee karolus guldens gehypotheceert op een huijs genaempt Sint Joris int dorp van Heerle, ende den anderen inhoudende dertich stuvers erffelick, gehypotheceert op een huijs, gestaen tot Wouwe aende plaetse, tot laste omme jaerlicx te distribuieren drije celebrant brooden in de maniere voorschreven, het eene op zijnen sterfdagh voor sijn ziele, het tweede opten 19e meije voor die ziele van zijnen vader ende het derde den 23 januarij voor die ziele van Zijne moeder. Ghelijck hij testateur die voorschreven brieven overgelevert heeft ende de selve wederomme nae hem genomen overmidts die destructie van den kercken ende verjaginghe van den catholieke religie. Begherende vuijterlick per haest de kercke ende collegie wederomme gerestaureert sijn sal”.

Vervolgens komt zijn eigen familie aan de beurt. De kinderen van zijn broer Gillis krijgen legaten, dat zijn Pieter of Zijn kinderen die een flink bedrag van 600 karolus guldens krijgt. Verder Clais en Jan, de twee oudste elk maar 25 guldens. Daar staat bij: “*indien sij te lande comen*”, dus zijn niet thuis. Hubrecht, de jongste zoon van zijn broer krijgt 100 karolus guldens. Janneke, “*zijne bastaerde sustere*” krijgt 6 karolus guldens van een rentebrief die hij heeft op een huis genaamd ‘*t Vaghevier*’ in Bergen op Zoom achter het weeshuis staande. Haar zoon Samuel, zijn peter, krijgt 50 karolus guldens om een ambacht te leren. In geval van overlijden van deze kinderen komt zijn nicht Petronelle in hun plaats. Dan Janneke, dochter van zijn zuster, weduwe van Mr. Henrick van Cuijck krijgt 100 karolus guldens of na hun overlijden naar Janneken Cupers zijn “*natuerlicken sustere*”. Dan was er nog een nicht Maijken Ossecops, die 4 karolus guldens kreeg en de kinderen die zij bij Jacob Jacobsz zaliger had krijgen elk 50 karolus guldens. Zij worden met name genoemd: Maijken, Adriaenken, Cornelia, Cornelis en Martin. Aan zijn zusters kinderen Willem, Elijsabeth, Adriaene en Magdalena geeft hij elk een (gouden) angelot. Zijn zuster Catharina is non in het klooster van Sinte Margrietten te Bergen op Zoom. Zij krijgt een jaarlijkse som van 8 karolus guldens tot haar overlijden. Daarna gaan 4 karolus guldens naar zijn nicht Constantia Cupers en 4 karolus guldens naar zijn andere nicht Constantia Heeren. Als universeel erfgenaam stelt hij zijn nicht Petronella Ossecop aan, die getrouwd is met Hubrecht Heeren. Zijn neef Mr. Pieter Cuper stelt hij aan als executeur. Dat hoeft hij niet voor niets te doen. Hij krijgt zijn gouden signet en een half dozijn zilveren lepels waar zijn merk op staat. Cornelis Pijck, kapelaan in de kerk van Bergen en Mr. Gaspar Kinschot, griffier van het leenhof van Bergen krijgen ieder voor hun moeite 12 karolus guldens. Hij herroept diverse codicillen. De ake werd opgemaakt in Sint Maartensdijk. De getuigen waren Quirijn Mathijsz, smid en Jacob Adriaensz Verwerde, inwoners aldaar. Al met al opgeteld moet Jan Cuper een aardig spaarcentje vergaard hebben.

2.49 Levendale’s eerste akte in Goes⁸⁰

(In de marge:) *Procuratie van Lijne backers op Euwout, vide noch primo pag. 123*
Op 12-11-1581 (fol. 98) compareerde Catharina⁸¹ Hubrechtsdochter, weduwe van Clais de Coster, geboortig van Reimerswaal, die Ewaldt Euwoutsz Gheldersman, substituut baljuw van Poortvliet aanstelt om een zaak betreffende pacht van haar land in Poortvliet te regelen. Dit is de eerste akte die in Goes verleden werd. Het gebeurde in aanwezigheid van Cornelis Levendale, baljuw en Jan Aernoutsz, burgemeester van Reimerswaal.

2.50 Doodslag moet betaald worden⁸²

(In de marge:) *Vuijtkoop jegens den Rentmeester van de goeden van Foort die een neerslagh gedaen hadde*

⁸⁰ RAZE 2038, fol 98, 12-11-1581

⁸¹ Een andere vorm van Catharina is Cathelijne, vandaar de naam Lijne in de marge.

⁸² RAZE 2038, fol 99, 13-12-1581

Foort Cornelisz⁸³ uit Blanckinderen bij Kloetinge, geboren rond 1556, had iemand doodgeslagen. Zijn broers Marinus Cornelisz en Adriaen Adriaens, inwoners van Kloetinge, verschenen op 13 december 1581 om zijn goederen te verkopen. Zij werden hierbij geassisteerd door David Jacobsz, burgemeester van Goes. Het is vreemd dat de naam van het slachtoffer in deze akte niet genoemd wordt. Zij moesten een accord sluiten met Sr. Jacques Wijnrich, rentmeester generaal van Zeeland Bewesterschelde, die handelde uit naam van Zijne Majesteit, om Foort's goederen, die geannoteert, d.i. aangetekend waren door Pieter van Aerdenbodegem, stadhouder van de rentmeesters over het kwartier van Zuid Beveland. De doodslag was per ongeluk geschied, maar Foort en zijn broers waren, zoals in de akte staat "*vuijten grondt van haerder herten droevigh*". Zij beloofden de rentmeester honderd carolusguldens te betalen. Over de waarde van de goederen wordt niet gerept. De akte werd opgemaakt in Goes, in de herberg genaamd Berghen op den Zoom, ter presentie van Sr. Everard Delvalle en Cornelis Cornelisz Verbleijcke, waard in de genoemde herberg.

2.51 Hongersdijk⁸⁴

(In de marge:) *Protest Joos Euwoutsz contra Polderman*

Regelmatig komen we bij Levendale het dorpje Hongersdijk tegen, dat in de 16de eeuw verdronken is, maar nog geruime tijd als schapenstalle in gebruik geweest is. Op enkele stenen na, die gevonden werden bij het maken van de Wilhelminapolder, is het dorpje totaal verdwenen.

Op 18 december 1581 compareerde Joos Teelincx Eeuwoutsz, en verklaarde dat hij eigenaar was van een deel van de gorsing van Hongersdijk en zei "*dat hij daerinne nijemanden eenighe huijre en kent*". Kennen heeft talloze betekenissen. Hij bedoelt hier waarschijnlijk dat hij aan niemand daarvoor huur verschuldigd is. Want, zegt hij, sedert het jaar 1576 is Cornelis Pietersz Polderman dit deel gaan gebruiken om daar schapen te laten grazen, om vogels te jagen, te vissen, en zeedriften⁸⁵ te verzamelen. Cornelis had met Heer Philibert van Seroiskercken een huurcontract aangegaan, waarvoor hij geen autoriteit had en dat in de pachtcedulle het stuk dat Joos gebruikte, verzwegen was. Hij protesteert daarom vanwege kosten en geleden schade en zei dat als er geen accord gesloten zou worden, dat hij alles in het werk zou stellen om zijn recht te verkrijgen. De notaris is direct naar Polderman gegaan om hem de insinuatie voor te lezen en die zei dat hij zich eerst moest beraden. De notaris heeft daarna beiden een kopie van de akte gegeven, waarvoor ze ieder 9½ stuiver moesten betalen.

⁸³ Foort Cornelisz was getrouwd met Neelken Lenaerts. Ik weet niet wie de ouders van Foort waren. Aangezien een van zijn broers Adriaen Adriaensz genoemd wordt, moet zijn moeder ook getrouwd zijn geweest met een Adriaen. Op 9 juni 1592 (RAZE 2039, pagina 310) heeft Foort Cornelissen, wonende te Blanckinderen geconstitueerd Mr. Franchois Valerius, procureur van het gerecht te Middelburg om hem te "representeren, defenderen ende beschudden sijne zaecke ende proces d'welcke hem constituant apparentelijck opgeworpen zal worden van den Rentmeester van bewesterscheldt ter causen vant aengeseijt faict oft criem van overspel oft andere beswaernissen, circumstantien ende gevolgh der zelve". Dit had dus niets te maken met de voorgaande doodslag. Op 14 november 1595 (RAZE 2040, pagina 114) was Foort Cornelisz, 39 jaar oud, wonende te Blanckinderen, een van de getuigen die opgeroepen werden om een verklaring af te leggen in de zaak van Tanneken Cornelisdr., de vrouw van Blais Lenardsz wonende onder 's Heer Abtskerke. Zij werd beschuldigd van "hoererie en overspel". Dan blijkt dat Foort na zijn veroordeling niet helemaal aan de grond zat, want een van de getuigen, Gillis Christiaensz, 30 jaar oud, wonende in t busch bij Blanckinderen, noemt de hoeve van Foort Cornelisz. Ik haast mij te zeggen dat Foort niets te maken had met deze zaak, maar alleen een getuigenis aflegde.

⁸⁴ RAZE 2038, fol 99, 18-12-1581

⁸⁵ Dat zijn aangespoelde zaken

2.52 Begin jaar 1582

2.53 Connectie met Antwerpen en bedrog bij koop brouwerij⁸⁶

(In de marge:) *Procuratie in forma, verleden bij Claes in de blauhandt, op zijn neve t'antwerpen, hier af es mij in rekeninge met clais gepasseert 1 schelling*

Op 9 januari 1582 compareerde Nicolaes Stevens, inwoner van Goes, en heeft machtig gemaakt zijn neef Guillaume Blaeckarts binnen Antwerpen, om in zijn naam alle handelingen te verrichten van zaken die in Antwerpen gaande waren. De akte werd verleden in Goes, maar levendale heeft toch twee poorters uit Bergen op Zoom gevraagd als getuigen, namelijk Laurens Woutersz, kleermaker en Christiaen Jansz, schoenmaker. Nicolaes was brouwer, zoals blijkt uit de volgende twee akten.

2.54 Attestatie over prijsering⁸⁷⁸⁸

(In de marge:) *Attestatie en prijseringhe*

Op 14 januari 1582 hebben een aantal personen op verzoek van Nicolas Stevens, inwoner van Goes verklaringen afgelegd. Het ging om een brouwerij gelegen bij de Koepoort, die zijn vrouw gekocht had en waarvoor zij kennelijk te veel betaald had.

Eerst verscheen Frans van den Houte, brouwer en inwonend poorter van Goes, ca. 50 jaar oud, en verklaarde "*Indien Catharina des voornoemden requirants jegenwoordighe huisvrouw, den coop van de brouwerije alhier bij de Koepoorte aengeghaen heeft om die neeringhe die ten tijde van den coope aldaer soude moghen wesen, Dat zij grootelijck gheabu-seert ende bedroghen was. Gemerckt (soe hij depositant affirmeert) die neeringhe alsdoen alreede, ende oock te voren seer gedeclineert ende verghaen was. Adderende hij depositant dat hij die voorseide brouwerije (om haer neringhe wille) niet en soude dierder willen coopen dan de selve anders bij gemeene estimatiege prijseert mochte worden.*" Frans kon het weten, want hij was zijn leven lang brouwer geweest.

Pieter Andriesz Cuijper, geboren in Goes, ongeveer 26 jaar oud, wist ook te vertellen dat neering van de brouwerij in de tijd dat Catharina die gekocht had behoorlijk dun was geworden. Hij was twaalf jaar kuiper in die brouwerij geweest en had nu en dan geholpen bij het brouwen.

Hans Willemsz Wijts, poorter van Goes, 34 jaar oud, was het geheel met de depositanten eens. Hij was meer dan tien jaar in de brouwerij meesterknecht geweest.

Adriaen Baltens en Jan Hendricxsz Fraes, metselaars, Dirick Barentsz en Pieter Cornelisz timmerlieden, allen inwonende poorters van Goes, wisten dat de brouwerij met alles wat daarbij hoorde, niet meer dan vier duizend en vijfhonderd guldens waard was.

De eerder genoemde Nicolas Stevens, brouwer, verklaarde nog dat Catharina weduwe was geweest van Lambrecht de Brouwer, op 7 april de brouwerij voor de tijd van zeven jaar verhuurd had aan Henrick Danielsz van Bergen op Zoom, onder voorwaarde dat Henrick de cribben en rasteelen terug zou moeten leveren zoals hij ze gevonden had. Dat moest ook gebeuren met de tonnen, de banden en de merken daarop en daaraan. Henrick had de huur overgelaten aan Pieter Stevensz, alias in Waijenburgh. Het contract daarvoor was opgesteld in Goes op 6 december 1581 door Notaris Jan de Ridder. Hierin stond o.a. dat hij op de tonnen een nieuw en ander brandmerk moest plaatsen. Dit werd vastgelegd op 20 januari 1582 ter presentie van Franchois Simons van Mechelen, houtkoopman, en Jaspas Anthonisz bierwerker in Goes.

Op pagina 113 zullen we zien dat Nicolaes Stevens⁸⁹ ook brouwer in Bergen op Zoom geweest was in de Blauhandt. Kennelijk was hij nog steeds eigenaar daarvan. Wat daar precies

⁸⁶ RAZE 2038, fol 101, 9-1-1582

⁸⁷ Prijsering = taxatie

⁸⁸ RAZE 2038, fol 104, 14-1-1582

gebeurd was is niet bekend, maar hij voerde een proces tegen zijn schuldenaars misschien huurders van de brouwerij, en stelde zijn schoonzoon Hemick van Goirle, die in Bergen woonde, aan om voor hem op te treden. Op 9 januari 1582 machtigde hij zijn neef Guillaume (Willem) Blaeckarts, wonende te Antwerpen om schulden te innen. Op 5-3-1582 (fol. 113) verklaarde hij dat hij onlangs aan Heijlken Wouters, weduwe van Clais Jansz een huis en hof te Bergen op Zoom staande achter zijn brouwerij op de Vuijlbeke verkocht had en machtigt zijn schoonzoon weer om de levering uit te voeren. Op 28 maart van dat jaar herroept hij de procuratie aan zijn schoonzoon en aan zijn neef Willem zonder opgaaf van reden. Voorlopig schijnt de zaak dan afgedaan te zijn, wat jammer is, want we zouden graag willen weten wat er uiteindelijk met die brouwerijen gebeurd is.

2.55 Een stuk genealogie⁹⁰

(In de marge:) *Informatie ende depositie van getuijghen op maeghschappe*

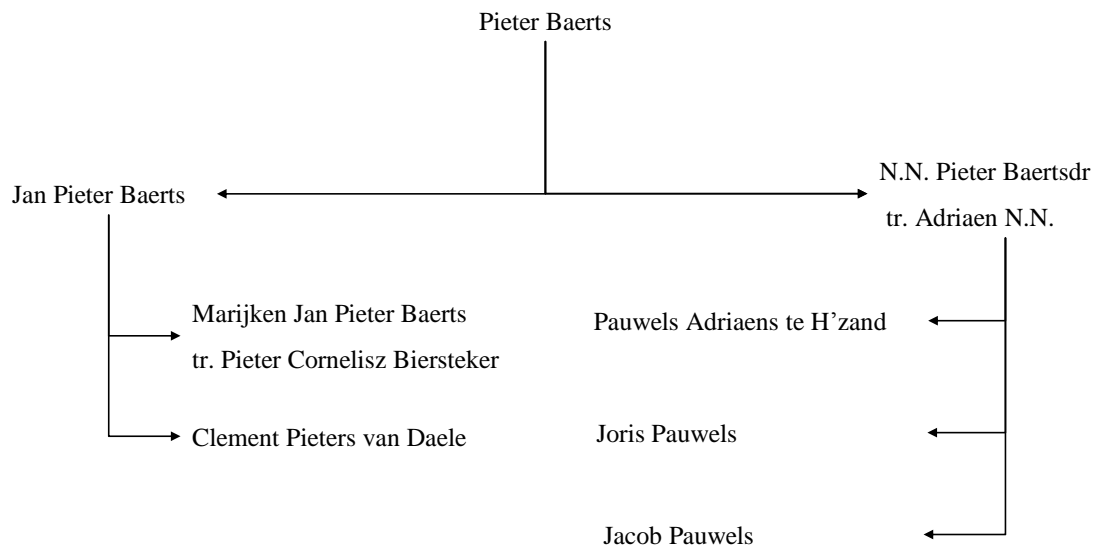
Levendale's registers zitten vol met genealogische puzzels. Hier volgt een akte opgemaakt te Goes op 7 januari 1582 en te Heinkenszand op 10 januari daaropvolgend (fol. 102). Ik geef hier de volledige tekst, zodat iedereen kan controleren of ik aan het einde de zaak goed geïnterpreteerd heb: *“naergenoemde personen hebben ten versoecke van Joris ende Jacob Pauwels zone verclaert etc.: In den eersten Lijnken Pieters dochtere, weduwe van Bouwen Clais zone, wonende binnen deser stede van der Goes, oudt ontrent 80 jaeren. Verclaert haer wel kennelijck te zijne dat Pauwels Adriaenszone, des voirschreven requirantens vadere ende Marijken Jans Pieter Baerts dochtere, moedere van heer Clemens Pieterszone van Dale, geweest zijn suster ende broeders kinderen. Ghevende redenen van haer wetenschap ende depositie, want zij tselve tot diversen stonden den voirnoemden heer Clement (thaeren huijsen zijnde) heeft horen verhaelen ende deuchdelick affirmeren. Te weten dat den voirschreven Pauwels Adriaensz maegh van hem was ende dat hij Pauwels als bloedt gewandt behoorde te succederen in een quartier van sijns (H. Clements) goeden. Twelcke zij dese saeke haeren man heeft oock dicmaels hoeren verclaeren. Dat hij tselve Heer Clement (daer mede hij seer frequenteerende was ende gemeenschap hadde) conformelick heeft hoeren sustineren ende bekennen. Aldus verclaert ende geattesteert binnen der stede van der Goes op den sevensten Januarij Ao. 1582 ter presentie van Cornelis Huijsen ende Cornelis Hubrechts lijnewever, beijde inwonende poorters deser stede, etc.*

Daer naer Cornelia Cornelis Diricx dochter, weduwe van Crijn Jacobsz, oudt ontrent 77 jaeren. Verclaert, tuijcht ende attesteert als voren, dat zij gekent heeft Marijken Jans Pieter Beerts zone dochter, die huijsvrouw was van Pieter Cornelisz Biersteker ende oock Pauwels Adriaenszone, vadere van den requiranten. Ghelooft ende affirmeert zij deposante naer haer beste memorie dat den voirnoemden Pauwels Adriaenszone ende Maijken Jans voorseid geweest zijn suster ende broeders kinderen. Daer thoe gevende redenen van wetenschap ende kennisse, want zij zelfs dicmaels geconverseert heeft met Wjv. (onleesbaar, misschien Wijvene) moedere van zelven Pauwels ende gekant heeft Jan Pieter Beerts. Dat zij geweten ende gesien heeft dat den voornoemden Jan Pier Beertszone verkeert ende vrientdschap gehouden heeft metten voorseide Pauwels tot sijnen huijse ende maeltijden frequenteerende. Oock verclaerde zij dicmaels gehoort te hebben dat Marijken Jans ende Pauwels voorseid malcanderen neve en nichte gegroet, genoemd ende gekent hebben. Noch dat zij gehoort heeft van Pieter Cornelisz Biersteker dat hij seijde: Indien mijne kinderen quaemen te overlijden, mijn goedt soude voer een groot deel naer Heijnkenssandt trocken (te weten houdende voorseide Pauwels Adriaens aldaer wonende). Aldus verclaert ende gedeposeert binnen der pro-

⁸⁹ Nicolaas had mogelijk een broer Cornelis Stevensz, die getrouwd was met de weduwe van Lambrecht de Brouwer. Volgens het weesboek van Goes VN 6W was hij op 2-10-1581 voogd van de kinderen van Cornelis.

⁹⁰ RAZE 2038, fol 104, 7-1-1582/10-1-1582

chien van Heijnkenssandt op den thienden Januarij 1582, ter presentien van Olivier Pietersz, clercq der zelve prochien ende Pieter Jan Poncen, inwonenden van Heijnkenssandt, etc.
 Hieruit is het volgende op te stellen:

In het weeskamerarchief van Goes is meer te vinden over Clement Pieters van Dale Hij was priester en was voogd over zijn neefjes. Het schijnt dat Pieter Comelisz Biersteker een van Dale was, die tenminste drie kinderen had: Clement de priester, Catelijne die getrouwd was met Jasper Pietersz Cattendijck (zij hadden twee kinderen: Pieter en Marinus beide geboren omstreeks 1553) en Sebastiaen Pieters van Dale. Marijken Jans Pieters Baerts schijnt ook een broer Jan Jansz Baert(e) gehad te hebben. Terugrekenend zou de aan de top staande Pieter Baert in het midden van de 15de eeuw geleefd moeten hebben, maar daarvoor gaat zelfs het Weeskamerarchief van Goes niet ver genoeg terug⁹¹.

Vaak moet je even verder zoeken. Op pagina 117 staat dan een *“Attestatie totte voorgaende, supra pag. 102”*, die dus bij deze akte behoort. Het is een verklaring die op 12 april 1582 werd afgelegd op de landstede van de deposante, staande aan de Zuiddijk onder de parochie Nisse, in de aanwezigheid van Pauwels Jans en Jan Evertsz. Die deposante was Tanne Jacobs Cornelisdr, nu huisvrouw van Jacob Jansz Nissepadt, wonende onder die parochie van Nisse, oud omtrent 60 jaar. Zij legde haar verklaring af op verzoek van Joris Poolsz. Hij is de Joris Pauwels⁹² uit bovenstaand staatje. Tanne had heel goed gekend en vaak verkeerd met Jan, de zoon van Jan Pier Bertsz en broer van Mariken Jans, de huisvrouw van Pieter Cornelisz Biersteker. Hieruit leren we dus dat de in het staatje staande Marijken Jan Pieter Baerts⁹³ een broer Jan had. Zij had deze Jan *“dicwils ende menighwerfven”* horen vertellen dat Jan en Pauwels Adriaensz, de vader van de deposante, geweest zijn *“broeder en suster kinderen”*. Als Jan en zijn zuster beide zouden komen te sterven zonder nakomelingen na te laten, dan

⁹¹ In de overloper van Heinkenszand van 1543/46 komt wel een Pauwels Adriaensz voor

⁹² De namen Pauwels werd vroeger vaak als Pools geschreven

⁹³ De naam hier gespeld: Bertsz in plaats van Baerts

zou Pauwels Adriaensz met de zijnen ¼ van de goederen van Jan en Mariken moeten erven. Tanne was getrouwd geweest met Jan, de zoon van Pauwels Adriaensz (die niet op het staatje staat) en zij had gezien dat Jan Jans Pier Baertsz. vaak bij haar schoonvader op bezoek kwam en dat hij daar soms 3 of 4 dagen bleef. Ook “*dat hij vuyjt groote stouticheijt ende sonderlinghe maeghschap, bracht maghere capoenen om aldaer te laeten mesten, ende die vette wech nemende*”. We krijgen zo een indruk van de familieverhoudingen.

2.56 Niet iedereen weet hoe hij een graantje kan meepikken⁹⁴

(In de marge:) *Accoord van een debiteur cessinant? met zijn gewillighe crediteuren om voorts den onwillighen tot desgelijck te reduceren ende constringeren*

Op 22 januari 1582 verklaarde Adriaen Bisschop, inwoner van Goes in moeilijkheden te zitten. Hij had veel geld verloren “*door diverse bedrieghelicke handelinghe van sommige personen ende zijne onbekentheijt ende quade experientie in de coopmanschappe van granen*”. Zijn schuldeisers hadden beslag op zijn goederen gelegd. Nu wilde hij een acoord met hen sluiten, zodat hij zijn bedrijf kon voortzetten. Hij wilde zijn goederen tegen de hoogste prijs verkopen, omdat als die bij executie verkocht zouden worden, hij “*een veilen prijse*” daarvoor zou krijgen. Er volgt een lange uiteenzetting over het accoord dat Adriaen zou willen sluiten en hiermee gewapend is de notaris naar de schuldeisers, Marinus Antheunissen (Blauverwer) en Nicolaes Jansz Cousmaker gestapt. Deze waren bereid een accoord op deze basis te sluiten. Vervolgens is hij naar Vincent Turfhoop, inwoner van Goes om hetzelfde voorstel voor te lezen. Deze ging er ook accoord mee. Daarna moest hij nog een bezoek brengen aan IJeman Claesz, Simon Henricxsz, Cornelis de Witte, Mattheus Michielsz en Michiel Cornelisz. Na aanhoren van het relaas verklaarden deze unaniem dat zij het contract “advoueren”⁹⁵ zouden.

2.57 Certificeren van kinderen⁹⁶

(In de marge:) *Certificatie van die kinderen van Maijken Oole en Jan Reijnouts*

Certificeren is een officiële verklaring afleggen. Dat schijnt in het onderstaande geval geweest te zijn. Op 28 januari 1582 compareerden Job Foortsz en Marinus Jacob Simonsz, schepenen van de heerlijkheid Yerseke, en hebben op verzoek van Boudewijn Reijnouts, die voogd was van de wezen van zijn overleden broer, een verklaring afgelegd. Zij zeiden dat ongeveer een jaar geleden voor hun, als schepenen van Yerseke, verschenen waren jonker Franchois Peters alias van Catz en juffrouw Maria Oolaertsdr van Oostee. En zij zeiden dat als een van beiden zou komen te overlijden, de overlevende zou ontvangen uit de goederen van de overledene des somma van 100 guldens. In deze akte, die in Yerseke werd opgemaakt in de presentie van Paesch Cornelisz en Pieter Germaensz, ingezetenen van Yerseke, wordt niet gerept van kinderen. Evenmin wordt iets gezegd over de broer van Boudewijn Reijnouts. Dat blijkt pas veel later te gebeuren.

Op 8 maart 1582 (pagina 115) werd een akte opgemaakt in de herberg de Wildeman in Goes, waaruit duidelijker blijkt wat het geval was. Jonker Franchois Pieters alias van Catz, die getrouwd was met Marie Oolards van Oostee, was overleden en er waren moeilijkheden ontstaan tussen de erfgenamen van beide zijden over de erfenis. Nu waren bijeengekomen jonkheer Jheronimus van Pottelberghe, oom van de overleden jonkheer Franchois, en Mr. Andries van de Camere, Raad van de stad Gent, die een akte en autorisatie vertoonde van de schepenen van Gent, die fungeerden als opperweesmeesters van de erfgenamen van genoemde jonker Franchois aan de ene kant en Boudewijn Reijnouts met Jhean Olards van Oostee, ooms van vaders en moeders zijde van de voorkinderen wezen van Marie Olards. Na veel heen en

⁹⁴ RAZE 2038, fol 107, 28-1-1582

⁹⁵ Advoueren = toestemmen,

⁹⁶ RAZE 2038, fol 109, 28-1-1582

weer gepraat verzochten zij jonkheer Pottelberghe om staat en inventaris op te maken van de achtergelaten goederen van Marie, die zich nog bevonden in het sterfhuis van haar eerste man. Dat die eerste man Jan Reijnouts heette blijkt alleen uit de kanttekening die Levendale maakte bij de vorige akte.

2.58 Ingewikkelde familierelaties⁹⁷

(In de marge:) *Attestatie*

Jan van Haverbeke, die in Brugge en Antwerpen gewoond had, meende dat zijn dochter Tanneken recht had op een deel van de nalatenschap van Pier Pierszone, die rond 1580 in 's Heer Arendskerke was overleden. Hij is mogelijk de Jan van Haverbeke, filius Joos, die op 10-09-1563 ingeschreven werd als buitenpoorter van Brugge en in Sint Michiels bij Brugge woonde. Het is verbazingwekkend dat men in de 16de eeuw voldoende kennis had van de samenstelling van families om zo'n claim te kunnen maken. Het blijkt een ingewikkelde zaak te zijn en om lezers de kans te geven mijn interpretatie te toetsen aan de gegevens uit de volgende akte, is deze hier in zijn geheel weergegeven.

“14 februari 1582. Voir mij sijn gecompareerd D'Eersaeme naergenoempde personen Ende hebben ten versoecke van Jan van Haverbeke ende Tanneken sijn dochtere naebescreven verclaert, getuijght (etc. al ut supra pag.102). In den eersten Maijken Cornelisdr, huijsvrouw van Mr. Pieter Lenardtsz, chirurgijn deser stede, oud ontrent 66 jaeren, Verclaert haer wel kennelijck te zijne, dat Cornelis Henricksz van Deurne (die eertijds man geweest is van haer deposante) te voren gehadt hadde eene andere huijsvrouwe genaempt Katlijne Ool. Martz dochter, waerbij hij geprocreert hadde vele diverse kinderen, ende onder andere Maijken ende Magdaleene. Welcke Maijken ten huwelijcke gehadt heeft Jan van Haverbeke, wonende alsdoen buijten Brugghe op de heerlicheijt van Tilleghem, ende achter gelaeten heeft een eenighe dochtere genaempt Tanneken. Requiranten jeghenwoordigh van deser verclaert oock dat zij niet en weet ende gelooft dat alle voorseide kinderen van Cornelis bij de voirnoemde Catharine gesusciteert sijn al overleden. Behalfven Magdaleene voorseid ende Tanneken, Maijkens voornoemde dochtere. Adderende bovendien dat sij attestant geweest is ten huijse van de moedere van Pier Pierszone (die nu onlancx binnen Seraertskercke sonder hoir overleden is), die genoemt was Pierken Jan Martsz. dochtere, alsdoen woonachtigh tot Sijnoutskercke, ende haer heeft hooren verhaelen ende deugdelick affirmeren, dat in soo verre zij quaeme sonder kinderen te overlijden, de voornoemde naecomelinghen van Cornelis Henrickszoon souden succederen voor een vierendeel in haer goeden. Ghevende redenen van haer verclaeren, want zij deposante als voorseid is, geweest es stiefmoeder van de voornoemde voirkinderen ende oversulcx gefrequiteert mette voorseide Pierken Jan Martsz dochtere, als van maeghschap van de voornoemde Katlijne Ool Martsz. dochtere, moedere van haere deposites stiefsustere.

Jacquemijne Cornelisdochter, weduwe van Martin Gilliszoon, nu ingesetene deser stede, oudt ontrent 41 jaeren, verclaert als voren dat Maijken die getrouwt gehadt heeft den voornoemden Jan van Haverbeke requirant, geweest is haer deposites half sustere, geprocreert bij Cornelis Henricx (haere gemeene vadere) ende Katlijne Ool Martsz dochtere. Ende dat van de selve Maijken en Jan voorseid voortsgecomen is een eenighe dochtere Tanneken. Noch affirmeert zij attestante dat zij niet en gelooft datter eenighe andere hoiren van haer voorseide halfbroeders ende susters overgebleven es, dan alleene de voornoemde Magdaleene, noch levende ende Tanneken, den voornoemden Maijkens dochtere. Daerthoe ghevende redenen van haer depositie, om dat zij met haer voorseide susters verkeert heeft ende op de bruijloft van de voorseide Jan met Maijken geweest, ende wel weet dat die voorseide dochtere Tanneken ende niet meer bij hen geprocreert sijn. Deze verklaringen werden afgelegd op 14 febru-

⁹⁷ RAZE 2038, fol 112, 14-2-1582

ari 1582 ter presentie van Rombout de Pottere, oud kleerkoper en Jan Wiels bouknecht, poorter van Goes.”

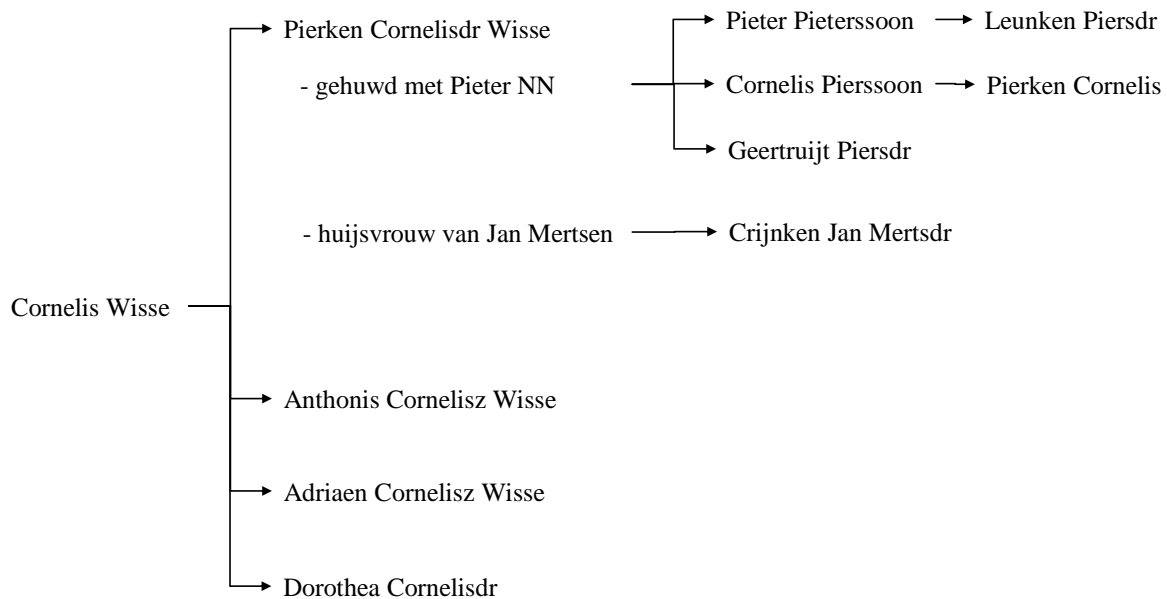
2.59 Procuratie van Jan van Haverbeke⁹⁸

(In de marge:) *Procuratie ad negocia. Ontfanghen van David voor dese ende voorgaende acte (secrete memimi) 28 ½ stuivers*

“Voir mij etc. sijn gecompareert Jan van Haverbeke, inwoonder der stede van Antwerpen, voor hem selven ende als vader ende voocht van Tanneken zijne dochtere, midsgaders de selve Tanneken, Ende hebben geconstitueert David Jacobsz borghemeester deser stede Om etc. Te moghen heijschen, heffen, opbeuren en de ontfanghen Alsulcken helft in een seecker Legaet van Vijftich ponden grooten vlaems, oft sulcx alst es, als Pier Piersz. wijlen inwoonder der prochien van Sheeraertskercke bij zijnen testament gelegateert ende besett heeft aen Magdaleena Cornelis Henricxsz dochtere met haeren consoorte, haere constituantes sustere. Ofte te heijschen, innen ende lichten alsulcken gerechten deel ende portie, als haer constituyente in desselfs Pier Piersz successie oft erfenisse ab intestato eenichsins competeren mach. Haer aenpaert int voorseide legaet, op daghen oft termijnen gemaect, in gereede penninghen te moghen converteren ende maecken. Midsgaders metten gescreven, geinstitueerde oft andere erfgenaemen, executeurs ende schuldenaers, op tselve legaet ofte successie te moghen composeren, transigeren ende alle andere minnelijcke accoorden, arbitragen oft appointmenten aen te ghaene. Ofte int segghen van goede mannen te moghen consenteren, opwaerts vuijt blijfven ende tselve te lauderen volghen ofte te buijten ghaene”.

De claim van Jan van Haverbeke draait om de nalatenschap van Pier Piersz die in 's Heer Arendskerke was overleden, dus vragen we ons eerst af wat de familierelatie van Tanneken van Haverbeke was met Pier Piersz. Van Pier Piersz weten we dat hij land in Cropshoek in Oud 's Heer Arendskerke bezat. Op de overloper van 1585 staat dit land op de erfgenamen van Pier Piersz. Volgens de overloper van 1543 waren deze twee percelen eigendom van Jan Meertens. Dat suggereert een mogelijke familieconnectie van Pier Piers met Jan Meertens. Nu bevindt zich in het archief van het Hof van Holland een fraai getekende stamboom van de nakomelingen van Wisse Rogiers en zijn vrouw Dorothea. Hij wordt vermeld in een oorkonde uit 1486 en is voor 1492 overleden. Hij had twee zoons, Willem Wisse, die leefde omstreeks 1450-1521 en pastoor van 's Heer Arendskerke geweest is. en Cornelis Wisse, die na 1521 is overleden. Willem Wisse heeft veel land bezeten, waarvan hij een groot deel bestemd had als “gaandeland”, dat is land dat volgens stricte regels beheerd mocht worden door de oudste van het geslacht van de fundateur van het gaandeland, in dit geval de nakomelingen van zijn broer Cornelis Wisse. De beheerder, of possesseur, moest een deel van de opbrengst van het land afstaan aan de kerk. Na zijn dood ging het land naar degene die op dat moment de oudste van het geslacht was. Dat kon in de praktijk tot grote moeilijkheden leiden, omdat het niet altijd zeker was wie het meeste recht had. In het geval van het gaandeland van pastoor Willem Wisse, dat 't Hooghuijs genoemd werd, werden diverse processen gevoerd. Uit een van deze processen is de eerder genoemde getekende stamboom afkomstig. In deze stamboom komt Pier Piers voor.

⁹⁸ RAZE 2038, fol 113, 14-2-1582

Het blijkt dat Pierken Cornelisdr Wisse eerder getrouwd geweest moet zijn met een zekere Pieter, waarbij zij drie kinderen had. Dit was Pieter Eeuwoutsz. Pier Piersz was dus geen zoon van Jan Mertsen. Dat neemt de wind uit de zeilen van Jan Haverbeke, want zijn claim berustte vermoedelijk op zijn wetenschap dat de grootmoeder van Tanneken Kathelijne Ool Martensdochter heette, die inderdaad tot de “*maagschap*” van Pierken Jan Martens behoorde. Mogelijk waren haar vader Oel Martsz en Jan Martsz broers. Het is verwarrend dat Pierken Jan Martsdr en Pierken Cornelisdr Wisse een en dezelfde persoon waren en dat Pierken Wisse pas na haar huwelijk met Jan Mertsen onder de naam Pierken Jan Martsdr bekend stond. Men zou kunnen denken dat zij een dochter was van Jan Martsz in plaats van zijn echtgenote. De mededeling van Maijken Cornelisdr, dat als Pierken Jan Martsdr zonder kinderen zou overlijden, de nakomelingen van Cornelis Hendricksz van Deurne zouden erven, kan niet juist zijn. Pierken had een zuster Dorothea Cornelisdr, waaruit uiteindelijk een familie Hoogkamer is voortgekomen. Bovendien is Pierken niet, zoals men dat noemde, zonder oir overleden, maar heeft zij wel degelijk kinderen gehad. Er bleef voor Jan van Haverbeke dus alleen de mogelijkheid over om de helft te claimen van een legaat van 50 pond dat Pier Piersz (Eeuwoutsz) in zijn testament geschonken had aan Magdaleena Cornelis Henricxsz dochter, de tante van Tanneken. Maar waar was dat testament? Waarom is hij niet met een kopie van dat testament in zijn hand naar notaris Levendale gestapt?⁹⁹

2.60 Kwestie over een koe¹⁰⁰

(In de marge:) *Attestatie*

Vaak zoeken we tevergeefs naar iemands geboorteplaats. Zo noteerde ik drie dopen in Biezeling van het echtpaar Jan Adriaens en C(o)rinken Adriaens. Bij een van de dopen stond de

⁹⁹ Dit is een vreselijk ingewikkeld verhaal. Een en ander kan duidelijker worden uit mijn artikel in De Spuije, aflevering 61, voorjaar 2004: Het gaandeland van pastoor Willem Wisse in 's Heer Arendskerke

¹⁰⁰ RAZE 2038, fol 114, 8-3-1582

vaders naam: 'van Eversdijc'. Het waren: Geertruijt, 26-8-1598; Johannes, 21-4-1602 en Mayken, 6-4-1605. Alleen bij de laatste waren er doopgetuigen: Gillis Geertss uit Goes, Jacob Willems, uit Martensdijc, Jan Marinis uit Vlakte en Neelken Joris uit Bieselinghe. Het is dan interessant dat je bij Levendale Jan Adriaensz terugvindt. Op 8 maart 1582 heeft hij een verklaring afgelegd op verzoek van Mathijs Adriaensz, wonende te 'Ouwkercke in Duvelandt'. Er was een geschil over een koe, om precies te zijn: 'een swarte koe met een wit hoodt'. Dat geschil vond plaats te Ouwkerk tussen Mathijs Adriaensz, Jacob Adriaensz en Adriaen Lenaerdsz, 'inwoonder van Sinte Martinsdijck' (daar woonde die doopgetuige ook!), vader van Jan, en Jan Lenaerds, broer van Adriaen. Hij verklaarde dat hij, toen hij nog bij zijn vader in Sint Maartensdijck woonde, gezien had dat er uit het sterfhuis van zijn vaders broer uit Duiveland alleen maar die zwarte koe gekomen was. Natuurlijk. Het is weer geen bewijs. Maar ik durf er een paar kwartjes om te verwedden, dat Jan Adriaensz uit Eversdijck, de zoon was van Adriaen Lenaerdsz uit Sint Maartensdijck en die andere Adriaenszonen zijn broers waren. En dat allemaal vanwege een koe.

2.61 Testament van twee geboren Reimerswalers¹⁰¹

(In de marge:) *Testament reciproque van Nele Bolle ende zijn huisvrouw*

Met voornamen moet je soms oppassen. Een roepnaam als Nele kan gemakkelijk als Neeltje of Cornelia gelezen worden. Dus niet zo. Op 30 juni 1582 compareerden Cornelis Cornelisz Bolle en zijn vrouw Margriete Antheunisdr, beide geboren in Reimerswaal, maar nu wonende in Goes, om hun testament te maken. "hij Cornelis sieckelijck ende quelende" en Margriete gezond. Cornelis had een voorzoon "van een ander bedde", Marinus geheten, die zijn moederlijk goed al ontvangen had. Het testament werd gemaakt in Goes ten huize van de testateurs in de aanwezigheid van Jan Aernoutsz en Adriaen Aernoutsz, poorters van Goes.

2.62 Twee akten die met Reimerswaal te maken hebben¹⁰²

(In de marge:) *Protest, ontfanghen 19 1/2 stuivers*

Compareerde Maijken Jansdr, weduwe van Jan de Coninck, wonende te Veere, met Marinus Dignusz, haar schoonzoon, en verklaarde dat haar dochter Margriet bij haar overlijden 2 wezen nagelaten heeft, geprocreert bij Jacob Cornelisz Vlasman, wonende binnen de stad Reimerswaal. Maijken was diverse keren naar Reimerswaal gegaan om inventaris op te maken van het sterfhuis. Jacob had zich niet willen schikken in een redelijke scheiding, met andere woorden, hij lag dwars. Haar protest werd opgemaakt te Reimerswaal in de aanwezigheid van Jan Jansz Smidt, burgemeester van Reimerswaal en Emanuel Oliphant. Levendale heeft daarna de insinuatie voorgelezen aan Vlasman.

2.63 Goederen van de stad Reimerswaal¹⁰³

(In de marge:) *Presentatie en protest. Obiit Willem Jansz 2 augustus des avents hora 11 1593 binnen Poortvliet*

Op 7 juli 1582 compareerden voor Jan Jansz Smidt, burgemeester, Hubrecht Geleijnsz, Jacob Hubrechtsz en Engel Joosz, schepenen van Reimerswaal, Willem Jansz Olifant, ook burgemeester van Reimerswaal, die verklaarde dat hij gereed was om rekening te doen van alle ontvangsten en handelingen die hij gehad heeft van de goederen die van de stad behoorden en verzoekt dat de rekening gecontroleerd wordt en de notaris daarvan akte op te maken. De akte werd opgemaakt in Reimerswaal ter presentie van Dignus Hendricxsz Bolle, stadsbode en Marinus Dimpnus van der Tolen als getuigen.

¹⁰¹ RAZE 2038, fol 114, 6-7-1582

¹⁰² RAZE 2038, fol 125

¹⁰³ RAZE 2038, fol 126, 7-7-1582

2.64 Over het recht van doorgang over een weggetje bij een hoeve in 's Heer Arendskerke¹⁰⁴

(In de marge:) *Attestatie ende informatie. Dignus eijsschende desen wegh voir dijckgraeve ende gesworens van bewesten Yersicke, es hem zijn conthusie ende eijsch ontsegt ende gcondempneert in den costen 22 februari 1583*

Op 23 juli 1582 compareerde Charles de Prato, poorter van Goes en heeft verklaard: *“Alsoo Dignus Piersz Rijcke, insgelijcx ingeseten alhier, pretendeert over zijn comparants landt, sorterende aen sijn hoefve gelegen in Sheer Arentskercke, ende bijzonder over seecker wege linck, Te hebben ende gebruijcken een wegh ofte rijdt van ende tot alsulcken 5 ½ gemet oft daer ontrent, als den voorseide Dignus heeft liggende in S.Abshoeck, zuijdt aen Jacob Euwoutsz: Ende nochtans hij comparant niet en verstaende, noch en begheert voortaan (ten waere met bede ende bij gedooghsaemhede tselve versocht ende gheaccordeert zijnde) niet toe te laeten noch te consenteren Dat Dignus over zijn voorseide landt rijde, ende alsulcken servituijt inbrenghen, te meer om dat Dignus genoegh versien ende gerijst es van een rijdt vuijt sijn voorseide landt over seecker ackeren neffens den waterganck aencomende den voorseiden Jacob Euwoutsz, Dwelcke bij vonnisse van scepenen van s Heer Henricxkinderen ende Wiskercke op den 21 maij lestleden hem is toegewesen”. De Prato heeft nu getuigen opgeroepen. “Soo dat indien Dignus in zijn ongefundeerde pretensie voortsvaerde, apparentelijck geschapen es Proces te rijzen. Alwaer hem comparant noodelijck sal zijn die productie van seecker getuijghen daervan eenighe oudt ende ongevalligh zijn, ofte emmers gemerct desen troublen tijdt, ende die saecken van desen landen sulcx sijn gestelt, hij comparant beducht dat indien eenighe inconuenienten overquamen, eenighe van hen aflivich souden moghen werden al eer hij sijnen ordinaris thoon soude connen produceren. Dwelck wanttet tenderen soude tot sijne groote schaede soo hij seijde, heeft den naebescreven personen versocht, te willen segghen, deuchdelijck ende getrouwelijck affirmeren, t’gene sij bijden weten warachtigh te sijne, Ende mij Notaris de selve valetudinaire te aenhooren ende haere depositie te ontfanghen van tghehe hen in de voorseide saecke kennelijck es.”*

Dan werden een aantal personen door de bode gearresteerd om in de aanwezigheid van de notaris en de poorters Adriaen Cornelisz Smalleganghe en Clais Antheunisz hun verklaringen af te leggen.

Pieter Jansz Waele, wonende binnen Wiskerke, oud ca. 60 jaar, verklaarde dat het land dat nu toebehoorde aan Dignus Piersz en eertijds toebehoorde aan Jacob Euwoutsz en er drie baanders waren, die hadden afgesproken dat degene die bij kaveling achter zou komen te liggen een “rijdt” zou hebben over het land van de anderen dat er voor zou liggen. Hij had ook uit de mond van Jacob Euwoutsz gehoord, dat Dignus een accoord met Jacob gesloten had dat hij over de dam van de watergang tussen het land van Dignus en Jacob mocht rijden om zijn derrick te halen. Getuigen waren Frans de Brune, brouwersknecht en de eerser genoemde Clais Antheunisz.

De tweede getuige was Jan Arentsz, inwoner van de parochie van 's Heer Hendrikskinderen, oud ongeveer 49 jaar. Hij had nooit gehoord dat het land in kwestie, nu toebehorende aan Dignus, een “rijdt” of “vuijtgancck” gehad heeft over het land van de comparant, dan alleen het weggetje naast de watergang over het land dat nu van Jacob Euwoutsz is. Hij was in 's Heer Arendskerke geboren en had nu meer dan 22 jaar in 's Heer Hendrikskinderen gewoond en dat hij eertijds land van de abdij gebaad had, liggende naast het land van Dignus. Bij zijn verklaring waren Pieter Andriesz Cuijper en genoemde Clais Antheunisz getuigen.

De derde getuige was Cornelis Cornelis Michielsz, inwoner van 's Heer Arendskerke, oud ongeveer 58 jaar, die verklaarde van enige baanders gehoord te hebben dat zij derrick langs de watergang naar Wiskerke hadden uitgereden. Ook dat hij nooit gezien had dat iemand over

¹⁰⁴ RAZE 2038, fol 126, 23-7-1582

het weggetje in kwestie gereden had behalve de oom van de deposant, die toen op zijn hoeve woonde. Hij verklaarde dat hij dit allemaal wist omdat hij de oudste inboorling van 's Heer Arendskerke was en dat hij sinds hij 7 jaar oud was op het land in kwestie schapen gewacht heeft. Ook was hij 38 jaar geleden met zijn oom Cornelis Laureijsz op de hoeve, die nu toebehoort aan de producent, gewoond heeft tot aan zijn huwelijk. Hij wist dat alleen de baanders die op de hoeve woonden en van het land daarbij het weggetje gebruikt hadden. Deze verklaring werd afgelegd in Oud- 's Heer Arendskerke op 23 juli 1582 ter presentie van Jacob Jansz Mijne maet, inwoner van Baarsdorp en Jan Simonsz, inwoner van 's Heer Hendrikskinderen.

Pieter Cornelisz Baersdorp, inwonende poorter van Goes, oud ca.70 jaar, voegde op 30 september hieraan toe, dat het land dat Dignus Piersz drie of vier jaar geleden van de Staten gekocht heeft, tevoren gebaand is geweest door Euwout den Hollander en daarna door diens zoon Melis Euwoutsz. Hij gelooft niet dat dit land destijds een andere weg, "rijdt" of uitgang heeft gehad dan strekkende oost naar de watergang en voorts naar de weg over het land van nu Jacob (Euwoutsz) toekomt. Zijn reden van weten was, dat hij binnen Wiskerke geboren was en in zijn jeugd daar gewoond heeft en er enige jaren schepen geweest is. Bovendien had hij zelf veertig jaar geleden sommige stukken van het land dat nu van Dignus hoort, gebaand heeft en weer verpacht aan Faes Jansz ter Lucht.

Met behulp van de overlopers van het ambacht Oud 's Heer Arendskerke is de ligging van het land te vinden. In de hoek beoosten het dorp staat een perceel land van 2 gemeten, dat in de jaren 1585-1592 op naam van Charle le Prato staat. In 1599 is de grootte van dit land 3 gemeten 72 roeden. Dit perceel staat in 1859 op naam van Johannis Fransen van de Putte. Er naast ligt een perceel van 2 gemeten 22 roeden, dat van 1585-1592 op naam staat van Dignus Piersz Rijck, dat in 1599 kleiner is en 1 gemet 271 roeden bedraagt. In 1859 staat dit perceel op naam van de diaconiearmen van 's Heer Arendskerke. Omdat deze twee percelen land te traceren zijn tot na 1832, kan de precieze locatie gevonden worden in het kadaster. Dat de hoeve van Charle le Prato rond 1544 op naam stond van Cornelis Laureijsz kan niet bevestigd worden. Volgens de overloper van Oud 's Heer Arendskerke van 1543 bezat en baande Cornelis Lauwe diverse percelen land, maar omdat deze overloper anders ingedeeld is dan de overlopers van na 1585, is een direct vergelijking niet goed mogelijk.

Jacob Euwoutsz uit Wiskerke, liet op 2 augustus 1587 nog een dochter Jackemijntgen dopen. Hij is kort daarna overleden, want op 10 juli 1588 is Maeijken Adriaens, weduwe van Jacop Eeuwoutsz, wonende te Wiskerke, hertrouwd met Cornelis Lauwersz, van Baarsdorp. Dit maakt het vrij zeker dat de in de akte genoemde Cornelis Laureijsz identiek is aan Cornelis Laurisse Ossewaerde, die omstreeks 1563 geboren is en een hofstede in de Adolfshoek onder Baarsdorp bezat. We zullen hem later weer tegenkomen in RAZE 2039, 64, 10- 1-1589.¹⁰⁵

2.65 Testament van een molenaar¹⁰⁶

(In de marge:) *Testament van Adriaen Jansz Muelenare, Obiit testator september 1582*
Op 10 augustus 1582 compareerde Adriaen Jansz Molenaere, ingeboren poorter van Goes, "nu swack, sieckelijck ende quelende". Hij legateert aan Margarite Antheunisdr, geboren te Yerseke, weduwe van Germaen Wadde, omdat ze hem trouw tijdens zijn ziekte gediend heeft, een schepenschuldbrief, verleden door Govaert den Neve van Jan Scaris op een "crab-schuijte", nog inhoudende 220 gulden, die vervallen op Sint Jansmisse. Zij moet daarvoor 4 £ geven aan Cornelis Barentsz van Scermerhoren. Hij benoemde tot erfgenamen zijn, niet met name genoemde naaste familieleden. Het testament is opgemaakt in zijn huis staande bij de watermolen, ter presentie van Jan Hendricxsz Fraes, metselaar en Jan Jaspersz, kleermaker, poorters van Goes.

¹⁰⁵ Zie ook P.A.Harthoorn, Baarsdorp. Heerlijkheid, Poeldorp, Monument, Canterbury 1986, pag.236

¹⁰⁶ RAZE 2038, fol 130, 10-8-1582

2.66 Een zaak voor het Hof van Holland¹⁰⁷

(In de marge:) *Procuratie ad causas cum ratihabitiorum*

Op 14 augustus 1582 compareerde Jan Michielsz Felix, inwoner van Driewegen, en heeft geconstitueerd Mauricius Jansz Grijp, inwoner van Goes, om voor hem op te treden in het Hof van Holland inzake zijn proces tegen Jan Piersz Camer, inwoner van Oudelande.

2.67 Een molenaar uit Kruiningen¹⁰⁸

Compareerde Adriaen Jacobsz Muelenaere, inwoner van Kruiningen, die verklaarde dat Andries van Turnhout, een eis tegen hem had ingediend van betaling van 40 £ groten. Anthoni Tartron, secretaris van Kruiningen had zich borg voor hem gesteld. Weer worden een aantal personen opgeroepen om getuigenis der waarheid af te leggen.

Gillis de Vendeville, nu wonende te Kruiningen, verklaarde dat hij op de hoogte was van het feit dat Andries een zekere eis tegen Adriaen “*gheimpreteert*” had en dat de partijen bijeengekomen waren in de herberg De Zwane. Hier waren zij na veel geruzie tot overeenstemming gekomen dat Adriaen binnen drie maanden de helft van de schuld zou betalen en de andere helft een jaar daarna.

Glaude Herlin, kapitein te Kruiningen verklaarde aanwezig te zijn geweest in de Zwane, waar drie goede mannen gekozen waren. Deze verklaring werd afgelegd binnen Kruiningen op 17 augustus 1582, in de aanwezigheid van Lenardt Pietersz, schout van Kruiningen en Jan Theunisse Buter, inwoner van Vlake.

Domis Jacobsz, dijkgraaf legde een soortgelijke verklaring af in de aanwezigheid van Cornelis Cornelisz den bierman en Wouter Jacobsz Slot, smid.

Anthoni Tartron, secretaris van Kruiningen bevestigde dat de partijen in maart bijeengekomen waren in de herberg de Zwane en hebben, zoals hij zij “*met malcanderen geliquideert*”¹⁰⁹. Getuigen waren Wouter Jacobsz Slot en Thomas Mets van Brussel, arbeider.

Bastiaen Jacobsz, inwoner van Kruiningen was bij Andries geweest en Andries wilde het land van Adriaen verkopen. Door toespreken van goede mannen is dat niet doorgegaan. Getuigen bij deze verklaring op 19 april 1582 waren Hubrecht de Wilde, timmerman en Thomas Mets. Aerdts Jansz Storm, inwoner van Kruiningen was er ook bijgeweest toen de afspraken over de betaling gemaakt werden en herhaalde woordelijk wat Andries gezegd had: “*wat ic doe oft niet en doe, ic wil op mijn geheel blijven om mijn betalinghe te verhaelen sulcx als ik gerecht ben*”.

2.68 Permissie om goederen van wezen te mogen verkopen om daarmee schulden te betalen¹¹⁰

(In de marge:) *Procuratie voor d'erffgenamen van Maij Geerts. Ontfanghen 9 ½ stuivers*

Op 20 augustus 1582 compareerde Cornelis Michielsz, poorter van Bergen op Zoom, die verklaarde dat hij aangesteld geweest is als voogd van de wezen die achtergelaten waren door Gheerdt Willemsz, waarvan de moeder Maijken Geerts was. Aangezien Maijken ook overleden was heeft Cornelis opdracht gegeven aan Lieven Seijs, poorter van Middelburg, die getrouwd was met Lisken Geerts en aan Aelken die getrouwd was met Willem Geertsz, wonende te Middelburg, beide weeskinderen van Gheerdt Willemsz, om te mogen verkopen goederen die zich in het sterfhuis van hun moeder bevonden om met de opbrengst de schulden te betalen en de rest onder de erfgenamen te verdelen. Aanwezig waren de getuigen Pieter en Dignus Cornelisz, broers, poorters van Goes.

¹⁰⁷ RAZE 2038, fol 131, 14-8-1582

¹⁰⁸ RAZE 2038, fol 131

¹⁰⁹ Dat is afgerekend.

¹¹⁰ RAZE 2038, fol 133, 20-8-1582

2.69 Verkoop van gewassen uit de polder van Nieuw Strijen¹¹¹

(In de marge:) *Transport ende contract. Ontfanghen van twee instrumenten 11 stuivers*

Op 22 augustus 1582 compareerden Jan en Adriaen Aernoutsz, geboren te Reimerswaal en nu inwoners van Goes, en Euwout Euwoutsz Gheldersman, ook van Reimerswaal, maar nu wonende in Poortvliet. De twee broers hebben verklaard dat zij aan Euwout overgedragen hebben 80 £, die zij ontvangen hadden van de verkoop aan diverse personen van de “vruchten” staande in de polder van Nieuw Strijen. Euwout bekende op zijn beurt aan de broers 250 vier-tel gerst schuldig te zijn, die hij in Delft moest leveren¹¹². De gerst moest gemeten worden met de Nieustriene maat. De broers hadden reeds 100 viertel ontvangen. Dit vastgelegd in de presentie van Jan Claisz en Marinus Jorisz Schenck, beide geboren te Reimerswaal.

2.70 Zij kon nu het goede van het kwaad onderscheiden¹¹³

(In de marge:) *Testament oft donatie cum mortis van Neelken Cornelis van der Hese, jonghe dochtere, oudt boven haer 12 jaeren ende veel ouder nae haer grootte ende wesen schijnende.* (Hierna volgt een lange uiteenzetting in het latijn)

Op 22 april 1582 compareerde de jongedochter Cornelia Cornelisdr van der Hese, geboren te Bergen op Zoom en nu wonende in Goes. Zij verklaarde: “*Dat zij nu tot haeren jaeren gecomen zijnde, dat zij tgoedt van tquaet can onderscheijden*”, waarna de gebruikelijke formule volgt van de broosheid van het leven en de onzekerheid van de dood etc. Voorts: “*bijsonder aenschou nemende op desen troublen tijdt, heeft zij comparante metten wijsen maghden wel willen waecken, ende ten toecomende bruijdegom verwachten, dan niet begherende te passer sonder testament te maecken ende deuchdelijcke memorie nae te laeten*”. Zij institueert haar moeder Barbara Adolphs de Clerck als haar enige erfgenaam van de goederen die zij van haar overleden vader en grootvader geërfd had. Aldus gedaan binnen Goes ten huize waar zij woont, genaamd tschaeckbert staande op de Haven, in tegenwoordigheid van Adriaen Aernoutsz en Willem Adriaensz Goeree, inwoners en poorters van Goes.

2.71 Kustbewaking. Onwil of communicatieprobleem?¹¹⁴

(In de marge:) *Informatie ende attestatie. Vide noch primus 393, 430, 453*

De oorlog is niet ongemerkt aan Zuid Beveland voorbijgegaan. In 1572 was er briefwisseling tussen Jan de Ayala te Brussel en dijkgraaf Jan Adriaensz Blancx te Antwerpen betreffende een dreigende invasie van Zuid Beveland door de geuzen. Tien jaar later werden door de Prins Willem van Oranje regels vastgesteld voor de legering van troepen in Goes¹¹⁵. Ten tijde van Levendale moesten leden van de schutterijen in Zuid Bevelandse dorpen wachtlopen op de dijken. Dat was bij slecht weer geen pretje en men probeerde hier soms onderuit te komen, wat tot gevolg had dat boetes opgelegd werden. De weerslag hiervan vinden we o.a. in de protocollen van Levendale¹¹⁶.

“*Op huijden den sevensten septembris anno xv^c tweentachtentich compareerde voir mij als publicq Notario ende getuijghen onderschreven Joncheer Wolphard van Borsssele als Superintendent vanden lande van Zuijdtbevelandt. Ende heeft vuijt crachte van sijn voorseide officie ende commissie, aen mij versocht t'aenhooren ende de depositie t'ontfanghen van den naebeschreven personen op alsulcke Interrogatorien ende articulen respectivelijck hier naer*

¹¹¹ RAZE 2038, fol 134, 22-8-1582

¹¹² Het is duidelijk dat de gerst afgeleverd moest worden in een Delftse brouwerij, maar daar wordt in de akte verder niet over gerept.

¹¹³ RAZE 2038, fol 135, 22-4?-1582

¹¹⁴ RAZE 2038, fol 136, 7-9-1582

¹¹⁵ Zie Stadsarchief Goes, Inv. nrs. 3304 en 3306.

¹¹⁶ Deze akten lezen niet gemakkelijk. Saarom heb ik ze voorlopig geheel getranscribeerd, met de bedoeling naderhand hiervan een redelijk leesbaar extract te maken

volghende. Soo zijn insgelijcx voir mij als voren gecompareert die naebescreven personen Ende hebben verclaert ende gedeposeert, Verclaeren ende deposeren midts desen bij haere manne waerheijt in plaets van Eede, D'welcken zij comparanten bereedt sijn tallen tijden solemptnelijck te doen Indient noodt zij, waerachtich te sijne. Inden eersten Cornelis Gillisz, hem draghende als Capiteijn tot Bieselinghe, hier binnen deser stede om der waerheijt getuijghenisse te gheven, geghijselt zijnde van eenen deurweerder, gevraeght zijnde Oft hij ontfanghen oft gezien heeft eenen brief die den Superintendent, ontrent den 16en Junij lestleden gescreven heeft ten versoecke van die van Capelle, bij den welcken den voornoemden superintendent was revocerende ende derogerende t'inhouden van zijne briefven aen die van Bieselinghe den 5en Junij gescreven, ter saecken dat hij bij ignorantie (niet wetende dat die van Bieselinghe waeren resorterende onder die van den weth van Capelle) hem toegelaeten hadde sonder respect van ijemandt te draghen, te moghen procederen tot electie van nieuwe ende andere officialen, Ende dat zijluijden in consideratie van dien, hen souden verdraeghen om anderen officiers te verliesen oft gecoren zijnde, deselve officien te bedienen. Verclaert hij depositant niet wel te weten oft hij dien brief ontfanghen heeft. Dan seijt wel ontfanghen te hebben (niet wetende van wijen) een brief, al waerinne dat Jaspas Jacobsz capiteijn gestelt was ende Dirick de Scipper vendragher. Denwelcken hij de gemeente op de merct voren gehouden heeft. Ende dat hij depositant naer tlesen vanden selven brief teghens die gemeente geseijt heeft Dat hij bereedt was die briefven te obedieren, zijn officie te verlaten ende Jaspas als capiteijn te kennen, biddende de gemeijnte tselve mede te doene. Dan die gemeente seijde: Wij en hebben met Jaspas niet te doene, wij blijven bij onse kiesinghe die wij gedaen hebben, ende willen u voor onsen capiteijn houden. Daerop den superintendent anderwerf op gevraeght heeft Waeromme hij die briefven niet ghebediert ende hem van t'officie als capiteijn verdraghen heeft? Seght dat die gemeente metten anderen capiteijn niet te vreden en wilden sijn, maer dat zij bij haer kiesinghe wouden blijven oft en wouden anders niet meer te wachte ghaen. Om welck inconvenient te voorcomen, hij depositant sijn officie gevordert heeft. Noch heeft den Superintendent gevraeght Oft hij depositant niet noch eenen brief ontfanghen heeft metten schotter oft Adriaen den diender ontrent vier oft vijf weken geleden. Te weten ten selven tijde als hij superintendent ooc briefven schreeff aen die schutterijen tot Bieselinghe. Seijt tselve niet wel te weten. Dan gelooft tot sinen huijse noch eenen brief te zijne, oft dat den selven es oft niet en weet hij seecker niet. Waerop hij Superintendent gevraeght heeft Waerom hij tzedert den selven brief ende ooc tzedert die vergaderinghe tot Capelle, daer hij depositant jeghenwoordich was, ende hij depositant selver seijde: Stelt een ander capiteijn, ic beghere wel afgeset te sijne, hem selven niet verdreghen heeft. Seijt dat hem dochte soo langhe alsser gheen ander gestelt was, verbonden te sijne om den waght als voren te vorderen. Vraeght voorts den superintendent Oft hij depositant niet gelesen oft hooren lesen en heeft Den brief Anden Hoofftmans van de schutterije gescreven ende bij den superintendent onderteeckent, Waerdeure haerluijden belast was 12 personen te nomineren om daer vuijt officialen gecoren te werden. Seijt Jae, alzoo hij gildebrouder is. Dan en weet niet dat de Ghilden geheel daer op vergadert sijn geweest. Ooc seijt hij depositant dat hij den brief inhoudende d'antwoorde vuijten naem van de schutterijen heeft hooren voorlesen, maer en weet niet wel met wiens handt den selven gescreven is. Gevraeght waeromme hij desen briefven emmers niet gerespecteert heeft alsoomen gheen nieuwe officieren en conste gheauthoriseren voor ende al eer d'oude gedeporteert waeren. Seijt als voren dat hij niet en hoorde datter een ander gestelt was, ende oversulcx niet geraeden docht de wacht te laeten stille staen. Noch heeft den superintendent gevraeght Waeromme dat men onlancx tsichtent dat die briefven aen die scutterijen gescreven waeren, des nachts binnen 't dorp van Bieselinghe extraordinare wacht gestelt heeft. Seijt dat die van tgemeene verstaen hadden dat men sommige aldaer bij nachte haelen soude, tsij bij den superintendent ofte bij den stedehouder Ende om te versiene datter gheen onverstandt oft ongeval en soude geschieden, es de wacht alsdoen gestelt 2 oft 3 nachten,

want sij gereet waeren bij daghe ontboden zijnde te compareren. Aldus verscocht, gevraeght ende verclaert ten daghe voorseid, Ter presentien van Geleijn Jacobsz weerd int casteel van Rijsssele aldaer ende Martin Mertsz deurweerdere als looffelijcke getuijghen hier thoe geroepen.

(in de marge:) Ten versoecke vanden deposant ende consente vanden superintendent hebbe ic den deposant copie gegeven van sijn depositie, daer af ontfanghen 9 ½ stuiver.

Jan Cornelisz Winter, Schouttet ende capiteijn der prochien van der Schore, ooc gegijselt ende van den voornoemden Superintendent gevraeght zijnde Ofte onlancx ijemandt van Bieselinghe bij hem geweest es, voorhoudende om aldaer mede inde vergaderinghe vande capiteijnen te comen, Verclaert als voren dat bij hem gecomen es Mr. Gillis Jacobsz van Bieselinghe ende op hem deposant gevraeght ende begheert dat hij op maendagh alsdoen naestcomende (twelck was acht oft negen daghen voor de goesche marct) comen soude binnen Bieselinghe inde drie coninghen Ende dat om eenen anderen couronnel te kieseren oft raedt daer op te houden. Gevraeght Oft hem ooc niet voorgehouden es geweest zeker accord oft requeste, onderteekent bij eenighe capiteijnen? Seijt dat swoonsdaeghs oft donderdaeghs inde goesche marct, hem getracht es van Cornelis Mathijsz Mosselman (maer niet omdat hij deposant teekenen soude) een requeste, Addresserende naer sijn beste weten aen den magistraet van Goes ende gedeputeerde vanden lande. Ende dat om haeren couronnel ten platten lande te maken. Ende heeft gesien dat die voorseide requeste van Pier Leuw onderteekent was ende ook van Cornelis Gillisz, twijfelende van Luenis Mertsz ende Geerdt Piersz. Actum ten voorseiden daghe. Ter presentien van Jan Domisz ende Merten Mertsz deurweerder voorseid als looffelijcke etc.

Cornelis Cornelisz Dijckwel, Capiteijn der prochien van Capelle, insgelijcx gegijselt ende bijden Superintendent gevraeght zijnde Oft bij hem niemandt van Bieselinghe geweest es, versoekende om aldaer mede te comen in de vergaderinghe vande capiteijnen. Verclaert als voren dat Mr. Gillis Jacobsz ende Cornelis Gillisz van Bieselinghe bij hem geweest sijn om hem selve versoekende. Dan seght aldaer niet gecompareert te zijne. Item gevraeght oft tzedert hem seecker Requeste voorgehouden es geweest om die te onderteekenen. Seijt dat Adriaen Jacobsz Molenaere, stedehouder, tot sijnen deposants huijse, des anderen daeghs als de voorseide vergaderinghe geweest hadde, gecomen es, thoonende seecker Requeste, Tendere Om een couronnel opt landt te hebben. Ende naerdijen hij stedehouder verclaerde dat hij mette selve requeste rontsomme tlandt rijden moeste, om bij alle capiteijnen te teekenen, Versoekende insgelijcx aen hem deposant te teekenen, heeft hij deposant (door inductie des stedehouders, segghende datter den lande noch hem deposant gheen hinder af comen en mochte) de selve geteekent. Aldus gevraeght ende verclaert op den neghensten septembris anno voorscreven, Ter presentien van Cornelis Cornelisz van der Blijck, weerd in Berghen aldaer ende Mr. Jacob Potegors, beide inwonende poorters, als looffelijcke etc. Ende hebben voornoemde comparanten geconsenteert dat ic Notaris den voorseide superintendent, requirant, sal moghen gheven openbaer (etc. al van woorde te woorde ut supra pag. 49 usque ad siven), Dies toirconden etc. P. Levendale.

(In de marge:) Gegheven den superintendent instrument in papier van tgrootste formaet 5 pagina's ende van hem ontfanghen 24 stuivers."

Een zaak mogelijk opgelost, maar andere volgden. Bijvoorbeeld op 29 april 1586 (pagina 393) werden in de herberg Den Horen te Goes, in de aanwezigheid van Segher Mathijsz, viskoper en Laureijs Baddijn, deurwaarders, opnieuw verklaringen afgelegd op verzoek van Wolfaerdt van Borsselen als superintendent over die wachten "ten platten lande van Zuijdtbevelandt". De vraag was of men wist dat ongeveer drie maanden geleden die van het vendel van 's Heer Arendskerke, op hun beurt wacht houdende op de Dierick, zich geabsenteerd hadden, waarop Damiaen, of de bevelhebbers van Oudelande, gezien hebbende dat er

niemand van het vendel van 's Heer Arendskerke kwam opdagen, zelf de wacht betrokken hebben, zonder hiervoor opdracht gekregen te hebben. Zie ook pagina 393.

2.72 Testament van Maijken Ellewouts¹¹⁷

Op 6 oktober 1582 heeft Levendale te Scherpenisse in de herberg Sint Joris, in tegenwoordigheid van Jacob Adriaensz Coppelam en Anthonis Jacobsz waard, een testament opge maakt voor Maijken Cornelis Ellewouts, weduwe van Andries Cornelisz. Zij was gezond. Zij legateerde aan haar zoon Cornelis Andriesz Ellewout een stuk land genaamd het Bosken van omtrent 545 roeden gelegen in Poortvliet in het zuideinde van Jan Heijndricxsz hoeck. Hij krijgt ook al het geld, zowel goud als zilver, als na haar dood gevonden zal worden. Verder legateerde zij aan het kind of de kinderen van haar dochter Martine Andries een stuk weiland, groot ongeveer 570 roeden, gelegen in Poortvliet in Lau Coppieren hoeck en nog 2 gemeten zaailand, gelegen inde Voorhoeck van het Roolant onder Tholen. Als erfgenamen stelt zij de genoemde zoon Cornelis en dochter Martine, ieder in de helft.

Op dezelfde dag en plaats heeft Cornelis Andriesz Ellewout, inwoner van Scherpenisse, zijn testament gemaakt. Hij nomineert als enige erfgenaam zijn moeder Maijken Cornelis Ellwouts

De naam Ellewout, die we herkennen in de dorpsnaam Ellewoutsdijk, komt in deze vorm niet voor in de 14de eeuwse Grafelijke Rekeningen, waar we alleen de spellingen Elewout, Elwoud en Elwout vinden. De naam kwam ook voor in Hulst, waar in 1554 Pieter Ellewout filius¹¹⁸ Joos is overleden. In de 17de eeuw kwam de naam sporadisch voor op Tholen. Momenteel vinden we alleen de naam Elewout in diverse plaatsen in Noord Brabant.

2.73 Een nazaat van ?¹¹⁹

(In de marge:) *Procuratie. Vide primus pag. 163. met sijn oudt ooms ende moeijen kinderen ende kindtskinderen. Obiit desen heer Jan Blocx, doodt bevonden in zijnen stoel 1 augustus 1583 binnen Eversdijck. Obiit Mr. Jan Bets binnen Antwerpen 1583*

Op 23 oktober 1582 compareerde Mr. Jan Pietersz Blocx, inwoner van de parochie Eversdijk en heeft verklaard dat hem een gerecht achtste deel toekomt in de nalatenschap van Mevr. Elizabeth Blocx van Duvenee, weduwe van Cancelers van Gelre etc., dochter van Pieter Blocx, wiens vader (ook genaamd Pieter Blocx) was een broeder van Jacob Blocx, waar af geprocreert is Pieter Jacobsz Blocx van Duvenee, de vader van de comparant, "*sulcx dat de voornoemde Vrouwe Elizabeth Blocx' vader ende sijn comparants vader geweest sijn Patruelles ofte twee gebroeders sonen*". De comparant heeft begrepen dat de gemelde Vrouwe verkocht heeft aan Jan Bentinck en diens erfgenamen haar goed gelegen voor Arnhem in Gelrelant voor een som geld te betalen in termijnen. De comparant heeft geconstitueerd Mr. Jan Bets, Raad in Den Haag, om zijn portie te claimen. Getuigen waren Mr. Ocker Hallinck en Mr. Jan Arnoldi, ook notaris.

Op 1 maart 1583 is gecompareerd (pagina 163) Jan Jansz Biersteker, inwoner van Yerseke, die verklaard heeft dat hem met "*zijn moeijen kinderen*" ook een achtste deel toekomt in de genoemde erfgenis. "*Dochtere van Pieter Blocxen wiens moeder genaempt Joncvrouwe Anthonie, was suster van Gertruijd, daer af geprocreert es Pieter Claesz zijns comparants moeders vader*". Getuigen waren Jan Claisz van Romerswalle en Dignus Marinusz. van Yersekendamme.

Dr. A.W.E. Dek heeft in 1957 een vrij uitvoerig onderzoek gedaan naar de families Blok in diverse delen van Zeeland. In zijn bronnenlijst (pagina 35 van zijn boek: De Heren van Rei-

¹¹⁷ RAZE 2038, fol ?, 6-10-1582

¹¹⁸ Zoon

¹¹⁹ RAZE 2038, fol 148, 23-10-1582

merswaal en het Zeeuwse Geslacht Blok) vermeldt hij bovenstaande acte, maar schijnt verder over deze familie niets naders gevonden te hebben.

2.74 Een onrechtmatige claim van twee erfenissen¹²⁰

(In de marge:) *Protestatio animi declaratoria*

Op 3 november 1582 compareerde Aernoldt Pruenen met jonkvrouw Jorine Veselaers, en verklaarden dat zij al meer dan twee jaar overhoop lagen met Mr. Cornelis de Coninck in Den Haag. Zij zeiden dat hij zich de erfenis van Jonkvrouw Machteld Jans de Coninck, de moeder van de voornoemde Jorine, toegeeeigend had, zonder dat hij daartoe gerechtigd was. Bovendien had hij dat ook gedaan met de erfenis van Jonkvrouw Soete de Coninck, de moeder van Machteld. “*Sonder nochtans dat den voornoemde Mr. Cornelis int sterfhuijs van de voorseide Machteld eenighen tijtel, tsij van successie, legate oft als voocht, executeur oft crediteur, noch van ijemande last, autoriteit oft procuratie hebbende, oft eenich ander recht const pretenderen. Ende int ander sterfhuijs van Soete voorseid, hij gheimiscueert ende vuijt zijn eigen autoriteit genomen heeft alle die papieren ende secreten sonder eenighe medeerfgenaemen te aensiene, oft behoerlijcken staet ende inventaris ijemande over te leveren. Dan wel naderhandt een Inventaris (tellequelle) nair zijn goetduncken exhiberende, Sonder nochtans den medeerfgenaemen eenighe munimenten te vertooghen*”. De comparanten hebben nu gevonden dat Cornelis een grote hoeveelheid contant geld in zijn bezit had en ook land. Maar aangezien Cornelis nu ziek en zwak was, hadden zij niet gewild hem “*met eenighe swaricheijt quellen*”. Mr. Cornelis blijkt hun oom te zijn. Zij lieten dit nu door Levendale vastleggen, voor het geval zij in de toekomst over de gang van zaken hun beklag zouden willen indienen. De akte was opgemaakt in Den Haag in de herberg Den Eenhoren, in de aanwezigheid van Job Jansz, waard aldaar en Johan Bogue, secretaris van de couronnel tempel, als getuigen.

Levendale schijnt Mr. Cornelis niet zelf gesproken te hebben, want in de marge staat dat hij van Goes aan de comparant in Den Haag een instrument van 3 pagina's lang gezonden had. Ik ben er niet achter kunnen komen over welke familie de Coninck deze akte gaat.

2.75 Reimerswalers, jongens onder elkaar¹²¹

Op 7 december 1582 compareerde Jan Aernoutsz, eertijds burgemeester van Reimerswaal en nu wonende te Goes, die verklaard heeft op het verzoek van Jacob Fransz Spierinck, geboren te Reimerswaal en nu wonende te Arnemuiden, en verklaarde dat hij aanwezig geweest was toen aan Michiel Adriaensz, ook geboren te Reimerswaal en nu wonende in Sint Annaland, een bedrag van 56 ponden grooten Vlaams in contant geld was uitbetaald, door de voogden van de wezen van Frans Hughensz Spierinck, de vader van Jacob Michiel mocht dit geld gebruiken tegen de gewoonlijke interest. Getuigen waren: Mauricius Jansz, deurwaarder en Pieter Bouwensz Smit, beide inwoners en poorters van Goes.

2.76 Onenigheid over een hoeve in Nisse¹²²

Er was een geschil gerezen tussen Jaques Wijnrich, rentmeester generaal van Zeeland bewesterschelde en Cornelis Huijsen, inwoner van Goes. Het ging over een hoeve, gelegen in de parochie van Nisse, die eigendom geweest was van Jan Crijnsz. De rentmeester had deze hoeve gekocht van Cornelis Huijsen. Er moesten “*goede mannen*” aan te pas komen om tot een overeenstemming te komen. Er werd besloten dat de koop van de hoeve gerescindeed, dat is vernietigd, zou worden en dat de hoeve onder bepaalde condities in het bezit zou blij-

¹²⁰ RAZE 2038, fol 149, 3-11-1582

¹²¹ RAZE 2038, fol 152, 7-12-1582

¹²² RAZE 2038, fol 153, 10-12-1582

ven van Cornelis. Gedaan te Goes in de presentie van David Jacobsz, Jan Willemsz, Pieter Borsseleere en Cornelis Antheunisz, allen poorters van Goes.

Op 15 december 1582 heeft Jacques Wijnrich geconstitueerd Mauricius Jansz, procureur, om te compareren voor schout en schepenen van Nisse om bovengenoemde hoeve te leveren aan Cornelis Huijsen.

2.77 Begin jaar 1583

2.78 Testament van Jheronimus de Mol. en hij kwam niet ongewapend¹²³

(In de marge:) *Testament van Joncheer Jheronimus de Mol. Obiit testator 25 januarij 1583, s'morghens vroegh*

Op 20 januari 1583 is verschenen de Heer Hieronimus de Mol, Heer van Waetermaele, ziek te bedde liggende. Hij stelde zijn kinderen tot erfgenamen van al zijn goederen gelegen in Veurneambacht, Berghambacht, de kasselrijen van Cortrijck in Vlaanderen en elders. Hij stelt zijn vrouw aan als "*Gardenoble*¹²⁴" van hun kinderen, volgende de gewoonte van het Vrije Vlaanderen en stelt als wettige voogden aan Jan Weijns sone, baljuw van Dixmuiden en Charles Malegart¹²⁵, wonende te Veurne, of in zijn plaats Charles Claisz, wonende te Winoxbergen. De testateur legateert aan jonkheer Martin van de Weerde, "*zijnen huijsheere, alsulcken ses slaghsweerden ende ses archiers-gatgien als hij testateur alnoch heeft in sijn huijs binnen Brugghe zijnde, ende sijn langh Roer ende pistolet hier zijnde*". Aan jonkheer Willem van Cats legateert hij "*alsulcke vijf dobbele haecken*¹²⁶ met haer toebehooren (ooc binnen Brugghe zijnde) Om zijn huis met wapenen te instrueren". Aan Jacob Zagarus geeft hij een boek als aandenken, namelijk Hosium¹²⁷ in sijmbolum, mette bijgevoegde stukken en Ecclesiasticum historiam Eusebij. Het testament werd opgemaakt ten huize van de voornoemde jonkheer van de Weerde, waar hij nu woont, in de aanwezigheid van jonkheer Martin van de Weerde en Mr. Jacob Zagerus¹²⁸, beide inwoners van Goes.

Eugene de Seijn schreef¹²⁹ dat Brugge van 1567 tot 1584 voortdurend door de geuzen be-roerd werd, kerken geplunderd en kloosterlingen levend verbrand werden. Dit zal de reden zijn dat jonkheer Hieronimus de Mol de stad ontvlucht is en in Goes een veilig onderdak vond bij Martin van de Weerde. Alhoewel Goes in 1577 overgegaan was naar het protestantisme, waren vooral de welgestelden trouw aan de katholieke kerk gebleven. Zo ook Martinus Bouwensz van de Weerde. Zijn verblijf in Goes is van korte duur geweest, want vijf dagen na het maken van zijn testament is hij overleden.

2.79 Lammertienden op een stelle bij Westenschouwen¹³⁰

Op 1 februari 1583 compareerde Willem Cornelisz de Reu, uit naam van zijn vader Cornelis Adriaensz de Reu, inwoner van Zierikzee. Hij verklaarde dat zijn vader de Stelle van Claes-

¹²³ RAZE 2038, fol 155, 20-1-1583

¹²⁴ garde-noble = voogd van adellijke kinderen

¹²⁵ in het poorterboek van Veurne komt de naam Malegart niet voor, maar wel Malegheer, o.a. Christiaen Malegheer, filius Charles, wonende te Roesbrugge, ingeschreven 30-01-1630. Hierin worden ook veel personen met de naam de Mol genoemd

¹²⁶ dobbele haecken, vml bedoeld haakbussen, een vuurwapen

¹²⁷ de titels van de boeken. Mogelijk is Hosium, afgeleid van Hosius (1504-1579), een R.K.geestelijke, die fel tegen de hervorming gestreden heeft. Eusebij, mogelijk van Eusebius, een 4de eeuwse kerkvader en schrijver van diverse geschiedkundige boeken. Zijn belangrijkste geschrift was zijn kerkgeschiedenis, geschreven rond 325

¹²⁸ Ik vermoed dat Mr. Jacob Zagerus, die twee van zijn boeken erfde, de chirurgijn was, die mogelijk Hieronimus onderzocht zal hebben. Rond 1572-1580 komt hij diverse malen voor in het weeskamerarchief van Goes. Zijn oorspronkelijke naam zal "zager" geweest zijn, maar de latijnse vorm Sagarius, of Zagarus paste beter bij zijn standing.

¹²⁹ In zijn Geschied- en Aardrijkskundig Woorden boek der Belgische Gemeenten (deel I, pag. 191)

¹³⁰ RAZE 2038, fol 156, 1-2-1583

kinderen gelegen bij Westenschouwen in de duinen gebruikte en pachtte. Hij is van mening dat hij daarvoor geen lammertienden hoefde te betalen. Maar het scheen dat Cornelis Claesz en Abraham Danielsz hem die tienden schuldig waren, omdat de stelle op de dijk staat. Daarom heeft Willem aan Cornelis Gillisz verzocht om te willen bevestigen, dat het in Zeeland de gewoonte is *“Om dijes wille dat die Stelle op den dijck staet, schuldigh es lammeren thienden te gheven”*. Daarop is Cornelis Gillisz, inwonende poorter van Goes, 29 jaar oud, verschenen en heeft verklaard *“Dat hij niet en geloof alsulcken costuijme in die Redenen gefundeert te zijne, want hij depositant met sijn vader, insgelijcx op de Craijer aen Heij[n]kenssandt zijn Schaeprije heeft, daervan de Schaeps stelle niet buijten dijcke, noch op den dijck, maer al binnen dijcx es staende”*. Zijn vader en hij had hiervoor nooit enige lammertienden betaald. Ook wist hij dat de pachters van de Stelle van het schor van Wemeldinge, alias het steijle gors, dat binnendijs staat, geen lammertienden betaald hebben. Aldus verklaard te Goes ter presentie van Jan Claisz van Romerswalle en Leo Jansz, inwoners van Goes.

2.80 Testament van Jan van de Wijele¹³¹

(In de marge:) *Testament van Jan van de Wijele*

Op 13 februari 1583 is verschenen Jan van de Wijele, poorter van Goes. Ziekelijk bij het vuur zittende. Hij institueert zijn drie kinderen Heijle, Maijken en Hans, elke een rijksdaalder. Hij vond dat gezien de sobere staat van zijn nalatenschap, zij daarmee genoeg moesten nemen. Zijn vrouw Maijken Cornelisdr vermaakte hij alle goederen die in zijn sterfhuis gevonden zouden worden, zonder dat zij daarvoor staat en inventaris moest leveren. Het testament werd opgemaakt in zijn woonhuis staande tegenover de armenschool, ter presentie van Marinus Huijbrechtsz Boone en Marinus Paesz timmerman, inwonende poorters van Goes.

2.81 Huur van tienden in 's Heer Arendskerke¹³²

Op 22 februari 1583 is gecompareerd Joris Jansz, inwoner van de parochie van 's Heer Arendskerke. Hij verklaarde dat hij gehuurd had de tienden in de hoek van 't westeinde van de middeldijk aldaar. Hoewel hem alle tienden in de genoemde hoek toekwamen, en volgens de keur van Zeeland niemand behoorde zijn gewas en vruchten *“inne te voeren van den velde, eer hij die wete gedaen hadde aen den thiendaer, om deselve thienbaer wesende, verthiend te werden”*, scheen Cornelis Laureijsz, inwoner van Goes, die in de genoemde hoek een stuk zaailand had ter grootte van 400 roeden, liggende naast en west aan Oom Nees bogaert, de tienden van de laatste twee oogsten van dit land had weggevoerd, zonder de comparant als tiendenaar daarvan op de hoogte te stellen. Ook had hij geweigerd tienden af te dragen, omdat hij beweerde dat het vronland was. Dus liet Joris enkele personen opdraven met het verzoek om te verklaren of de 400 roeden vroone waren en of zij wisten of in het verleden tienden daarover betaald werden.

Jacob Jansz Nissepadt, inwoner van Nisse, oud omtrent 50 jaar, verklaarde niet te weten of het stuk land vroone was of niet. Hij wist wel dat het stuk land 18 of 20 jaar geleden, in de tijd dat Langhe Kelle en Pier Hubrechtsz baanders waren, altijd tienden gegeven werden, waartegen niemand bezwaar gemaakt had. Nissepadt had 12 jaar geleden zo'n 18 jaar lang daar gewoond.

Pieter Cornelisz inwoner van 's Heer Arendskerke, oud ongeveer 50 jaar, wist evenmin of het stuk land vroone was. Wel wist hij dat nadat Pier Hubrechtsz het land overgelaten had aan baander Dierick Crijnsz vlastienden gegeven werden aan de tiendenaar Pier van de Poorte. Hij wist dit omdat het stuk land omgespit had en er het vlas geplukt en opgehoopt had. Getuigen waren Pieter en Dignus Cornelisz, broers en inwonende poorters van Goes.

¹³¹ RAZE 2038, fol 157, 13-2-1583

¹³² RAZE 2038, fol 158, 22-2-1582

Ik heb Joris Jansz niet met zekerheid kunnen identificeren. Op 18 mei 1589 is in 's Heer Arendskerke geen Jooris Jansz, afkomstig van Bassevelde in Vlaanderen, getrouwd met Tanneken Lijnerts. Op 2 december 1590 liet hij een dochter Barbelken dopen, maar toen woonde hij in 's Heer Hendrikskinderen. Maar op 24 juni 1593 is in 's Heer Arendskerke getrouwd Jooris Jansz, weduwnaar van Hasselt in het land van Luik, met Adriaentje Cornelisdr, weduwe uit Kadzand. Er waren kennelijk twee Jorissen.

De hoek van het Westeinde is ook niet met zekerheid te identificeren. De Zuid Bevelandse familie van 't Westeinde ontleende hun naam aan het westeinde van de Sint Anthoniepolder, waar de stamvader Dankert Jacobse zich omstreeks 1665 gevestigd heeft¹³³. Het is onwaarschijnlijk dat dit de hoek is waar Joris zijn tienden van trok.

2.82 Bewijs van een afbetaalde schuldbrief¹³⁴

(In de marge:) *Cassatie van een schuldbrief*

Op de laatste dag van februari 1583 is verschenen Pieter Adriaensz Bogaert, inwoner van Goes, welke bekende ten volle betaald te zijn van een schuldbrief van 48 ponden vlaams. Deze brief stond eerder op naam van Pieter Adriaensz Hartooch, die destijds de brief met zijn broer en zuster Cornelis en Cornelia en Jacob Govartsz Booch voor schepenen van 's Gravenpolder verleden was. Deze brief was opgemaakt op 10 november 1576 en bezegeld met een zegel van groene was, in verband met de koop van een huis met 2½ gemeten land in de Heer Geertspolder. De laatste betaling had hij ontvangen uit handen van Cornelis Jansz Brabander. Hij *“heeft in onze tegenwoordigheid alle de seghelen van de voorseide schuldbrief afgetrocken ende den selven gecasseert”*. Dit ter presentie van Hugo Jobs en Michiel Claessen van Scherpenisse, inwoners van Goes.

2.83 Protest van een ambtman uit Antwerpen¹³⁵

(In de marge:) *Protest van Straele contra Clais Stevensz*

Op 17 maart 1583 is verschenen Pauwels Robijns, inwoner van Antwerpen, die in opdracht van jonkheer Janne van Straelen, Amptman van Antwerpen, verklaarde dat hij Nicolais Stevens, brouwer, inwoner van Goes, verzocht heeft om te betalen 168 carolusguldens, als rest van een grotere som en voor de onkosten die Jan Struijck, officier en langeroede van Antwerpen gemaakt heeft om deze som in Bergen op Zoom te executeren. Dit volgens een schriftelijk stuk door hem en zijn vrouw verleden voor schepenen van Antwerpen. Nicolais was in gebreke gebleven hieraan te voldoen, zodat Pauwels een protest ingediend heeft. Dit in aanwezigheid van Jan Claisz van Romerswalle en Dignus Cornelissen den Jonghen, inwoners van Goes.

2.84 Een donatie bij testament door een inwoner van Sint Maartensdijk¹³⁶

(In de marge:) *Donatie causa mortis*

Op 19 maart 1583 compareerde Mr. Gillis Jacobsz, inwoner van Sint Maartensdijk, gezond van herte en lichame. Hij *“Gheeft bij desen liberalijck met ghifte diemen heet Donatio causa mortis, of ten opsiene van den doot aen Tanneken Baltensdr, die nu zijn comparants jonckwif oft dienstmaerte es”*. Zij mag haar leven lang blijven wonen in het huis van de comparant, waar Jan van Weerdenborgh in placht te wonen, staende in Sint Maartensdijk achter het huis van de comparant. En verder een jaarlijkse donatie van 2 £ vlaams. Gedaan in Goes ter presentie van Willem Jacobsz, lijnewevere en Dignus Cornelisz den Jonghen, inwoners van Goes.

¹³³ Zie Genealogie van 't Westeinde, Werkgroep Blasijntje Danckaerts, deel 9, 1996

¹³⁴ RAZE 2038, fol 163, 28-2-1583

¹³⁵ RAZE 2038, fol 164, 17-3-1583

¹³⁶ RAZE 2038, fol 165, 19-3-1583

2.85 Een contract met een engelsman, die goed kon kletsen maar niets deed¹³⁷

Op 4 april 1583 zijn verschenen de burgemeesters van de stad Reimerswaal (niet met naam genoemd) die verklaarden dat Mr. Thomas Kletser, een engelsman wonende te Middelburg, een contract gesloten heeft met de burgemeesters van Reimerswaal om een korenmolen op te richten. De burgemeesters hebben erop aangedrongen dat Kletser zijn belofte zou nakomen, “*teneijnde die gemeente der voornoemde stede van Romerswalle gedient ende gherijeft ende consequentelijck die selve stadt te beter herbouwt ende gefrequeenteert werde*”. De burgemeester hebben nu de bode opgedragen Kletser aan te zeggen dat hij zijn werk moest uitvoeren, of zich terugtrekken zodat zij andere maatregelen konden nemen. Dit had geen resultaat, zodat zij schadevergoeding eisten en gingen uitzien naar iemand die de molen zou kunnen bouwen. Aldus gedaan te Reimerswaal ter presentie van Cornelis Antheunisz Cadelle en Simon Crijnsz, inwoners van Reimerswaal.

Levendale is toen naar Thomas Kletser gegaan, die beweerde dat hij binnenkort een meester verwachtte om de molen op te richten en hoopte dit binnen een maand te kunnen doen, maar zei ook dat als ze intussen een andere molenbouwer konden vinden, ze dat zeker niet moesten laten. Deze akte laat zien dat ondanks de rampen die de stad had getroffen door stormvloed en branden, men nog steeds hoopte dat Reimerswaal herbouwd zou kunnen worden. Maar toen ook de stadsmuren gingen afbrokkelen was het gedaan. In 1631, een halve eeuw na deze akte, zijn de laatste bewoner vertrokken.

2.86 Een familierelatie op Schouwen¹³⁸

(In de marge:) *Procuratie. Ontfanghen 9 ½ stuiver*

Op 14 april 1583 is verschenen Job Jansz, inwoner van de parochie van 's Heer Arendskerke, als man en voogd van zijn huisvrouw Crijnken Lenardsdr, en heeft geconstitueerd zijn zwager Bartholomeus Lenardsz, inwoner van Haamstede, om te mogen ontvangen het geld dat Lenardt Jacobsz, wijlen inwoner van Renesse, vader van Crijnken, hem en zijn vrouw nagelaten had. Aldus gedaan te Goes ter presentie van Cornelis Levendale, baljuw van de stad Reimerswaal en Dignus Cornelisz, schoenmaker, beide wonende te Goes.

Ik heb niet kunnen verifiëren dat Job Jansz en Crijnken Lenardsdr te 's Heer Arendskerke gewoond hebben. Zij hebben zeker in de periode van 1584-1606 daar geen kinderen laten dopen. Een Job Jansz baande in 1585 een perceel land van de armen in Goes en twee percelen van Jan Croone, gelegen in Oud 's Heer Arendskerke, maar het is niet zeker dat dit de gezochte persoon is. Wel liet Bartholomeus Lijnertsen van Renesse op Schouwen, de broer van Crijnken, daar een bastaard kind Cornelis dopen op 18 februari 1587. Het is niet bekend of hij in 's Heer Arendskerke gewoond heeft.

2.87 Inventaris van het sterfhuis van Jacob Bouwenz in Tholen¹³⁹

(In de marge:) *Inventaris. Obiit Cornelia ter Goes 24 martij 1584 et sepulturo 25 martij*

Op 15 april 1583 heeft Cornelia Jansdr van Poortfliet, inwoonster van Goes, weduwe van Jacob Bouwenz van der Tolen inventaris laten opmaken van de goederen die Jacob bij zijn overlijden op 1 april achtergelaten had. Een inventaris is altijd interessant, omdat ze een goed beeld geven van wat er in die tijd in een woonhuis aanwezig was. De inventaris is hier in extenso weergegeven.

“In den eersten een buffet.

Een bedde metten oorpeel ende drije paer lakenen, twee oorcussens met twee paer fluijnen¹⁴⁰. Een groene ende een witte Spaensche dekenen. Noch twintich ellen lijne gebleijct lakens. Alle

¹³⁷ RAZE 2038, fol 166, 4-4-1583

¹³⁸ RAZE 2038, fol 169, 14-4-1583

¹³⁹ RAZE 2038, fol 169, 15-4-1583

welcke perceelen zij seijt dat toecomen tsterfhuys van wijlen heer Gillis Aertsz Pastoir van Sheer henricxkinderen. Midsgaders noch in ghelde twee ponden vlaems eens, die zij requirant bekent aen tvoorseide sterfhuys schuldigh te zijne over den coop van 2 groen saije gordijnen met een rabat ende schorcleet.

Item een tresoirken van waghescut, om de cost in te setten. Een scabeltafel, een scabelbanck, Een willighen voetbanck, Twee essen stoelen, een groen ende een wit, Vier cleijne essen vrouwen stoelkens, Een tenen setel met een roodt cussen ende een groen cussen.

Twee manden met een benne, Een tobbe met een eemer, Een marcttobbeken, Twee tanghen met een hanghel ende Rooster, Een ketel, Een metaelen candelaer, aentrecker ende vispaen. Twee steenen kannen met tinnen decxeselen ende diergelijcken, een pinte ende beduijte, Een tinne lampe, 3 tinne lepels, twee rosmerckens.

Drije gelijersche scotelen, een spieghel, cleerbessem, cladder, borstele ende blaesbalck, twee ofte drije eerde potten ende canne.

Haer cleederen die zij aen haer lijff heeft.

Thuijs besitt zij maer in tochte volghende tbesceet daarvan.

Noch een bedde met een oorpeel met een paer quaede lakens, zijnde twee oude dekenen, twee oorcussens met 2 fluijnen, Die zij seijt dat Jacob, wijlen haeren man binnen den huijse gebracht heeft.

Midsgaders noch een rappier ende hellebaerde, Item een oudt kistken met wat rommelinghe, Een meersse, Twee paer bocxen, een paer neerbaesen, twee rocckens, een hembderocckken, drije quae hembden, Een hoedt, Een rijeme met een tesche ende mes.

Item 20 pondt garens d'welcke hij besteedt heeft tot Gillis de Wever, om te weven tot 40 ellen voor 3 groten d'elle. Met noch ontrent 8 oft 10 pondt grof garen, zijnde bij denzelven.

Item zij seijt dat Jacob in sijn leven verclaert heeft vercocht te hebben een huijs staende in Heijnkenssandt Om 26 £ groten vlaems eens, Te betaelen met pajementen van 13 groten tsiaers, Waeraf den brief alnoch te maken werd.

Voorts verclaert gheen lijwaet, noch gereedt gheldt ofte andere eenighe meublen ende immeublen onder haer te hebben. Aldus verclaert thaeren logijse voorseid Op den 15 Aprilis Anno xv^c drijentachtentich, Ter presentie van Enghel Vincentsz tinneghieter ende Marinis Germaensz schoenmaecker, beijde inwonende poorters der selver stede als looffelijcke etc”.

2.88 Koop van het huis Den Hoogen Steegher¹⁴¹

Op 20 april 1583 is gecompareerd Jacob Geertsz, Secretaris van de parochie Nisse en verklaarde dat hij onlangs gekocht had van Cornelis Huijsen, poorter van Goes, het huis genaamd Den Hooghen Steegher met 23 ½ gemet 139 roeden land, staande en gelegen in de parochie Nisse in de Welhoeck. Dit volgens condities vastgelegd in een contract verleden voor notaris Johan Arnoldi. Koopprijs 1150 carolus guldens van 40 groten Vlaams de gulden. De koper moet binnen 14 dagen borgen stellen. Is in hun presentie geexhibeert zekere cedulle van fideiussie, waarmee Jacob Jan Laurisz, inwoner van 's Gravenpolder, als vader van de huisvrouw van de comparant zich borg gesteld heeft voor een vierde part, waarvoor Jacob als

¹⁴⁰ Fluijen = fluwijnen = kussensloop. Tresoirken van waghescut = trezor, een kastje voor het opbergen van waardevolle dingen, wagenschot, glad geschuurd eikenhout. Schorcleet, niet duidelijk of hier misschien schortcleet mee bedoeld is, d.i. een voorschoot. Scabeltafel en scabelbanck, van oud frans escabelle, siège de bois, houten meubelstuk. Aentrecker ende vispaen, aentrecker onduidelijk. Vispaen = vischspaen = schuimspaan.

Beduijte = beduit of baduit, inhoudsmaat van ¼ kan, ca.0,4 liter, vooral in Noord Brabant. Meersse = een mand of korf voor koopwaar. Bocxen = boeken; neerbaesen, niet geïdentificeerd kledingstuk. Tesche = tas. Cleerbessem, cladder = kleeborstel, cladder mogelijk ook schoenborstel. Twee rosmerckens, mogelijke connectie met paard, versiersel? Gelijersche scotelen = gleier = pottenbakker, gleije pot, gleijers werck; houdt mogelijk verband met gleis = glazuur

¹⁴¹ RAZE 2038, fol 170, 20-4-1583

garantie het genoemde huis, met nog een gemet boogaard en 2 gemeten 28 roeden zaailand liggende binnen Nisse in de Welhoeck. Deze cedulle was door Jacob Jan Laurisz met zijn merk XIII getekend in tegenwoordigheid van Jacop Piersz op 't Hof, schout en Mathijs Geertsz schepenen van 's Heer Abtskerke. Op verzoek van Jacob Geertsz is ook verschenen Cornelis Cornelisz den Jonghen, schout van 's Gravenpolder en heeft zich borg gesteld voor een vierde part. Aldus gedaan te 's Gravenpolder in de herberg genaamd Goes, ter presentie van Pieter Jansz Nissepadt en Jan Pauwelsz, poorters van Goes.

(In de marge:) *fidei iussie. Die minute es bijden requirant ende borghen respective onder-teeckent. Ontfanghen van den requirant voor mijn diete? ende anders een pistolet van italien 3 groten preter 3 stuivers.*

(In de marge:) *Gegheven Cornelis Huijsen een instrument 21 aprilis in groot for.3 pag. Ende in fine in margine daer bij gescreven aldus: Ende is die minute respectelijcken bij den comparanten met haer eijghen geschrift oft handmerck onderteeckent aldus onder mij rustende Jacob Geertsz, Cornelis Cornelisz (merk: zandloper) ---- Gheraert Piersz*

Is ook gecompareerd Jacob Jansz Nissepadt, inwoner van Nisse en heeft zich borg gesteld voor het derde vierde part van de genoemde 1150 carolusguldens. Verder heeft Gheeraert Piersz, baljuw van dezelfde parochie zich contraborg gesteld voor een vierde part. Dit ter presentie van Pieter Joosz Waghenmaecker, inwonder aldaar en Cornelis Laureijsz, inwoner van Sinoutskerke.

Op 18 juni 1583 verscheen Tanneken Adriaens Leijdsdr, huisvrouw van Cornelis Huijsen en heeft geconstitueerd Jan Jacobsz Bijle, procureur van het gerecht van Goes, om uit naam van Cornelis Huijsen, die nu doodziek in bed lag voor schepenen van Nisse weg te leveren aan Jacob Gheertsz, genaamd Den Hooghen Stegher¹⁴² onder de voorwaarden gesteld in een contract gepasseerd op 6 april l.l. door notaris Johan Arnoldi. Gedaan in de kamer waar Cornelis Huijsen ziek te bed lag, in de aanwezigheid van Bouwen Lamsz en Maximiliaen Henricxsz, poorters van Goes.

Het huis bestond dus reeds in 1583. Een hoge steger of steiger kan niet veel anders betekenen dan een hoge trap, maar waarom men een huis zo zou noemen is niet duidelijk. In Brugge was, "te steghere" een bovenkamer, waar schepenen vergaderden. Of dit met het huis in de Welhoek ook het geval was is zuivere speculatie. Er zijn op Zuid Beveland tenminste twee families met de naam Hoogesteger(s). Mogelijk heeft een van de bewoners of eigenaar van het huis Hoogesteger de naam als familienaam geadopteerd. Een Andries Hoogesteger was landmeter in 1656. Ik neem aan dat Pieter Andriesz Hoogesteger, burger van Goes en zijn broer secretaris Cornelis Hoogestegers zijn zoons zijn. Maria Croone, een dochter van Jan Cornelisz Croone, die rond 1657 overleden is, was getrouwd met rentmeester Johan Hoogesteger, Zij hadden vier kinderen: Francina, Cornelis, Geeraert en Maria, die allen Hoogesteger genoemd werden. De andere familie stamt af van Philips Pauwelse, een herbergier uit Hoedekenskerke. Diens kleinkinderen gingen zich Hoogesteger noemen. Ook hier is geen aanwijzing dat zij het huis bezeten hebben of daar in de buurt gewoond hebben. Verwantschap met de genoemde Johan Hoogesteger is niet aangetoond. Philips was de stamvader van de familie Ho(o)geste(e)ger, waarvan bij de volkstelling van 1947 meer dan 300 families in diverse plaatsen in Zeeland woonden.

2.89 Uit Duiveland verjaagd¹⁴³

Op 26 april 1583 compareerden Job Cornelisz d'Jonck alias Peter Job, oudt omtrent ... jaar, wonende te Wemeldinge en en Jacob, zoon van Sijmon Cornelisz de Wevere, oud omtrent 40 jaar met zijn huisvrouw Adriaenken Hermansdr, wonende binnen de stad Goes, die allen afkomstig zijn uit Duiveland, te Nieuwerkerke onder het ambacht van Botlandt. Zij verklaarden

¹⁴² Levendale schrijft hier: etc. ut supra pag. 170

¹⁴³ RAZE 2038, fol 173, 26-4-1583

goed gekend te hebben wijlen Sijmon Cornelisz de Wevere, schepen, gezworen en heilige geestmeester van Nieuwerkerke *“de welke was een wel gestaedt man, als hebbende zijn eijghen huijs ende bogaert geheeten ter Locht met noch 12 gemeten lants hem toebehoorende, ende daerenboven noch paerden, koijen, scaepen, verckenen ende andere beesten ende meublen gelijk een treffelijck lantman toebehoort”*. De comparanten wisten dat hij ook 46 gemeten land in pacht had van Pieter van den Velde, rentmeester, liggende in het oude Nieuweland op Botlands ambacht en Nieuwerkerke. Dit land had hij gepacht tot 1565 en daarvan de pacht ten volle betaald, want van den Velde had alle produkten die op het veld stonden, zoals tarwe, rogge, vlas en anders, verkocht aan Aliaen Bouwensz Braghez, schout en Hellecop Bouwesz, zijn procureur. Peter Job heeft het pachtgoed voor de laatste twee jaar van de heventijd overgenomen voor dezelfde prijs van 5 schellingen het gemet en daarna voor zeven jaar gepacht voor 20 stuivers het gemet. Maar in 1570 was hij uit Duiveland naar Zuid Beveland vertrokken, omdat van den Velde een zekere Pieter Maertsz ruw behandeld had en hij vreesde dat hem dit ook zou overkomen. Hij had achtergelaten twee paarden, die Gielis Piersz er een van de heer gekocht heeft en *“den swarten castellain”* het andere. Hij had ook achtergelaten 5 koeien, 6 schapen, 4 varkens, omtrent 40 hoenders, 600 schoven tarwe in de schuur, 5 kwartieren vlas een stapel buiten de schuur met wel 13 schoven tarwe en rogge, wel 40 kazen en *“veertich plichten loocs”*. Bovendien ploegen, eggen en andere goederen. Al deze goederen had van den Velde verkocht. Deze goederen waren tesamen wel 200 gulden meer waard dat Peter Job hem schuldig was. *“Maer hij comparant moeste wijcken ende vertrecken omme de dreijgementen van smijten ende slaen die Pieter van den Velde hem dede, zoo bij daghe als bij nachte commende tot zijnen huijse bij ontijde om met waeghen ende peerden hem te doen voeren daert hem liefde, zoo dat hij deponent niet vertrocken en es vuijt Duvelandt om schuldt, maer om de voorseide dreijgementen die hij vreesde”*. Peter Job had ook geen kwitantie van hem kunnen krijgen. Hij had Van den Velde 18 gulden geleend, waarvoor hij hem 16 viertelen gerst had moeten geven, die toentertijd 23 of 25 stuivers de viertel waard waren. Op zijn eerste pacht had hij aan Van den Velde 24 viertelen gerst geleverd, waarvoor hij niet meer dan 18 stuivers de viertel had ontvangen. Levendale werd verzocht de insinuatie over te brengen aan jonkheer Anthonis Boullin als procureur van de heer Indevelde. Deze akte werd opgemaakt in Goes in de aanwezigheid van de getuigen Bouwen Assuerus en Jean Amandeau.

De volgende dag heeft Peter Job nog verklaard dat hij bij zijn vertrek uit Duiveland maar één jaar schuld had bij Van den Velde, maar dat die beweerde dat hij 4 jaar ten achter was.

2.90 Accoord tussen een Friese veekoper en een schoenmaker uit Kleef¹⁴⁴

Op 27 april 1583 verscheen Jan Fredericx, geboren te Leeuwarden en nu inwoner van Antwerpen, en Hans van Ghistel, geboren in het land van Kleef (Cleven) en nu werkzaam als schoenmakersknecht in Goes. Fredericx had hem koeien, paarden geleverd en geld geleend. Zij kwamen nu tot een accoord over de betaling daarvan. Van Ghistel had hem 219 viertelen haver geleverd, berustende bij Jan de Pape, makelaar in Antwerpen. De transactie vond plaats in Goes in de herberg genaamd Capelle, in de Vorst achter in de plaatse. Aanwezig waren Martin Jacobsz, waard aldaar en Bastiaen Antheunissen, schoenlapper, inwonende poortes van Goes.

2.91 Procuratie om een zaak voor het Hof van Holland te behartigen¹⁴⁵

(In de marge:) *Procuratie voir den hove van Hollandt*

Op 27 mei 1583 compareerde Jan Leijnsz. molenare, inwoner van Kloetinge en heeft geconstitueerd Gerrit van Corsberghe, procureur van de provinciale raad van Holland om een pro-

¹⁴⁴ RAZE 2038, fol 176, 27-4-1583

¹⁴⁵ RAZE 2038, fol 177, 27-5-1583

ces tot goed einde te brengen. Jan Leijns had een “*pretens vonnis*” door de schepenen van Wolphaartsdijk gegeven tegen Cornelis Woutersz inwoner van Wolphaartsdijk. Gedaan te Kloetinge, in de presentie van Mr. Jacob Hendricxsz Oijevaer, inwoner van ’s Heer Arendskerke en Mr. Gillis Brembosch, inwoner van Goes.

2.92 Goes als (tijdelijk) toevluchtsoord van Rooms Katholieke geestelijken¹⁴⁶

(In de marge:) *Appelatie, vide prima 185, 228, 229, 231 en Procuratie voor dese ende voorgaende acte ontfangen 5 st (zie ook pag. 228, 229, 231)*

Mr. Cornelis Pijck, eertijds kapelaan van de collegiale kerk van Sinte Geertruiden binnen Bergen op Zoom, zat in de problemen. Hij was vanwege de troebelen Bergen op Zoom ontvlucht en had onderdak gevonden in Goes. Dat het hem ernst was, blijkt dat hij op 7 juni 1583 samen met zijn zuster Elizabeth Pijck voor Levendale verscheen om iemand aan te stellen om zijn inkomsten van land en andere zaken in Roosendaal, Wouw en Heerle te innen. Hij stelde aan Adriaen Gillissen Cuijpere, poorter van Bergen op Zoom. Maar terwijl hij in Goes verkeerde, had hij vernomen dat de wethouders van Bergen op Zoom op 23 mei op verzoek van Adriaen de Creke “*gewesen hebben seecker pretens appointment*”. Hij was hierdoor gegriefd en “*grootelijck beswaert*”, zodat hij daartegen geappelleert heeft. Je zou dan verwachten dat dit iets te maken had met zijn aanstelling als kanunnik in Bergen op Zoom, maar dat is niet waar, zoals blijkt uit een akte van 22 augustus 1583 (pag. 189).

Diverse geestelijken waren uit Bergen op Zoom vertrokken. Nadat Bergen in 1577 door de Staten ingenomen was en 1582 een poging om de stad in handen van Parma uit te leveren mislukt was, waren zij vermoedelijk tot de conclusie gekomen dat er voorlopig geen kans was op herstel van de Roomse religie. Maar zij gaven de moed niet op, want een aantal kanunniken namen maatregelen om, zodra zij de kans schoon zagen, het kapittel te herstellen. Als mijn interpretatie juist is, was dit tevens voor Cornelis Pijck een goede kans om een stapje hoger te komen in de kerkelijke hiërarchie, van kapelaan naar kanunnik.

Op 21 juni 1583 was in Goes voor Levendale gecompareerd de heer Jhean Boulet, kanunnik van de collegiale kerk van Sinte Geertruiden binnen Bergen op Zoom, en nu “*midts den troublen*” zich ophoudende binnen Kloetinge en heeft geconstitueerd de Eerwaerde heer Jan Cuijper, koordeken en kanunnik van genoemde kerk, “*sijn medebroeder*”, om uit zijn naam “*Capittel te indiceren ende metten anderen medecanonincken, indien zijnen Eerwaerde eenighe can gevonden oft anders soo hij best sal connen, voor Notario ende getuijghen, ooc buijten der voorseide stede van Berghen (daer vuijt die capitularen om desen troublen moeten exuleren) te ontfanghen heer Cornelis Pijck ofte zijnen wettighen gecommiteerde als Canonick der voorseide collegiaelder kercken van Sinte Geertruiden binnen Berghen op den Zoom, den selven met alle behoerlijcke ende noodelijcke solempniteitjen canonicke te institueren ende inleijden, stallum in den choor te bewijsen, ende voorts hem in de actuele ende reele possessie van de cannonisie bij hem a sede apostolicum? verworfven ende bij de sententie van de Raedt van Brabant geconfirmeert, midsgaders van allen den vruchten der selver pertinontijs te stellen ende versien voix ende suffragie inden voorseide capittelle van hem te ontfanghen*”.

2.93 Canonisie en een protest¹⁴⁷

(In de marge:) *Procuratie Om eenen in een canonisie te institueren. Om een canonisie te accepteren*

Op dezelfde dag is verschenen de heer Cornelis Pijck, eertijds kapelaan van de voornoemde kerk in Bergen op Zoom en nu inwoner van Goes en heeft geconstitueerd de eerbare heer Jan van Hasselt, kapelaan in de Berghkerk en de heer Pieter Bordaen, kapelaan in Onze

¹⁴⁶ RAZE 2038, fol 178

¹⁴⁷ RAZE 2038, fol 179

Vrouwe kerk binnen Antwerpen, om in zijn naam te compareren voor de Eerwaarde heeren Dekaan en kapittel¹⁴⁸ van genoemde collegiale kerk om daar te verzoeken alzulke Canonisie in de collegiale kerk van Sinte Geertruiden binnen Bergen op Zoom van het bisdom Antwerpen als hem comparant geconfereerd is. Op 6 juli 1583 was het zover en verklaarden de heer Jan Verbrugge en heer Jhean Boulet, kanunniken van de collegiale kerk van Sinte Geertruiden binnen Bergen op Zoom, dat omdat de heer Cornelis Pijck behoorlijke institutie van het kapittel van de voornoemde kerk verzocht heeft, zij hem als hun medebroeder ontvangen hebben. Cornelis moest voor de vinalia aan elk van de tien gewoonlijke kanunniken 15 stuivers geven. De dekaan Jan Cuijper, de heer Jan Verbrugghen, heer Pieter Claisz en Boulet, die de aanstelling geratificeerd hadden, verklaarden ieder ontvangen te hebben 37 stuivers. Zij vroegen (in de akte staat bidden) de deken met deze 37 stuivers plus 15 stuivers voor hemself "*pro vinalis*", tevreden te zijn. Cornelis was daarboven 24 goudgulden schuldig "*pro legibus institutionum*". Hij verklaarde al deze betalingen te voldoen zodra het kapittel weer in residentie (d.i. in Bergen op Zoom) zou zijn.

(Op pag 183 in de marge:) *Protest*. Op dezelfde dag zijn Jan Verbrugge, Jhean Boulet, voor zichzelf en vervangende Pieter Claisz en Cornelis Pijck, allen kanunniken, die zich nu vanwege de troubelen in Zeeland bevinden, naar Levendale gegaan en hebben verklaard dat Jan Cuijper, koordeken van de collegiale kerk in Bergen op Zoom, hun medebroeder, die zich vanwege de troebelen in Antwerpen bevindt, "*opgebeurt*" en ontvangen heeft uit naam van het kapittel, zekere "*parceelen*", te weten: de zilveren roede, een zilveren vergulde "*spanne diemen hanght voren aen een cappe*", twee zilveren vergulde kelken, de ene van het altaar van Sint Maarten en het andere van Sint Cornelis, verder 100 gulden die de eerwaarde ontvangen heeft van het sterfhuis van de heer Jan Borssalia, noch van zekere afgeloste renten die Cornelis Pijck met hen verrekend heeft en overgeleverd heeft, verder nog wat hij ontvangen heeft van Mr. Pieter Bussius van "*accrescenten van der kisten*". Nog twee of drie jaar renten van 24 groten jaarlijks op de heerlijkheid van Halsteren. De comparanten hebben Jan Cuijper mondeling en per brief doen verzocht of hij zo vriendelijk wilde zijn om in verband met de huidige troebelen een rekening, ontvangstbewijs van de genoemde goederen en gelden. "*Ten eijnde tvoorseide capittel niet gefrustreert en blijfve van zijne toecomen. Ooc tot groote verlichtinghe van de decaen ende ontlastinghe van zijne naecommelinghen. Ende mede Dat zij comparanten nu in haere aermoede hun wat soberlijck moghen onderhouden*". Maar zij hadden tot nog toe geen rekening, specificatie of declaratie van Jan Cuijper ontvangen en wisten niet of dit verband hield met de troebelen of om andere redenen en tekenden nu protest aan. (In de marge:) *Den 21 Julij gereijst over bieselinghe tot Antwerpen ende des anderen daeghs wederom vertrocken ende niet binnen Antwerpen gecomen dan 11 october 89.*

Aangenomen dat Levendale naar Antwerpen wilde reizen om een bezoek te brengen aan Jan Cuijper om hem het protest van de vier kanunniken over te brengen, schijnt dit niet gelukt te zijn en heb ik verder niets over deze zaak kunnen vinden. Wel is Cornelis Pijck nog enige malen bij de notaris geweest in verband met zijn grief tegen Adriaen de Creke, dat kennelijk niet in verband staat met zijn aanstelling als kanunnik.

(Op pagina 302:) Op 8 januari 1585 heeft Elizabeth Pijcx, eertijds inwonerster van Bergen op Zoom en nu te Goes, samen met haar broer Mr. Cornelis Pijcx, als voogd, geconstitueerd

¹⁴⁸ Collegiale kerk, een kerk bediend door een kapittel van kanunniken, maar zonder een bisschopszetel, d.i. een zetel waarop de bisschop bij speciale gelegenheden plaats kon nemen.

Kanunnik, lat. canonicus, koorheer, domheer, kapittelheer

kapittel, het gezamenlijke college van kanunniken.

kapelaan, priester van een kapel, geestelijke werkzaam op de pastoor van een parochie.

vinalia = letterlijk wijnfeest

pro legibus institutionum = recht van aanstelling

accrescenten, van accresceeren = aangroeien, aanwassen, toenemen

jonkheer Longin Lion, drossaard, Pieter Willeboorts en Henrick Cornelisz van Altenae om te gaan naar de griffie of secretarie van Bergen op Zoom en daar te verlijden en bekennen dat een erfrente van 25 gulden per jaar, met de hoofdsom, die stond op het huis van Frans Doghems, staande op de kaveling van Werckendet in de Ruijghenhil, geheel afgelost is. Verklaard te Goes ter presentie van Mr. Lenardt Hertsz en Cornelis Cornelisz, geboren te Baarsdorp, inwoners van Goes.

2.94 Een octrooi om te bedijken, of in dit geval herstel van een dijk, kost geld¹⁴⁹

De dijkgraaf en gezworens van de stad en het eiland Sint Maartensdijk, hadden vernomen dat de dijkgraaf en gezworens van Westkerke en Scherpenisse plannen maakten om de ingelanden (in de akte staat Gelanden) binnen de polders 't Oudeland, 't Middelland en Slabbekoorn, alle gelegen onder de "*vorsche*"¹⁵⁰ van Sint Maartensdijk, drie jaar lang, elk jaar drie stuivers van het gemet te laten betalen. Dit onder de dekmantel van een octrooi voor het herstel van een dijkval en "*grondbrake*", die verleden jaar aan de dijk van Gorishoek had plaatsgevonden. Om te voorkomen dat de ingelanden hierdoor in moeilijkheden zouden komen, werd besloten een vergadering te beleggen. De volgende personen hebben de akte waarin zij hun besluit in deze zaak vast lieten leggen, ondertekend. Het is jammer dat de minuut van deze akte niet bewaard is gebleven, want het moet een indrukwekkend document zijn geweest. Het waren: Jan Piggen als dijkgraaf voor zichzelf en als gemachtigde van de "*santvoerders*", Marinus Helle, gezworen, voor zichzelf en als kerkmeester, Jan Bastiaensz, als gezworen, voor zichzelf en voor zijn moeder, Cornelis Macharisz en Merten Pierss, beide gezworens en samen vervangende Mr. Pieter Cuijper voor zichzelf en voor Capiteijn Grenu en Possinger, en als gemachtigden van het weeskind van Quirijn Vlasman, Jonkheer Jacques van Provin en in het bijzonder als lasthebber van zijn zwager David Jacobsz, Henric Boogaert, Mr. Gillis Jacobsz, Jacob Jacob Gillisz voor zichzelf en als voogd van het weeskind van Simon Marinusz, Martin Engelsz, Pieter Adriaensz, Cornelis Piersz Manneken, Jacob Verwerde, Jan Crabeel, Simon Lenardsz, Willem Sissen, voor zichzelf en voor zijn moeder, Legier Cob Huijghen, Willem Wille[m]sz, Michiel Jan Lauwereijs, Lieven Lust, Mr. Jan Baij, Rombout Smidt en als gasthuismeester, Jacob Willemsz en als heilige geestmeester, Jacob Leijsz, Anthonis Gillisz, Jan Hermansz en als gemachtigde van het weeskind van Coman Hughe en de Jonghe Musse, Barthel Vermuijen, Marinus Vermuijen en Cornelis Jansz Lepeltack. Zij "*consenteren en compromitteren en beloven*", dat zij de onkosten zullen helpen betalen van alzulke "*solicitatien*" en processen die hieruit zouden mogen voortvloeien. De akte is opgemaakt in de vergadering van de ingelanden in het stadhuis van Sint Maartensdijk op 6 en 7 augustus 1583, ter presentie van Mr. Martin Passer, Michiel Piggen en Thomas Elandts inwoners van Sint Maartensdijk.

Hierna volgen nog twee korte documenten, waarin opdracht gegeven werd om te verzoeken het bovengenoemd octrooi op te heffen. De historische waarde van deze akte is voornamelijk dat vrijwel de gehele landbezittende bevolking van de polders rond Sint Maartensdijk met naam en toenaam genoemd worden.

2.95 Vervolg van de transacties van Cornelis en Elizabeth Pijck¹⁵¹

(In de marge:) *Acte van contreborghe, oft indempnisatie*¹⁵²

Op 21 augustus 1583 verscheen Elizabeth Pijck, eertijds inwoonderesse van Bergen op Zoom en verklaarde dat Henric Cornelisz van Altenae of Adriaen Gillisz Cuijper, inwoners van

¹⁴⁹ RAZE 2038, fol 185, 7-8-1583

¹⁵⁰ Vorsche = rechtsgebied

¹⁵¹ RAZE 2038, fol 189, 21-8-1583

¹⁵² Zie ook pagina 178

Bergen op Zoom zich borg gesteld hadden “voor de pijn van 't fol appel¹⁵³” in welke zaak haar broer Cornelis Pijck “hem beswaert vindende”, en hij geappelleerd had tegen het vonnis dat de magistraat van Bergen op Zoom op verzoek van Adriaen van Creecke uitgesproken had. Elizabeth heeft zich nu, met assistentie van Marinus Antheunisz Blauverwer, verbonden om contraborg te zijn, o.a. voor de 30 carolusguldens boete van het “fol appel”. Als speciale hypotheek offerde zij een rentebrief van zes gouden Rijnse guldens op een huis staande achter de waag, genaamd *het sloeske?*, nu eigendom van de erfgenamen van Mr. Jasper van der Meijen. Zij renuncieert “*d’exceptie senatus consulti Velleiani*”¹⁵⁴. De acte is opgemaakt te Goes ter presentie van Henric Vrancx en Maximiliaen Henricx van Berghen. Op dezelfde is ook Cornelis Pijck gecompareerd en heeft geconstitueerd Mr. Govard Goosens, Mr. Clais Anoirt en Mr. Joost de Greeve, procureurs voor het hof van Brabant om te appeleren tegen het eerder genoemde vonnis.

2.96 Een mondelinge belofte van terugbetaling¹⁵⁵

(In de marge:) *Attestatie tot barensteijns? 30 augustus ende voor dese actie midsgaders nog een ander pag.125 ontfanghen 14 stuivers*

Op 30 augustus 1583 compareerde Lucia Pieters, huisvrouw van Mr. Sebastiaen Barensteijn, inwoner van Goes. Ze verklaarde dat Willem Cornelisz Boor wijlen haar oom en zijn vrouw Catharina, inwoners van Antwerpen, gekomen waren tot armoede en Lucia via Agathe, haar zuster een “*conincxdaelder met een halfven, als dan een halfven staeten daelder, vier scellinghen. Soo vijf scellinghen, Ooc tanderen tijden 15 stuivers, drie scellinghen, een gulden ende t’minste dat zij gegeven heeft es geweest een penninck van 9 stuijvers, die zij gegeven heeft tot zijn doodtschuldt*”. Ze wist niet precies hoeveel zij in totaal over de laatste vier jaar gegeven had. Hun oom had verscheiden malen gezegd: “*kinderkens altghene dat ghij mij doet, daer bedancke ic u hertelijck af en al dat ik noch hebbe ende overschiet sal ulieden naer mijn doodt wederom toecomen*”. Gedaan in Goes ter presentie van Mr. Ocker Hallinck en Jacob Marinusz Cleermaker, inwoners van Goes.

2.97 Wel gezaaid, maar niets ontvangen¹⁵⁶

(In de marge:) *Protest, ontfanghen 9½ stuijver*

Op 31 augustus 1583 is verschenen Simon Maijala, koopman van zaad, eertijds inwoner van Bergen op Zoom, maar nu wonende in Culenburgh. Hij verklaarde dat hij verleden jaar 21 augustus aan Philips Claiss 35 gulden en aan Adam Cornelisz Bollaert 33 gulden had gegeven, waarvoor zij 100 viertelen koolzaad zouden zaaien en hem leveren in de *Goessche* markt. Philips vroeg daarvoor per viertel 13 schellingen 4 groten vlaams en Adam 13 schellingen 6 groten. Hij had nu wel gehoord dat er 100 viertelen op de zolder van Carel de Prato klaar lagen en de andere 100 viertelen bij Cornelis Mertsz in Goes liggende. Maar hij had in Goes op de markt de leveraars niet kunnen vinden en vroeg nu schadevergoeding. Het lijkt vreemd dat in de akte staat: “*Ende nochtans binnen der selver stede niet en can vinden de voornoemde coopers Om die leveringhe te doene*” en even verder “*Protesteert bij desen jeghens den voornoemde coopers van costen, schaeden, interesten ende minder marct*”. Philips en Adam waren toch verkopers en geen kopers? Maar in het verleden was “*cooper*” een

¹⁵³ fol appel: een ten onrechte beroepen appel

¹⁵⁴ Opgezocht met Google: Roman women, sometimes equal and sometimes not. Deze uitdrukking dateert van het jaar 46 AD: de keizers Augustus en Claudius hebben edicten uitgevaardigd waarbij vrouwen verboden werd te bemiddelen voor hun echtgenoten. Deze wet maakte het onmogelijk voor vrouwen om zelfstandig economische transacties te ondernemen. Om vrouwen in staat te stellen dit te kunnen doen, konden zij deze wet omzeilen met het *exceptio senatus consulti Velleiani*

¹⁵⁵ RAZE 2038, fol 190, 30-8-1583

¹⁵⁶ RAZE 2038, fol 191, 31-8-1583

algemener begrip van handelaar en ook van een koper van goed om dat weer te verkopen. Gedaan te Goes ter presentie van Jan Jacobsz Bijle en Carel de Prato, inwoners van Goes.

2.98 Pachters van land in Monsterhoek¹⁵⁷

(In de marge:) *Protest*

(Lager in de kantlijn:) *Vide prima pag. 199, 232, 263, 356, 368*

Op 1 september 1583 zijn gecompareerd Jacob Martsz, Joris Lenardsz, Adriaen Cornelis Ma-charisz en Geerd Jansz Cattendijcke als erfpachters en bezitters van landen in Monsterhoek, dat toebehoort aan de kerk van het klooster van Ter Doest¹⁵⁸. Zij vertegenwoordigden ook de andere pachters van deze landen. Zij verklaren: “*Dat zij ende hunnen voorouderen ende au-theurs, over hondert ende meer jaeren boven memorie van menschen, in erfpacht hebben ge-nomen ende gebruikct ende beseten ende alnoch zijn in vreedsamighe possessie van de voor-seide goederen van Monsterhoek, respectie geleghen onder die prochien van Cattendijcke ende Cloetinghe, de voornoemde kercke van der Doest competerende*”. Afhankelijk van de grootte van het perceel land betaalden zij voor erfpacht 3 schellingen 2 groten, 3 schellingen 4 groten of 3 schellingen vlaams. Zij hadden daarop hun eigen huizen gebouwd en het land beplant. Zij hadden het recht om de baten van hun goed te verkopen of te geven als huwe-lijksgift. Zij waren in feite “*domini utiles*”. Zij moesten om de tien jaar de namen van de be-zitters te boek stellen. Ik vraag mij af er nog pachterslijsten bewaard gebleven zijn. Maar nu werd inbreuk gemaakt op hun rechten. Ik geef hier de tekst: “*Ende hoewel naer rechte nie-mandt gefundeert en is, noch en behoorde den voorseide comparanten in haer voormelt recht, huijsen ende baeten te beletten oft molesteren, ende veel te min de selve hun te onttrec-ken. Tschijnt nochtans dat die Heeren Gecommitteerden van wegghen de Hoochgeboren Gra-vinne van Nassau etc. Gravinne, Vrouwe Dowagiere tot Zwarthenborch etc. bij haere ge-druckte billetten alomme vuytgesonden, pooghen willen (vuyt wat commissie zij comparanten niet wel en weten) alle de gronden van erven etc. ende andere goeden de voorseide Abdije van der Doest aengecomen ende toebehoort hebbende, te vercoopen. Sonder hun comparan-ten in hun voorseide erfpacht, recht ende actien voortaan te willen kennen. Twelck wanttet jegghens recht ende redene es, mitsdijen in desen wordt gepresupponeert dat die pachtinge, soo van den principalen huijse, als anderen houven es aengeghaen voor den termijn van thien jaeren et sic ad tempus non modicum, daerdeur gecauseert werdt jus in re, oft recht op het goedt, ende den voorseide pachters competeert actio utilis opt selve goedt. als breeder naer gescreven rechten gededuceert soude moghen worden. Ende veel te meer tendeert tot onverdraghelijcke schaede van hun comparanten met hunnen medegesellen.*”. Zie dienen dus een protest in tegen de Gravin en allen die de verkoping zou willen doen. Gedaan te Goes in de herberg het Casteel van Rijsssele, ter presentie van Jacob Joris, stederoeper en Clais Corne-lisz, baljuw, inwonende poorters van Goes.

Deze geschiedenis had een lange staart, zodat een reeks acten over hetzelfde onderwerp in de protocollen staan op pag. 199, 232, 263, 356, 368

2.99 Liquidatie van schulden¹⁵⁹

(In de marge:) *Cornelie obijt binnen Middelburch 15 octobris 1590*

Op 3 september 1583 zijn Jan Aernoutsz, geboren te Reimerswaal en nu wonende te Goes, en Cornelie Joos Janszdr, ook geboren te Reimerswaal en nu inwoonster van Middelburg, tot een accoord gekomen over de schulden die Cornelie bij Jan had.

¹⁵⁷ RAZE 2038, fol 192, 1-9-1583

¹⁵⁸ In de akte staat: van der Doest

¹⁵⁹ RAZE 2038, fol 194, 3-9-1583

2.100 Verkoop goederen, en toch weer niet, van der Doest in Kloetinge¹⁶⁰

Op 21 september 1583 compareerden Maximiliaen van Duvenee en Joris Matruit, als gecommitteerden van burgemeesters, schepenen en raad van Brugge en het Vrije. Ze verklaarden dat Mr. Olivier Nieulandt en Pieter Blomme, ook namens de comparanten, opdracht gegeven hadden Pieter van Eerdebodeghem, stadhouder en rentmeester van Bewesterschelde over het kwartier van Zuid Beveland, om binnen de parochie van Kloetinge *“bodt te doen leggen, om met drie sondaechsche geboden wegh te leveren alsulcken 75 of 75 gemeten oft daer ontrent, gelegen onder die voornoemde prochie, toebehoorende D’abdije, clooster ende convente van der Doest, dwelcke zij gecommiteerden segghen dat hunnen meesters aengeslaghen hebben”*. Ze waren nu gekomen in de week dat het derde gebod gedaan diende te worden en de levering geschiedde. Ze kregen toen opdracht om de geboden te stuiten, waardoor de comparanten zich genoodzaakt voelden om te protesteren in verband met de door hun geleden schade en onkosten. De onkosten moesten volgens hen verhaald worden uit de goederen van Pieter van Eerdebodeghem en de schout en schepenen van Kloetinge. De acte werd opgemaakt in Kloetinge, ten huize van Jan Poncen en ter presentie van genoemde Jan, Lieven Willemsz en Boudewijn Assuerus, inwoners en poorters van Goes en Jacob Pauwelsz, inwoner van Kloetinge.

De notaris is toen direct gegaan naar Jan Poncen en Simon Marinusz, schepenen van Kloetinge en heeft hen de insinuatie voorgelezen. Ze verklaarden *“dat bij haeren schulden die geboden niet achtergebleven en sijn, dan alsoe noch die Schouttet noch zijne gecommiteerden bodt oft vierscharre en hebben geleijt voor dese weke, noch iemandt eenighe geboden versocht. Soo en connen zij schepenen niet voorts geprocederen, Ten waere die geboden op een nieu naer costuijme gedaen werden”*.

2.101 Verkoop goederen gravin van Zwartsenburch, Monsterhoec¹⁶¹

Op de laatste februari van het schrikkeljaar 1584 is Job Wittensz, secretaris van Kattendijke, samen met Levendale naar het huis van Hugo Jobsz, poorter van Goes gegaan. Deze was op dat moment *“ten platte geghaen”*, zodat ze aan diens vrouw de insinuatie voorgelezen hebben van 28 februari. die ondertekend was door Pieter de Vrien. Pieter was gecommitteerde van de eerder genoemde Gravin van Zwartsenburch en had van haar een instructie ontvangen, die op 6 februari voor burgemeesters en schepenen en raad van Delft opgemaakt was. Pieter moest zich begeven naar Kattendijke, om op het huis Monsterhoek of Wijtvliet te verkopen de 7de en 10de koop van de gronden en erven die Hugo Jobsz gekocht had.

De Encyclopedie van Zeeland¹⁶² vermeldt dat in de gemeente Kattendijke het Monnikenhof heeft gelegen dat Monsterhoek heette. Nu een hooggelegen terrein waar een uithof heeft gelegen van de cisterciënzermonniken van de abdij van Ter Doest. Tussen 1180 en 1200 hebben deze monniken de monnikendijk opgeworpen, waardoor de oostelijke uitloper van het Wijtvliet werd afgedamd.

Eugene de Seyn, beschrijft¹⁶³ dat de abdij bij Lissewege in West Vlaanderen gestaan heeft. Nadat de abdij in 1571 door de Geuzen verwoest was, is het nooit herbouwd. Er is alleen een enorm grote Gotische schuur overgebleven.

2.102 Mensen uit Ovezande¹⁶⁴

Op 26 september 1583 compareerden Sr. Jacques de Gheendt, rentmeester van Zeeland Bewesterschelde en Johan Adriaensz Blancx, opperdijkgraaf, speciaal geautoriseerd en ge-

¹⁶⁰ RAZE 2038, fol 199, 21-9-1583

¹⁶¹ RAZE 2038, fol 232, 29-2-1584

¹⁶² deel II, pagina 341

¹⁶³ In zijn Geschied en Aardrijkskundig Woordenboek der Belgische Gemeenten.

¹⁶⁴ RAZE 2038, fol 200, 26-9-1583

committeerd door de Raden van de Staten van Zeeland aan de ene zijde en Jan Cornelisz, inwoner van Ovezande aan de andere zijde. Er werd overeengekomen dat Jan Cornelisz de goederen van zijn overleden broer Willem Cornelisz de Swijghere, met medeweten van Willem Leijnsz, baljuw en Clais Cornelisz Loockers en Pieter Jansz, schepenen van Ovezande, mocht behouden en gebruiken. Voor de uitkoop moest hij 400 carolus guldens neertellen.

2.103 Het huis de Zwartten Pot in Bergen op Zoom¹⁶⁵

(In de marge:) *Procuratie*

Op 27 september 1583 zijn verschenen Adriaen Aernoutsz, geboren te Reimerswaal en nu wonende te Goes, en heeft gemachtigd Mr. Clais de Clerck, procureur van het gerecht van Bergen op Zoom, om van Tanneken Pieters, wonende binnen Bergen op Zoom in den Zwartten Pot, 4 £. 6 sch. 2 gr. vlaams, voor 11 vaten “*braetsouts*” aan haar door de comparant in april geleverd. En nog 15 stuivers van vier zakken. Gedaan te Goes, ter presentie van Mr. Henric Walburgh en Simon in de moyses, inwoners van Goes.

2.104 Gevecht om een schor tussen ambachtsheren¹⁶⁶

(In de marge:) *Obiit Jan Willemsz 11 octobris 1584*

Na een vergadering van ambachtsheren in 's Heer Abtskerke, kregen Cornelis Gillisz en Jan Willemsz ruzie terwijl zij aanzaten aan het noenmaal. Het ging er heftig aan toe, waarbij Cornelis zijn vuisten en zijn ponjaard¹⁶⁷ gebruikte om zijn argument krachtig te ondersteunen. Jan Willemsz liet het er niet bij zitten en liet Levendale een aantal getuigen ondervragen over wat zij van dit gevecht gezien hadden.

Levendale tekende in de marge aan dat Jan Willemsz overleden was op 11 oktober 1584. Mogelijk was dit niet het gevolg van het gevecht. Op 8 juni 1585 werd door zijn weduwe Leentgen Simonsen een weesakte¹⁶⁸ opgemaakt voor zijn drie kinderen Willem, Jacques en Simon

Jan de Decker, schepenen van 's Heer Abtskerke, oud omtrent 62 jaar, vertelde dat hij aanwezig was geweest in de vergadering van ambachtsheren en hun gecommiteerden en schout en schepenen en andere bestuurders van 's Heer Abtskerke. Aanwezig waren Jan Willemsz Baerlant als ambachtsheer en Cornelis Gillisz de Brouwer. Toen de wet vermaakt was en de heren aanzaten aan de maaltijd, heeft Jan de Decker, die “*onder voet gesteken wesende door Cornelis weerd in [de herberg] Berghen, te Goes, en weder opgestaen, gesien dat den voornoemde Cornelis in berghen oft Pieter Borsseleer, heeft Cornelis Gillisz met een langhe poingiaert¹⁶⁹ nae Jan Willemsz gesteken heeft, Sonder dat hij hem quetsede. Doch heeft gesien dat Jan Willemsz te voren int aensicht gecrust was ende heeft naederhant gehoort dat tselve van Cornelis Gillisz met een vuijst geslaeghen was*”. Hij had gehoord dat de heren ruzieden over de pacht van een schor. Aldus gedaan te 's Heer Abtskerke op 27 augustus 1583 ten huize waar de maaltijd gehouden werd, ter presentie van Jan Martins Ghisels, inwoner aldaar en Jan Antheunisz Boij, beide geboren te Brucht¹⁷⁰, inwoner van Sinoutskerke. Ondertekend door Jan de Decker met Jan Jans en een handmerk.

Jacob Pierss opt Hoff, schout van 's Heer Abtskerke, oud omtrent 63 jaar, “*Verclaert als voren dat hij gesien heeft dat Jan Willemsz ter aerde lagh gevallen, ende Cornelis Gillisz daer bij ofte op liggende, Ende als zijbeijde gescheiden waeren door Cornelis in Berghen ende*

¹⁶⁵ RAZE 2038, fol 201, 27-9-1583

¹⁶⁶ RAZE 2038, fol 201, 27-8-1583

¹⁶⁷ ponjaard = korte sabel, vooral gebruikt door adelborsten

¹⁶⁸ Goes, weesboek VN 29w, fol.158v-167v

¹⁶⁹ gecrust, gewond, mogelijk met sneden van een mes of in dit geval met een ponjaard.

¹⁷⁰ Brucht, op de film is moeilijk te zien of er brucht of brocht staat. Brucht is een buurtschap in Salland, Overijssel.

Borsselaer, heeft hij gesien dat Cornelis Gillisz met zijn geweer¹⁷¹ naer Jan Willemsz (van buiten incommende) geteken heeft. Heeft gesien dat Jan Willemsz int aensicht gebloet quetsend was. Maer oft tselve met vuijsten ofte slaeghen van Cornelis Gillisz gedaen was, en heeft hij niet gesien, hem refererende aen tghene Cornelis in Berghen voornoemt ende Pieter Borsselaer verclaeren sullen. Dwelcke hij deposant gesien heeft dat vele deden om die sake te apaiseren.

Pieter Jacobsz Borsselaer, inwonende poorter deser stede van der Goes oudt omtrent 35 jaeren, verclaert als voren warachtigh te zijne dat hij daer mede ende bij geweest es in de paeschdaghen lestleden, binnen Schrabbeckercke, aldaer d'ambachtsheeren vergadert waeren ende die weth vermaect hadden. Ende onder andere waeren daer aen tafel geseten Jan Willemsz ende Cornelis Gillisz met zijn vader. Ende omtrent tmiddel van de maeltijdt, Jan Willemsz commende sitten daer Cornelis in Berghen geseten hadde, te weten op eenen drijevoet, heeft gehoort dat Cornelis Gillisz eenighe woorden hadde jehghens Jan Willemsz. Ende terstont heeft hij deposant gesien dat Cornelis denselven Jan met een vuijst sloegh int aensicht, soo dat hij Jan ter aerden viel ende Cornelis viel op hem, continuerende eenighe slaeghen. Dan Cornelis in Berghen schoot tuschen beijde ende trock Cornelis van Jan. Heeft ooc gesien dat Gillis, de vader van Cornelis, wat achter hem wech leijde, twelck hij naederhant sagh, dat Cornelis zijns soons poingiaert was. Heeft noch gesien dat Jan Willemsz, op gestaen zijnde, boven zijn ooghe gesmeten ende gebloetreest¹⁷² was, twelck hem docht mette vuijst geslaeghen te zijne. Ende als Jan Willemsz wat buiten geghaen ende weder binnen gecomen was, heeft alnoch gehoort dat zij malcanderen iniurieerden sonder eenighe woorden onthouden te hebben. Dan Cornelis niet ophoudende, es hij deposant met Jan vertrocken ende naer ter Goes gecomen. Anders en wist hij deposant sonderlincx niet meer te segghen. Geschreven en ondertekend op 3 october 1583”.

Cornelis Cornelisz van den Bleijck, waard in Berghen binnen Goes, oud omtrent 42 jaar, “Verclaert als voren warachtigh te zijne, dat hij daer mede geweest es daer de weth van Schrabbeckercke, nu paeschen lestleden, vermaect was, ende daer vergadert waeren Jan Willemsz, requirant ende Cornelis Gillisz, ende onder tnoenmael, hij deposant coutende jegens Jan de Decker heeft ommesiende gesien dat Jan Willemsz ter aerden lagh, maer hoe dat bij quam en weet hij niet. Dan sagh dat Cornelis Gillisz hem toeghinck ende sommighe slaeghen gaff. Ende hij deposant tuschen schietende, heeft se gescheijden. Heeft ooc gesien dat Cornelis Gillisz zijn poingiaert vuijt getrocken hadde, maer en gelooft niet dat hij daermede gesteken heeft. Doch heeft gesien dat Jan Willemsz int aensicht bloede. Anders en weet hij deposant niet sonderlincx meer te segghen. Aldus verclaert binnen sijnen huijse op den vierden octobris drie tachtentich”. Hij heeft de minuut ondertekend met zijn handmerk.

Dingnus Jacobsz Backer, inwoner van Goes, oud omtrent 41 jaar, “Verclaert als voren dat op eenen merctdagh in augusto lestleden, sonder te weten den precisen dagh, op de volle merckt gecomen es Cornelis Gillisz en Jan Willemsz voornoemt, Ende heeft Cornelis aen Jan gevraeght Oft hij die vijf ponden die hij ontfanghen hadde vant oversetten van een gors, woude wederom gheven. Jan seijde ic en hebbe niet t'onrechte ontfanghen. Cornelis seijde ik vraeghet oft ghij niet genomen hebt. Jan seijde, neen. Cornelis seijde ic segghe Jae, ende ghij hebt ooc dieffelijc gestolen. Ende ghae wij daer achter ic sal u wat anders leeren oft diets¹⁷³ maecken. Jan antwoorde ic en hebbe daer achter niet te doene, ende ic leght in kennisse. Cornelis seijde legghet in kennisse ende bruijdt die kennisse ende bruijt u moer¹⁷⁴? mede.

¹⁷¹ Geweer, was vroeger een algemeen woord voor wapen.

¹⁷² Gebloetreest, van bloetreise of bloetreese, een bloedende wond of schram.

¹⁷³ diets maecken Enen iets diets maken – hem iets wijs maken, hem op de mouw spelden

¹⁷⁴ ic leght in kennisse, en bruijdt die kennisse ende bruijt u moer. Niet helemaal duidelijk. Vermoedelijk zei Jan, ik neem dit in kennisgeving aan en Cornelis antwoorde met een onvriendelijk antwoord, waarin hij het woord bruid gebruikt dat ook de betekenis kan hebben van drek (MNW)

Anders en weet hij sonderlinx niet te segghen". Verklaard op 24 september 1583 ter presentie van Cornelis Cornelis schout groene en Pieter Cornelisz Rontvisch. Dingnus heeft de minuut ondertekend met zijn handmerk.

Jan Remeijnsz, bewoner van de Sint Anthonispolder, oud omtrent 45 jaar. "Verclaert als voren dat hij gesien ende gehoord heeft dat Cornelis Gillisz op de marct woorden hadde jeghens Jan Willemsz voornoemt. Ende hem docht dat tselve was van twee pondt van t oversetten van een gorssinghe. Ende dat Cornelis Gillisz eens teghens Jan seijde. Ghij lieghter aene. Ooc seijde Cornelis tot Jan: Ghaen wij hier hier achter eens, waerop Jan antwoordede: ic en hebbe daer achter niet te doene. Anders seijt hij niet gehoord te hebben, Midts dat hij om ende wederom ghinck". Verklaard te Goes, 2 september 1583 ter presentie van Cornelis Levendale ende Carel de Prato als getuigen.

2.105 Testament van een non¹⁷⁵

(In de marge:) *Testament van 1 religieuse joncvrouw oft nonne. Videto diergelijcke in prothocol B, pag. 341*

Tijdens de troebelen moesten de religieuze zusters van het klooster Jerusalem bij Biezelinghe een ander onderkomen zoeken en vonden onderdak in het slot Oostende te Goes dat eigendom was van jonkheer Martin van de Waarde¹⁷⁶. Hij was trouw gebleven aan het katholieke geloof. Een van hen was Anna van Brijenen, die het onderstaande testament liet opmaken door Levendale.

Op 5 october 1583 compareerde juffrouw Anna van Brijenen religieuze en "geprofessede"¹⁷⁷ nonne, binnen het klooster genaamd Jerusalem, van de order van Sint Victor en Sint Augustijn, staande bij Bieselinge en zich nu ophoudenden met haar medezusters binnen Goes een heeft zij "verhaelt dat naerdijen zij met haeren eijghen vrije wille int voorseide clooster geghaen ende haer selven met alle haere goeden den voornoemde convente toegebracht ende tot Godt begheven heeft (om vrij van alle tijdelijcke goeden, dijselen en doornen) ende weereltsche becommeringhe Gode almachtigh alleene, vuijt gantscher hertten, in aermoede, reinigheijt ende gehoorsaemheit te dienen) zij niet eijghens behouden had. Dan alsoo opgeresen zijn die jeghenwoordighe troublen, waerdeure comparante, met haeren medesusters genoodsaect zijn haer convente te verlaeten ende haer sulcx ende aldaer te onthouden zoo zij best consten, Es haer met consente van haer overste, toegelaeten ende gedispenseert eenigh gheldt, cleijnodien ende properheijt te behouden, gebruijcken ende besitten. Doch hoopt ende bidt zij comparante den bermhertighen Heer dat hem believe sijn gramschap te vesoeten ende den gheessel van den jeghenwoordighe oorloghe wech nemen, opdat zij wederom in haer clooster onder reghel mochten wederkeeren. Maer ofte sijner Goddelijcke Majesteijt soo geringhe niet en believde, ende zij comparante vuijt dit leven wech genomen werde eer d'selve Religie gereduceert werde, heeft zij comparante bij desen publicque instrumente wel expreselijck willen verclaeren met alle tghene zij besitt ofte bij haer heeft, zij niet als haeren eijghen behoudt ofte acht, maer als haeren gemeenen convente toebehoorende en competente als naer rechten den selven eens opgedreghen, ende bij haer comparante inde niet dan bij gedaeghsaemhede bewaert ende vergadert".

Anna van Brijenen was ziek en bedlegerig en vermaakte al haar goederen aan de nog in leven zijnde medezusters van het klooster, met uitzondering van een legaat aan haar halfzuster Catharina van Brijenen (Brijene) bestaande uit twee zilveren lepels, een schilderij van haar broer en vier pond groten vlaams. En aan haar halfzuster Claïsken en haar halfbroer Jan elk ook

¹⁷⁵ RAZE 2038, fol 204, 5-10-1583

¹⁷⁶ Zie ook: Dr. C. Dekker en Dr. J.G. Kruisheer, Het Victorinnenklooster Jeruzalem te Biezelinghe, Odijk/Maarssen, 1973. Hierin een gedetailleerd verslag van de ondergang van het klooster en een regest van bovenstaande akte. (pagina 70 e.v.)

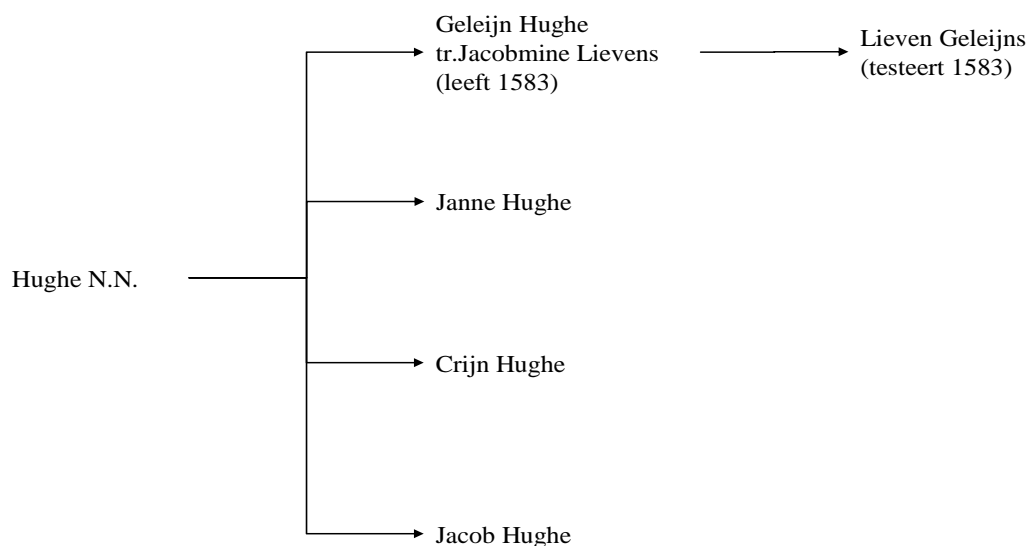
¹⁷⁷ professen is het afleggen van een kloostergelofte

vier pond vlaams. Aldus gedaan ten huize waar zij en haar medezusters momenteel verblijf houden, staande op het kerkhof, in tegenwoordigheid van jonkheer Martin van de Weerde en IJeman Claisz, beide inwoners van Goes.

(In de marge:) *Gegeven den conventualen 1 instrument groot 3 paginas in papiere van tgrootste formaet, Ende ontfanghen van haer 1 fransche croone 3 groten. Obiit joncvr. Tanne 27 octo. 83. Dit instrument es bij Tanne onderteeckent. Gegeven Jan Buijs als getrouwt hebbende Catharine van Brijenen copije vuijt mijn protocol opden 6 novembris 83 ende daer van ontfnghen 10 stuijvers.*

2.106 Testament van een arbeider¹⁷⁸

Lieven Geleijns, arbeider, inwoner van Goes, ziek te bedde liggende, heeft verklaard dat hij ongehuwd was en dat hij sedert het overlijden van zijn vader Geleijn Hughe, bij zijn moeder is blijven inwonen, zodat zijn bezit, dat zeer pover was, ongescheiden is gebleven. Hij institueert zijn moeder Jacobmine Livinsdr als zijn enige erfgename, onder voorwaarde dat zij aan zijn vaders zuster Janne Hughe een carolusgulden van 20 stuivers zal betalen en aan de kinderen van de broers van zijn vader, Crijn Hüge en Jacob Hughe elk een carolusgulden. Aldus gedaan op 8 oktober 1583 ten huize waar hij woont, gestaan in het Papegajstraatje, in aanwezigheid van Jan Jaspersz en Jan Adriaensz, beide kleermakers geboren en wonende te Goes. Uit deze gegevens kan een klein stamboompje opgebouwd worden van personen die in de 16de eeuw geleefd hebben, maar verder is over deze familie weinig met zekerheid te melden.

2.107 Een huis in Bergen op Zoom genaamd Zelandt¹⁷⁹

(In de marge:) *Procuratie*

Op 11 oktober 1583 heeft Anthony Caers, kleermaker, eertijds inwoner van Bergen op Zoom, gemachtigd Adriaen van Staple, geboren te Bergen op Zoom, om “te compareren alomme daert van noode zijn zal, ende aldaer met alle behoerlijke solemniteiten te renuncieeren,

¹⁷⁸ RAZE 2038, fol 206, 8-10-1583

¹⁷⁹ RAZE 2038, fol 208, 11-10-1583

*repudieeren ende metten voete steken*¹⁸⁰ *alsulcken huijs als hij constituent staende heeft in de gasthuijs straete genaempt Zeelandt, binnen Beghen voorseit ende tselve laeten voor de rentheeren*". Aldus ter presentie van Joos Benedictus en Willem Diricxsz van Shraerskercke, beide poorters van Goes.

2.108 Procuratie Willem Diricxsz¹⁸¹

(In de marge:) *Procuratie. Ontfanghen 6 stuivers*

Op 11 oktober 1583 heeft Willem Diricxsz, inwonende poorter van Goes, geconstitueerd Martin Moreau, procureur voor het gerecht van Bergen op Zoom, om in zijn naam als man en voogd van Lisken Claisdr, een zekere som gelds en andere goederen op te eisen van haar moederlijk goed, haar toegewezen door de weeskamer van Bergen op Zoom en berustende bij haar vader Niclais Stevens, brouwer in de Blauhandt. Aldus gedaan in de presentie van Adriaen van Staple en Anthoni Caers, kleermaker.

2.109 Arrest op een schuit¹⁸²

(In de marge:) *Procuratie, ontfanghen 6 stuivers*

Op 28 oktober 1583 heeft Pieter Willemsz, inwonende poorter van Goes, geconstitueerd Joos Benedictus, eveneens inwonende poorter van Goes, om "*te moghen intreden ende aenveerden, te moghen becommeren, arresteren, vasthouden ende doen executeeren seeckere crab schuijte liggende binnen de haven van Bieselinghe ofte in de heeren landen stroomen*". Dit als garantie op een schuld van 37 £. 10 sch.vlaams. Dit volgens een vaarbrieff verleden op 23 juni 1583 voor schepenen van Goes door Adriaen Jansz, poorter van Goes en Cornelis Barentsz van Alckmaer. Aldus gedaan ter presentie van Mr. Lambrecht Heijns, apotheker en Jan Jacobsz Bijle, beide inwonende poorters van Goes.

2.110 Procuratie om in Antwerpen schulden te innen¹⁸³

(In de marge:) *Procuratie, ontfanghen 6 stuivers, Gillis Jansz Pluijm, obiit subitelyck 20 februari 1589*

Op 1 november 1583 heeft Gillis Jansz Pluijm, inwonende poorter van Goes, gemachtigd Marten van den Broecke, procureur voor het gerecht in Antwerpen, om aldaar niet gespecificeerde schulden te innen. Gedaan ter presentie van Jan Claisz en Jan Jansz, beide geboren te Reimerswaal en nu wonende te Goes.

2.111 Non Tanne van Brijene¹⁸⁴

Onderste deel van het blad niet goed leesbaar. Het betreft Jan Heijndricxsz Buijs, getrouwd hebbende Catharina van Brijene en procuratie van Claesken van Briene en vervangende broer Jan van Briene, alle halfzusters en broer van jonkvr. Tanne van Briene, religieuze non in het klooster van Biezelinghe, nu onlangs overleden. Rest niet te lezen, maar gaat door op pag. 210 en 211.

2.112 Geboeleerd met de Spanjaarden?¹⁸⁵

(In de marge:) *Revocatie van injurien. Ontfanghen van requirant 6 stuivers*

Op 20 november 1583 heeft Levendale op verzoek van Adriaen Aernoutsz, poorter van Goes, een bezoek gebracht aan Jacob Fruijt, arbeider te Goes, en heeft hem gevraagd "*Of hij bij*

¹⁸⁰ renuncieeren = opzeggen, repudieeren = verlaten, mette voete steken, niet gevonden in MNW, maar de betekenis is duidelijk

¹⁸¹ RAZE 2038, fol 208, 11-10-1583

¹⁸² RAZE 2038, fol 208, 28-10-1583

¹⁸³ RAZE 2038, fol 209, 1-11-1583

¹⁸⁴ RAZE 2038, fol 209,

¹⁸⁵ RAZE 2038, fol 213, 20-11-1583

alsulcke iniuriouse woorden als hij Jacob, geleden 5 of 6 daghen, int openbaer geseijt hadde aen ende jehens die huijsvrouwe van den voornoemden requirant. Te weten dat zij metten Spaengiaerts soude gebouleert hebben, wilde houden staende, oft deselve te buijten ghaen ende renuncieeren, bekennende d'selve versiert te hebben. De voorseide Jacob antwoordende Seijde dat hij de selve niet goet doen, noch proberen en conste ende oversulcx dat hij d'selve vuijt haesticheijt (alvorens hij Jacob met zijn huijsvrouwe gheiniurieert zijnde van de voormelde requirants huijsvrouwe) gesproken hadde ende oversulcx ghinck te buiten ende revocceerde alle d'selve injurien die hij soude hebben moghen aengeseijt. Segghende anders niet te weten dan dat des requirants huijsvrouwe een vrouwe met eeren es". De notaris heeft hem daarna gezegd dat hij voortaan beter op zijn woorden moest letten en daarmee was de zaak afgedaan. Aldus gedaan ten huize van Cornelis in Berghen, in tegenwoordigheid van Mr. Jan Ove? chirurgijn en Pieter Borsselaere, beide poorters van Goes.

2.113 Een ongelukkig einde van een dienstmeisje¹⁸⁶

(In de marge:) *Attestatie, ontfanghen 10 stuivers*

Op 26 november 1583 compareerde Truijken Adriaensdr huisvrouw van Pieter Crijsnz Schippere, poorter van Goes. Ze verklaarde dat bij haar in dienst geweest was Francijnken Diericx, een jongedochter uit Vlissingen. Nadat haar jaar uit was heeft zij haar weer naar huis gestuurd. Nu had de comparante begrepen dat Francijnken kort daarna was overleden. Omdat zij vreesde dat de familie van Francijnken haar zou kunnen verwijten dat zij schuld aan haar dood had, omdat zij het meisje geslagen, gestoten of slecht behandeld had, heeft zij de volgende personen, die haar huishouden kenden, gevraagd om het tegendeel te getuigen. Neelken Adriaens, Maij Jans, Janne Diricx, Clijne Joos en Logierken Philips hebben eendrachtig verklaard dat zij Francijnken gezien en gekend hebben en dat zij bij haar vertrek "*cloeck, wacker ende wel vaerende was, spelende ende dansende metten anderen meijskens haers gelijcke*". Ze zeiden dat "*de requirante d'voorseide dochterken wel ende vroom onderhouden heeft ende gheen rigeur oft strafficheijt jehens deselve gepleeght heeft*". Vooral Neelken Adriaens had het meisje goed in het oog gehouden, omdat haar moeder dit gevraagd had. Logierken was "*joncwijf*" van Truijken geweest en was daarom goed op de hoogte van wat er in het huis gebeurde. Aldus verklaard in Goes, in tegenwoordigheid van Lievin Willemsz, arbeider en Marinus Antheunis van Romerswalle, panneboeter, beide poorters van Goes.

2.114 Een handvol slijk kan veel teweegbrengen. Oproer in het Magdaleenestraatje in Goes¹⁸⁷

(In de marge:) *Naer dijen Jan Cayal nomine uxoris in rechte betrocken Willem Diricxsz, Om te betaelen tmeester geldt interest verlet etc., Sijn dese ende alle naevolghende getuijghen gerecoleert ende es gewesen den heijsch niet ontfanckelijck.*

Informatie preparatoire genomen bij mij als publicq notario ende getuijghen onderschreven ex officio, ten versoecke van Barbel Diricx, inwoneresse van Goes, tot laste van Tanne van Poortvliet, huijsvrouwe van Jan Lenardsz Cayal, smit, Op seecker iniurien ende overlast tot de requirantes huijse op den 25en Novembris lestleden gedaen.

Mr. Jacob Fransz van der Straeten, inwoonder deser voorseide stede, oudt ontrent 44 jaeren, Verclaert bij sijne manne waerheijt dat hij op ghisteren gesien heeft dat eenighe schuijrsters seecker vuijlicheijt vuijt den huijse van de requirante gevaeght hebben opt midden van de straete, maer niet in de gote liggende achter des voormelde Tanne huijs. Ende Tanne sittende voer Willem Roefkens schoenlappere dore (Schrijver: moeilijk leesbaar) tselve siende heeft seer qualijck daerom gesproken, Ende ten laetsten es comen van daer loopen tot daer

¹⁸⁶ RAZE 2038, fol 213, 26-11-1583

¹⁸⁷ RAZE 2038, fol 214, 27-11-1583

die vuylicheijt lagh, ende heeft deselve vuylicheijt met haer handen geworpen int huijs van de requirante, ende ooc van Aert de schoelappere daer jeghens over wonende. Heeft ooc gesien dat Willem dese requirants sone stondt ende adt met een eetmes in de handt ak binnen sijn deure, Segghende Maecken wij de straete vuyjl, wij sullen tavent wegh doen. Ghij en behoeft daerom niet te tieren, Wij hebben de maght deselve wederom schoon te maken. Daer naer heeft ooc gesien dat Tanne tot denselven Willem met een fure in gelooopen es, maer wat zij daer gedaen heeft en weet hij depositant niet. Dan heeft gesien dat zij wederom uijtgecomen es al bloedende, Sonder te weten wij tselve gedaen heeft. Ende daer naer heeft zij (Tanne) seer grootelijck den selven Willem gheiniuriert, wegghende sucle woorden die niet betaemt verhaelt te worden. Heeft ooc gesien dat Jan Cayal, ooc met zijn ...ericke vuytgecomen es met een opsteker in sijn handt, al meer iniurien vuytwerpende. Ghevende redenen van sijn verclaeringhe, want hij depositant alleene voor zijn deure gestaen heeft. Aldus verclaert binnen deser stede van der Goes, den 26 novembris anno 1583, Ter presentie van Jan Claisz van Romerswalle ende Balten de Cuijper, beijde inwoonders derselver stede als looffelijcke getuijghen etc. Ende es die minute bij hem onderteekent aldus Jacob Fransz van der straten (Op pagina 215:) Neelken Teune, huijsvrouwe van Gandolph de schailiedecker verclaert als voren, dat zij gesien heeft dat vuyt den huijse van de requirante, vuylicheijt vuyt geschuijrt es, ontrent soo vele als men met een schuppe wegh draeghen soude, ende es gevaeght geweest aen een ander hoopken datter noch leijt, maer niet in de gote. TwelckTanne siende es aldaer comen loopen ende heeft een handt vol tot Barbels in huijs ende tot Aerts voorseid geworpen. Ende Willem Diricxsz stondt etende in de deure met een mes in zijn handt. Maer wat hij seijde weet zij depositante niet. Heeft gesien dat Tanne hem (staende op den durpel ende stekende zijn handen om hooghe) invloogh, Maer en heeft niet gesien dat hij metten messe stack oft sneedt. Sulcx en weet zij depositante niet hoe Tanne aen de smerte geraect es. Daer naer heeft Tanne qualijck gesproken etc. Gevende redenen van wetenschap, want zij stondt voor Simon de glaesmakers deure.

Maijken Willems, huijsvrouwe van Aert Pietersz, schoelappere, Verclaert als voren, dat zij heeft gesien datter vuyjten huijse van Barbel vuylicheijt vuyt geschuijrt es, ende Tanne sadt voor Willem Rooskens deure, Ende tselve siende es aldaer gecomen seer kijvende, Ende heeft met slijck in Barbels huijs geworpen. Twelck Willem siende, die op den durpel van sijn huijs stondt al etende met een mes in sijn handt, seijde (soo haer dochte) maect niet te veel te worpen oft ic sou bij u comen. Sulcx is Tanne tot Willem ingetreden totte casse thoe al smijtende. Willem heeft haer afgekeert ende scupter naer, Ende stack met zijnen handen om hooghe. Dan en heeft zij depositante hem niet sien steken oft snijden. Doch heeft gezien dat Tanne naer Willem smeeet ende schuptte. Maer oft zij meer haer selven oft hij haer gequetst heeft en soude zij depositante niet connen verclaeren. Voorts en weet zij depositante niet meer te verhaelen oft meer gehoort te hebben. Gevende redenen van kennisse want zij recht jeghenover woondt ende te dier tijdt in huijs was.

Aeghtken Jans, huijsvrouwe van Jan van Aventure Seijt als voren dat zij heeft gehoort dat Tanne (die schuijrsters siende de voorseide vuylicheijt vaghende) seijde bij bij, ic sal u dat comen verleen, ende es derwaerts gelooopen ende heeft een handt vol slicx in Barbels veijnster geworpen. Ende heeft gesien dat Willem voornoemt met een stuck etens inde handt stondt etende. Dan en const niet verstaen wat hij seijde. Heeft daer naer gesien dat Tanne hem inliep tot aent poortken van Adriaen Laureijsz, ende dat zij malcanderen smete, ende hij hem mette handen verweerde. Maer en heeft niet gesien dat hij eenighsins gesteken oft gesneden heeft. Sulcx en soude zij niet weten te segghen hoe Tanne die smerte gecregen heeft. Voorts en heeft zij niet meer gehoort. Ghevende redenen als voren, want zij stondt jeghens over de glaesmakers

Maijken Cornelisdr huijsvrouwe van Jan van de Wijele, Verclaert als voren gehoort te hebben dat Tanne seijde Ic come u thoe. Ende heeft gesien dat sij tslijck tot Barbels ende Maij

coeckebackers inworp. Maer watter in huijs geschiet es en weet zij niet. Doch heeft gezien dat Willem haer Tanne ten huijsen vuijt stack, ende doen vloogh zij wederomme naer Willem, ende doen schuppede Willem met een voet nae haer. Maer en heeft niet gesien dat Willem Tanne gesteken oft gesneden heeft. Doch hoorde haer segghen Siet wat mij die schelm daer gedaen heeft. Ende heeft seer grootelijck daer naer begonst te iniurieren Twelck zij deposante hoorende es vertrocken. Aldus bij de voornoemde deposanten verclaert binnen de voorseide stede op den 28 novembris anno voorschreven, Ter presentie van Cornelis Gandolphs ende Cornelis Cornelisz alias ne broer, beijde aerbeijders, inwoonders der selver stede als loofelijcke etc.

(Op pagina 227:) Perijne Ingelsdr, geboren te Saaftinge en nu wonende te Goes, oud omtrent 29 jaar, verklaarde *“dat zij selver was die de vuijlicheijt vuijt barbels producents huijs gevaeght heeft, niet meer dan omtrent een handtvol. Ende dat op den hoop die daer lagh ter sijden van Jans van al? achterdeure. Twelck Jans huijsvrouwe die daer sat voer Willem die schoenlapper deure, ziende, seijde: Soo soo vaeghtet al aen. Waerop zij deposante antwoordede : Men sal noch over tschoonste van ons lijf ghaen. Daer naer es Jans huijsvrouwe opgestaen ende heeft die vuijlicheijt met haer handen in barbels huijs geworpen, Soo dat tslijck ooc speerde int aensicht van Willem Diricz. die op de vloer stont met een mes in sijn handt, een stuck etende. Waerop Willem zeijde : Dese leelicke vodde, waeromme werpttijc in huijs. Ende heeftet slijck weder vuijt geworpen. Dan es Tanne Jans voorsedie huijsvrouwe comen loopen ende reedt? met haer handen op Willems lijf, Die in de deure opden dorpel stont, Ende hij schupte wederom naer haer, soo dat zij beijde vielen ter sijden naer tpoorten van Adriaen Laureijsz. Ende heeft zij deposante niet gesien dat Willem metten messe gesteken oft gesmeten heeft, noch ooc niet ge....? Dan hij hieltt sijn handt daer hij tmes in hadde om hooghe, Om af te weeren die handen van Tanne (soo zij deposante vermoedde) want Tanne ...? naer Willems aensicht smeett. Doch oft zij haer handt int mes gesmeten heeft, en soude tselve niet connen segghen. Ende gelooft ooc zij deposante niet dat Willem gesteken oft gesmeten heeft. Want hij pooghde anders niet dan hem te verweeren. Oock soo begheerde Willem den bessem te hebben vuijt haer deposants handt, D’welcken zij hem niet en wilde laten volghen. Ende als Tanne gequetst was heeft zij seer qualijck gesproken, Welcke woorden zij deposante voren ende achter ghaende niet wel onthouden heeft. Ende heeft ooc niet gehoort van eenighe dreijghementen. Dan heeft zij deposante des avents daer bij geweest daer Jan voornoemt aen barbele sandt 2 goede mannen, naemelijck Mr. Joos ende noch een die zij niet en kende. De welcke verclaerden dat Jan alsulcke woorden van dreijghementen te buijten ginck ende dattet hem leet was.”* Zij had als “schuijster” voor de requirante gewerkt. Verklaard op ... januarij 1583, ter presentie van Cornelis Gandolphs en Cornelis ?ne broer als getuigen.

Mr Jacob Fransz van der Straeten heeft later nog een tweede verklaring afgelegd (pag. 225). Hij was geboren omstreeks 1539 en is te Goes begraven op 12-01-1614. In 1580 of 1582 was hij getrouwd met Maycken Cornelisdr. Aanvankelijk was hij priester en van 1573-1578 kapeiaan van het kleermakersgilde van Goes. Hij verklaarde *“Dat Tanne Jans voorseid wijf, naer dat zij gequetst was, seer grootelijck den voornoemden Willem geinjurieert heeft, segghende: ghij schelm, ghij dief, ghij verraer. Waerop Willem seijde: Ic legghe dat (goede gebaeren) in kennisse ende protesteere daarvan. Dan haeren man cam bij haer, ende haeldese wech. Ende hij hadde een opsteker in de handt ende greep naer een steen. Ende seijde ghij wittebeck, ghij cont lecker, wildij een vrouwe slaen? Slaet mij. Ende Willem antwoordede: Ic en hebt niet gedaen, maer zij es selver int mes geloopen”*. Hij had geen dreigementen gehoord en Maijken Willems verzekerde dat zij gehoord had dat Tanne scheldwoorden als schelm en dief gebruikt had en dat haar man tegen Willem gezegd had: *“ghij stucke schelms soudt gij een vrouwe slaen, hij en soudt t ‘herte niet hebben een man aen te spreken. Ick sal u noch eens op een avendt wachten ende een loot na t’lijff lappen.”* Willem had daarop tegen de burenen gezegd:

“*Ick legghe dat in kennisse*”. Bastiaen de Vlaminck had dit ook gehoord, want hij stond in het “*plaetsken*” bij Jan.

2.115 Testament van Jan Lemmens en Lijsbeth Danielsdr¹⁸⁸

(In de marge:) *Testament van Jan Lemmens ende zijn huijsvrouwe*

Op 28 november 1583 hebben Jan Lemmens en Lijsbeth Danielsdr inwoners van Goes, hun testament gemaakt. Zij stellen tot hun erfgenamen hun kinderen en kindskinderen “*als van haer beijden geprocreert ende geboren sullen worden*”. En in geval hij geen kinderen zou nalaten, stelt hij Lijsbeth aan als zijn universele erfgename, o.a. van een rente op Jacques de Win en zijn huis staande op de Couwenburgh binnen Antwerpen. In geval Lijsbeth eerst zou overlijden vermaakt zij aan haar man al haar goederen, o.a. een paeijbrief van £. 6 5 sch. jaarlijks op de kinderen van haar zuster Adriaenken, en aan haar broer Anthonio Danielsz. of diens kinderen £. 7 eens. Opgemaakt ter presentie van Cornelis Jacobsz Boondorsscher, wielmaker en Pieter Cornelisz Rontvisch, schoenmaker, poorters van Goes¹⁸⁹.

2.116 Testament van Jan Dignusz uit Kruiningen¹⁹⁰

(In de marge:) *Testament van Jan Dignusz mette dicke lippe*

Jan Dignusz, een arbeider geboren te Kruiningen en nu wonende op de West Zelcke buiten Goes, ziekelijk bij het vuur zittende, liet zijn testament opstellen. Als erfgenaam van al zijn goederen stelde hij zijn vrouw Lijsken Adriaens aan, op voorwaarde dat zij hun kinderen Jan, Dignus, Adriaenken en Neelken? zou blijven onderhouden en opvoeden. Hij had ook een voordochter Maijken Jans. die hij sedert zij een half jaar oud was opgevoed had. Van haar moederlijk goed was weinig overgebleven en zij kreeg daarom een angelot¹⁹¹. Aldus gemaakt op 15 december 1583 in zijn huis op de West Zelcke, ter presentie van Joris Jansz en Crijn Cornelisz, arbeiders en poorters te Goes.

2.117 De erfenis van Mr. Jacob Visschers uit Scherpenisse¹⁹²

(In de marge:) *Constitutie? van een ?*

Op 18 december 1583 compareerden Michiel Claissen, geboren te Scherpenisse en Tanneken Cornelisdr, de dochter van Pietronelle Vischers, inwoners van Goes. Zij verklaarden dat Mr. Jacob Visschers in een besloten testament van 19 juli 1582 geschreven had dat de comparanten direct na zijn dood aan Tanneken, het dochtertje van bovengenoemde Tanneken en petekind van de testateur, 6 Karolus guldens moest uitkeren. In de marge staat aangetekend dat

¹⁸⁸ RAZE 2038, fol 217, 28-11-1583

¹⁸⁹ Uit de bewoording van deze akte valt op te maken dat Jan Lemmens en Lijsbeth Danielsdr. in of kort voor 1583 getrouwd zullen zijn. Dit is niet na te gaan omdat het trouwboek van Goes pas in 1593 begint. Proberen wij dit echtpaar te identificeren, dan kunnen wij alleen uitgaan van het feit dat Jan Lemmens een huis in Antwerpen bezat, wat erop wijst dat hij uit Antwerpen afkomstig kan zijn. Lemmens is een naam die inderdaad in de zuidelijke Nederlanden voorkwam. En Lijsbeth Daniels? Hier steun ik op het gegeven dat zij een zuster Adriaenken had en een broer Anthonis Danielsz. In het archief van de weeskamer van Goes bevindt zich een weesakte van de kinderen van Daniel Anthonisz en zijn overleden vrouw Cornelia Jan Camerlinx, gedateerd 14-11-1560 (VN 28 W, fol.105). Er waren twee kinderen: Anthonis, c.10 jaar oud en Lysbet, 9 jaar. Een weesakte gedateerd 28-04-1565 (VN 28 W, fol.168) laat zien dat Daniel Anthonisz toen ook overleden was. Er waren twee minderjarige kinderen: Antonis Danielsz, 16 jaar en Lysbet Danielsdr., c.14 jaar. Maar hier wordt ook een Adriaenken Danielsdr. genoemd die getrouwd was met Jacob Harrentsz. We mogen met redelijke zekerheid aannemen, dat Lijsbeth Daniels de dochter was van Daniel Anthonisz. Zij was geboren rond 1551. Volgens berekening was zij 32 jaar oud toen zij met Jan Lemmens trouwde. Haar broer Anthonis, die rond 1549 geboren was, trouwde met Adriaentgen Cornelisdr. Zij was de dochter van Cornelis Mattheusz Smallegange (overleden 1563) en Maria de Rijcke. Anthonis Danielsz heeft de naam Noorthouve aangenomen.

¹⁹⁰ RAZE 2038, fol 218, 15-12-1583

¹⁹¹ angelot, een gouden Engelse munt met de afbeelding van aartsengel Michael, met een waarde van 2/3 rozenobel

¹⁹² RAZE 2038, fol 219, 18-12-1583

deze Tanneken op 6 maart 1588 te Bergen is overleden. Er was geordineerd, dat alle belastingen en verpondingen betaald moesten worden ter plaatse waar het belaste land gelegen was of anders aan de Hoge raad van Brabant. Dit land lag kennelijk in of bij Hoogstraten en konden de comparanten vanwege *“den onveijlighen toeganck ende om den troublen”* daar geen betaling doen. Om hun goede wil te tonen hebben de comparanten daarom voor de betaling van een rente van 6 Karolusguldens ten profijte van hun dochtertje Tanneken, een schuldbrief, inhoudende een jaarlijkse levering van vier viertelen roggeop naam van Peeter Oots in den Holteman, gelegen onder de parochie van der Moere en nog 2 viertelen op een stuk land genaamd d’Ackerblock, toebehorend aan Pauwel Jan Marts, gelegen onder de heerlijkheid van Hoogstraten, als hypotheek gegeven. Aldus te Goes, ter presentie van Willem Jansz Hoeck en Adriaen van Staplen, beide geboren te Bergen.

2.118 Getuigenissen over een koopdag¹⁹³

Op 23 december 1583 zijn de hieronder genoemde personen verschenen om een getuigenis af te leggen op verzoek van Pieter Cornelisz, wonende in Zwedijck binnen de heerlijkheid van Yerseke.

In de eerste plaats: Adriaen Laureijsz geboren te Yerseke en nu wonende te Heinkenszand, oud ongeveer 35 jaar. Hij verklaarde dat het in het huis van Pieter Cornelisz geweest was toen koopdag gehouden werd van het sterfhuys van diens vader. Toen had de requirant, samen met zijn zusters al het land gekaveld en gedeeld. Hij had gehoord en gezien dat de requirant geaccordeerd was met al zijn zusters, behalve Lijnken, dat hij al het land in pacht zou houden, op voorwaarde dat als een van de zusters te Yerseke zou trouwen, die pacht zou aflopen. Wel zou hij dan de oogst van dat jaar binnen mogen halen. De depositant tekende met zijn merk XII.

Margriete Pietersdr, geboren te Yerseke, vrouw van Jan Oom Hermansz, oud omtrent 55 jaar, wonende te Heinkenszand, verklaarde dat zij ook op die koopdag geweest was waar de condities van de pacht besproken waren. Zij verklaarde dat daarbij ook aanwezig waren geweest Jan Foortsz en Leene Cornelis Paes, beide wonende in Yerseke en *“de ouwe Jan was van daer recht wegh geghaen”*

Lijnken Cornelisdr, geboren te Yerseke, vrouw van Willem Blaisz, zuster van de requirant, oud omtrent 32 jaar en nu wonende in Heinkenszand, en verklaarde dat zij ook aanwezig was geweest, waar al haar zusters het land van hun overleden vader verpacht hadden aan hun broer Pieter Cornelisz, voor 5 gulden per gemet. Verklaard te Heinkenszand op 21 december 1583, ter presentie van Mr. Jan Pietersz en Crijn Adriaensz, inwoners aldaar.

Job Foortsz, schepen van Yerseke, oud omtrent 52 jaar, verklaarde dat hij niet bij de verpachting aanwezig geweest was, maar hij in het kamertje van Paes Cornelisz geweest was, toen de duvekeete verkocht was. Daarbij was ook de requirant aanwezig geweest en diens zusters Olijne, Maijken en Martine Cornelisdrs. Hij had toen aan de zusters gevraagd wat Pieter met het huis zou doen *“bij soo verre dat ghij hem tlandt wilt ontrecken”*. Hierop hadden Maije en Martine geantwoord dat zij met Pieter geaccordeerd waren dat hij al het land, zowel wei als zaailand, de lopende heventijd in pacht zou houden voor 5 gulden het gemet *“bij soo verre wij buijten H’Iersicken hijlicken”*.

Luene Pietersdr, weduwe van Cornelis Paesch sone, inwoner van Yerseke, oud omtrent 63 jaar, verklaarde evenmin bij de verpachting aanwezig te zijn geweest, maar had wel diverse keren gehoord wat er besproken was.

Job Foortsz heeft nog verklaard dat hij samen met Jan Jan Michielsz zaliger als getuige was geroepen toen Cornelis Pietersz, de vader van de requirant zijn testament gemaakt had, waarin hij Pieter, vanwege al zijn arbeid en diensten. hem een stuk land van ongeveer een gemet

¹⁹³ RAZE 2038, fol 220, 23-12-1583

gegeven had, dat gelegen was tussen den Souten padt en en den Souten wegh. Hij had gehoord dat alle zusters, behalve Coppens Heijne, de man van Nelle, zich daarmee accoord verklaard hadden.

Paesch Cornelisz, inwoner van Yerseke, oud omtrent 42 jaar, verklaarde dat hij diverse keren gehoord had, o.a. ten huize van Cornelis Pietersz, dat Pieter gekocht had, dat Maijken, Olijne, Martine en Griete tevreden waren geweest dat Pieter het genoemde stuk land voor zijn diensten gekregen had. Aldus verklaard te Yerseke op 23 december 1593, ter presentie van Adriaen Andriesz, inwoner van Goes en Mathijs Lambrechtsz Vleeschouwer, inwoner van Yerseke.

Jan Adriaensz Coster, schepen van Yerseke, oud omtrent 47 jaar, had dezelfde verklaringen gehoord van de zusters.

En ten slotte verklaarde Job Cornelis Paeschz, inwoner van Yerseke, oud omtrent 28 jaar, hetzelfde. Dit op 24 december 1583 in aanwezigheid van genoemde Mathijs en van Daniel Lenardsz als getuigen.

2.119 Het verloren proces van Tanne Jans van Leijen¹⁹⁴

Op 24 december 1583 compareerde Tanne Jans van Leijen, weduwe, inwoonster van Yerseke. Zij verklaarde dat zij als gedaagde een ongedecideerd proces had hangen voor het Hof van Holland tegen Burghken, weduwe van heer Niclais van Bronchorst, eertijds kanunnik in Oostvoorne bij Brielle. Op 17 februari 1581 was bij haar thuis gekomen Pieter Cornelisz Croon¹⁹⁵, bode van het genoemde Hof, die zei broer en voogd van de weduwe te zijn. *“Ende seijde hij bode wel stoutelijck ende met ernsten moede tot haer comparante: Weet ghij wel dat ghij u proces verloren hebt? en den Deurweerder hier int landt es om u te sommeren? Doch mijn suster heeft mij geseijt dat zij u niet en begheert t’overvallen ende teenemael over rugghen loopen, bij soo verre ghij haer seeckere belofte doen wilt, haer in termijnen te betaelen. Twelck zij comparante met Jan van Leijen haeren sone aenhoorende ende lichtelijck des voorseiden gesworen bodens woorden geloovende? hebben, den selven overgelevert haer handtgeschrift inhoudende obligatie van 18 ponden vlaams, te betaelen paeschen ’81 6 £. ende goesse iaermerct daer aen volghende 6 £. ende de resterende 6 £. paeschen ’82. Ende naederhandt, nae de saecke vernemende, heeft seeckerlijck bevonden dat t’voorseyde proces noch niet getermineert en was, Jae, alnoch niet en es in staete van wijsen. Sulcx dat zij comparante haer grootelijcx beswaert ende bedroghen vindt mette voormelde belofte ende obligatie met bedrieghelijcke woorden van haer gegeven. Ende seijde van meninghe te zijne de selve met rechte te willen weder heijtschen”*. Zij heeft daarop een aantal personen gevraagd om een verklaring over deze zaak af te leggen.

Maijken Adriaens Ravensdr, huisvrouw van Jan Lenardsz, waard in den Keijser te Yerseke, oud in de 50 jaar, verklaarde er bij te zijn geweest toen de genoemde bode aan Tanne en haar zoon de mededeling had gedaan dat Tanne haar proces verloren had. Tanne had gezegd: *“Ic wil aen onsen procureur scrijven, en bij soo verre tproces niet verloren en es, willen wij op ons gerecht blijfven.”* Dit accoord was gesloten in de herberg van de deposante. Aldus verklaard te Yerskendamme, ter presentie van Job Jacob Aertsz en Adriaen IJemans.

¹⁹⁴ RAZE 2038, fol 223, 24-12-1583

¹⁹⁵ Deze akte levert een probleem. Hoe kan Pieter Cornelisz Croon de broer geweest zijn van Burghken, de weduwe van kanunnik Nicolaas van Bronchorst? De fout is, dat ik onmiddellijk dacht dat we hier te maken hadden met Pieter Cornelisz Croone met een “e”, een bekende inwoner van Goes, de man van Francijntje Frans Dignusdr, die in Goes overleed op 13.4.1595. Van hem is maar één zuster bekend, Jacobmijnken Cornelisdr. die getrouwd geweest is met Cornelis Claesz Bontsinck. Maar het lijkt onwaarschijnlijk dat deze mensen naast familie waren van de bekende familie Bronckhorst, waarvan inderdaad een Nicolaas rond 1566 in een oorkonde als kanunnik van Voorne vermeld wordt. Pieter Cornelisz Croon moet dus in een geheel andere familie thuishoren, maar ik heb noch hem, noch zijn zuster kunnen identificeren

Mels Jobsz inwoner van Yerseke, oud omtrent 31 jaar, verklaarde dat hij er bij geweest was toen een bode uit Den Haag kwam op Yersekendamme ten huize van Maij Backers en aan Tanne gezegd had dat haar proces verloren was en dat een deurwaarder onderweg was om haar tot betaling te dwingen. Mels was daar in de herberg met zijn metgezel Job Antheunisz. Marinus Jacob Simonsz, inwoner van Yerseke, oud omtrent 52 jaar, verklaarde ook aanwezig geweest te zijn bij May Backers op Yersekendamme, toen daar de bode uit Den Haag kwam, aldus verklaard te Yerseke ter presentie van Laurens Martsz en Pieter Cornelisz Swedijck, inwoners van Yerseke.

2.120 Begin jaar 1584¹⁹⁶

2.121 Procuratie om voor het Hof van Holland op te treden¹⁹⁷

(In de marge:) *Procuratie, vide prima 234, 237*

Op 25 januari 1584 heeft Cristijne Hubechtsdr, inwoonster van Goes, Mr. Jan Riviere, procureur voor het Hof van Holland, aangesteld, om voor haar daar te verweren, verantwoorden en te reduceren in zake van een proces waarin Pieter Jansz. van Oosten haar gedagvaard heeft. Dit ter presentie van Bastiaen Antheunisz, schoenlapper en Geerd Jansz, linnenwever.

2.122 Testament van Enghel Vincentsz. tinnegieter¹⁹⁸

(In de marge:) *Testament van Enghel den tinnegieter ende zijn huijsvrouw*

Enghel Vincentsz¹⁹⁹, tinnegieter en zijn vrouw Pierken Willemsdr, poorters van Goes, hebben op 1 februari 1584 hun testament gemaakt. Enghel verklaart dat hij drie voorkinderen had, die hij hun moederlijk goed had uitgekeerd. Zijn tegenwoordige echtgenoot was “rijcker van staete” dan hijzelf. Mocht hij eerst komen te overlijden dan vermaakte hij aan zijn vrouw het huis waar zij nu in wonen (zonder vermelding waar dit huis stond). Aldus te Goes ter presentie van Henrick Jansz, waard in de herberg Brouwershaven en Cornelis van der Straeten, schoenmaker, poorters van Goes.

2.123 Verwonding van Henrick Jansz uit Kapelle²⁰⁰

Op 28 februari 1584 zijn gecompareerd, Pieter Mertsz, inwoner van Ovezande en Jacob Willemsz, inwoner van Oudelande en hebben geconstitueerd Adam Pieterssen, inwoner van Goes, om voor hen te intervenieeren voor Henrick Jansz, inwoner van Kapelle, “*seer griefelijck gequetst liggende*”, om te mogen eisen alle onkosten van “*meesterghelt, smerte, verterde kosten ende verlett, als den voornoemden Henric sal moghen lijden, doen oft draeghen van Come Jan, inwoonder der prochien van Sheerhenricxkinderen, die daervan handt dadighes, ende den selven Henrick soo deerlijck gewont heeft*”. Aldus ter presentie van Job Wittensz, secretaris van de parochie van Kattendijke en Pieter de Wilde, pastijbakker, inwoners van Goes. Over de aard en oorzaak van Henrick’s kwetsuur wordt in deze akte niet gerept.

2.124 Christina Hubrechtsdr ten onrechte in opspraak gekomen²⁰¹

(In de marge:) *Attestatie van goeden naem ende faem Voor eene gediffameerde. Vide supra pag. 230, 237*

¹⁹⁶ Protocol 1584 begint op pag. 226

¹⁹⁷ RAZE 2038, fol 230, 25-1-1584

¹⁹⁸ RAZE 2038, fol 230, 1-2-1584

¹⁹⁹ Uit het weesboek van Goes VN 28 w, fol. 244vso. blijkt dat zijn eerste vrouw, Barbel Claesdr voor 24-01-1572 was overleden en dat zij drie kinderen hadden, Davidt (geboren c. 1561), Abigael (geboren c. 1562) en Claesken (geboren c.1564). Hun oom Anthuenis Claesz, werd hun voogd.

²⁰⁰ RAZE 2038, fol 223, 28-2-1584

²⁰¹ RAZE 2038, fol 234, 28-2-1584

Op 28 februari 1584 compareerde Gillis Jansz Wever, inwonende poorter van Goes, *“Ende heeft verclaert hoe dat Christina Hubrechtsdr, zijne comparants nichte, seker proces van reductien gemoveert werdt voor den Hove van Hollandt, van eenen Pieter Jansz van Oosten, als reducent van zeecker vuijtsprake van goede mannen binnen deser stede gegeven. Alwaerinne hij reducent wel onbescaemdelijck derf verhaelen dat de voorseide Christina met diversche jonghe luijden dicmaels al te familier geweest es, bij nacht ende daghe gedomineert ende wesende van soberen regimente over langhe haer niet al te eerlijken gedraghen en hadde. Ende hoewel alle tselve contrarie der waerheijt versiert werdt, ende bij allen den inwoonders deser stede (die de conversatie van selve Christijne bekent es) wel anders gheaffirmeert zoude worden, Hij comparant begheerende alsulcken blaeme van zijne nichte af te weeren. Ende beducht zijnde dat sommighe van de gebueren (Diemen naer rechte presumeert de handelinghe van deen dander te weten) Waervan eenighe oudt ofte ongevalligh sijn van deser weerelt souden moghen passeren oft anders gemerckt desen troublen tijden) verstroijt werden eer hij comparant oft zijne nichte tot haeren ordinaris thoon souden geraken, Heeft daeromme hij comparant den naevolghenden personen versocht kennisse der waerheijt te gheven ende mij Notario deselve valetudinarie te aenhooren”*

Zijn gecompareerd Crijn Bouwensz, Adriaen Cornelisz Smalleganghe, schepenen van Goes, Cornelis Adriaensz en Everdt Hermansz, schoenmakers, Cornelis Michielsz Blaubeen en Maijken Adriaensdr, weduwe van Jan Bol om te attesteren. Zij verklaren dat zij Christine Hubrechts en haar moeder vele jaren, soms van jongsaf gekend hebben en dat zij zich altijd gedragen hadden zoals een vrouw en jongedochter betaamt. *“Dan alleene dat dat zij Christijne onlanx haer van den reducent voornoemd (maar anders niemandt) heeft laeten verleijden.”* De attestanten waren allemaal burenen geweest, Maijken wel twintig jaar lang, Crijn Bouwensz 16 jaar, Cornelis Adriaensz en Cornelis Michielsz wel 14 jaar en Evert 5 of 6 jaar. Deze verklaringen werden afgelegd in de aanwezigheid van Mr. Joost Persoons, chirurgijn en Jan Jaspersz, kleermaker, poorters van Goes.

Op 7 maart hebben Marten Mertsz en Jan Pietersz Bockmaker, poorters van Goes, een soortgelijke verklaring afgelegd. Jan had 4 of 5 jaar lang zijn handel binnen haar huis gedreven, terwijl Marten daar 2 of 3 jaar zijn kousmakerswinkel gehouden had. Hier waren de kleermaker Jan Jaspersz en Severus Hubrechtsz. linnenwever getuigen.

Ik heb Christina Hubrechts niet kunnen identificeren. Pieter Jansz van Oosten is w.s. geboren omstreeks 1545 en is getrouwd geweest met Paulijntje Willemsdr Dijkwel²⁰².

(Op pag. 237:) Op 27 maart 1584²⁰³ heeft Gillis (Wever, zie boven) verklaard dat Pieter Jansz van Oosten, poorter van Goes, heeft doen dagvaarden voor het Hof van Holland, Christina Hubrechtsdr, nicht van Gillis, om een zekere uitspraak in deze zaak te doen annuleren, op grond van de verklaringen die de arbiters gedaan hebben. Op zijn verzoek hebben Macharis Passchiersz, vleeshouwer en Adriaen Ezechielsz, poorters van Goes geattesteerd *“waerachtigh te zijne dat den voornoemden Pieter Jansz van Oosten een sterck coopman, ook grootelijck ende sterckelijck zijn handelinghen ende coopmanschappe doende met terwe op Antwerpen, wel soo vele als ijemandt anders binnen deser stede van der Goes wonachtigh, es doende”*. Aldus verklaard ter presentie van Jan Jansz Nissepadt en Bastiaen Antheunisz, schoenlapper, inwoners van Goes.

2.125 Een linnenkraam op de markt van Goes²⁰⁴

Op 6 maart 1584 compareerde Joris Schoof Pietersz, poorter van Antwerpen, wonende bij de Sint Andrieskerk en tegenwoordig staande met een *“lijnwaet craem”* op de markt van Goes, voor de deur van Willem Dignusz. Op verzoek van Hans de Grootte, wonende te Oudelande

²⁰² Zie RAZE 2040/1597; 2050/1621 en 2051/1623

²⁰³ Het verband tussen de verklaring van 27 maart en deze zaak is mij niet duidelijk

²⁰⁴ RAZE 2038, fol 234, 6-3-1584

heeft hij verklaard dat Matheusken en Janneken²⁰⁵, zoon en dochter van Hans de Grootte, en broer en zuster van de requirant meer dan vijf maanden ten huize van Joris in Antwerpen gewoond hebben en nu nog wonen. Verklaard ter presentie van Willem Dignusz d'Eversdijck en Hendrick Vrancx, inwoners van Goes.

2.126 Constituering door Adriaen van Staple aan mr. Jan de Ridder²⁰⁶

Op 8 maart 1584 is verschenen Adriaen van Staple, geboren te Bergen op Zoom, en nu wonende te Goes, heeft geconstitueerd Mr. Jan de Ridder, procureur voor het gerecht van Goes, om in recht te betrekken Willem Pietersz Booghmaker, inwoner van Goes om reden van een zekere obligatie. Gedaan ter presentie van Jan Jacobsz Bijle en Anthonis Matheus z Bruijne, poorters van Goes.

2.127 Constituering door Govaerdt Claisz van Eijck²⁰⁷

Op 17 maart 1584 heeft Govaerdt Claisz van Eijck, poorter van Goes, geconstitueerd Mr. Adriaen Jong Dircxsz, procureur voor het Hof van Holland, om te verweren in een zaak van appellatie van Catharina Boijs, weduwe van Cornelis Piersz Polderman, appellante. Aldus ter presentie van Marinus Mesouck en Jan Jacobsz Bijle, poorters van Goes.

2.128 Constituering door Jacob Adriaensz Boom²⁰⁸

(Moeilijk leesbaar) Op 9 april 1584 heeft Jacob Adriaensz Boom, inwoner van Goes, geconstitueerd Gerijt? van ... Corsberghe, procureur om te mogen inbrengen tegen de zaak die tegen hem hangende is van wege een vonnis van schepenen van Vlake, tegen Simon Maens wonende te Vlake. Gedaan ter presentie van Anthoni Caers van Bergen op Zoom, kleermaker en Michiel Claissen van Scherpenisse, beide inwoners van Goes.

2.129 Accoord over een sterfhuis²⁰⁹

(In de marge:) *Accord van de vuytcoop van 't sterfhuijs van Schout Groene. Vide noch prima pag. 32, 407*

Door het overlijden van Lijnken Pietersdr, huisvrouw van Cornelis Cornelisz genaamd Schout Groene, wonende buiten de Gansepoorte van Goes, was een geschil gerezen tussen Dignus Jacobsz, inwoner van de parochie van Baarland, als enige voorzoon van Lijnken, die de rechte helft in het sterfhuis eiste en Cornelis Cornelisz. Om uit de impasse te komen hebben zij ieder twee goede mannen gekozen. Dignus koos Cornelisz Hendricxsz en Jan Stoffelsz, inwoners van Baarland en Cornelis Schoutgroene koos Jan Claisz van Romerswalle en Adriaen Cornelisz Smallegange, inwoners van Goes. Besloten werd tot uitkoop van Dignus en dat Schoutgroene de boedel mocht behouden. Gedaan op 12 april 1584 ten huize waar Lijnken is overleden, ter presentie en ondertekend met hun handmerken²¹⁰: Cornelis, Dignus, Jan Claiss en Jan Stoffels.

²⁰⁵ Matheusken en Janneken kunnen niet tegelijkertijd zoon en dochter en broer en zuster van Hans de Grootte zijn

²⁰⁶ RAZE 2038, fol 236, 8-3-1584

²⁰⁷ RAZE 2038, fol 236, 17-3-1584

²⁰⁸ RAZE 2038, fol 237, 9-4-1584

²⁰⁹ RAZE 2038, fol 238, 12-4-1584

²¹⁰ Het is ongebruikelijk dat Levendale in zijn protocol een notitie maakte van de ondertekening met handmerken

2.130 Testament van een herbergier²¹¹

(In de marge:) *Testament van Crijn Broer in den horen ende van Neelken zijnen huisvrouw. Obijt Crijn 13 aprilis 1584. Neelken onderwerf getrouwt ? zijnde met kinderen van Lijkercke, obijt ... July 86*

Op 2 februari 1584 hebben Crijn Hendricxsz, waard in den Horen en Neelken Cornelisdr, poorters van Goes, hun testament gemaakt. Zij stellen elkaar aan tot erfgenamen. Gedaan te Goes ter presentie van Adriaen Cornelisz Smalleganghe en Cornelis Claisz Bonsinck, poorters van Goes.

2.131 De voogdij over de kinderen van Lenardt Jansz Schuijtenaer²¹²

Na het overlijden van Luenken Anthonisdr, de vrouw van Lenardt Jansz., schuijtenaer, had Lenardt de voogdij over hun kinderen Janneken, Jan, Anthonis en Cornelis op zich genomen. Lenardt Jansz was voornemens om te hertrouwen en nu moest een nieuwe regeling getroffen worden voor de weeskinderen. Voor Levendale verschenen Lenardt Jansz, Jan Teune, schipper, als oom en voogd en Adriaen Hertsinck, cuijper, als toeziend voogd, en verklaarden dat zij tot een accord waren gekomen. Lenardt beloofde dat hij de drie jongste “*knechtken*” zou blijven onderhouden tot zij twaalf jaar oud zouden zijn. Dan zou hij elk een daalder van vijf schellingen geven. Janneken kreeg alle kleren die haar moeder haar had nagelaten en een dubbele reaal van achten ter waarde van 7 schellingen en mocht bij haar vader blijven wonen zo lang zij dat wenste. Aldus verklaard op 16 april 1584 ter presentie van Vincent Jansz de Vriese, waard en Hugho Joosz, schuijtenaer, poorters van Goes.

2.132 Verklaring ontvangen geld van verkocht wei in Vlake²¹³

(In de marge:) *Vide prothocol B, pag. 433. Obijt Jan Willemsz 11 octobris 1584. Obijt Jacques Godschalck ultimo anno 1586*

Op 24 april 1584 compareerde Jacques Godschalck, geboren te Bergen op Zoom, en heeft op verzoek van Jan Willemsz Baerlant verklaard, dat hij de 56 ponden vlaams, die hij 2 jaar geleden van Jan Willemsz ontvangen had van de verkoop van een stuk wei gelegen onder Vlake, die afkomstig was van de vader van de vrouw van Jacques, besteed en uitgegeven had, “*om hem te Ranzoenen ende lossen van vuijt vuijt svianden handen, te weten van den spaengiaerts oft malcontenten, die hem comparant seer strictelijck ende miserabelijck gevanghen hielden bij eijndoven*”. Behalve Jacques hebben ook Jhoan Oolardsz van Oosten, schout van Yerseke en Louis van Liedekercke geboren te Loven (Leuven), en Cornelis Godschalck, beide liggende in het garnizoen te Goes verklaard dat Jacques de waarheid gesproken had. Aldus ter presentie van Willem Pauwelsz Dijkwel en Cornelis Cornelisz van der Bleijck, waard in de herberg Berghen, poorters van Goes.

2.133 Sponsalia of verloving. Een huwelijksbelofte²¹⁴

(In de marge:) *Sponsalia.*

Op 24 april 1584 zijn bijeengekomen in de herberg De Boone te Goes, Jan, Adriaen, Marinus en Michiel alle “*broeders ende zonen*” van Dominicus Jansz²¹⁵, aan de ene zijde en Geerdt

²¹¹ RAZE 2038, fol 239, 2-2-1584

²¹² RAZE 2038, fol 234, 16-4-1584

²¹³ RAZE 2038, fol 242, 24-3-1584

²¹⁴ RAZE 2038, fol 242, 24-3-1584

²¹⁵ Dominicus Janse is geboren omstreeks 1525. eerst gehuwd met Maijken Jansdr. van (der) Schule en hertrouwd met Cobmijne Harrentsdr. Zijn zoons waren Cornelis Dominicus, schepen van Kloetinge van 1586-1621, wonende Tervate, Jan Dominicus, geboren c.1540, gehuwd met Jacomijntje Jacobs, Adriaen Dominicus, Marinus Dominicus, Michiel Dominicus, wonende aan de Monnikendijk, gehuwd met Paschijntje Adriaensdr, Harrent Dominicus, die in 1584 trouwde met Maijken Geerts en Ingel Dominicus, die in 1587 getrouwd is met Tanneke Janse. (Zie o.a. de kwartierstaat Neuteboom-Dieleman, Zeeuws Kw.St. deel. 2, pag. 603 e.v. en kwar-

Jansz, Blaes Blaisz en Jacob Jacob Wolfards, aan de andere zijde. Zij zijn geaccordeerd om wettelijk in huwelijk te verenigen Harrent Dominicus met Maijken, de dochter van Geerdt Jansz, parochianen onder Kattendijke. *“Sulcx zijn jeghenwoordelijck voir mij Pieter Levendale gecompareerd de selve Harrent Dominicusz. ende Maijken Geertsdr, Ende naerdijen ick in der voorseide qualiteijt ex officio den selven bruijdegom eerst ondervraeght ende solempnelijck gestipuleert hebbe, ende daer naer de bruijt, midtsgaders daer beneffens haeren voornoemden respectelijcke broeders, vader ende voochden, Oft zij met wille ende consent van den selven haeren ouders ende vrienden, t’houwelijck aenghaen ende met haeren eijghen vrijen wille hier comende, hebben allesaemen gheantwoordt Jae. Voorts heeft alvoren den bruijdegom solempnelijck voor Gode almaght, mij Notario (tselve wettelijk als voren stipulerende) ende inde Jeghenwoordicheijt van sijne voornoemde ouderen ende getuijghen onderscreven gespopondeert ende belooft dat hij tot zijne echte huijsvrouwen sal Maijken Geerts naer alle behoerlijcke solempniteijten der heijligher kercken. Terstont heeft Maijken Geerts insgelijcx belooft den selven Harrent Dominicus te trouwen tot haeren wettighen man. Naer alle welcke beloften hebbe ick Notarius metten vrienden voornoemt hen bruijdegom ende bruijt die benedictie, gelofte ende vrede des Heeren toegewenscht ende geluck geboden. Ende aeler die voorseide bruijdegom ende bruijt versamelt geweest zijn in belofte, ende voor alle banden van huwelijcke, Sijn expresselijck die voorseide vrienden van de bruijdegom metten vader ende anderen van de bruijt, hiertoe veraccordeert, dat tusschen hen beijden man ende wijf, zijn sal gemeijnschap van alle haere goeden, present ende toecomende. Al nae costuijme van den lande.”* Gedaan in aanwezigheid van Geerdt Jansz Backer en Pieter Borselaere als getuigen.

2.134 Attestatie voor de rentmeester van de Heer van Kruiningen²¹⁶

(In de marge:) *Attestatie²¹⁷. Behoorde gheinsereert te zijne pag. 237. Dan om datter den derden depositant moest bij gevoeght wesen, es nu hier eerst gestelt*

Op 25 april 1584 is gecompareerd jhr. Philips van Asche, als rentmeester van de Heer van Kruiningen, die vertoonde een zeker *“intendit”* voor de Heer Maximiliaen Heer van Cruijninghen inhoudende zekere zes *“interrogatorien”*, die hier volgen.

Pieter Lucas, chirurgijn, inwoner van Kruiningen, oud omtrent 36 jaar. Hij verklaarde gehoord te hebben dat Anthoine Tartron *“staende voor tslaghuijs van Bastiaen Jacobsz, op de strate, binnen der voormelder parochie, seijde int openbaere: Ic hope noch den tijdt te leven dat ic dese predicanten met hun aanhangers, sal helpen uijtsmijten. Seijt hij depositant dat daer beneffens stont Domis Jacobsz, die anders daer op niet en antwoordede (perplex zijnde) (nakijken!) dat wat? can tbier? doen, want hij Tartron quamp (wel bij droncke zijnde) vuijt de vergaderinghe vande camer van rethorijcken van Cruninghen”*. Aldus verklaard in de herberg De drie coninghen de laatste maart 1584, ter presentie van de waard aldaar Cornelis Cornelisz en Jhoan Oolardsz. van Oostee, schout van Yerseke.

Domis Jacobsz, schepen van Yerseke, oud omtrent 40 jaar, verklaarde *“Dat hij met Anthoine Tartron geweest es binnen de vergaderinghe van de rethorijcke aldaer, sonder te weten den prijsen dagh. Ende hij depositant van daer vuijtgeghaen zijnde, als men daer die rekeninghe dede, ende questie was Of eenen Marinus de Waghemaecker (eertijds onder tghilde geweest*

tierstaat Rentmeester, Zeeuws Kw.St. deel.4.) De naam Dominicus is snel een erfelijke familienaam geworden. Zie ook, P.A.Harhoorn, Honderd Zeeuwse Families, pag. 30)

²¹⁶ RAZE 2038, fol 243, 25-4-1584

²¹⁷ Dit schijnen verklaringen te zijn van onderwerpen die niets met elkaar te maken hebben. Ik krijg de indruk dat men bezig was materiaal te verzamelen om Anthoine Tartron uit zijn functie als secretaris te ontslaan. Mogelijk waren zijn dronkenschap en het maken van een grove fout bij het maken van een schuldbrief voldoende om hem af te zetten. Intendit = bewijsschrift. Interrogatorien = vraagstukken, die iemand in rechten voorgeleid worden om te beantwoorden.

hebben, dan nu hem absenterende) behoorde mede gerekent te werden oft niet, Es hem deposant (staende op de straete) gevolght A. Tartron voornoemd, die wel versmoort dronkigh was, sulcx dat hij deposant een luttel daer naer, hem nae huijs moeste leijden. Ende als den selven Tartron bij den deposant comen was, seijde hij Tartron, Dien Wagemaker en wil int ghilde niet ghelden, Ic sal hem noch metten predicant den dorpe vuytjaeghen. Waer op hij deposant antwoordede: *Ghaet naer huijs, ghij sijt dronkigh*". Aldus verklaard ter presentie van Cornelis, waard voornoemd en Adriaen Matheusz, veerman van Kruiningen op Antwerpen. Maximiliaen Henricxsz, inwonende poorter van Goes, oud omtrent 38 jaar, werd ondervraagd over het derde artikel, "Dat naerdijen hij deposant seecker thien gemeten ende roeden der ringhlandt, ligghende onder Cruninghen, vercocht hadde aen Cornelis Huijsen, procureur binnen ter Goes, ende dat om 14 £. grooten t gemet, te betaelen in vier paijementen met 35 £. grooten tsiaers ter volder betalinghe thoe. Ende sulcx was t verlijdt bij den voornoemden Cornelis voor schepenen van Cruninghen gedaen. Heeft hij deposant hem gevonden binnen Cruninghen als men den voorseide schultbrief soude maken ende seghelen, Ende versocht al voren dat men den brief soude eens besegh[elen] Sulcx was den schepenbrief inhoudende dat den verlijder die somme soude betaelen met paijementen van 14 £. tsiaers, Twelck hij deposant verhoorende ende hem grootelijck beswaert vindende, want hij moeste jaerlicx ontfanghen 35 £. Heeft terstont een peert genomen ende naeder Goes gecomen ende heeft van Cornelis Huijsen een billet vuyt sijn eijghen handt vercreghen, daer hij mede bekende jaerlicx te moeten betaelen 35 £. als voren. Want anders seijdt hij deposant, soude hij grotelijck beschadicht geweest zijn, want hij hadde dijen schultbrief anderwerf vercocht, ende expreselijck de voorseide 35 £. tsiaers toegeseijt, Maer oft tselve bij onwetentheit oft dolinghe vanden voornoemden Tartron (die als secretaris den voormelden brief gescreven hadde) geschiet es en weet hij deposant niet". Aldus verklaard op 25 april 1584, ter presentie van Jacob Cornelisz Sundert en Bastiaen Antheunisz, inwonende poorters van Goes.

2.135 De familie Hallinck²¹⁸²¹⁹

(In de marge:) *Procuratie ad vendendum et tendendum*

Op 27 april 1584 heeft Mr. Ocker Hallinck, inwoner van Goes, geconstitueerd zijn broer Jacob Jansz Hallinck om uit zijn naam te verkopen de huizen die hij samen met zijn broers Jacob en Pieter geërfd had van hun moeder, staande in Dordrecht. En "den cooper oft coopers daerinne te goedene, te erfvene ende te verstighen met briefven oft anderssins soo dat behooren sal, ende hem constituant te onterfvene ende t'ontgoedene, halm te schietene²²⁰, wet-tighe ghifte te ghevene" etc. Aldus te Goes ter presentie van Marinus Antheunisz Blauverwer en Henrick Vranckx, inwoners van Goes.

(In de marge:) *Gerevoceert ut prima pag. 258. Iterum geratificeert ut prima pag. 271. Noch een andere prima pag. 434.*

(Op pag. 258 in de marge:) *Gerevoceert ut prima pag. 271*

Op 10 augustus is Mr. Ocker Hallinck opnieuw verschenen en heeft nu zijn neven Willem Jansz Hallinck en Quirijn van den Graeve, inwonende burgers van Dordrecht opdracht gegeven voor de verkoping van de huizen zoals dat op pag. 245 omschreven staat. Dit ter presentie van Anthoni Caers, kleermaker en Frans Adriaensz Hertsinck, poorters van Goes.

(Op pag. 271, in de marge:) *Procuratie*. Op 6 oktober 1584 heeft Ocker Hallinck de bovenstaande procuratie aan zijn neven herroepen. Dit ter presentie van IJeman Claissen en Claes Jansz Cousmaker, inwoners van Goes.

²¹⁸ Hallinc is een patroniem en komt als voornaam in de 14de eeuwse Grafelijke Rekeningen voor: Hallinc Kerwinxs en Hallinc Pieterss

²¹⁹ RAZE 2038, fol 245, 27-4-1584

²²⁰ halm schieten, een oud gebruik waarbij den verkoper afstand deed van zijn goed door een stroohalm te werpen

Volgens de Zeeuwse Encyclopedie, deel 1, pag. 559, was Ocker Ockersz Hallinck, kanunnik van Sint Pieter te Middelburg. In 1561 werd hij benoemd tot deken en provisor van Zuid Beveland. Volgens bovenstaande akte blijkt hij in Goes te wonen en worden ook zijn broers met name genoemd. Het is vreemd dat hij in de encyclopedie Ocker Ockerszoon genoemd wordt, terwijl zijn broer in de akte als Jacob Janszoon vermeld staat. Grijpink²²¹ vermeldt in de periode 1562-1571 diverse aanstellingen van Ocker Hallinck als pastoor van altaren in Goes, 's Heer Abtskerke, Kattendijke, Kruiningen, Oudelande, Ovezande en Sinoutskerke.

2.136 Veiling van een schepen schuldbrief²²²

Op 1 mei 1584 hebben Cornelis de Witte, inwoner van Goes en Marinus Willemsz, inwoner en eertijds schout van Heinkenszand, en hebben op verzoek van Jan Gheertsz, uit naam van zijn zwager Job Inghelsz Moerdijk, inwoners van Kloetinge, verklaard dat zij vergaderd zijn geweest te Goes, ten huize van Jacobmijntje Goossens, waardin in de herberg 't Oostersche huijs, waar Job Inghelsz aan Cornelis Witte een schepen schuldbrief geveild had, verleden bij Cornelis Jansz, wonende in het ambacht van Baarsdorp aan de moerdijk. De schuldbrief bevatte 200 pond groten vlaams en was opgemaakt vanwege de verkoop door Job aan Cornelis Jansz, van een huis met pachtland gelegen aan de moerdijk. Zij waren overeengekomen dat Cornelis Witte de brief kocht voor 100 pond groten vlaams contant geld en dat Job hem een groot stuk goud zou geven. Aldus gedaan in het Oostersche huijs, ter presentie van Mr. Leonardt Mathijsz, inwoner van Goes en Anthonis Hectors, inwoner van Heinkenszand.

2.137 Machtiging voor levering van een huis in Oudelande²²³

Op 5 mei 1584 heeft Jan Jacobsz Bijle, poorter van Goes, geconstitueerd Mattheus Jansz Pot, inwoner van Goes, om voor schout en schepenen van Oudelande weg te leveren aan Jan de Cleermaker, wonende in Baarland, een huis en erven gelegen te Oudelande, dat eerst toebehoord had aan Willem Steur. Aldus te Goes ter presentie van Pieter van Brouckhuijsen en Jacob Bastiaensz, arbeiders in de brouwerij.

2.138 Verklaring over vaderschap van een buitenechtelijk kind²²⁴

Op 13 mei 1584 hebben Adriaen Cornelisz Smalleganghe en Cornelis Aventure, schipper, beide inwonende poorters van Goes, een verklaring afgelegd op verzoek van Schobbelant Pietersz en zijn huisvrouw, inwoners van Goes. Zij verklaarden er bij geweest te zijn toen Crijn Hermansz, schipper, jongeman, inwoner van Goes, ziek op bed lag en verklaard had dat een kind "*wesende een soonken, gesusciteerd²²⁵ bij Jacobmijnken des voornoemden Schobbens dochtere, sijn eijghen is en bij hem natuerlijck geprocreert. Ende dat hij d'selve voor sulcx houdt, ende kent daer af vader te zijne*". Jacobmijne verklaarde ook dat het kind door Crijn Hermansz bij haar verwekt was en dat zij hem trouwbelofte gedaan had. Aldus verklaard te Goes ter presentie van Loenis Martinsz, jager van de Heer van Wackene en Wouter Martins, de zoon van Loenis, beide wonende te Goes.

2.139 Over eigendom van een boomgaardje gelegen in de Groe²²⁶

(In de marge:) *Attestatie valetudinaire ad fereram memorien*

²²¹ P.M. Grijpink Register op de parochien, altaren, vicarieen en de bedienaars, zoals die voorkomen in de middeleeuwse rekeningen van den officiaal des aartsdekens van den Utrechtschen Dom, 1ste deel, Quator Officia Flandriae, Wallacria, Scaldia, Zuidbevelandia. Uitgave: Amsterdam, C. L. van Langenhuijsen, 1914

²²² RAZE 2038, fol 246, 1-5-1584

²²³ RAZE 2038, fol 247, 5-5-1584

²²⁴ RAZE 2038, fol 248, 13-5-1584

²²⁵ gesusciteerd = verwekt

²²⁶ RAZE 2038, fol 251, 28-8-1584

Op 27 februari 1584 compareerde Pieter Rijmelant, inwoner van Goes, gehuwd met Leenken Pier Pierszdr, en heeft verklaard dat een zeker boomgaardje, groot volgens de meting van een landmeter 4 gemeten 118 roeden, gelegen in de Groe beoosten de Heerenweg onder de heerlijkheid van Kloetinge, die Leenken met haar vader Pier Piersz gedeeld had, welke: *“aen d’oostzijde bevrijdt es, eerst met een dilfve gracht, ende alnoch met een doornhaghe, staende oostwaerts buijten de selve?”.* Uit vrees dat er een geschil mocht ontstaan over de erfscheiding tussen de boomgaard en *“t’camerlant”* van Koetinge, werd bepaald, dat alhoewel de scheidingsloot in zijn geheel bij de boomgaard behoorde, de erfscheiding halverwege de sloot zou lopen. Dit werd ondersteund door verklaringen, o.a. van Crijn Willouts, inwoner van het buurtschap Abbekinderen onder Kloetinge, oud omtrent 63 jaar, die wist dat *“den boogaert (Die Pier Piersz, vadere van des producents huijsvrouwe, plagh toe te behooren), aen d’oostzijde getermineert ende van die weije liggende oostwaerts van den selven boogaert gescheiden es geweest met een weer, oft heuvelken tusschen beijde die stucken liggende. Welck weerken lagh alnoch opden grondt van den boomgaert. Soo dat die haghe die hij deposant heeft weten planten, geleijt es westwaerts van die weer, ende consequentelijck op den vrijen grondt ende bogaert. Invoeghende dat die selve haghe de camerweije niet en raecte, noch int geheel, noch voor die helft, maer es staende alleene op de erfve ende bogaert”.* De deposant gaat hierna nog wat dieper op de zaak in. Hij gaf reden van zijn weten, dat hij van ouds geboor geweest was. Verklaard op *“den naestlaesten februarij des schrickel jaers 1584”* ter presentie van Henrick Jacobsz Boonman, inwoner van Heinkenszand en Cornelis Cornelis Macharisz, inwoner van Kloetinge. Ondertekend door de deposant met zijn handmerk (een vouwstoeltje).

2.140 Verpachting van land in Waenskinderen bij Kloetinge²²⁷

Op 29 mei 1584 zijn verschenen Pieter Rijmelant, inwoner van Goes en Willem Adriaensz Goeree, poorter van Goes, en hebben eendrachtig verklaard dat zij geaccordeerd waren dat Pieter aan Willem verpacht had zijn 10 gemeten 100 roeden land gelegen te Weinskinderen in het middelambacht van Kloetinge, bestaande uit 7 gemeten 100 roeden zaailand en drie gemeten wei oost aan het zaailand gelegen. Dit voor een termijn van 7 jaar gedurende de naastkomende Kloetingse heventijd, ingaande bamis 1586 en de eerste pacht verschijnende op Sint Catherina 1587. De pachtsom is 20 schellingen groten vlaams het gemet en jaarlijks twee coppel capoenen²²⁸. Verder heeft Goeree nog gepacht 1 ½ gemet zaailand voor de tijd van drie jaar. Gedaan te Goes ter presentie van Clais Jansz Cousmaker en Jan van Staple. poorters van Goes.

2.141 Verklaring over “oude costuijmen” betreffende schepenbrieven²²⁹

Op 30 mei 1584 hebben Aerdt Jansz Storm, oud omtrent 48 jaar, Anthoni Tartron, oud omtrent 39 jaar, beide inwoners van Kruiningen, en Jan Pietersz, oud omtrent 50 jaar, inwoner van Schore, en hebben op verzoek van Pieter de Carrion verklaard: *“Dat hier binnen Cruininghen, Schore ende omliggende prochien, voor oude costuijme onderhouden werdt ende over 12 iaeren ende meer gebruijckt es geweest, Dat alle bekentenissen ende verlijden die bij eenighe personen voir Schepenen geschieden, gedaen werden, ten minste voir twee schepenen ende den secretaris aldaer jeghenwoordich. Welcke schepenen tselve rapporteren ende aengheven noch eenen derden schepene, diens naem ende seghel oock vertelt staet in den schepenen brief die daer van gemaect wert. Soo dat gheen schepenen briefven uijtgegeven en*

²²⁷ RAZE 2038, fol 252, 29-5-1584

²²⁸ een coppel capoenen, kapoen afgeleid van kap-hoen, gesneden haantje. Een koppel impliceert twee aan elkaar gebonden haantjes, die, naar ik aanneem, plukklaar waren. Het was in het verleden een gebruikelijke gift van een pachter aan de eigenaar.

²²⁹ RAZE 2038, fol 253, 30-5-1584

werden dan daer ten minsten drie schepenen inne genoemt staen ende met drie schepenen segelen bevesticht. Ende men en soude gheen gheloove gheven den brief daer maer twee schepenen inne verhaelt, ofte maer met twee seghelen geseghelt waere. Wel es waer, dat alle verlijden gedaen werden ten minsten voir twee schepenen ende den secretaris daer present. Doch somwijlen alsser eenighe procuratien ofte andere daer gheen contradictie en valt, gepasseert werden, gebuertet wel dattet d'selve verleden werde in absentie vanden secretaris, maer en geschiet niet dan inde jeghenwoordicheijt van ten minsten twee schepenen als voren. Ende emmers in saecken van contentieuse jurisdictie wert gebruijct datter ten minsten twee schepenen als boven ende den secretaris daer present zijn, oft anders en soude men die acten gheen gheloofve gheven als voornoemt". Aerdt was nu schepen en had meer dan 7 jaar binnen de parochie gewoond. Tartron was meer dan 14 jaar schepen geweest en 5 of 6 jaar secretaris. Jan was 22 jaar lang schepen van Schore geweest. Aldus verklaard te Kruiningen ter presentie van Sr. Claude Herlin, wonende te Kruiningen en Geerd Vervoort, schepen van Kruiningen.

Domis Jacobsz, inwoner van Kruiningen, oud omtrent 40 jaar, is eveneens ondervraagd over het bovenstaande en verklaarde nooit brieven gezien te hebben die met minder dan drie zegels gezegeld waren. Hij was meer dan 14 jaar lang schepen geweest. Deze verklaring in de aanwezigheid van Jacob Lenardtsz en Dignus Meeusz, wonende te Kruiningen.

Als laatste getuige was geroepen Arent Arentsz, inwoner van Kruiningen, oud omtrent 42 jaar, die ongeveer 7 jaar schepen geweest was, en heeft een soortgelijke verklaring afgelegd ter presentie van Jacob Dignusz coppe touwe van Romerswalle en Jan Storm, beide wonende te Kruiningen en is door de deposant ondertekend met een handmerk.

2.142 Testament van Jacob Harrentsz en Martine Pietersdr²³⁰

(In de marge:) *Testament van Jacob Harrentsz met eender handt, ende sijn huijsvrouwe. Obiit testatrix den 16 Junij 1584 et testator 26 eusdem*

Jacob Harrentsz, gezond en Marrine Pietersdr, ziek op bed liggende. Zij stellen elkaar aan tot erfgenaam. De langstlevende zal hun drie kinderen (niet met naam genoemd) opvoeden en onderhouden. Gedaan te Goes op 14 juni 1584, in hun woonhuis staande tegenover het huis de Boone. ter presentie van Jacob Cornelisz Cuijper en Pieter Pietersz, kleermaker, poorters van Goes.

2.143 Testament van Anthonia Geleijns de Vosdr²³¹

Op 21 juni 1584 heeft Anthonia Geleijns de Vosdr, vrouw van Cornelis Fransz van der Straeten²³², poorter van Goes, "*sieckelijck int kinderbedde liggende*". Zij legateert aan de kinderen van haar zuster Maijken, gehuwd met Cornelis Mertsz de 200 carolusguldens die zij van haar geleend had om daarvoor "*grainen*" te kopen. Zij legateert aan Adriaenken Jans haar "*jonckwif*" haar "*root stamet cuers*". Aan Maijken Nicasius, waardin in de herberg Brouwershaven "*haer daghelicx wambuijs met 2 halsdoecken*". Aan haar zuster Pauline en aan haar zuster Maijken elk twee halsdoeken. Aldus gemaakt ten huize van Cornelis Fransz, genaamd den Calverendans, ter presentie van Mr. Lenardt Mathijsz en Henrick Jansz, waard in de herberg Brouwershaven.

²³⁰ RAZE 2038, fol 254, 14-6-1584

²³¹ RAZE 2038, fol 256, 21-6-1584

²³² Cornelis Fransz van der Straten is geboren in 1549 en begraven te Goes 28-02-1611. Anthonia is geboren in 1552 als dochter van Gheleijn Cornelisz de Vos en Katherijna van Eecken. (Abelmann, grafzerken)

2.144 Testament van Bastiaen Jacob Ools en Tanneken Broers²³³

(In de marge:) *Testament van Bastiaen Jacob Ools ende Tanneken Boers. Ontfanghen 25 sch. groten Tselve es verandert ut prima pag. 267*

Op 25 juli 1584 hebben Bastiaen Jacobsz en Tanneken Cornelis Broersdr, beide geboren te Bergen op Zoom, hun testament gemaakt. Zij stelt als erfgenamen aan haar kinderen uit haar vorig huwelijk. Bastiaen krijgt 200 gulden. Gedaan te Goes ter presentie van Pieter Willemsz schepen van Goes en Pieter Cornelisz Crauwel, poorters van Goes.

2.145 Verkoop van koolzaad²³⁴

Op 8 augustus 1584 verscheen Aerdt Jansz Storm, inwoner van Kruiningen, en verklaarde dat hij aan Jacob Adriaensz Boom, inwoner van Goes, 50 viertelen “*rondt zeus coolzaet naerden gewasch van den lande ende ougst jeghenwoordich*”. Voor 12 schellingen groten vlaams elk viertel, te leveren veertien dagen voor of na Sint Jan. Verklaard te Goes ter presentie van Sr. Pieter de Carrion en Pieter Claisz lantmeter, inwoners van Goes.

2.146 Transport van tienden van het kapittel van Oud Munster te Utrecht²³⁵

(In de marge:) *Transport van seecker thienden gehouden van den capittle van Oudemunster t'Utrecht*

Op 20 augustus 1584 compareerde Jacob Adriaensz Boom, inwoner van Goes en heeft uit kracht van een procuratie verleden verleden bij Daniel Lenardtsz, inwoner van Yerseke, aldaar voor schepenen gepasseerd op 9 augustus laatstleden, “*onder tbelieffen van den Eerwaerde Heeren Decaen ende Capitle der kercken van Sinte Salvatoris geseijt Oudemunster binnen Utrecht*”, getransporteerd aan Quirijn Mr. Jans inwoner van Wemeldinge, de helft van de tienden die genoemde Daniel met zijn broers Jacob en Adriaen bezeten heeft binnen de heerlijkheid van Yerseke. Aldus verklaard te Goes ter presentie van Heer Lenardt Mathijsz en Marinus Willemsz quispelmaker, inwoners van Goes. De notaris brengt daarna een bezoek aan Quirijn Jans te Wemeldinge om hem de akte van levering te overhandigen, die beloofde de voor de percelen tienden contant te betalen op Sint Laureijsdag.

2.147 Testament van Jacobmijne Huijbrechtsdr²³⁶

Op 23 augustus 1584 is verschenen Jacobmijne Huijbrechtsdr²³⁷ inwoonster van Goes, ziek op haar bed liggende, en heeft tot erfgenamen van al haar goederen die in haar huis gevonden zullen worden benoemd Geerdts Jansz Backer en Meerten Masuer, burgers van Goes. Het testament werd opgemaakt in haar huis De Rose, staande in het zuideinde, ter presentie van Heer Pieter Horen en Mr. Jan de Ridder, inwoners van Goes.

Op dezelfde dag heeft zij op het bovenstaande testament een codicil gemaakt, waarin zij bepaalde dat de twee genoemde erfgenamen alle legaten moesten uitkeren die zij gesteld had. Zij legateerde 40 ponden groten vlaams van de armen. Aan haar halfbroer Pieter Huijghe, 6 ponden vlaams, aan de kinderen van haar twee halfzusters, genaamd Henrick en Maijken, kinderen van Domis Jansz te Elfdijk (Ellwoutsdijk) elk 6 pond. Aan Martine Marinusdr 6 pond. Haar moeie Neelken Blais Fransz weduwe, heeft zij een schuld van 2 ponden vlaams kwijtgescholden. Zij verzoekt ook dat de erfgenamen aan Jaene Vaders, de huisvrouw van Marinus Mertsz, geven 20 schellingen groten vlaams. Aan de drie dochters van Maijken Dignus, genaamd Berbelken, Digne en Maijken elk 10 schellingen groten. Aan Paulina en Pieter-

²³³ RAZE 2038, fol 257, 25-7-1584

²³⁴ RAZE 2038, fol 258, 8-8-1584

²³⁵ RAZE 2038, fol 259, 20-8-1584

²³⁶ RAZE 2038, fol 261, 23-8-1584

²³⁷ Ondanks het feit dat een aantal naaste familieleden van Jacobmijne Huijbrechts vermeld worden, ben ik niet in staat geweest haar te identificeren

nella, dochters van Willem Pauwelsz elk 10 schellingen. Voor hun moeite krijgen de uitvoerders ieder een dubbele pistolet van 20 schellingen. De huisvrouw van Geerd Jansz krijgt “*een tafereelken hanghende voor den schoorsteen, zijnde 't conterfeijtsel vanden afgedaen van den cruijce, inden armen van zijn moeder*”. Neelken Boijs, de huisvrouw van Meerten voornoemd, krijgt een dubbele pistolet. Zij verzoekt dat de rest van het sterfhuis gegeven wordt aan Apollonia Steenhouders en haar zuster Catharina, wonende te Zierikzee “*haer testatrices moeders broeders dochters*”.

2.148 Over landen verkocht door de Gravin van Nassau²³⁸

Inliggend een kopie van een brief van de schout, burgemeesters, schepenen en raden van de stad Delft, waarin zij verklaren dat op 18 mei 1584 voor hen verschenen is de Hooggeborene Vrouwe Catharina, geborene Gravin van Nassau, Vrouwe Douarière tot Swartzenborch, die geconfirmeerd heeft dat zij aan Hipolijte Michaelis procuratie verleend heeft, verleden voor notaris Wouter van Wijck, om te mogen innen de resterende penningen die haar toekomen vanwege de verkoop van landen in Zuid Beveland. Zij authoriseerde dat Michaelis deze schulden en goeden mocht ontfangen en gebruiken als eigen vrij goed.

Op 30 augustus 1584 is daarop gecompareerd Sr. Hipolijte Michaelis, koopman te Antwerpen, en heeft de notaris verzocht om een bezoek te brengen aan Hugo Jobsz, Gheleijn Jacobsz en Mr. Crijn Govartsz. Ook aan Marinus Cornelisz, schout te Waarde, Cornelis Jacob Bouwensz en Pier Leuwe aldaar. Zij werden geïnformeerd dat zij voortaan alle achterstallige betalingen van land dat zij gekocht hadden van de Gravin van Swartzenborch aan Michaelis moesten doen. Adriaen Jacobsz Molenaer had van de gravin tienden in de Lieve Vrouwepolder gekocht en “*hij Adriaen absent, fugitijf oft latirerende es ende dat hij comparant verstaet dat Jan Pierss ter Schore de selve thiende ofte coop van dijen overgenoemen heeft*”, moest de notaris ook een bezoek brengen aan Jan Pierss. Aldus gedaan ter presentie van Cornelis Cornelisz Schoutgroene en Pieter Michielsz, poorters van Goes. De notaris verklaarde dat hij Marinus Cornelisz Gort, schout te Waarde de insinuatie voorgelezen had en hem gezegd dat hij of zijn zoon Cornelis de hij resterende penningen zou betalen alleen aan de comparant moest betalen. Op 6 september heeft hij Neelken Smalleganghe, weduwe van Hugo Jobs, Mr. Crijn Govaertsz en Gheleijn Jacobsz dezelfde insinuatie voorgelezen. Op 24 september was hij geweest bij Cornelis Jacob Bouwensz, dijkgraaf te Waarde en Pieter Leuwe om de insinuatie te doen. Verder had hij een bezoek gebracht aan Jan Piersz van der Schore en hem gevraagd of hij de tienden van Adriaen Jacobsz Molenaer had overgenomen en toen deze dit met ja beantwoord had, heeft hij hem ook de insinuatie gedaan.

2.149 Huwelijksvoorwaarden Artus Tabbart²³⁹ uit Antwerpen²⁴⁰

(In de marge:) *Contract antenuptiael*

Op 1 september 1584 zijn gecompareerd Artus Tabbarts, geboren te Antwerpen, vergezeld door jonkheer Wolfaert van Borselen, baljuw van Goes, en Catharina Jacques Mareschallsdr vergezeld door haar stiefvader Jan van den Wijele en haar moeder Maijken Cornelisdr, allen inwoners van Goes. Zij hebben verklaard dat zij voornemens zijn te trouwen en willen nu een huwelijkscontract opmaken. Gedaan ten huize van genoemde baljuw, waar hij momenteel woont. Ter presentie van Mr. Petrus? Bertius, schoolmeester en Macharis Paschiersz, vleeshouwer. inwoners van Goes.

²³⁸ RAZE 2038, fol 263, 18-5-1584

²³⁹ Debrabandere vermeldt Tabart, Tabard en Tabbert, familienaam ontleend aan een uithangbord of aan ambtskleding

²⁴⁰ RAZE 2038, fol 265, 1-9-1584

2.150 Attestatie van de waardin van de herberg Den Horen²⁴¹

Op 3 september 1584 is verschenen Neelken Cornelisdr, waardin in Den Horen, en Merten Mertsz, inwoners van Goes en hebben op verzoek van Thomas Blanckaert, inwoner van Goes, verklaard, dat zij aanwezig zijn geweest in genoemde herberg, waar mede aanwezig waren Max Henricxsz en genoemde Thomas Blanckaert, waar Max gegijzeld was vanwege een schuld van 8 stuivers van het gemet in Kruiningen. Max had tegen Thomas gezegd: *“Ic hebbe hier 2 oft 3 obligatien, ghij moet er eene coopen”*. Waarop Thomas antwoordde: *“Ic en begheren gheen obligatien te coopen. Den tijdt en staeter niet thoe”*. *“Neen seijde Max, ic magh wel lijden dat ghij een pot wijns aen mijn goet wint”*. En vertoonde een obligatie van 27 £. schellingen en penningen vlaams tot last van Anthonis die molenaere te Kruiningen. Maar Thomas was weggegaan en Max had hem tot drie keer toe teruggeroepen. Uiteindelijk waren zij tot een accoord gekomen en was de obligatie door Thomas gekocht en Max zou hem een stoop wijn geven. Aldus verklaard ter presentie van Jacob Jansz Maegh en Carel van Houcke, inwoners van Goes.

2.151 Wijziging van een testament²⁴²

(In de marge:) *Ander Testament vermaect ende verandert bij Bastiaen Jacob Oole ende Tanneken Broers. Vide prima pag. 391, 453*

Op 5 september 1584 compareerden Bastiaen Jacobsz en Tanneken Cornelis Broersdr en wilden een wijziging aanbrengen in hun testament (zie pag. 257). Behalve dat de testatrice aan de *“vrienden”* van de testateur, met name Coman Willem, wonende te Sint Annaland, of zijn kinderen, 12 gulden, Aan Barbele, de zuster van Willem, wonende te Wemeldinge ook 12 gulden, en nog aan twee personen van moeders zijde van de testateur, Cornelis en Lijnken, beide wonende in Antwerpen, 12 gulden. Nog aan de kinderen van Heijlken Jans, wonende te Bergen 12 gulden. En mochten er nog andere familieleden (van vriendschap of maeghschap) zijn die hier niet genoemd zijn, dan moet zij elk tien stuivers uitkeren. Aldus ter presentie van Pieter Willemsz, nu schepen en Helias Noorthof, schrijnwerker, inwoners van Goes.

2.152 Verklaring voor de vrouw van een ruiter van de blaucocx?²⁴³

Op 7 september 1584 hebben een aantal personen een verklaring afgelegd op verzoek van Anne (besonhe?) vrouw van een ruiter van blaucocx?, liggende in garnizoen in Antwerpen. Pauwels Bueckelaer, inwoner van Goes, oud omtrent 38 jaar, verklaarde dat in de afgelopen jaarmarkt in zijn huis vier of vijf nachten gelogeed had Pieter Harinckman van Zierikzee. *“Ende was den zelven gecleet met een wambuijs gecoluert ende met goude passement ende knoppen geborduijrt. Dan hoe zijn broeck was en weet hij niet, want hij Pieter daer een trechsel over hadde. Heeft oock hij depositant gezien dat hij een bant van een hoet bij hem hadde. Ende es denselven Pieter hem depositant schuldigh gebleven de somma van 14? schellingen groten vlaams, twelck hij depositant gewaer werdende dat de voormelde Pieter in de vierheemskinderen te pande gelaeten hadde een zilveren belle, heeft hij depositant dezelve belle oick doen arresteren voor de voorseide somme”*. Aldus verklaard ter presentie van Mr. Joos Persoons en Adriaen Zorgeloose cuijper, inwoners van Goes.

Is ook gecompareerd Lijnsken Diricx, gemelde waardin in de Vier Heemskinderen. Zij verklaarde dat tijdens de genoemde jaarmarkt bij haar gedronken had iemand die Pieter de Logenaere van Zierikzee genoemd werd, waarvan zij zijn echte naam niet kende. Er waren ook andere vreemden aanwezig. Toen zij overeengekomen waren dat Pieter het gelag zou betalen, bleek hij geen geld te hebben. Pieter heeft haar toen een zilveren bel als onderpand gegeven

²⁴¹ RAZE 2038, fol 266, 3-9-1584

²⁴² RAZE 2038, fol 267, 5-9-1584

²⁴³ RAZE 2038, fol 268, 7-9-1584

voor de somma van 16 schellingen 6 groten vlaems. Ook zij wist te vertellen dat Pieter gekleed was in een wambuis, geboord met gouden passement en had een kraag bij zich met “*langhe lobben*”. (of bobben?). Haar verklaring werd afgelegd in aanwezigheid van Mr. Jacob Potegors en Balten de Cuper, inwoners van Goes.

2.153 **Ontvangst van een valse kruisdaalder**^{244 245}

(Aanhef:) *Dies t’oirconden etc.*

Op 22 september 1584 is verschenen Matheus Jansz Pot, poorter van Goes, en heeft op verzoek van Frederick Ketwijck, zilversmid te Middelburg, verklaard dat in de afgelopen Goese jaarmarkt, op een donderdag, Servaes de deurweerder van Middelburg, met de requirant een pint wijn gedronken had ten huize van de deposant. De volgende dag had hij (de deposant) gemerkt, dat hij van hem een valse kruisdaalder ontvangen had. Hij is terstond naar Servaes gegaan, die ontkende dat hij hem die kruisdaalder gegeven had en dat Frederik gelogeed was in de vier heemskinderen. Hij heeft geprobeerd hem daar op te zoeken, maar toen hij ontdekte dat Frederik was vertrokken heeft hij Servaes doen arresteren. Maar voor dat zij voor het gerecht zouden verschijnen, zijn ze in de aanwezigheid van Mauris Jansz Grijp overeengekomen dat Servaes met Kelle den voerman “*ter naester reijsen*” een andere daalder zou sturen. Hierop heeft de deposant Frederik ontslagen van de eis. De deposant verklaarde “*dat Servaes, niet langher van hem ghearresteert en es geweest dan van svrijdaeghs ontrent den middagh tot saterdaeghs ontrent den middagh. Noch en heeft hij Servaes, niet gedebourseert van die wet te doen vergaderen, noch van die leges van Schepenen, want zij parthijen niet voor rechte gecompereert noch schepenen doen vergaderen hebben. Doch Servaes (hier noch blijvende) heeft maendaeghs daer aen volghende, tot sijnen deposants huijse comen drincken, ende heeft hem deposant voor den daelder gegeven een gouden philips gulden (Die wel 3 aesen te lichte was) tot twee g[roten?] ende noch een zeuschen schellinck, daer van hij alsdoen verteert hadde 3 stuivers. Sonder meer te gheven. Soe dat Servaes ooc van de wete van ’t arrest niet gegeven heeft. Ende affirmeerde hij deposant expresselijck van Servaes niet meer ontfanghen, noch tot sijnen huijse meer verteert te sijne*”. Gedaan te Goes ter presentie van Meerten Wisse, kleermaker en Segher Mathijsz viskoper, poorters van Goes.

²⁴⁴ Een kruisdaalder was van oorsprong een Bourgondische zilveren kruisrijksdaalder, die later ook in de meeste Nederlandse provincies geslagen werd. Hierop stond aan een zijde het wapenschild van Bourgondië en aan de keerzijde een zogenaamd stokkenkruis. De munt had een waarde van 1 gulden en 8 stuivers. De Philipsgulden was een gouden munt die slechts 1 gulden 5 stuivers waard was. Daarom moest Servaes een Zeeuwse schelling extra betalen ter waarde van 12 groten of 6 stuivers. Daarvan had Servaes verteerd 3 stuivers, zodat hij precies 28 stuivers of 1 gulden 8 stuivers gegeven had om de valse daalder te vervangen. Mensen die veel met muntgeld omgingen, gebruikten een klein muntweegschaaltje om te controleren of de munt de juiste waarde had. Dat zat meestal in een houten doosje met een sortering gewichtjes voor de verschillende muntsoorten. Zo’n doosje is tegenwoordig een gewild verzamelobject

²⁴⁵ RAZE 2038, fol 268, 22-9-1584

2.154 Testament van twee kinderen van Cornelis Baltens^{246 247}

(In de marge:) *Testament van Cornelis ende Maijken Cornelis Baltens, broeder ende suster, tsaemen genuncupeert. Cornelis reijtschte buijten den lande in Vranckerijck ende es wedercomen. Ende heeft 1 huijsvrouwe getroudt 4 July 89.*

Op 23 september 1584 zijn gecompareerd Cornelis en Maria, zoon en dochter van Cornelis Baltensz en inwoners van Goes en hebben hun testament gemaakt. De langstlevende erft, maar mochten zij beide overlijden, dan erft hun moeder Catharina Boijs Jansdr Zij moet aan de “vrienden” van haar vaders zijde uitkeren 100 ponden grooten vlaams eens. De testateurs legateren aan hun grootmoeder Catharine Boijs Jacobsdr een wei liggende onder ’s Heer Abtskerke (Schrabbekercke), groot 5 gemeten 20 roeden, die gebaand wordt door Crijn Piersz in ’s Gravenpolder. Het testament werd gemaakt in aanwezigheid van Mr. Pieter Lenardsz, chirurgijn en Cornelis Martsz, inwonende poorters van Goes.

2.155 Verklaring van een vluchteling²⁴⁸

Op 9 oktober 1584 compareerde Margriete Adriaen Diricxdr “*Eertijds wonende binnen den dorpe van Lilloo ende van daer midts d’oorloghe nu gevluht zijnde*”, en heeft verklaard dat haar door het gerecht als voogd gegeven was Jan Huijben van Lilloo, die nu elders woont, maar zij weet niet waar. Margriete was nu ongeveer 20 jaar oud, en daarom heeft zij verzocht aan Adriaen Gabriels van Santvliet, “*wiens huijsvrouwe ende zij comparante zijn suster ende broeders kinderen*”, haar voogd te zijn. Hij heeft dit aangenomen. De comparante verklaarde verder, dat zij bij haar vlucht al haar goederen achtergelaten had, maar had wel wat geld ontvangen om zich sober te onderhouden. Zij bezat een obligatie van ongeveer 90 gulden berustende te Rotterdam, waarvan 4/5 deel haar toekwam. Haar voogd had haar aangeraden deze te wisselen of te verkopen. Zij bezat ook een rentebrief gepasseerd voor schepenen van Bergen op Zoom, waarvan de hoofdsom 200 gulden bedraagt, die gehypothekeerd is op een hoeve gelegen onder Kruisland en onderpand op een huis in Bergen, waarvan zij 4/5 toekwam en 1/5 aan Cornelis Mathijsz van Stabroeck, “*die mette comparante zijn insgelijcx suster ende broeders kinderen*”. Zij was met Cornelis overeengekomen, dat Cornelis haar deel in deze obligatie zou ontvangen en daarvoor in ruil krijgen het 5^e deel van Cornelis in de hoofdsom en de jaarlijkse rente van de genoemde rentebrief en 2/5 deel daarvan trekken zal. Cornelis zal in contanten aan Margriete betalen het verschil tussen zijn en haar deel. Gedaan te Goes ter presentie van Jan Adriaensz van Couheije, voorheen inwoner van Lilloo en Wouter Mertens patrijxseerder²⁴⁹, inwoner van Goes.

2.156 Het besloten testament van Boudewijn Assuerus²⁵⁰

(In de marge:) *Nuncupatie²⁵¹ ende solempnisatie van een besloten testament in scriptis. Obijt uxor 14 aprilis 86. Vide prima pag. 426, 436, 484²⁵²*

²⁴⁶ Cornelis Cornelisz Baltens werd geboren omstreeks 1543 en overleed te Goes vóór 20-4-1573. Hij huwde vóór 1565 met Cathelijnen Boijs. Hun zoon Cornelis Cornelisz Baltens werd geboren omstreeks 1564 en is overleden te Goes 30-9-1631. Zijn zerk met uitgekapt wapen ligt in de Grote of Maria Magdalenakerk te Goes. Een familiewapen Baltens is afgebeeld in Smallegange’s wapenkaart. Hij was lid van het schuttersgilde Sint Joris. Hij trouwde op 4-7-1589 met Hubrechtken Hubrechtsdr, begraven te Goes 17-7-1619. Maijken Baltens was geboren omstreeks 1565. De familie Baltens zijn nakomelingen van Mr. Balthasar Jacobsz, schepen van Goes 1512-1517 en overleden vóór 15-12-1525. De in de akte genoemde grootmoeder Catharine Boijs Jacobsdr, was in feite Katrijna Jacobsdr, weduwe van Jan Boij, die na 1555 hertrouwde met Cornelis Mr. Baltens. (Abelmann, grafzerken Goes)

²⁴⁷ RAZE 2038, fol 269, 23-9-1584

²⁴⁸ RAZE 2038, fol 272, 9-10-1584

²⁴⁹ patrijxseerder, mogelijk afgeleid van het Franse partrisiere, patrijzenjager

²⁵⁰ RAZE 2038, fol 274, 31-10-1584

²⁵¹ Nuncupatie, lat. nuncupatio, openlijk uitspreken, benoemen.

Op 31 oktober 1584 zijn gecompareerd Boudewijn Asuerus en Legierken Anthonis dr, inwonende poorters van Goes. Zij verklaarden dat zij bij de notaris hun testament in bewaring hadden gegeven dat zij ondertekend en met hun cachet verzegeld hadden. Aldus gedaan te Goes in aanwezigheid van Mr. Ocher Hallinck en Geerdt Jansz Backer, inwoners van Goes.

2.157 Erfgenamen van een vrouw uit Mechelen²⁵³

Op 5 november 1584 zijn verschenen Jan de Witte met zijn vrouw Margriete van den Broecke, en Hans van den Broecke, inwoners van Mechelen, enige erfgenamen van Margriete van Relegem²⁵⁴, hun moeders zuster, volgens certificatie van de stad Mechelen en uitspraak van schepenen van Goes. Zij verklaren ontvangen te hebben van Sr. Everardt Delvaille als erfgenaam en een van de executeurs van het testament van wijlen Mevrouw Delvaille, de volgende goederen: *“Eerst een let di camp²⁵⁵ met groen saije behancxselen, Een bedde mette peel, een witte Spaensche deken, drie paer slaepelakens, drie ammelakens²⁵⁶, twee dozijn servetten, een honscote zamare²⁵⁷ met swarte vellen, een swart coers²⁵⁸, twee beste huijcken²⁵⁹, een borate²⁶⁰ ende een honscote²⁶¹, De hemden van den overleden, halsdoecken ende onderdoecken etc. Noch een pont Vlaems om rou doecken te maken, Een roubouwen²⁶²”. Al deze goederen had Margriete verkregen als legaat van Mevrouw Delvaille. “Noch verclaeren zij comparanten ontfanghen te hebben als voren, Een bruijn violet coers met een flueelen boort, Een root coers met twee trijpe banden, een ander roode siele²⁶³ met een trijpen²⁶⁴ boordt, Een swarten bouwen, noch een bouwen rijssels saij met twee mouwen, twee oude satijnen mouwen, noch een swarte saijen²⁶⁵ ouden bouwen, een oudt swart coersken, een camelotten²⁶⁶ nachttabbaert met vellen²⁶⁷, t'bont van eenen nachttabbaert in een sack, een quaet swart mantelken, een antwerpsche zijden grofgreijnen voorscoot, een half osetten²⁶⁸ voorscoot²⁶⁹, een naijcorfken, een lappe violet satijn, een vrij hoet²⁷⁰”.*

Aldus gedaan binnen Goes ter presentie van Jan Cayal, smid en Jan Jacobsz Bijle, inwonende poorters van Goes.

²⁵² De in de marge vermelde pagina's betreffen de huwelijksvoorwaarden met de tweede vrouw van Boudewijn, de herroeping hiervan en verificatie van een nieuw testament.

²⁵³ RAZE 2038, fol 274, 5-11-1584

²⁵⁴ Généalogie de la famille van Relegem, is gepubliceerd in Midd. XXII (1967), 257-295. (L'intermédiaire des généalogistes – De Middelaar tussen de genealogische navorsers.)

²⁵⁵ let di camp, ledikant, van het Franse lit-de-camp

²⁵⁶ ammelakens, amelaken, een tafellaken

²⁵⁷ zamare, samare, samaer, een overkleed voor mannen en vrouwen gemaakt van fijngeveven stof, een tabbaard

²⁵⁸ coers, keurs, kledingstuk voor vrouwen, keurslijf, bovenkledingstuk

²⁵⁹ huijcken, huik, kapmantel, lange mantel die over het hoofd getrokken kan worden

²⁶⁰ borate, geweven stof, voorheen gewoonlijk bestaande uit zijde en wol, vooral voor kousen (opgemerkt door de heer L. van Houte)

²⁶¹ honscote, Hondschoote, stad in Frans Vlaanderen, bekend om zijn lakenindustrie

²⁶² bouwen, een vrouwenkledingstuk van kostbare stof, een overrok. Een roubouwen zal een bouwen van zwarte stof zijn

²⁶³ siele, zieltje, lijfje, vrouwenkledingstuk

²⁶⁴ trijp, een fluweelachtig weefsel, met een grondweefsel van linnen en een pool van wol en geitenhaar

²⁶⁵ saij, saai, licht gekeperde wollen stof

²⁶⁶ camelotten, cameloot, een zijden stof waarin kameelhaar verwerkt is

²⁶⁷ velle, het vel van dieren gebruikt als kledingstof, vacht, bont

²⁶⁸ osetten, onbekend

²⁶⁹ voorscoot, voreschoot, schort, boezelaar

²⁷⁰ vrij hoet, onbekend

2.158 Het huis die Rose als verzekering²⁷¹

Op 5 november 1584 compareerde Willem Adriaensz Goeree, die verklaarde dat hij op 19 augustus laatstleden voor schepenen van Goes in handen gesteld had van Jacob Jansz Braigne, voogd van de achtergelaten wezen van Sara Gillisdr²⁷² ²⁷³ en Janneken Adriaensdr²⁷⁴, de zuster van de comparant, de somma van 800 carolus guldens, “*die beternisse van zijn huijs gestaen binnen der stede van der Goes voorseit, genaempt Die Rose, mette erfve daer achter aen geleghen, zeeckere zijne note, gedorschen ende ongedorschen met noch die groene note die hij baemisse daeraenvolghende saijen soude, midsgaders alle zijne meuble goeden*”.

Aangezien de wees Maijken overleden was, en haar voogd Hugo Adriaensz wilde dat een nieuw accoord gesloten zou worden, kwamen zij dan tot een tamelijk ingewikkelde overeenkomst, waarbij zij de obligaties verdeelden. In de marge staat nog aangetekend dat de minuut van de akte door Mr. Hugo “*beworpen*²⁷⁵” is en daarom niet gegrosseerd²⁷⁶.

(In de marge:) *Obijt Mr. Hugo Adriaensz Huijsen, Pensionaris der stede van der Goes, aldaer 5 aprilis 87.* Aldus verklaard te Goes in het bijwezen van Jan Jacobsz Bijle en Hieronimus Gruwaert.

2.159 Presentatie op verzoek van Michiel Adriaensz²⁷⁷

(In de marge:) *Presentatie. Vide noch supra pag. 264*

(Aanhef:) *Dies t’oirconden etc.*

Op het verzoek van Michiel Adriaensz, geboren te Reimerswaal, en nu wonende binnen Sint Annaland, heeft de notaris in tegenwoordigheid van getuigen de insinuatie en presentatie gedaan aan Frans Fransz Molenaer, wonende te Goes, Lenardt Duppenghisser, schout van Biezelinghe, van de helft van twee schuldbriefen van respectievelijk 23 pond vlaems en 23 pond vlaems 12 schellingen. Deze helft had de requirant gekocht van de erfgenamen van Jan Willemsz Appelman. Aldus gedaan te Goes op 13 november 1584, ter presentie van Cornelis Oliviersz Molenaere en Pieter Rijmelant, inwoners van Goes.

2.160 Testament van Jacob Boom²⁷⁸ en zijn vrouw²⁷⁹

(In de marge:) *Testament van Jacob Boom ende Adriaenken zijne huijsvrouwe*

²⁷¹ RAZE 2038, fol 275, 5-11-1584

²⁷² Goes, weeskamer, VN 29w, fol. 48-49v, 17-9-1580, weesakte voor Gillis, c. 13 jaar en Maycken, c. 5 jaar, kinderen van Sara Gillis, overleden. Aanwezig: Leenert Willems Goeree, administrateur van de boedel en Meerten Willems, maag.

²⁷³ Goes, weeskamer, VN 6w, fol. 25v, 5-4-1584, Jacob Janss Braengne, betreffende het sterfhuis van Leenaert Willems, betreffende de weeskinderen van Sara Gillis

²⁷⁴ Goes, weeskamer, VN 29w, fol. 88-88v, 7-4-1582, en fol. 148-148v, 26-1-1585, weesakten, Jan Adriaenss Huijsen, overleden, Janneken Adrianes Goeree, kinderen niet genoemd. Aanwezig: de moeder, Leenert Willems (Goeree), Willem Adriaenss (Goeree), broeder, Mr. Hugo Adriaenss (Huijsen), voogd, Steven Adriaenss (Huijsen), oom

²⁷⁵ beworpen, een concept maken

²⁷⁶ grosseren, een akte volgens het origineel overschrijven

²⁷⁷ RAZE 2038, fol 277, 13-11-1584

²⁷⁸ In de Grote of Maria Magdalenakerk te Goes ligt de grafzerk van Jacob Boom en zijn vrouw. Het opschrift luidt: Hieronder licht begraven Jacop Boom sterf den 3 Jun 1623 ambachheere van Wemelingh Adriaena Cornelijs huisvrouw van Jacob Boom ende sterf den 27 October 1615 ende haren soon Cornelis Boom sterf den 15 Augusti 1637.

Dr C. Dekker schrijft in zijn “Een Zeeuws dorp in de middeleeuwen” pag. 109, “Zo was Jacob Adriaansz Boom getrouwd met Adriaanken Cornelisdr Poppe, dochter van de Wemeldingse schepen Cornelis Jansz Poppe, wier zuster Maaiken Cornelisdr Poppe moeder was van Jan Willemsz Baerlant, voor de tweede maal trouwde met Jan Foortsz ter Vesten. Jacob Adriaensz Boom en zijn vrouw Adriaanken waren dus oom en tante van Jan Willemsz Baerlant.”

²⁷⁹ RAZE 2038, fol 278, 13-11-1584

Op 13 november 1584 zijn gecompareerd Jacob Adriaensz Boom en Adriaenken Cornelis Jansz Poppe dr, inwoners van Goes. Jacob ziekelijk bij het vuur zittende, maar Adriaenken “wel te passe”. Zij hebben te niet verklaard hun huwelijksvoorwaarden, die op 24 mei 1581 voor notaris Mr. Jan de Ridder gepasseerd waren. Als Jacob eerst zou overlijden erven zijn vader en moeder. Zijn kinderen zouden de goederen krijgen die hij bij hun huwelijk had ingebracht. Dat waren zijn ambacht met gevolg in Wemeldinge, vier gemeten dijk, een stuk weiland van 14 gemeten liggende onder Kattendijke. Verder de som van 500 ponden grooten vlaams in contant geld, renten, erven of landen in plaats van (recompensie) het huis en boomgaard in Kapelle, dat hij in huwelijk meegebracht had en nu verkocht. Verder meubelen, schulden, huisraad, juwelen, gemunt en ongemunt goud en zilver, die in het sterfhuis gevonden zouden worden. Zijn nagelaten huisvrouw mocht alle gronden, erven en renten, die zij bij haar huwelijk ingebracht had, behouden. Van haar vader had zij een stuk land van 1 gemet 42 roeden gekregen gelegen in Yerseke, genaamd “den baghijnenmeet”. Ook 200 roeden in het Vrijthof en in de Gouwemeet (staat in de vouw van het boek) 5 kwartier. Idem 1 gemet preter 50 roeden in ’t Vrije, 1 gemet 14 roeden in de Noorthoek, noch 400 roeden aldaar genaamd De Helle, Een wei van 3 gemeten 52 roeden ter Oostee, die Christiaen Marinusz nu op rente gekocht heeft, samen met een wei aldaar van 808 roeden. Nog 2 gemeten preter 10 roeden in De Keerse, door Cooman Jan Jacobsz op rente gekocht. In Kloetinge in tsHeereldorp achter Cornelis Jacobsz, 3 gemeten 50 roeden, nog 1 ½ gemet 20 roeden bij de Bordelopsche sluijs, en in Wemeldinge 1 gemet 6 roeden in Den Huijsdijck. “Noch die gecomen zijn van haer grootmoeder als zijnde in Vlakte op d’oostzijde vanden H’ Iersickenwegh een weije van 5 gemeten 100 roeden. Aldaer op d’ander: Jeghens over 5 gemeten preter 27 roeden. In Weerde een stuck 8 gemeten 12 roeden, noch 8 gemeten 50 roeden ende een gemet aldaer gemeene met Janneken Jans haer nichte. Item in H’Iersicken voornoemt een weije int cleen moerken, 5 ½ gemet 70 roeden, Een stuck saeijslands tusschen den Soutenwegh ende Watergangh 1 ½ gemet 20 roeden, In Kakeldans 1 gemet preter 6 roeden. Noch 1 gemet 14 roeden baent Cornelis Simonss, Een weije bij de Hooghheule, baent Tanne Jan van Leijen groot 4 gemeten 10 roeden, Item in den Kakeldans 733 roeden, tusschen de straete en den dijk. 400 ? roeden, In den Gouwemeet voornoemt 3 gemeten 177 roeden. Noch in de Keerse een weije 5 gemeten preter 5 roeden, Op H’Iersickendamme een hoeftve daer Jan Cornelisz Nelemans nu inne woont, Noch 1 gemet 8 roeden achter H’Iersickendamme, Een gemet inden hoeck voor den sluijs, twee gemeten 82 roeden weije aldaer, 516 roeden onder den operel. In de Keerse genoemt ’t Vlierboschken 1 ½ gemet 53 roeden, Ende int Vrije 6 ½ gemet, Item Een Renthe op Maij Jans t Scherpenisse van 28 schelling 9 groten tsaers. Een rentken op Marinus Jacobsz Buijck 5 schellingen groten tsaers, Een Rente op Marcus Gheertss van 35 schellingen groten tsaers, Op Daniel? van ... 30 schellingen groten ende noch eene op den selven van 37 schellingen groten tsaers, op Frans Cole 25 schellingen groten tsaers, Een Rente op Marinus Jacobs Simonss van 30 schellingen groten tsaers, die afgeleijt es, Ende noch op den selven een rente van 16 schellingen 3 groten tsaers op Leijn Cob Hughe 20 schellingen groten tsaers, Item op Soete Cornelisdr 21 schellingen 6 groten tsaers, op Pieter Cornelisz Sweedijck 26 schellingen 8 groten tsaers, op Tanne Jan van Leijen twee pond 16 schellingen 11 groten tsaers, Item op Jan Oolensz een Renthe van 2 £ 7 schellingen 6 groten, noch eene van 4 £ 7 schellingen 4 groten, Ende noch op denzelven een rente van 2 £ 1 schelling 3 groten tsaers, op Job Cornelis Paeschen 20 schellingen groten tsaers, op Cornelis Jacobsz IJersickendamme 8 schellingen tsaers, op Laureijs Laureijsz ofte Frans de molenaere ter Goes 23 schellingen 2 groten, In Weerde ende Valckenisse op jonghe Jacob Stof 22 schellingen groten ende noch 2 £ groten tsaers, op Stoffel Jacobsz op Gaweghen 2 £ groten tsaers, op Pauwels Diricxsz in onse Lieve Vrouwenpolder 2 £ 3 schellingen 9 groten tsaers, Ende voorts alle tghene men bevinden sal van onroerende goeden ofte renthen van haeren zijde gecomen.”,

etc. Aldus ter presentie van mr. Gillis Jacobsz van Bieselinghe, chirurgijn en Dingnis Engelsz van Eversdijck, inwoners van Goes.

2.161 Attestatie van notaris Jan Arnoldi^{280 281}

(In de marge:) *Attestatie. Desen comparant heeft eertijds geweest Notarius Provisoris et Decani Jurisdictionus Walachriae, et pastor Secretarius Nicolai de Castro Episcopi Middelburgensis primi, Ende was Junius ao.83 tot Junius 85 gestelt Commissaris van tlantrecht van Zuydt Bevelandt. Ende iterum van Junius 86 tot Junis 88 ut prima pag. 451. Et obiit 20 novembris 94.*

Op 15 november 1584 heeft Jan Arnoldi, notaris te Goes, op verzoek van Clais Stevensz Brouwere verklaard dat tussen de requirant, die getrouwd is met de weduwe van Lambrecht de Brouwere en Willem Jobsz inwoner van Goes, de rekening van het sterfhuys van Lambrecht ongeliquideerd stond. Samen met Adriaen van Staple, die de rekening “*beworpen ende gegrosseert*” had en met genoemde Willem Jobsz werd de rekening gesloten. Volgt een uitvoerige opsomming van details. Aldus gedaan ter presentie van Henrick Jansz, waard in de herberg Brouwershaven en Merten Mertsz, deurwaarder, beide poorters van Goes.

2.162 Over handel in zaad in de herberg Den Horen²⁸²

(Aanhef:) *Dies t’oirconden etc.*

In de herbergen werd veel handel gedreven. Zo ook in Den Horen op 18 november 1584, toen Pieter Cornelisz Baersdorp, oud omtrent 72 jaar en Pieter Cornelisz in de drie haringhen, oud omtrent 36 jaar, op verzoek van Pieter Cornelisz ter Heernisse verklaarden dat zij aanwezig geweest waren in Den Horen, toen de requirant aan Frans Fransz van den Berghe 200 viertelen zaad verkocht had. Er staat niet vermeld over welk soort zaad het ging, maar later blijkt dit rond koolzaad te zijn. De requirant had met goedvinden van Frans de helft van het zaad doorverkocht aan Geerd Jansz te Kattendijke voor 12 schellingen 6 groten per viertel.

Dat zo’n transactie niet altijd zonder moeilijkheden verliep, blijkt uit de kanttekening: *“Gegheven Ridder Jacobsz ende ontfanghen 13 stuivers. Op den 20 novemberis gedaen ten versoecke van Pieter ter Heernisse, d’insinuatie aen Frans dat den requirant hem draeght als rediment? van de arbitrage gedaen 9 novembris / etc./ ontfanghen van Ridder ... 6 stuivers. gedaen ter presentie van Adriaen Aernoutsz en Helias Laureijsz, schrijnwerker, poorters van Goes”.*

De zaak was hiermee niet afgelopen, want op 6 december (pag. 286, in de marge: *submissie*) staat dat er kwestie gerezen was tussen Frans Fransz molenaere als eiser tegen Pieter Cornelisz ter Heernisse als verweerder over de levering van 200 viertelen rond koolzaad. Zij hebben de zaak in de herberg genaamd Berghen op den Zoom, besproken met twee arbiters, Pieter de Carrion en Gillis Jacobsz van Bieselinghe om de zaak buiten het gerecht om op te lossen. Hiervoor werden vier andere arbiters (zogenaamde keerslieden) gekozen. Adriaen Jansz Dane en Matheus Michielsz voor de eiser en Willem Pauwelsz Dijckwel en Claes Jansz voor de verweerder, allen kooplieden. Zij konden echter niet tot overeenkomst komen en hebben toen de hulp ingeroepen van Crijn Bouwensz, schepen van Goes, als ouderman. De uitspraak van hem en de keerlieden was dat de zaak en de koop van het zaad te niet gedaan zou worden en dat Pieter aan Frans 10 pond vlaams moest betalen, terwijl de gemaakte gerechtelijke kosten door beide partijen betaald zou moeten worden. De uitspraak werd gedaan in de herberg genaamd Alcmaer, staande aan de oostzijde van de haven, en ondertekend door de keerslieden, de ouderman en de notaris.

²⁸⁰ Jan Arnoldi was geboren omstreeks 1531 en overleed 20-11-1594. Hij had een zoon Jacob, geboren c.1566.

Over zijn voorouders is mij niets bekend

²⁸¹ RAZE 2038, fol 281, 15-11-1584

²⁸² RAZE 2038, fol 282, 18-11-1584

2.163 Over verkoop van koolzaad²⁸³

(In de marge:) *Obligatie ende verpandinghe*

Handel in koolzaad zal ongetwijfeld een nuttige bezigheid geweest zijn, maar weinig wereldschokkend. Voor de genealoog zijn dergelijke akten nuttig, omdat ze persoonlijke gegevens leveren die anders moeilijk te vinden zijn.

Op 20 november 1584 zijn gecompareerd Pieter Claesz van Ovesant, inwoner van Goes, ter eenre en Jacob Cornelisz Kelle, wonende op het pladtschor binnen de parochie van Oudelande, ter andere zijde. Jacob bekende aan Pieter verkocht te hebben 50 viertelen rond koolzaad en 50 viertelen tarwe, die komen moeste uit de oogst van 1585. De producten moesten “*goet leverbaer goet*” zijn en “*niet blaueijndigh gesciten oft gebroeijt*”. Het zaad moest geleverd worden “*Jacobi*²⁸⁴” en de tarwe met kerstmis 1585. Pieter had Jacob hiervoor reeds betaald en als garantie had Jacob hem hiervoor een schuldbrief gegeven die op 16 maart 1584 verleden was voor schepenen van Ovezande en ten laste was van Claes Cornelisz Lookers en ondertekend was door Jan Gillisz. Deze schuldbrief was in feite een hypotheek op 5 ½ gemet erf liggende in Verlorecoest en bedroeg 283 £. 6 schellingen en 8 groten vlaams, dus een aanzienlijk bedrag. De akte werd opgemaakt in de aanwezigheid van Gillis Cornelisz Brouwer en Cornelis Gillisz

2.164 Testament van Pieter Willemsz en Digne Boudewijnsdr, poorters van Goes²⁸⁵

(In de marge:) *Testament van Pieter Willemsz ende Digne zijne huijsvrouwe*

Op 24 november 1584 hebben deze personen hun testament gemaakt. Digne was ziek op bed liggende, maar Pieter was “*wel te passe*”. Als Pieter eerst zou sterven vermaakte hij de helft van zijn goederen aan zijn kinderen en als hij geen kinderen naliet aan zijn naaste families. Digne deed hetzelfde. Opgemaakt in tegenwoordigheid van Mr. Quirijn Govaertsz en Thomas Blancquaert, inwoners van Goes.

2.165 Onenigheid over de huurprijs van een huis^{286 287}

Op 26 november 1584 heeft Lijsken Lenardts dr, de huisvrouw van Pieter Cornelisz Rontvisch, oud omtrent 40 jaar, een verklaring afgelegd op verzoek van Adriaen Aernoutsz. Zij getuigde dat zij in het jaar 1573 geweest was op de kamer te Antwerpen waar Tanneken Marinusdr, die nu de huisvrouw van Pieter Borsselaere is. En dat daar gekomen was de requirant Adriaen Anthonisz, die aan Tanneken twee pajementen op zijn huis en keet aan het betalen was, waarvoor hij korting verzocht. Maar Tanneken had dit geweigerd, zeggende: “*Ic en begheere die plaetse niet. Noempt ghij die plaetse, zij es u beter geleghen dan mij tes missel(ant?) oft ic meer ter Goes om wonens wille sal comen*”. Waarop de requirant antwoordde: “*Ick ben genoech belast ende alsulcke 4 ponden als ic hier corten soude, zijn mij nu beter dan wel hondert guldens geweest zijn. Ende Tanneken antwoordede: Ten sal u niet verschillen te betaelen, ghij sulter meer proffijts af hebben. Soo neme die plaetse aen u. Maar de requirant zei: “Ick en begheere die plaetse niet. Dan wij moghense gemeen laeten blijfven.”* Lijsken gaf reden van haar weten dat zij destijds bij Tanneken gediend en gewoond had. Dit gedaan ter presentie van Frans Roelandtsz metser (metselaar) en Dignus Cornelisz Crauwel de jonghe als getuigen.

²⁸³ RAZE 2038, fol 283, 20-11-1584

²⁸⁴ Jacobsdag, 19 november

²⁸⁵ RAZE 2038, fol 284, 24-11-1584

²⁸⁶ Dit is een van die akten waarvan de gesproken tekst niet goed te verklaren is. Het is vooral de zin: “zij es u beter geleghen dan mij, tes missel. ... (afkorting)”. Wordt hier “het is misselant” bedoeld, land waarop een belasting rustte voor de kerk? Het zou kunnen betekenen dat Adriaen er niet voor voelde die belasting op dat land te betalen en die wilde afschuiven op Tanneken.

²⁸⁷ RAZE 2038, fol 285, 26-11-1584

2.166 Over de aanleg van een pomp van een waterput naar een herberg²⁸⁸

Op 7 december 1584 compareerden Adriaen Aernoutsz, ter eenre en Cornelis Cornelisz van den Bleijck, wonende in de herberg genaamd Berghen op den Zoom, ter anderen zijden, beide poorters van Goes. Zij verklaarden overeengekomen te zijn dat Cornelis uit zijn huis, waar hij in woont, staande zuidwaarts naast het huis van Adriaen, een pomp mag aanbrengen in de waterput van Adriaen, wat hij al gedaan had, om daaruit naar zijn believen, zolang hij leven zal, water te onttrekken. De pomp zou eigendom blijven van Adriaen en als Cornelis zou overlijden of het huis in andere handen overgaan, zou Adriaen het recht behouden de pomp te verwijderen. Dit ter presentie van Jan Aernoutsz en Adriaen van Staple, inwoners van Goes.

2.167 Testament van Cornelis Cornelisz Kelle op den Weel²⁸⁹

(In de marge:) *Testament van Corn. Corn. Kelle op den Weel*

Op 11 december 1584 heeft Cornelis Cornelisz Kelle, poorter van Goes, wonende buiten de 's Heer Hendrikskinderenpoort bij de Weel, zijn testament gemaakt. Hij was ziek bij het vuur zittende. Hij stelt tot erfgenamen aan zijn twee dochters Neelken en Dighneken, dochters van Geertruijdt Cornelisdr, zijn wettige huisvrouw. Pieter Foortsz, die met de genoemde Neelken getrouwd was, had een schuldbrief verleden van 110 £ groten vlaams. Hij was daarop één betaling van 10 £ ten achter. Digneke mocht daarom uit de nalatenschap eerst een zelfde bedrag uittrekken. Cornelis verklaarde dat hij een natuurlijke zoon had bij Tuenken Nees Truije, Cornelis geheten, die te 's Gravenpolder woonde. Hij had deze zoon niet vergeten en redelijk onderhouden. Dan verklaarde hij: *“Niet jegenstaende nochtans hij hem testateur seer widdersporigh geweest ende gedreijght heeft, beveelt ende wilt hij testateur dat hij sone met tghene hij alreede tot noch thoe wech heeft, hem daarmede beghift, gecontenteert ende vernoeght houden sal. Doch begheert ende ordineert hij testateur dat zijnde voorseide erfgenaemen den kinderen van den voornoemden Cornelis sullen binnen tjaer hij testateur overlijden sal, eerlijck ende taemelijck eens cleeden vanden hoofde totten voeten tot discretie van sijnen executeurs naergenoempt”*. Nog legateert hij aan zijn neef Cornelis Henricxsz Lick zijn beste zwarte mantel en de zwarte bouwen van zijn overleden vrouw. Hij stelt tot executeurs aan Jan Jacobsz Bijle, die voogd is van Dighneken, en Pieter Foortsz. Het testament werd gemaakt in aanwezigheid van Cornelis Henricxsz Lick, inwonende poorter van Goes en Geerd Oliviers, geboren in Wemeldinge, nu bouwknacht op de hoeve van Pieter Foortsz. (Rechts in de marge staat nog een aantekening:) *vide Prothocol B, pag. 219*

2.168 Verpachting van land van de oude Geertruijdt Lams²⁹⁰

Op 15 december 1584 zijn gecompareerd Querijn Bouwensz, ter eenre en Pieter Foortsz, wonende bij de Weel buiten de 's Heer Hendrikskinderenpoort, ter andere zijde. Querijn had autorisatie van de burgemeesters van Goes, om op te treden voor zijn stiefzuster Geertruijdt Lams, die vanwege haar hoge ouderdom niet meer machtig was haar zaken te behandelen. Querijn heeft nu aan Pieter voor de tijd van 7 jaar verpacht 5 ½ gemeten 24 roeden zaailand gelegen in de Goese polder, bij en onder de West Zelcke nij de verbrande kapel. Dit voor een jaarlijkse som van 9 £. De pacht zou lopen van Sinte Catharina²⁹¹ tot Sint Pietersdag ad vincula²⁹². Gedaan te Goes, ter presentie van Mr. Jacob Zagarus en Jan Heijne, stadsroeper.

²⁸⁸ RAZE 2038, fol 288, 7-12-1584

²⁸⁹ RAZE 2038, fol 288, 11-12-1584

²⁹⁰ RAZE 2038, fol 290, 15-12-1584

²⁹¹ Sinte Catharina is op 25 november en Sint Pietersdag ad vincula op 1 augustus

²⁹² 1 augustus

2.169 Testament van een jongedochter uit Gent²⁹³

Op 17 december 1584 heeft Calleken Jacobsdr, jongedochter, oud tussen de 16 en 17 jaar, geboren te Gent, maar nu wonende te Goes, haar testament gemaakt. Zij was ziek op bed liggende. De vader van de testatrice, Jacob Tonneville, geboren te Kortrijk, was onlangs gestorven. Calleken benoemt haar moeder Maijken Lievensdr als universeel erfgenaam. Sommige van haar familieleden van vaders zijde waren in Vlaanderen overleden en zij had vanwege de troebelen niets van hen vernomen. Haar moeder moest haar een bedrag van 100 guldens uitkeren, waarvan, als Calleken mocht komen te overlijden, de helft naar de armmeesters van Goes moesten gaan en de andere helft naar de Mennonisten die in Goes wonen. Aldus gedaan ten huize waar de testatrice met haar moeder woont, genaamd Roijenburgh, staande aan de oostzijde van de Vorst, ter presentie van Pieter Jobsz, Bernardt Hubrechtsz en Joost van den Putte, poorters van Goes.

2.170 Huwelijkscontract van Francois Eversdijk²⁹⁴

(In de marge:) *Contract antenuptiael. Vide prima pag. ultima et prothocol B, pag. 360, 403 et C. pag 230*

Op 18 december 1584 zijn verschenen Franchois Dignusz, vergezeld door zijn broer Willem Dignusz d'Eversdijk en zijn schoonzoon Pieter Cornelisz Croone, ter eenre en Cornelia Cornelisdr Smalleganghe, geassisteerd door haar broer Adriaen en Matheus Cornelisz Smalleganghe en haar neef Johan Ariaensz Blancx, ter andere zijde, allen inwoners van Goes. Bij vooroverlijden van Cornelia (Neeltje), mag Frans het land behouden en de huizen. Aldus gedaan ten huize van de bruid in de aanwezigheid van de eerder genoemde personen.

2.171 Aanwezig bij huwelijk van Francois Dignusz en Cornelia Smallegange^{295 296}

Op 7 januari 1585 hebben Willem Dignusz d'Eversdijk en Pieter Cornelis Croone, inwoners van Goes, verklaard dat zij aanwezig geweest waren toen Franchois Dignusz en Cornelia Smalleganghe Cornelisdr met toestemming van hun vrienden en na drie zondaagse geboden wettelijk, volgens de ordonnanties van de heilige kerk in de huwelijke staat zijn bevestigd.

(In de marge:) *Contract antenuptiael, vide prima pagina ultima et protocol B, pag 360, 403, et C, pag 230*

2.172 Het stellen van een windmolen te Yerseke en een man uit Elst²⁹⁷ in het land van Aalst²⁹⁸

Op 18 december 1584 zijn gecompareerd Louis Weillaert, geboren te Elst in het land van Aalst en nu wonende te Biezelinghe ter eenre, en Jan Jansz Boschaijer, molenaar te Yerseke, ter andere zijde en heeft Louis verklaard dat Rogier van Weijmesch, de moeders broeder van de comparant, binnen de heerlijkheid Yerseke gesteld heeft en doen draaien een windmolen, onder condities die hij met de ambachtsheeren gemaakt had. Rogier had de helft van zijn aandeel in de molen verkocht en is daarna overleden en was Louis zijn enige erfgenaam. Dit aandeel heeft hij voor tien jaar verpacht aan genoemde Jan Jansz, die nu de molen bemaalt, voor 16 £.groten per jaar. De pachter moet alle reparaties uitvoeren. Tot last van de verpach-

²⁹³ RAZE 2038, fol 290, 17-12-1584

²⁹⁴ RAZE 2038, fol 292, 18-12-1584

²⁹⁵ Volgens het weesboek van Goes, VN 5, is Pieter Cornelisz Croone overleden op 13-4-1595. Hij is gehuwd geweest met Franchijnken Frans Dignusdr en heeft vier minderjarige kinderen nagelaten. Cornelia Cornelisdr Smallegange is overleden te Goes op 2-5-1604. Zij is getrouwd geweest met Hugo Jobsz Goeree, Franchois Dignusz Eversdijk en op 20-10-1596 met Jan Claess Backer.

²⁹⁶ RAZE 2038, fol 292, 7-1-1585

²⁹⁷ Elst in het district Oudenaarde, Oost Vlaanderen

²⁹⁸ RAZE 2038, fol 293, 18-12-1584

ter zal alleen blijven “*t Perijckel vant omwaijen ofte afbranden, dat sonder negligentie des pachters bij onweder oft ander foortsse soude moghen misvallen*”. Maar als dit door onachtzaamheid van de pachter zou gebeuren, mar de verpachter de kosten op hem verhalen. Aldus opgesteld in Goes in de herberg genaamd Brouwershaven, ter presentie van Hendrik Jansz, waard in genoemde herberg en Pieter Loutsz wonende in Spaerte in de parochie van Kapelle. In de marge staat een handmerk (molenijzer) met daar omheen vier kruisen.

2.173 Testament van Jasperijne Adriaensdr²⁹⁹

Op 27 december 1584 heeft Jasperijne Adriaensdr, huisvrouw van Govaerdt Claisz van den Eijck, en haar testament gemaakt. Zij vermaakte aan haar man alle goederen die zij zal achterlaten, zoals meubelen, koeien, paarden, huisraad, kleding, juwelen en geld. Ook haar onroerendgoedern als een huis en schuur., waarvan de locatie niet vermeld is. Zij verplicht haar man om haar 5 ½ jaar oud zoontje Adriaenken te onderhouden, naar school te laten gaan, een ambacht te leren etc. en als hij volwassen is hem 10 £. vlaams uit te keren. Als getuigen Adriaen Willem Tonisz en Lieven Pietersz, arbeiders, wonende te Goes.

2.174 Begin jaar 1585

Prothocol ende Register etc. 1585

2.175 Testament van Michiel Claiss Scheriaer^{300 301}

(In de marge:) *Die testatrice es eerst overleden Junij 1587. Obijt Tanneken haer oudste dochterken, overleden binnen Berghen 6 martij 1588. Obijt Michiel binnen Berghen den naestlaesten martij ao. 1591*

Op 1 januari 1585 hebben Michiel Claiss Scheriaer, geboren te Scherpenisse en zijn vrouw Tanneken Cornelis Geertsdr, geboren te Hoogstraten, nu inwoners van Goes, hun testament gemaakt. Zij zijn beide gezond. Zij stellen elkaars aan tot erfgenaam. Zij bezitten diverse renten, o.a. een rentebrief van 50 gulden op de “*baertmaecker buijten die boschpoorte bij berghen*”. Zij legateren aan de kinderen van wijlen Pieternelle, de zuster van de testateur, 100 guldens eens. Opgemaakt te Goes ten huize waar zij wonen, staande bij de watermolen, ter presentie van Willem Cornelisz Hoeck en Henrick Jansz, beide geboren te Bergen en nu inwoners van Goes. Henrick Jansz heeft getekend met zijn handmerk, bestaande uit een W (dubbele V) met daarboven de letter I.

2.176 Een stamboom Hoecx³⁰²

Op 3 januari 1585 is verschenen Jacob Maertsz, wonende te Kattendijke, oud omtrent 58 jaar, en heeft op verzoek van Cornelis Willemsz Waghemaker, genoemd Speecke een verklaring afgelegd. Hij heeft de bijgevoegde boom van de afstammelingen van Jan Cornelis Hoecx en Pauline Cornelis Hoecxdr, broer en zuster, gezien en gevonden dat deze goed was opgesteld. Hij verklaarde het volgende: “*Dat hij attestant seer wel gekent heeft Jan Cornelisz Hoecx en Pauline Cornelis Hoecxdr, die waeren broeder ende suster, sonder dat hij ander broer oft suster geweten heeft. Pauline heeft achtergelaeten een sone Pieter Jansz, van wiens successie gepretendeert werdt, Jan Cornelis Hoecxz heeft achtergelaeten Janneken, die was d’oudste, ende Digneken, die getrouwt hadde Jacob Jan Tappers, zijnde van geboorte van Crab-bendijcke, bij de welcke zij hadde 3 kinderen, Gabriel, Jan en Jasprijne, Waervan Gabriel*

²⁹⁹ RAZE 2038, fol 294, 27-12-1584

³⁰⁰ Scheriaer is een beroepsnaam, ook Scherer of Scheerder. Het kan een barbier zijn of een lakenscheerder. In Goes (weeskamer, VN 6W, fol.7, 17-5-1566) was een Jan de Scheeriaer voogd van de kinderen van Jan de Smits. Later genoemd Jan Pietersz Scheeriaer of Jan Jansz Scheeriaer, mogelijk een transcriptiefout.

³⁰¹ 296, 1-1-1585

³⁰² RAZE 2038, fol 298: 3-1-1585

ende Jan zijn sonder hoir gestorven. Dan meent hij attestant dat Jasparijne noch levendigh es. Janneken Jans Cornelis Hoecxz heeft getrouwt 3 mans, den eersten Pieter Jansz, schoutet in den Agger, daer van gheen hoir gebleven es. Den tweeden Marinus Breen, daer van zij hadde 1 sone sonder hoir gestorven ende Maijken die getrouwt heeft Marinus de Decker ende daer bij vercreghen Quirijn ende Jan, pretendentes in de voorseide successie. Den derden man was Maerten Lem Piersz vuyten Agger, bij den welcken geprocreert zijn Gabriel ende daer van Maerten ende Jan, pretendentes als voren, ende Digne Maertens die was huijsvrouwe van Cornelis requirant in desen, ende daerbij gewonnen es Janneken ooc in de voorseide successie sijn gedeelte contenderende. Verclaert voorts hij depositant dat vanden voornoemden Janneken Jans Cornelis Hoecxz geen ander afcomste en is. Ghevende op als redene, want hij attestant in den Agger es geboren ende niet verre van den voornoemden Jan Cornelis Hoecxz gewoont en opgehouden es. Dat oock Maerten Lem Piersz zijn attestants vader es geweest ende dat hij depositant al 16 jaeren oudt was eer zijn vader Janneken troude. Ende verclaert vuyterlijck hij depositant dese zijne attestatie, depositie ofte verclaeringhe, niet te doene deur eenighe gunste oft (etc. ut supra pag. 10) mutato numero plurali in singularum.”

De verklaring werd afgelegd in aanwezigheid van Andries Jansz en diens zoon Adriaen. De depositant tekende met zijn handmerk.

(Op pag. 304, in de marge:) *dese Attestatie es in 't principale instrument gevoeght bij voorghaende supra pag. 299*

Nog is gecompareerd Marinus Stoffelsz, inwoner van de parochie Valkenisse, oud omtrent 75 jaar, en heeft op het verzoek van de voornoemde requirant verklaard, dat hij *“eertijds ter rechtelijcker instantien van Dignus Meijers seecker attestatie voir schepenen van Valckenisse gedaen heeft, Bij dewelcke hij depositant persisterende verclaert ende seijt den voorseiden boom hooren lesen hebbende, den selven wel gestelt te zijne. Dat hij oock seer wel gekent heeft Jan Cornelisz Hoecx, (die geswooren van den lande was ende wat crepel gingh). Pauline Cornelis Hoecx ende oock Pauwels Cornelisz Hoecx die alle gebroeders ende susters waeren. Van Pauline es voortgecomen Pieter Jansz die binnen Bakendorp gewoont heeft ende nu es overleden. Van Jan es gecomen Jannetje ende Digne. Janneken heeft bij Marinus Breen een dochter achtergelaeten genaemt Maijken, die getrouwt heeft Marinus de Decker ende bij Meerten Lem Piersz heeft Janneken vercreghen Gabriel Maertsz ende Digne Meertens, huijsvrouwe van Cornelis Willemsz, requirant in desen. Digne heeft getrouwt Coppe Jan Tappers wonende op Crompvliet, van dewelcke een dochter Jaspar achtergebleven es. Ghevende hij attestant redene van sijn wetenschap ende depositie, want hij vuyt 't Badt geboren es ende veerman was op Antwerpen ende dat hij somwijlen tot Jan Cornelisz Hoecxz met eenen Pieter de Coster (die d'eerste man was van Janneken Jans Cornelisdr, dan en hadde bij haer gheen kinderen) gevoert heeft naer die bruloft van Paulijne, des voorseiden Jans sustre. Oock heeft sijn depositants broeder Jacob Stoffelsz gehadt die eenighe dochter van Pauwels Cornelis Hoecxz voornoemt, maer daer es gheen hoir afgebleven. Verclarende noch hij depositant dat sijn huijsvrouwe alle t'ghene voorseit is, oock wel kennelijck is, ende dat Meerten Lem Piersz voornoemt haeren oom was”*. Aldus verklaard op 9 januari 1585 binnen de parochie van Valkenisse in de tegenwoordigheid van Marinus Cornelisz Gort, schout, Laureijs Gheertsz en Stoffel Marinusz, schepenen van dezelfde parochie.

De naam Houx komt vroeg voor in Den Agger. In 1489/90 werd een Martinus Houx geïnstitueerd als priester in de kerk van den Agger. Hij overleed rond 1515.

Bijgevoegd de afbeelding van de getekende stamboom in tabelvorm samengevat en met gegevens uit andere bronnen aangevuld:

Cornelis Hoecx,

hieruit:

Jan Cornelisz Hoecx,

volgt II.1

- Pauline Cornelis Hoecxdr, volgt II.2
Pauwels Cornelisz Hoecx, volgt II.3
- II.1 Jan Cornelisz Hoecx, gezwoeren, liep kreupel
hieruit: Janneken Jansdr volgt III.1
Digneken Jansdr volgt III.2
Pieter Jansz volgt III.3
- II.2 Pauline Cornelis Hoecxdr, gehuwd met Jacob Stoffelsz.
hieruit: Paulijne volgt III.4
- II.3 Pauwels Cornelisz Hoecx, vermeld in de attestatie van Marinus Stoffelsz uit Valkenisse.
- III.1 Janneken Jans Cornelis Hoecxdr, tr. I Pieter Jansz, (Pieter de Coster), schout in den Agger, heeft ook gewoond in Bakendorp, tr. II Marinus Breen, tr. III Maerten Lem Pietersz, uit den Agger.
uit haar eerste huwelijk: geen nakomelingen
uit haar tweede huwelijk: zoon, overleden zonder nakomelingen
Majken Marinusdr volgt IV.1
uit haar derde huwelijk: Gabriel Maertsz volgt IV.2
Digne Meertens volgt IV.3
- Nb. Maerten Lem Pietersz heeft een zoon Jacob Maertsz, geboren in Den Agger³⁰³, woont in 1585 in Kattendijke en legde toen een verklaring af over de afstammelingen van Cornelis Hoecx. Hij was 16 jaar oud toen zijn vader met Janneken trouwde.
- III.2 Digneken Jansdr, gehuwd met Jacob Jan Tappers (Coppe Jan Tappers), geboren te Krabbendijke, heeft gewoond te Cromvliet.
hieruit: Gabriel Jansz overleden zonder nakomelingen
Jan Jansz overleden zonder nakomelingen
Jasperijne Jansdr leeft 1585
- III.3 Pieter Jansz geheten Pier
- III.4 Paulijne
- IV.1 Majken Marinusdr, gehuwd met Marijnus de Decker,
hieruit: Quirijn Marinusz. leeft 1585
Jan Marinusz leeft 1585
- IV.2 Gabriel Martsz,
hieruit: Maerten Gabrielsz leeft 1585
Jan Gabrielsz leeft 1585
- IV.3 Digne Meertens, gehuwd met Cornelis Willemsz genaamd Speecke, wagenmaker, ook genaamd Rijcke, geboren c. 1545, heeft gewoond in het huis De Galije te Goes, waar hij op 26-11-1602 is overleden. Hij hertrouwde met Martijnke Pieters, vermeld in 1608³⁰⁴.
hieruit: Janneken Cornelisdr, geboren 1580, leeft 1585

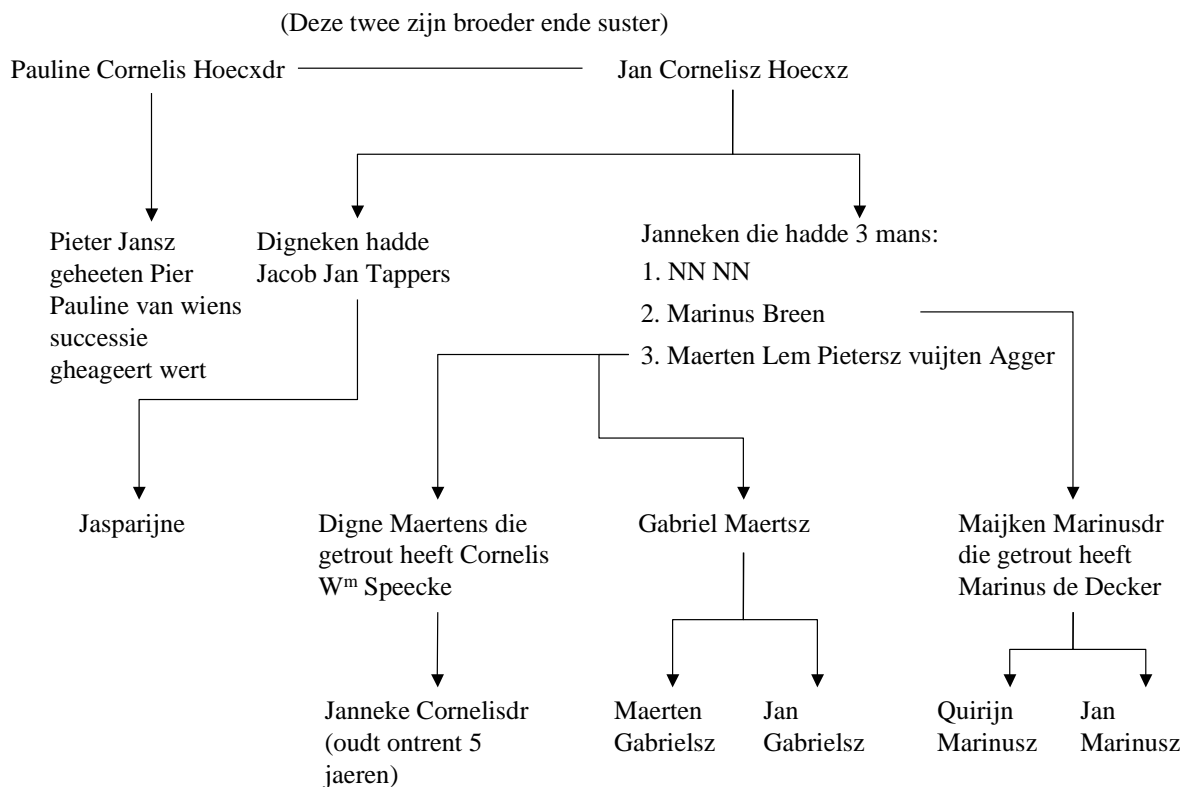
De attestant Jacob Mertsz is niet in deze boom opgenomen. Hij was wel een zoon van Maerten Lem Piersz, maar niet van Janneken Jan Cornelis Hoecxz

³⁰³ Het oude dorp Agger is in 1288 verdrongen. In hetzelfde gebied werd in de Grote Aggerpolder voor Woensdrecht de nieuwe parochie Agger gesticht. Reijgersberg vermeldt dat Hendrik IV van Veere het nieuwe Agger in 1443 bedijkt heeft. Deze parochie is tijdens de Pontiaensvloed van 1552 verdrongen. Op de kaart van Van Deventer is de ligging van het dorp op het verdrongen land nog duidelijk weergegeven.

³⁰⁴ RAZE 2040, 1595 en 2042, 79, 1602

Van alle in de boom genoemde personen heb ik alleen van Cornelis Willemsz, bijgenaamd Speecke kunnen vinden dat hij in feite Cornelis Willemsz Rijcke heette, in 1545 geboren is en in het huis De Galije te Goes gewoond heeft, waar hij op 26-11-1602 is overleden. Hij is hertrouwd met Martijnke Pieters, die nog in 1608 vermeld wordt³⁰⁵. De overigen zullen vermoedelijk in andere plaatsen gewoond hebben.

Hieronder heb ik geprobeerd een tekening van deze stamboom te maken.

2.177 Over de ligging van de zanddijk bij Kruiningen^{306 307}

Op 4 januari 1585 is gecompareerd Jan Colensz, nu secretaris van de parochie van Baarsdorp, oud omtrent 72 jaar, en heeft op verzoek van Boudewijn Lambrechtsz, van Cloeskercke, en heeft verklaard (op het 5de artikel) dat hij goed weet dat de zanddijk waarmee de parochie van Kruiningen afgedijkt is van de Breede Watering bewesten Yerseke *“meestendeel geleghen es op den grondt van Cruijninghen, Sulcx datter buijten denselven zanddijck, gedijckt ende vuytgesloten zijn omtrent noch drie hondert gemeten, die noch zijn van den grondt van Cruijninghen, dan nu liggende in de voorseide bree wateringhe. In welcke 3 gemeten Lambrecht Bouwensz, des voorseide requirants vader, een hoefve ten tijde van zijn overlijden*

³⁰⁵ Zie RAZE 2040, 1595 en RAZE 2042, 79, 1602.

³⁰⁶ In Kruiningen fungeerden in 1531 twee schouten, namelijk Lambrecht Bouwensz en Cornelis Poppens. Zie C. Dekker, Zuid Beveland, p.422 en ARA Brussel GRM, nr.831 originele oorkonde bij fo.381, gedateerd 6 nov.1531. Fruin, De Leenregisters Bewesten Schelde 1470-1535, p. 180. Pieter uutten Wijngarden, raad en rentmeester van Bewester Scelt, beleent Arendt, Marynus en Witte van Haemstede met 23 gemeten tienden ter Capelle, hun aangekomen bij doode van Witte van Haemstede, hun vader

³⁰⁷ RAZE 2038, fol 299, 4-1-1585

hadde met zijn kinderen gemeene, groot ontrent seshien gemeten, waer onder ontrent drie gemeten boogaerts waeren met een huijs ende duvekeete.” Verder verklaarde hij (op het 17de artikel) “dat Lambrecht Bouwensz voorseit mede ten tijde van zijn overlijden, hadde een huijs staende binnen die prochie van Cruninghen aen die zuijdtzijde van de kercke, met noch drie cleen huijskens daer bij, in welcke huijs (als hij overleedt) inne woonde. Ende achter welck huijs hem depo sant kennelijck es dat Lambrecht voornoemd nae die tweede inundatie getimmert heeft een nieu schuijre ende noch een duvekeete met 4 opghaende gevels ende tselve huijs ende schure wordt alsnoch gebruijckt ende bewoondt van Bastiaen Jacobsz. D’welck huijs ende nieu schure ooc noijt omgevloeijt en zijn geweest, noch t’zeewater (om d’selve om te vloeijen) soo hooghe. Ende soo wel als aenghaet thuijs daer Joncheer Arent van Haemstede inne gestorfvē es, int voorseide artikel verhaelt, Seijt ende deposeert hij attestant als vooren, hem wel kennelijck zijne dat t’selve huijs, Lambrecht Bouwensz met zijn kinderen voorseid toebehoort ende dat hij t’selve (groot zijnde metten annex en boogaert ontrent drie gemeten erfve) vercocht heeft aen Baptista Graphigna, ende dat tusschen die twee inundatien annis 1530 ende 32 gevallen. Sonder dat hij deposant oijt geweten oft gehoort heeft dat die huijsen in Cruninghe doen ter tijdt ter dijckaigen gecontr...”. Op het 20ste artikel is de comparant en de getuigen “geexhibeert een oudt boecxken van papier in vieren gevouden gheintituleert: Inventarius van den sterfhuijse van Lambrecht Bouwensz met 12 volscreven blaeren, eijndende mette somme van 57 £ 8 sch. 11 gr. 17 mijten. Wel(ck) boucxken hij attestant oversien hebbende verclaert ende attesteert bij desen t’selve gescreven te sijne mette handt van Germaen Jacobsz, doen ter tijdt secretaris van Cruninghen, twelck ooc met ander gelijcke acte soude moghen vergelijckt werden. Op het 24ste, 25ste en 26ste artikel antwoordde hij: “d’selve boven wordt te zijne”. Hij verklaarde verder nog dat zijn vader Lambrecht Bouwensz in Willem Aerts hoeck onder ’t dorp van Kruiningen en ook elders veel land bezeten heeft. Dit ook na de 2de inundatie en bij zijn overlijden, maar kent de grootte daarvan niet. Dit land baande hij zelf en de attestant weet dat hij geen ander land in pacht had. Zijn vader was altijd beschouwd geweest als een geacht en degelijk persoon. De reden van zijn weten is dat hij binnen de parochie van Kruiningen geboren is en daar opgevoed is tot het jaar ’57 of ’58 en daar ook somtijds secretaris of klerk geweest was, zodat hij de staat van de ingelanden goed kende. Aldus verklaard te Goes ter presentie van Quirijn Bouwens en Pieter Willemsz, schepenen van Goes.

2.178 Testament van Andries Jansz Pijper³⁰⁸

Op 6 januari 1585 heeft Andries Jansz Pijper, poorter van Goes zijn testament gemaakt. Hij was ziek op bed liggende. Hij vermaakt als zijn bezittingen aan zijn vrouw Janneken Jans. Na haar dood institueert de testateur als erfgename zijn zuster Blasijne Jans. Opgesteld ter presentie van Pieter Willemsz en Macharis Paschiersz als getuigen.

2.179 Accoord over de pacht van een huis in Nissestelle³⁰⁹

Op 8 januari 1585 zijn gecompareerd Cornelis Cornelisz Dijckwel met Adriaen Gheertsz Tekenborgh, ter eenre en Andries Diricxsz met Jan Jacobsz Haije, ter andere zijde, en hebben verklaard dat de eerste comparanten aan de tweede verpacht hebben, een huis met boomgaard gelegen in de Nissestelle, groot ongeveer 4 gemeten, voor 8 £. groten vlaams per jaar. Dit voor een heventijd van 7 jaar, ingegaan Catharina 1584. De pachters moeten elk jaar leveren 200 schoven gluijs³¹⁰ voor reparatie van het huis, moeten de bomen snoeien en nog ander werk uitvoeren voor het onderhoud van de boomgaard. De verklaring is afgelegd in de her-

³⁰⁸ RAZE 2038, fol 301, 6-1-1585

³⁰⁹ RAZE 2038, fol 303, 8-1-1585

³¹⁰ gluij, gley, gloy: diverse spellingen, lang en gezuiverd stroo voor dakbedekking, ook bedstroo

berg genaamd Brouwershaven, in de aanwezigheid van Adriaen Jansz Drossaert, Adriaen Jacobsz Ovesant en Mr. Jacob Potegors als getuigen.

2.180 Testament van Pieter Claisz wonende buiten de Ganzenpoort³¹¹

(In de marge:) *Testament van Pieter Claisz trijns swager. Obijt twee uren naer die stipulatie van desen*

Op 20 januari 1585 heeft Pieter Claisz, wonende op het Goese ambacht buiten de Ganzenpoort, zijn testament gemaakt. Hij lag ziek op bed. Hij stelde tot erfgenamen aan: Adriaen Claisz en Janneken Claisz, zijn broer en zuster en Claesken, zijn natuurlijke zoon, elk voor 1/3 deel. Opgemaakt in het huis waar hij woont, in de aanwezigheid van Johan Adriaensz Blancx, dijkgraaf van Bewesten Yerseke en Pieter Schoockaert, mailleriesman en Frans Bouwensz metser.

2.181 Verklaring door Wolfaert van Borssele over het geslacht Moermont^{312 313}

(Aanhef:) *Dies t'oirconden etc.*

Op huijden den 23sten Januarij ao. 1585 Compareerde voor mij (etc. ut supra pag. 19r) Joncheer Wolffaert van Borssele, Leenman der Graeffelicheijt van Zeelandt, oudt ontrent 48 jaar, Ende heeft ten versoecke ende ernsten begheerte van de Heere van Conraij? (onduidelijk Couraij, Conreij?), verclaert, getuijght (etc. ut supra pag. 29r) warachtigh te zijne, Dat hij diversche oude Edeluijde gehoort heeft Dat (niet iegenstaende alsnu egheene vanden huijse ende geslacht van die van Mourmont in Zeelandt en zijn wonachtigh) Deselve nochtans goede ende vermaerde Edeluijden van ouden Stamme geweest zijn. Ende want recht redene (etc. ut supra 225). Aldus verclaert ende gecontesteert binnen deze stede van der Goes ten daghe ende Jaere als vooren, Ter presentie van Hubrecht Pietersz, knecht van den Comparant voorseid ende Joost van Tolhuijsen, knecht van de Heere van Herenthout als looffelijcke (etc.) P. Levendale.

2.182 Testament van pastoor Quirijn Govaerds³¹⁴

(In de marge:) *Testament, Dan is gerevoceert als int Prothocol B pag. 75*

Op 27 januari 1585 is gecompareerd Mr. Quirijn Govaerdsz, inwoner van Goes, gezond van lichaam etc., “*Alsoo hij comparant verclaert seer luttel ofte niet van zijn ouders gheerft oft vercreghen te hebben, dan dat hij ter scholen opgevoedt ende voorts tot staete gecomen es deur hulpe ende vriendschappe van Jans Jansz Bollaerts moedere genaempt Francijne Bollaerts, zijne nichte, die zelve weldaden ende educatien gedenckende, Ende om andere redenen hem daer thoe moverende, Soo institueert, gheeft ende laet hij testateur alle zijne goederen, roerende, onroerende ende schulden aen Maijken Adriaensdr des voornoemden Jan Bollaerts weduwe*” etc. Hij verzoekt dat Maijken Adriaens aan Francijnken en Gheertken, dochters van Jan Bollaerts, zijn nichten of, indien zij overleden waren aan hun kinderen, uit te keren ieder 25 ponden vlaams. Verder legateert hij aan zijn “*naeste vrienden*”, van zijn moeders moeders zijde en van zijn vaders vaders ende moeders zijde elk 4 pond vlaams. Indien

³¹¹ RAZE 2038, fol 305, 20-1-1585

³¹² Jacob van Grijpskerke schrijft dat Moermont, gelegen in Renesse, de oude woning is geweest van het geslacht van Renesse en dat Jan, graaf van Holland in 1301 Moermont belegerd en verwoest heeft. Volgens de Encyclopedie van Zeeland is het herbouwd, maar werd het tijdens de Hoekse en Kabeljauwse twisten opnieuw verwoest. In 1500 was het een ruïne. Jacob van Serooskerke heeft het oudste deel van het slot laten herbouwen. Bij de watersnoodramp van 1953 werd weer veel vernield en werden de resten opgekocht door de Stichting Moermond en werd het gerestaureerd. Grijpskerke vermeldt een Jan van Renesse van Moermont in 1405. Fruin vermeldt als leenmannen Floris van Haemstede van Moermont in 1447, Witte van Haemstede en van Mourmont in 1485 en een Marinus van Hamstede en van Mourmont in 1515.

³¹³ RAZE 2038, fol 305, 23-1-1585

³¹⁴ RAZE 2038, fol 306, 27-1-1585

zijn nichten zouden erven, moeten zij aan hun halfbroers Adriaen en Pieter Willemsz 12 pond vlaams uitkeren. Verklaard te Goes in de tegenwoordigheid van Cornelis Adriaensz Nisepadt, schoenmaker en Pieter Cornelisz Crauwel, poorters van Goes.

De herkomst en afstamming van Mr. Quirijn Govaertsz blijkt een moeilijke genealogische puzzle te zijn. Hij vermeldt, zowel in zijn testament van 27-1-1585 en in dat van 4-3-1589, dat zijn ouders hem weinig of niets nagelaten hadden, behalve dat ze hem naar school hebben laten gaan. Maar de namen van zijn ouders heb ik nergens kunnen vinden. Grijpink³¹⁵ vermeldt dat hij in het jaar 1545/46 een aanstelling kreeg als bedienaar van het Maria altaar in Heinkenszand. Er staat: *“Institutio honesti juvenis Quirini Godefridi, praesentati ad vicariam Beate Mariae in Heynkenssandt, vacatio per liber resignatio factam in manibus patroni per honestum Cornelium Wilhelmi, ultimus poss. I scutum Actum 31 Martii”*. Dit is vreemd, omdat hij pas in 1552 ingeschreven werd als student in Leuven. Kan het zijn dat hij in 1545 niet veel ouder was dan 10-15 jaar en dat hij als veelbelovende jongeling de kans kreeg om in Leuven te gaan studeren? Hij zou dan geboren moeten zijn rond 1530-35. Zijn ouders zullen vroeg zijn overleden zijn en heeft zijn nicht Francijne Bollaerts hem onder haar hoede genomen. De termen neef en nicht werden in die tijd nogal losjes gebruikt voor alles wat tot de zogenaamde “maagschap” behoorde. Maar zelfs als we mogen aannemen dat Francijna, die waarschijnlijk de naam van haar man Jan Bollaert gebruikte, een dochter van een oom of tante van Quirijn was, komen we niet verder. Priesters waren vaak zoons van gegoede ouders en dat zal met Quirijn ook wel het geval zijn geweest, want nadat zijn weldoenster Francijna was overleden, nam Maijcken Adriaens, de weduwe van Jan Jansz Bollaert haar taak over en Maijcken was de zuster van niemand minder dan de bekende dijkgraaf Jan Adriaensz Blancx. Quirijn heeft dan ook Maijcken aangesteld als zijn enige en universele erfgename, onder voorwaarde dat zij haar dochters Francijnke (geboren c.1560) en Geertken (geboren c. 1562) elk 100 pond vlaams moest uitkeren. In 1589 werd hij alleen inwoner van Goes genoemd. Dekker³¹⁶ vermeldt dat hij in 1564 werd aangesteld als kapelaan van het timmerliedengilde in Goes aan het Sint Gandolfsaltaar. In 1576 werd hij ontvanger van de Blauwe Zak. Hij stond positief tegenover de hervorming en hem werd enige tijd verboden om te preken. In 1579 werd hij door de Zeeuwse Synode benoemd als predikant, maar hij weigerde en werd rentmeester van de geconfiskeerde geestelijke goederen over Zuid Beveland. Hij schijnt geen andere functies in de magistratuur van Goes bekleed te hebben. Volgens een kanttekening bij zijn testament van 1589 is hij op 7-11-1592 overleden. In zijn testament van 1589 legateert hij 100 carolusgulden aan zijn neef Andries Cornelis Poorte, met de opmerking: *“dat hij die geerne tot mannedaghe zoude opbrengen”*. Hij verklaarde dat hij verder geen vrienden of erfgenamen kende dan de genoemde Maijken en stelt haar dochters Francijnken en Geertken Bollaerts eveneens aan tot erfgenamen, die dan 100 pond moeten uitkeren aan hun halfbroers Adriaen en Pieter Willemsz.

Vanwege de combinatie van namen als Quirijn en Govaert, vermoedde ik dat hij een afstamming was van de familie van Duvenee. Dit wordt echter de bodem ingeslagen door de vermelding van Dekker dat hij als zoon van Govert Pietersz in 1552 in Leuven als student werd ingeschreven. De Bollaerts hebben wel connecties gehad met Duvenee. Dekker³¹⁷ vermeldt dat een Jan Bollardsz van Duvenee c. 1502/03 tot de lagere adel van Zuid Beveland behoorde. Hij was toen onderdijkgraaf in Nieuwlande en Oost Yerseke. Hij is overleden voor 5-5-1504. Hij kan de grootvader geweest zijn van de Jan Bollaert, die getrouwd geweest is met Francina, de nicht van Mr. Quirijn, maar het bewijs is niet te leveren.

³¹⁵ zie bibliografie

³¹⁶ In zijn boek “Een schamele landstede”

³¹⁷ In zijn boek “Zuid Beveland”, pag. 542

2.183 Testament van een soldaat in het garnizoen van Goes liggend³¹⁸

Op 28 januari 1585 zijn gecompareerd Pieter Pietersz, geboren te Breda, soldaat onder de compagnie en het vendel van Joos van den Eijnde, liggende in garnizoen in Goes, en Zijtken Cornelisdr, geboren te Heusden en hebben hun testament gemaakt. Pieter was “*wel te passe*”, maar Sijtken was ziek bij het vuur zittend. Zij stellen elkaar aan tot erfgenaam. Indien Sijtken eerst zou komen te overlijden, moet Pieter aan haar zuster, Maijken op de langhestraet, geven “*haeren vliegheer met een grofgrijnen schortcleet ende aen Willemken haere sustere haer bruijn coers met een ander grofgrijnen schortcleet. Item aen Tanne Joos, het bedde met een huijcke. Ende comt hij eerst te sterfven soo werdt zij gehouden aen Adriaen Pietersz, zijnen broedere, te gheven alle zijn cleeren tot zijnen lijfve raeckende, behalven zijnen besten mantel die zij zal behouden.*” Opgemaakt in het *achterhuisken* van IJeman Claisz, ter presentie van Clais van den Steene Ketelaer en Enghel Melchior, huijvetter, poorters van Goes.

2.184 Huwelijksvoorwaarden tussen Jacob Cornelis Joosz en Pierken Mr. Jans Eve dr³¹⁹

(In de marge:) *Huwelicxe voorwaerde tusschen Jacob Cornelis Iooosz ende Pierken Mr. Jans Eve dr. Onder staat: Jacob is voren overleden 14 novembris 93*

Op 29 januari 1585 zijn gecompareerd Jacob Cornelis Joosz, geboren te Biezelinghe, vergezeld door Jacob Jacobs Wolfarts, zijn oom en Jan Hughez, schout van Wemeldinge, zijn voogd, ter eenre en Pierken Mr. Jans Eve dr, geassisteerd door Blais Henricxsz Noppe, als getrouwd hebbende haar moeders zuster en Cornelis Fransz van der Straeten, als getrouwd hebbende haar nicht, ter andere zijde. In geval Jacob zou komen te overlijden, mag Pierken uit de boedel vooruit trekken 100 carolus guldens. Opgemaakt ten huize van de vader van de bruid, ter presentie van Jacob Jacobsz, Jan Hughez, Blais Noppe, Cornelis Brusius en Cornelis Fransz voornoemd.

2.185 Testament van Willem Jansz Hoeck en Martijne Hendrick Fransdr³²⁰

Op 2 februari 1585 zijn gecompareerd Willem Jansz Hoeck en Martijne Hendrick Fransdr, eertijds poorters van Bergen op Zoom en nu te Goes. Zij stellen elkaar tot erfgenaam. Ingeval Martijne eerst kwam te overlijden, moet Willem haar neven Henrick en Jacques Jansz. onderhouden tot zij volwassen zijn en moet hij aan haar zuster Cathrijne, die in Frankrijk woont, of aan haar erfgenamen 20 stuivers eens geven “*voor een gedencknisse*”. Als Willem eerst zou overlijden moet Martijne aan zijn broer Clais Jansz 4 pond groten Vlaams betalen en aan diens kinderen 6 pond groten Vlaams. Aan zijn broer Cornelis Jansz, die uitlandig is en misschien niet meer in leven is, 20 stuivers. Aan Pieter Henricksz zijn neef, 1 pond Vlaams en aan Lijnken, de zuster van Pieter ook 1 pond. Aldus opgemaakt ter presentie van Cornelis Cornelisz Schoutgroene en Dignus Cornelisz Crauwel, poorters van Goes.

2.186 Een attestatie afgelegd voor Aernoudt de Voocht, koopman te Brugge³²¹

(In de marge:) *Attestatie. Ander vide prima pag. 457*

Op 8 februari 1585 zijn verschenen Pieter Willemsz Booghmaker, oud omtrent 33 jaar en Balthen? Crijnss van Wolfaerdtijck, oud omtrent 40 jaar, poorters van Goes. En hebben verklaard op verzoek van Frans Jacobsz Schaellie, poorter van Goes, dat Aernoudt de Voocht, koopman en inwoner van Brugge in Vlaanderen, van de requirant en van Cornelis de Witte gekocht had een zekere hoeveelheid vlas. Het vlas was naaar Aernoudt gezonden, die beloofde met de schipper mee te geven wat hij hen schuldig was. De depositanten waren omstreeks

³¹⁸ RAZE 2038, fol 307, 28-1-1585

³¹⁹ RAZE 2038, fol 308, 29-1-1585

³²⁰ RAZE 2038, fol 309, 2-1-1585

³²¹ RAZE 2038, fol 311, 8-2-1585

Pasen in Brugge en hebben toen Aernoudt horen bekennen dat hij tevreden was en dat hij toestemming gaf, indien de landen door de troebelen van elkaar gescheiden mochten worden, dat de requirant, en ook Steven Adriaensz Huijsz en Willem Ieronimus, het platzaad dat Aernoudt in Goes had liggen, mochten verkopen, om daarmee zijn tekort te betalen. Aldus ter presentie van Helias Laureijsz Noorthof en Dignus Cornelisz Crauwel, poorters van Goes.

2.187 Verklaring voor de Heer van Kruiningen over de functie van secretarissen³²²

Op 10 februari 1585 hebben Cornelis Jacobsz Klicker, oud omtrent 84 jaar, Esaias alias Saij Hansz, oud omtrent 90 jaar, Arendt Willemsz, oud omtrent 94 jaar, Meerten Marinusz, oud omtrent 60 jaar en Dignus Jansz Valcke, oud omtrent 58 jaar, allen inwoners van Kruiningen, op verzoek van de Heer van Kruiningen verklaard dat het *“henlieden kennelijck es, dat van alle oude tijden de secretarisen der prochie van Cruningen hebben gehadt d’administratie ende handelinghe van alle coopdaghen onverscheydelick van huisraeden, meublen, cleederen, juweelen, hoij stroij struijcx, parden,coijen, schapen ende ander bestiael, Mitsgaders oock van alle vruchten ten velde en alle andere dinghen, niet vuytgesteken, Sonder dat oijt ijemandt anders sulcken handelingen gehadt hebben, dan alleenlijck de secretarisen”*, etc. Verder: *“dat henluijden wel kennelick es dat van oude tijden tzedert ende ooc voor d’Inundatie anno 1530 (daervan zij attestanten, oft d’oudste van hen, respectelijck heughen ende memorie hebben) Alle de secretarissen der prochien van Cruninghe gehadt hebben den ontfangh ende collectatie van allen coopdaghen, zoo offer weeskinderen waeren ofte niet ende generalijck van alle tghene te bode, twaere bij de Heere ofte Schouttet (maer niet bij deurweerders oft diergelijcke vreemde executien) oft bij particuliere gewillighe personen versocht werde, egheene vuytgesondert”* etc. *“Wel is waer soo Cornelis Jacobsz verclaert dat somwijlen als den secretaris te vele van zijne administratie hebben wilde, den secretaris, naemelijck Mr. Joseph Snellinck (soo Meerten ende Dignus voorseit verhaelen) somwijlen den ingeseten geconsenteert heeft dat zijlieden eenen anderen totte administratie ende handelinghe van de selven coopdaeghen committeren moghten, behoudens dat alsulcke requiranten ofte vercoopers den secretaris voor zijn leges vrij betaelden twee stuvers van elck pondt dat aldaer gemaect werde.”* etc. *Gevende redenen van hun wetenschap*, zeiden Cornelis, Saij en Meerten, dat zij binnen de parochie van Kruiningen geboren waren en daar opgegroeid waren en Arendt in de naestgelegen Onze Lieve Vrouwenpolder geboren was, maar zijn gehele leven in Kruiningen gewoond had. Dignus verklaarde in de parochie van Waarde geboren te zijn en daar ongeveer 34 jaar gewoond had. Aldus verklaard ter presentie van Cornelis Cornelisz, waard aldaar en Adriaen Mattheusz schipper op *Hanswarts*.

2.188 Afwikkeling van de nalatenschap van Adriaen Leermaker³²³

Op 5 maart 1585 zijn verschenen Neelken Vreughden, weduwe van Adriaen Cornelisz Leermaker, geboren te Bergen op Zoom, met Michiel Fransz van Sevenhoven, haar neef en haar voogd, ter eenre en Jacques en Mattheus, zoons van voornoemde Adriaen, mitsgaders Reijnier Pietersz, als getrouwd hebbende Maijken, en vertegenwoordigende Cornelis en Cecilia, zoon en dochter van Adriaen, allen erfgenamen van hun vader. Neelken en Adriaen hadden op 25 juli 1575 een huwelijkscontract opgemaakt voor notaris Mr. Jacob Vischarius, waarin zij overeengekomen waren dat de weduwe, boven wat haar in de successie zou competeren, de somma van 700 carolusguldens zou krijgen. Om dit te kunnen fourneren diende o.a. een rentebrief opgemaakt voor schepenen van Bergen op Zoom op 18 februari 1561 (stilo Brussel) van 6 carolus guldens per jaar, die gezet waren op 3 gemeten bos genaamd Oistelaers Ackere (moeilijk leesbaar), liggende onder Wouwe. Verder nog de helft van 5 gemeten 207

³²² RAZE 2038, fol 311, 10-2-1585

³²³ RAZE 2038, fol 313, 5-3-1585

roeden land liggende in Nieuw Buijemoer³²⁴ in 't Clijnsgoedt, gekocht van Pieter Diericxsz en belast met 9 carolusguldens. De weduwe zal ook de betaling ontvangen van een obligatie verleden door Beatrix Rochusdr, weduwe van Pauwels Jansz, groot 69 carolusguldens 7 stuivers. De rest, zijnde 245 guldens zeven stuivers en een oort, zullen aan haar voldaan worden in gereed geld van de meubelen of de beschikbare penningen die in het sterfhuis gevonden zullen worden. Aldus veraccordeerd ten huize van Jacques Adriaensz te Goes, in aanwezigheid van Adriaen van Staple en Jan Melsz smid, beide geboren in Bergen op Zoom en nu wonende te Goes.

De volgende dag zijn de comparanten weer verschenen en hebben verklaard dat bij het opmaken van het contract een fout gemaakt was. De gemelde rentebrief van 6 gulden moest in het bezit blijven van de genoemde erfgenamen. In plaats daarvan zou de weduwe een andere brief krijgen, gepasseerd voor schepenen van Halsteren op 15 januari 1540 (*stilo Ludicx*).

2.189 Het recht van doorgang door Pier Piersz boomgaard te Abbekinderen³²⁵

Op 12 maart 1585 heeft Crijn Willoutsz, wonende in Abbekinderen onder Kloetinge, oud omtrent 63 jaar, en heeft op verzoek van Pieter Rijmelant, als getrouwd hebbende Leenken Pier Piersdr, dat hij in de tijd dat Pier Piersz daar woonde, hij in het achterste van twee huizen gewoond had, staande naast d'Inte in de Groe. Hij heeft toen gezien dat de bewoners van twee huizen achter het hek door de boomgaard van Pier Piersz gingen. Maar of die bewoners eigenaars waren van een pad wist hij niet. Hij wist ook dat Pier Piersz ongeveer 30 jaar geleden dat hek opgebroken had en er een poort met een slot gemaakt had. Hij had aan de bewoners van een van de huizen een sleutel gegeven, om in de winter, als de weg van de Groe niet begaanbaar was, door de boomgaard te gaan. Hij wist niet of die bewoners voor die sleutel moesten betalen. Maar Pier had hem deposant, toen hij in het achterste huis woonde, nooit een sleutel gegeven. Hij had daar tegen geprotesteerd, en heeft uiteindelijk zijn huis verkocht. *“Noch verklaert hij attestant, dat als noch thecken aldaer was, d'inwoonders plaeghen achtertselve omme te trappen. Dan en heeft moijt gehoort, noch geweten, dat zijlieden een plancke over die dulfveleijden om daer over te ghaene.”* Voor reden van zijn wetenschap gaf hij op dat hij daar toen het hek er was en ook nadat de poort gebouwd was, er 7 jaar gewoond had. Aldus verklaard ter presentie van Helias Noorthof, schrijnwerker en Melis Euwoutssen Hollander van Wiskercke.

(Op pagina 317:) Een soortgelijke verklaring werd op 18 maart afgelegd door Andries Jansz van Wiskercke, poorter van Goes, omtrent 48 jaar oud. Hij verklaarde dat vanaf hij 14 of 15 jaar oud was, tot aan zijn huwelijk 6 of 7 jaar gewoond heeft met zijn vader *“int naeste huijs van die twee huijsen”*. En daar had hij gezien dat de bewoners van de andere huizen achter het hek om door de boomgaard van Pier Piersz gegaan zijn. Hij geloofde niet dat zij daar een eigen pad hadden. Hij had van zijn vader en Pieter Teunisz, die voor zijn vader in dit huis woonde, nooit anders gehoord dan dat zij gegaan waren *“met vriendtschappe ende gebu-ersaemhede”*. Hij wist ook dat toen Pier Piersz uit de Groe binnen Kloetinge ging wonen, het hek had afgebroken en er een poort geplaatst heeft. Zijn vader was daar niet tevreden mee geweest, omdat hij alleen met toestemming van Pieter een sleutel gekregen had in de winter als het moeilijk was om door de boomgaard te gaan. Hij wist niet dat iemand er een plank of boom gelegd had. Hij gaf reden voor zijn wetenschap dat hij na zijn huwelijk zijn vader dagelijks bezocht had. Cornelis Jansz Schipper en Cornelis Cornelisz Backer, poorters van Goes, waren getuigen bij zijn verklaring.

³²⁴ Van der Aa. Oud en Nieuw Buijemoer, een polder in het Markgraafschap van Bergen op Zoom.

³²⁵ RAZE 2038, fol 315, 12-3-1585

2.190 Verklaring over nieuwgebouwde huisjes³²⁶

Op 18 maart 1585 hebben Marinus Paeschz, timmerman en Laureijs Fransz, metselaar (meter) poorters van Goes een verklaring afgelegd op verzoek van Adriaen Aernoutsz, medepoorter. Ze verklaarden dat zij aanwezig geweest waren toen de requirant een accord gesloten had met Pieter Borsselaere en diens vrouw Tanneken Marinus. Het ging over de huisjes die zij gezamenlijk gebouwd hadden, staande over de straat achter het huis van de comparant. Pieter zou het zuidwaartse huisje krijgen en Adriaan het noordwaartse. Pieter zou hiervoor aan Adriaan 4 pond geven. De depositanten affineerden ook dat zij gehoord hadden dat Tanneken Marinusdr, de vrouw van Pieter, en schoonzuster van de requirant, toen zij op het werk kwam, in tegenwoordigheid van de comparant bekend had de voorwaarden aanvaard te hebben. Dit hield o.a. in dat Pieter geen deur mocht maken aan de gemeenschappelijke gang en dat hij “*zijn licht moeste scheppen van achter*”. Gedaan ter presentie van Cornelis Jansz Schipper en Cornelis Cornelisz Backer, poorters van Goes.

2.191 Testament van Meerten Jacobsz en Lijsbeth Adriaensdr uit Kruiningen³²⁷

Op 26 maart 1585 hebben Meerten Jacobsz en Lijsbeth Adriaensdr inwoners van de heerlijkheid Kruiningen hun testament gemaakt. Zij stellen hun beider kinderen aan als erfgenamen. Als Meerten eerst zou komen te overlijden mag Lijsbeth 400 keizersguldens uit de boedel behouden. Als Lijsbeth eerst zou overlijden moest de boedel in twee delen gescheiden worden. Dit verklaard in tegenwoordigheid van Frans Fransz van den Berghe, poorter van Goes en Cornelis Jansz Weele, inwoner van Baarsdorp.

2.192 Jonkheer Peeter van Berchem toont een procuratie³²⁸

Joncker Peeter van Berchem, wonende binnen de stad Tholen³²⁹ heeft op 28 maart 1585 een procuratie vertoond, die gepasseerd was voor burgemeesters van Antwerpen, door Heer Jacop van Berchem, ridder, in zijn eigen naam en als getrouwd hebbende Vrouwe Anna van Ruijven, om alom schulden, cijnsen etc. te mogen innen. De procuratie was gedateerd 10-7-1578 en ondertekend G. Martiny en bezegeld met het stadszegel van Antwerpen. Dit gedaan ter presentie van Mr. Quirijn Govaertsz en Bastiaen Barensteijn, inwoners van Goes.

2.193 Een soldaat uit Henegouwen in het garnizoen te Goes³³⁰

(In de marge:) *Testament militaire vel quasi*

Op 11 april 1585 is verschenen Gillis Douwen, geboren te Eetingen³³¹ in Henegouwen, soldaat onder de compagnie en het vendel van Joos van der Eijnde, nu liggende in garnizoen in Goes en heeft zijn testament gemaakt. Hij is getrouwd met Lijsabeth Hoseghers³³² (of Hoseghees) geboren in Dendermonde. Zij hebben geen kinderen. Indien er kinderen geboren mochten worden wil hij dat de boedel verdeeld wordt. Zo niet dan wordt Lijsbaeth zijn enige

³²⁶ RAZE 2038, fol 316, 18-3-1585

³²⁷ RAZE 2038, fol 317, 26-3-1585

³²⁸ RAZE 2038, fol 318, 28-3-1585

³²⁹ In de kerk van Tholen bevond zich ooit een wapenbord waarop de kwartieren Berchem en Ruyven (Bloys van Treslong Prins, gedenkwaardigheden, p.269). Op een ander wapenbord in de kerk van Tholen met o.a. de kwartieren Berchem en Ruijven, staat een schild met het opschrift: “Hier leijt begraven Joncheer Pieter van Berchem, hweer Jacobszoone, die sterft int jaer ons heeren MDC ende VI op den VI dagh van Mey, Ende joncvrou Elisabeth van Rezen, sijne huysvrouw, die sterf op de VII dach van November des jaers ons heeren MDC, Dekker (Geld in het water), vermeldt dat de familie van Berchem tot het oude patriciaat van Antwerpen behoorde.

³³⁰ RAZE 2038, fol 321, 4 mei 1585

³³¹ Edingen, Enghien, stad in Henegouwen

³³² De naam Hoseghers of Hoseghees komt niet voor bij Debrabandere

universele erfgename en moet aan zijn zuster Janne Douwen 3 carolus guldens geven als aandenken. Opgemaakt te Goes in het achterhuisje van Marinus Anthonisz Blauverwer, in tegenwoordigheid van Marinus Anthonisz en Jacob de zoon van Marinus, poorters van Goes.

2.194 Boedelscheiding van Geertruijdt Marinusdr, vrouw van Cornelis Cornelisz Schoutgroene³³³

(In de marge:) *Deelinghe van een sterfhuijs tusschen een weduwaer ende die vrienden van zijn overleden huijsvrouw. Een ander supra pag. 275 et prima*

Op 4 mei 1585 is verschenen Cornelis Cornelisz Schoutgroene ter eenre en Digne met Matelije? Marinusdrs, ter andere zijde, inwoners van Goes, en hebben verklaard dat Geertruijdt Marinusdr huisvrouw van Cornelis en zuster van Digne en Matelije?, was overleden. Zij zijn overeengekomen dat Cornelis de helft van de nalatenschap mag behouden en de zusters de andere helft. *“Alsoo Cornelis comparant seijt ende verclaert schuldigh te wesen ende gebleven te zijne tzedert de troublen int landt van Schouwen. Eerst van gheestelijcke thienden gepacht 26 £. 10 sch. gr, Noch de pacht van een gheestelijck hof 4 £ 3 sch. 4 groten, Noch twee pachtkens van kercke goet 33 sch. 4 gr.”* Indien dit kwijtgescholden wordt zal de nagelaten boedel daarin profiteren. Verdere schulden: aan Marinus Piersz in Seroskercke³³⁴, van de koop van een paard per obligatie 14 of 15 guldens, Noch te Ziericzee van de koop van een nieuwe wagen 4 £ gr. Aen Geertruijdt Sanders te Brouwershaven van laken door zijn overleden vrouw gehaald, 9 sch. gr., Noch pro memorie dat er een proces hangende is in Den Haag tegen Lenaert Wadde te Brouwershaven, die zou pretenderen 26 sch.8 gr. Ook pro memorie dat de vorige man van Lijnken Pieters, waarmee hij getrouwd was voor hij trouwde met Geertruijdt, hem borg gesteld had voor een schip te Biezelinghe, welke last Cornelis gehouden heeft. Deze schulden zullen Cornelis en de twee zusters delen. Tot speciale hypotheek stelt hij land, dijk en een schepenen paaijbrief, liggende in Hoedekenskerke. Aldus verklaard in de herberg genaamd Sint Joris, ter presentie van Jan Foortsz, burgemeester en Mr. Hugo Adriaensz, pensionaris, IJeman Claisz en IJeman Harrentsz Hongersdijck als getuigen.

2.195 Huwelijksvoorwaarden Cornelis Piersz Manneken en Maijken Adriaensdr³³⁵

(In de marge:) *Huwelijcx voorwaerde tusschen Cornelis Piersz Manneken ende Maijken Adriaensdr van Sinte Maertensdijck*

Op 7 mei 1585 zijn gecompareerd Cornelis Piersz Manneken, ter eenre en Maijken Adriaensdr, vergezeld door Jan Adriaensz, haar broer, ter andere zijde, en hebben een huwelijkscontract opgesteld. Gedaan in de herberg Den Horen, ter presentie van Mr. Ocker Hallinck en Jan Claisz van Romerswalle, inwoners van Goes.

2.196 Procuratie door Sr. Daniel de Renialme³³⁶

(In de marge:) *Procuratie*. En Levendale tekent aan dat hij de pachtcedulle geschreven heeft. Er staat: *Ten selven daghe hebbe ic gescreven die pachtcedullen tusschen desen Daniel van Ant. ende dese pachten met A B C(met streep) D(met streep) deur gesneden ende bij den contrahenten onderteekent. Daervan ic de selve ooc als daer present als Notaris geteekent hebbende ontfanghen tesamen 4 sch. Vide prima 344*

Op 7 mei 1585 is verschenen Sr. Daniel de Renialme³³⁷, nu koopman te Goch in het land van Cleve en heeft geconstitueerd Antheunis Laureijsz, zijn pachter in Valkenisse en heeft hem

³³³ RAZE 2038, fol 321, 4-5-1585

³³⁴ = Serooskerke op Schouwen

³³⁵ RAZE 2038, fol 323, 7-5-1585

³³⁶ RAZE 2038, fol 324, 7-5-1585

³³⁷ Daniel de Renialme Jansz verwerft in 1583 1/3 part van de hoeve Borchhoeck onder Valkenisse en Waar-

opgedragen om “te moghen vernemen, achterhaelen ende vervolghen alle alsulcke vronen die hem comparant eenighsins in Valckenisse oft daer ontrent moghen competeren ende verdonckert souden moghen zijn. Item die pacht vanden selven te innen ende opbeuren”, etc. Aldus gedaan ter presentie van Pieter Hoeck van Antwerpen en Pieter Willemsz, inwoner en schepen van Goes.

2.197 Procuratie door Jan Slumer herbergier in het Blauhuis³³⁸

Op 8 mei 1585 is verschenen Jan Slumer, houtzager en nu wonende en herberg houdende in het Blauhuis op het Hoot van Goes en heeft geconstitueerd zijn huisvrouw Maijken Bouwensdr om te compareren voor burgemeesters en schepenen van Arnemuiden, om daar te passeren een brief van garande en overdracht van een huis en erf gelegen binnen Arnemuiden, genaamd De Rose. Zijn vrouw had dit verkocht aan Jan Cornelisz en Janneken zijn vrouw, wonende te Middelburg en Jan geeft haar nu volledige autorisatie om de verkoop af te handelen. Gedaan in de herberg waar Jan is wonende, ter presentie van Mr. Jan de Ridder en Pieter Jacobsz Borselaere, poorters van Goes.

2.198 Verklaring van Jan Claisz van Romerswalle³³⁹

(In de marge:) *Jan Claisz obijt binnen ter Goes 26 Junij 1586 ende aldaer opt kerckhof begraefven 27 Junij*

Op 9 mei 1585 is verschenen Jan Claisz geboren te Reimerswaal en nu wonende in Goes, oud omtrent 75 jaar en heeft op verzoek van Mathijs Hubrechtsz, ook geboren en nu wonende in Reimerswaal verklaard, dat hij (Jan) vele jaren in Reimerswaal klerk van de weeskamer is geweest. Het was hem bekend, alhoewel hij de juiste datum niet meer wist, dat Mr. Hubrecht Baltens, de vader van de requirant (Mathijs), gekomen is voor de weesmeesters Cornelis Levendale en Willem Jansz Oliphant, ten huize van Cornelis Crocxsteens, en daar een verklaring van successie heeft afgelegd. Het ging om de goederen die Mathijs geërfd had van zijn oom van moeders zijde, genaamd Cornelis Marinusz Rosé. Hij wist geen details van deze verklaring. Aldus verklaard ten huize van de deposant, ter presentie van Inghel Vincentsz tinnegieter en Jan Pietersz Pappot, poorters van Goes.

2.199 Over gemeente wanbetaling van een cheijns op een huis in Bergen³⁴⁰

Op 21 mei 1585 is gecompareerd jonkheer Everard Delvaille, zich nu ophoudende te Heinkensand, als een van de erfgenamen en als executeur van het sterfhuis van Anna Delvaille, Vrouwe van Essesteijn etc. Hij verklaarde dat het hem ter ore was gekomen dat Jan Pietersz Craemer als ontvanger van de geestelijke goederen in het kwartier van Bergen op Zoom, wilde verkopen een huis en erf te Bergen op Zoom, dat toebehoorde aan het genoemde sterfhuis. Het was algemeen bekend dat Vrouwe Anna het huis niet heeft mogen bewonen, verhuuren of gebruiken en dat zij het huis heeft moeten verlaten “*midts die moetwillicheijt, overlast ende geweldt van de franchoisen ende andere soldaden*”. Levendale werd opgedragen een bezoek te brengen aan Jan Pietersz, om klaarheid in de zaak te krijgen. Aldus verklaard ter presentie van Franchois Dignis en Mattheus Cornelisz Smalleganghe, inwoners van Goes.

De dag daarop is Levendale naar Bergen op Zoom gereisd en heeft in tegenwoordigheid van Cornelis en Cristiaen Jans Corneliszonen in de Rosé, als getuigen, de insinuatie geleverd aan Jan Pietersz, die antwoordde: “*dat 't voorseide huijs was soeckende ende daerop procede-*

de. In 1597 was hij koopman te Middelburg. (Dekker, “Geld in het water”) Een soortgelijke akte staat op pag. 344, waarin hij Pieter Willemsz, poorter van Goes, volmacht geeft voor het innen van pachten, ceijnsen, renten etc. in Valkenisse. Bij deze verklaring zijn Cornelis Mertsz en Cornelis Cornelisz van der Bleijck getuigen

³³⁸ RAZE 2038, fol 324, 8-5-1585

³³⁹ RAZE 2038, fol 325, 9-5-1585

³⁴⁰ RAZE 2038, fol 327, 27-5-1585

rende voor den cheijns van 18 carolusguldens tsiaers, toecomende zeker capelrije, die verschenen oft vervallen was over die jaeren tachtentich en eenentachtentich, in welke jaeren seijde hij dat tselve huijs bij Mijn Vrouwe Delvaille voornoemt noch gebruijckt en bewoont es geweest”. De notaris deelde hem mede dat de cheijns over die jaren reeds betaald was aan de Heer Pijck, waarop Jan Pietersz repliceerde dat die betaling niet juist geweest was.

2.200 Een klacht over ongeoorloofd storten van afval³⁴¹

Op 27 mei 1585 compareerde Joos Jansz van de Werfve, inwoner van Goes en heeft verklaard dat de bewoners van een huis genaamd De Smacke, *“staende van achter naest thuijs daer hij comparant nu inne woont, te weten tcleen huijs beneffens Den Oliphant, onlanxs deur den muer gebroken hebben een gat. ende aldaer daghelijcx vuijtgieten alderhande vuijlicheijt, comende ende passerende deur den ganck onder ’t daeck zijns voorseide comparants huijs. Dat oock die inwoonders van De Smacke voornoemd een glase veijnster gestelt hebben inden muer responderende op zijn comparants plaetse. Alle d’welcke wanttet nieuwichelijc es ende hem comparant niet en staet te verdraeghen alsulcke servituijt³⁴², verclaerde ende seijde daer jegens met rechte te willen opposeren ende afweeren”*. Hij heeft daarom een aantal getuigen opgeroepen, die deze misstand gezien hadden.

Zij moesten de volgende vragen beantwoorden:

- of zij wist dat uit het huis waar nu De Smacke uithangt, het huiswater geloosd werd over de grond van De Oliphant;
- of ook alle vuiligheid op deze wijze geloosd werd, of alleen van zuiver water.
- of zij wist dat in De Smacke een glazen venster in de zijmuur gemaakt was, dat uitkeek op het plaatsje van De Oliphant;
- of zij wist of De Oliphant enig licht had dat respondeerde op een plaats van De Smacke, of het huis komende daar noordaan de Magdaleene straat.

Jozijna ...dr, de huisvrouw van Anthonis Fransz, timmerman en poorter van Goes, oud omtrent 58 jaar, verklaarde dat ten tijde van haar vader Jan Adriaensz in den Oliphant, zij geweten heeft dat het huis dat nu De Smacke heet en waar toen woonde Lijs Haeveloose, het water geloosd en gesuweerd werd over de grond dat bij het huisje behoorde waar een andere Lijsbeth woonde, die een houttuin had en doodkisten verkocht, welke plaatse met de tuin haar vader gekocht heeft en nu bij de Oliphant hoort. En dat *“den zelve waterloop zuweerde niet meer dan ontrent 26 vaeten (Die ic Notarius in presentie van de getuijghen ende deposante, mette mijn..... hebbe) van die straete ofte beestemarct, ende op meer dan 30 voeten niet soo heeft? als nu gepretendeert werdt ende een gat gemaect es. Oock was t gat daer t voorseide waeter vuijt zuijweerde, besett met een ijsere plaete met ronde gaeten (doch niet meerder dan een spille) daer inne, Waerdeur passeerde het oosewater, schotelwater ende zeepsop. Ende dit al voor den brandt. Dan naer den brandt weet zij deposante niet dat aldaer eenigh waeter geleijt es, hoewel nochtans zij deposante twee oft drije jaeren naeden voorseiden brandt, inden Oliphant gewoont ende de voorseide plaetse gebruijckt heeft. Opt tweede article Verclaert ende affirmeert haer seer wel indachtigh te zijne ende dat zij wel geweten heeft, dat thuijs (twelck nu de Smacke genaempt es) noijt gheen glaesen veijnsters noch eenich licht inden oost zijdt muijr hadde, die soude moghen besichtighen den hof ofte plaetse vanden voorseide Oliphant.*

Opt derde gevraeght zijnde, Seijt watter in den Oliphandt int achterhuijsken (datter voor den brandt stont ende nu omtrent daer nu t privaet in den voorseiden Oliphant staet) een veijnster was, te weten een staende glas, twelcke respondeerde op Marijken Clais Maijens

³⁴¹ RAZE 2038, fol 327, 27-5-1585

³⁴² servituijt, Verwijs en Verdam (MNW) geeft servitude als afgeleid van het Engelse servitude = slavernij, onderworpenheid.

plaetse ofte hoff". Aldus verklaard in Den Oliphant, ter presentie van Mr. Jacob Potegors en Pieter Rijmelant, inwoners van Goes.

2.201 Testamenten van soldaat Joris de Bruijne³⁴³

Op 28 mei 1585 hebben Joris de Bruijne, soldaat onder de compagnie en het vendel van Joos van den Eijnde, liggende in garnizoen in Goes, en Catelijne Clercxdr geboren te Bergen op Zoom, hun testament gemaakt. Beide gezond. Zij stellen elkaar tot erfgenaam. Gedaan ten huize van Cornelis Tonisz vleeshouwer in de Vorst, ter presentie van Jacob Mathijsz schrijnwerker en Christiaen Stevensz, van Maastricht, schoenlapper, beide inwoners van Goes, als getuigen.

2.202 Nog een testament van soldaat Willem van Braij³⁴⁴

(In de marge:) *vide Prothocol B pag. 464³⁴⁵*

Op dezelfde dag van het vorige testament hebben Willem van Braij Vincentsz, geboren te Thielt³⁴⁶ in Vlaanderen, soldaat als voren, en zijn vrouw Lijsbette van den Capelle, geboren te Sint Baafs-Vijve in Vlaanderen, beide gezond, hun testament gemaakt. Gedaan in Goes in het notariskantoor, in aanwezigheid van Macharis Paschiersz vleeshouwer en Clais van den Steene, ketelaar, inwoners van Goes, als getuigen.

Op 7 oktober 1594 hebben Willem van Braij, geboren te Brugge en Baldijne Mathijs Baltensdr³⁴⁷, geassisteerd door haar behuwdoom Pieter Michielsz, huwelijksvoorwaarden opgesteld. Baldina is weduwe van Sampson van den Gucht. Zij had bij diens overlijden zijn nalatenschap niet aanvaard. Dit verklaard in tegenwoordigheid van Gillis Jansz en Thomas Elbrechts, wever, poorters van Goes.

2.203 Hermeting van land in Ellewoutsdijk, Coudorpe en Everinghe³⁴⁸

Joan Adriaensz Blancx was ter kennis gekomen dat de landmeters die de hevening van de dijkage van Ellewoutsdijk, Coudorpe en Everinghe van het jaar 1585 op zich genomen hebben, hermetingen van de kavels wilden verrichten. Op de 30ste mei is Blancx als Superintendent en opperdijkgraaf van Zuid Beveland naar Franchois Dignusz, dijkgraaf van de genoemde dijkage, gegaan, om hem mee te delen dat de metingen gedaan waren en dat de tafel van de heveningen de andere dag zou worden voorgelezen. Franchois gaf tot antwoord dat die hevening niet aanbesteed was en dat alle baanders, als zij dit wilden, hun kavels mochten hermeten. Blancx zei dat de hevening misschien niet aanbesteed was, maar dat ze wel volgens de oude stijl en gebruik gedaan was. Elke baander mocht zijn land hermeten en indien hij zou vinden dat het niet overeenkwam met de overloper, mocht hij het ongemeten laten. Toen Franchois dit hoorde *"heeft opstekende in grooter furie met vele incidentele? ende andere oneerlijcke woorden geseijdt: Ick en passer nijet op, Die hevene es alsulcx besteedt ende zal oick alsoo hermeten gedaen ende volbrocht werden"*. Hiertegen heeft Blancx geprotesteerd. De notaris is daarop naar Franchois gegaan om hem de insinuatie voor te lezen, etc.etc. Aldus gedaan ter presentie van Geerdts Doensz en Dignus Cornelisz Crauwel den jonghen, poorters van Goes, als getuigen.

(Op fol 332, in de marge:) *Obijt Jan Adriaensz dijkgraeve van bewesten H'Iersicken, 23 Junij op Sint Jansmisse avendt smerghens vroegh 1587. Vide Prothocol B fol. 303.*

³⁴³ RAZE 2038, fol 329, 28-5-1585

³⁴⁴ RAZE 2038, fol 329, 28-5-1585

³⁴⁵ = RAZE 2039 pag. 464

³⁴⁶ Thielt ligt 27 km. van Brugge in West Vlaanderen.

³⁴⁷ Mathijs Baltens is vóór 3-8-1591 overleden. In de weesakte (VN5 fol. 39-40) worden 5 kinderen tussen de 5 en 17 jaar vermeld. Aanwezig waren Pieter Michielsz, Jan Janssen Nissepadt als grootvader van de wezen, Jan Mathijs en Samson de Gehucht. Pieter Michielsz was gehuwd met Leunken Baltensdr, een zuster van Mathijs.

³⁴⁸ RAZE 2038, fol 330, 30-5-1585

Hier volgt een akte over een soortgelijke kwestie, waarvoor verschenen zijn de dijkbaljuw en schepenen van Ovezande, die de hevening van die dijkage aanbesteed hadden. Op 4 juni 1585 heeft de dijkbaljuw op de markt in Goes Willem Leijnsz willen aanspreken, maar kon hem niet vinden, waarop hij enige schepenen van Ovezande heeft aangesproken en hun verteld dat de baanders het recht hadden om hun land te laten hermeten. Wederom werd de notaris er op uit gezonden, nu om een bezoek te brengen aan Jan Remijnsz en daarna aan Marinus Blaisz en Cornelis de Molenaere als dijkschepenen van de parochie van Ovezande.

2.204 Geschil over een boompje en een brug³⁴⁹

Op verzoek van Pieter Rijmelant is de notaris naar Cornelis Cornelisz Meuleman, wonende in de Groe onder Kloetinge, gegaan en heeft hem in aanwezigheid van onderstaande getuigen gevraagd *“of hij die jonghe pote staende opde diltve van des requirants boogaert gebroken hadde ofte niet”*. Hij kreeg hierop als antwoord: *“Ick en hebbe die pote niet gebroken, maer ic sal hem wel wijsen waer ik deselve wech geworpen hebbe ende waer deselve in de gracht es liggende”*. Verder vroeg hij hem *“Vuijt wat cracht hij aldaer over de voorseide diltve des boogaerts nu onlanx die brugghe geleijt hadde”*. Het antwoord was: *“Daer te voren gheen gelogen (of staat er getugen?) en heeft”* en *“Dat het zijnen ambachtsheeren van Cloetinghe hem sulcx toegelaten hadde”*. Gedaan op 28 mei 1585 ter presentie van Adriaen Aernoutsz en mr. Gillis Braembosch als getuigen.

Op 6 juni 1585 is daarop gecompareerd Jan Bernaerdsz, wonende in de Groe onder Kloetinge, oud omtrent 22 jaar, en heeft op verzoek van Pieter Rijmelant getuigd: *“Dat hij daer over gecomen es, daer eenen Cornelis Cornelisz Meuleman, gebuerman aldaer, met zijn swaegher besigh ende int werck was (ende is omtrent twaelf daeghen geleden) Om aen die westzijde van den boogaert den voorseiden requirant toebehoorende, een brugghe vast te maken, te fricken?, (of staat er sticken?) ende thout te naeghelen over die brugghe.”* De deposant was hierover verwonderd, omdat hij nooit geweten heeft dat er ooit een brug gelegen had. Meuleman had ook gezegd dat hij binnenkort nog een brug zou maken aan de oostzijde. Deze verklaring werd afgelegd in het bijzijn van Adriaen Gillisz Vlaeminck en Wouter Mertens Jaeghere, inwoners van Goes.

2.205 Over de verblijfplaats van jonkheer van Eetvelde³⁵⁰

(In de marge:) *Obijt Joncheer Adriaen van Eetvelde binnen Cruninghen 7 martij 1588*

Op 11 juni 1585 compareerden Anthonis Danielsz, schepen en Jacob Steijn, secretaris van Kapelle, midsgaders Pieter Michielsz gezworen bode van het landrecht, inwoner van Goes, en hebben op verzoek van jonkheer Jacques van Provin verklaard, dat zij wisten dat jonkheer van Eetvelde, die getrouwd is met jonkvrouw Machtild van Catz, eertijds de huisvrouw van *“tochsterse”* van jonkheer Arendt van Haemstede, nu woont en zijn residentie houdt binnen Kapelle. Geven reden van hun weten, dat zij hem regelmatig hebben zien in- en uitgaan en bewonen in het huis van jonkheer Willem van Catz, de broeder van voornoemde Machtild. Aldus verklaard ter presentie van Mr. Jacob Zagarus en diens zoon Willem, inwoners van Goes.

2.206 Uitkoop van de erfenis van Anthonis Martins du Jardin^{351 352}

(In de marge:) *Bewijs ende Vuijtcop van herediteijt. Vide prima pag. 344 et 413*

Neelken Teune, de huisvrouw van Anthoni Martins du Jardin, bakker buiten de Nieuwpoort van Goes, (nijenpoorte), is overleden, waardoor een voogd moet aangesteld worden over haar

³⁴⁹ RAZE 2038, fol 333, 28-5-1585/6-6-1585

³⁵⁰ RAZE 2038, fol 334, 11-6-1585

³⁵¹ Zie pag. 344 voor het testament van hem en zijn tweede vrouw

³⁵² RAZE 2038, fol 334, 12-6-1585

achtergelaten wees Theunken. Anthoni is nu hertrouwd en genoemde dochter is nu meerderjarig geworden. Zijn nu verschenen genoemde Anthoni en Jan Teune, schipper, als oom van Theunken en zijn tot een accord gekomen dat Theunken haar moeders kleeren en juwelen, die zij uit de boedel genomen had mag behouden en verklaarde daarvoor schuldig te zijn van haar moederlijk goed 12 pond groten vlaams. Anthoni stelde als speciale hypotheek het huis waar hij nu in woont *“dan oft gebeurde dat bij oorloghe oft ander quaede fortuijne tselve huijs afbrande ende hij Anthoni backere verlopen moeste, soo es veraccordeert dat zijne voorseide dochtere indien gevalle sal moeten mincken? van tghene haer noch soude moghen resteren, dat niet verschenen en waere, Naer advenant, Te weten dat zij sal aenveerden d’een helft van de voorseideerfve mette materialen daerop ligghende, voor tghene haer noch van de voorseide twaelf ponden sal moghen resteren.”* Verklaard op 12 juni 1585, ter presentie van Meerten Masuer en Merten Mertsz, poorters van Goes.

2.207 Obligatie van schuld van verteringen³⁵³

Op 14 juni 1585 heeft Jan Pauwelsz Cuijper, geboren te Middelburg, bekend schuldig te zijn aan Franchois Hertsinck, 17 pond groten vlaams, van verteringen in zijn herberg. Als garantie stelt hij zijn persoon en al zijn goederen. Verklaard ter presentie van Maerten Wisse, kleermaker en Cornelis Jansz. van den Berghe, oud kleerkoper, inwoners van Goes.

2.208 De schuld van Herman Piersz als impostmeester³⁵⁴

(In de marge:) *Cessie ende cautie*

Op 15 juni 1585, verklaring dat Herman Piersz, inwoner van Nisse, van de Staten van Zeeland de imposten over het kwartier van Nisse gepacht had en nu nog 192 £. 14 sch. 10 groten schuldig is aan Pieter Jacobsz Borsselaere, als ontvanger generaal van de Staten. Aangezien Pieter vernomen had dat Herman absent was, heeft hij de goederen van Herman in beslag genomen. Pieter Boogaert, Jan Jacobsz Greel, inwoners van Goes, Adriaen Pietersz, de broer van Herman, wonende te Kloetinge en Adriaen Jansz, inwoner van Nisse, willen voorkomen dat Herman’s goederen, mogelijk tegen een te lage prijzen, geveild zouden worden. Zij hebben gevraagd of de ontvanger de goederen aan de huisvrouw van Herman wilde afstaan als zij zich borg sgellen voor de schuld. Aldus verklaard in de herberg de Horen in de aanwezigheid van Frans Jorisz, mandemaker en Frans Jansz, bakker, poorters van Goes.

Op pag. 337 onderaan, is de naam niet goed leesbaar: Jan Sluimer, Fluimer of zoiets.

2.209 Procuratie van twee Tholenaars om een schuld te innen³⁵⁵

Op 17 juni 1585 zijn verschenen Cornelis Crijnsz, geboren in het land van Tholen en zijn huisvrouw Lijsken Marcelis, nu inwoners van Goes, en hebben geconstitueerd Adriaen van Staple, wonende te Bergen op Zoom om te mogen innen 5 pond 10 schellingen vlaams, die Euwoudt Euwoutsz, wonende in het Oudeland in Tholen hen schuldig van het onderhouden van Bastiaenken Heerdermansdr? Aldus gedaan te Goes ter presentie van Marinus Willemsz Quispelmaecker en Dignus Cornelisz Crauwel den ouden, poorters van Goes.

2.210 Verklaring over de koop van goederen op een koopdag³⁵⁶

Op 2 juli 1585 hebben Macharis Jacobsz, nu wonende op Manee ?, oud omtrent 57 jaar, Adriaen Jansz Loij, oud omtrent 48 jaar en Jan Domisz, oud omtrent 43 jaar, inwoners van Waarde, verklaard op verzoek van Jan Scharis, inwoner van Goes, dat zij eertijds in de koopdag van Marinus Anthonisz Vroonlander, zekere goederen gekocht hebben, die zij betaald

³⁵³ RAZE 2038, fol 335, 14-6-1585

³⁵⁴ RAZE 2038, fol 336, 15-6-1585

³⁵⁵ RAZE 2038, fol 338, 17-6-1585

³⁵⁶ RAZE 2038, fol 338, 2-7-1585

hebben aan Jan Piersz te Schore en niet in handen van Jan Scharis. Verklaard te Goes ter presentie van Franchois Meis, schilder en Zeger Mathijs, viskoper, poorters van Goes.

2.211 Een zaak van “injurien”³⁵⁷³⁵⁸

Op 2 juli 1585 is verschenen Henrick Cornelisz van Altenae, inwonende poorter te Bergen op Zoom en heeft verklaard dat het hem ter ore³⁵⁹ was gekomen, dat Bastiaen Jacobsz Oole, geboren te Bergen op Zoom en nu wonende te Goes, *“hem comparant (geproduceert zijnde als getuijghe in een proces oft crackeel, twelcke den voornoemden Bastiaen es maeckende jegens Aerdt Storm, voir t’landrecht van Zuijdt Bevelandt) es reprocherende, hem aensegghende dat hij comparant gecondempneert soude geweest zijn te doene seecker vermende, daer thoe exhiberende een pretens vonnisse bij den wethouders van Berghen voorseid tusschen Cornelis Jacobsz heisere ende hem comparant verweerdere, in saecke van iniurien gheintenteert, ende hoewel tselve vonnisse ondeugdelijck ende ongefundeert was, soo heeft hij comparant daerenboven daer van gheappeleert, Sulcx dat midts d’appellatie gheinterponeert, ooc d’effect vande pretense sententie haer rechte gesuspendeert es. Ende hanghende de selve appellatie ongedecideert, ende den voornoemden Cornelis Jacobsz, ooc origineel aenleggere van zijne pretensie van emenden ter oorsaecken vande voormelden iniurien twijfelende es dese saecke bij den voornoemde parthijen gemodereert ende inden voorseiden Raede van Brabant daer van acte gemaect. Ende boven dijen es daer nae op den 18 April 1575 post pascha, de voorseide actie bij den parthijen voor wethouderen van Berghen geratificeert ende sulcx gewilligh getermineert, Dat Cornelis Jacobsz aenleggere voornoemt aen desen comparant heeft moeten betaelen de helft van de costen aldaer ter saecken vande ratificatie gedaen”, etc.* Aldus verklaard te Goes ter presentie van Dirick Jansz timmerman en Wouter Jacobsz, kleermaker, poorters van Goes.

De notaris heeft op dezelfde dag de insinuatie aan Bastiaan voorgelezen, die, in de aanwezigheid van mr. Jan de Ridder, zei: *“Laet hem doen dat hem belijft”*.

2.212 Over het innen van schulden in Poortvliet³⁶⁰

Op 5 juli 1585 heeft Commerken Marinusdr wonende te Goes, geconstitueerd Marinus Willemsz Quispelmaecker, om uit haar naam pachten van land in Poortvliet en omgeving te mogen innen. En in het bijzonder van de 5 gemeten land liggende aan de Gheerweghe, die Baerent Claisz voor 14 schellingen het gemet gepacht heeft. Gedaan te Goes ter presentie van Jan Scaris, schout van Vlake en Adriaen Baltens, metser, inwoners van Goes.

2.213 Tijdens de predicatie mocht men ook in de herberg niet drinken³⁶¹

Op 16 juli 1585 is gecompareerd Max³⁶² Henricx, waard in de herberg Cruninghen (te Goes) en heeft op verzoek van Cornelis Cornelisz in de drije coninghen, waard in het dorp Kruiningen verklaard, dat hij 14 dagen geleden op zondag geweest is in de herberg van de requirant, waar zij met elkaar iets uitstaande hadden en samen gerekend en geliquideerd hebben. En verklaart dat zij toen, terwijl men de predicatie deed, niet gedronken of gespeeld hebben, alhoewel er een bierpot op de tafel stond, die zij tevoren besteld hadden. Verklaard te Goes in de herberg Cruninghen ter presentie van Aerent Aerentsz, schepen en Maerten Marinusz, inwoners van Kruiningen.

³⁵⁷ Uit deze akte blijkt niet wat er precies aan de hand was. De gebruikte gerechtelijke taal maakt het ook niet gemakkelijk om dit te begrijpen, zodat ik het grotendeels volledig getranscribeerd heb.

³⁵⁸ RAZE 2038, fol 339, 2-7-1585

³⁵⁹ er staat in feite: ter zijner kennis

³⁶⁰ RAZE 2038, fol 340, 5-7-1585

³⁶¹ RAZE 2038, fol 341, 16-6-1585

³⁶² Max = Maximiliaen

2.214 Pag. 341: Harde woorden van Adriaen Jacobsz Molenaere

Op 25 juli 1585 compareerde Everaert Ghijbels Servaes, deurwaarder ordinaris van het Hof van Holland, residerende te Middelburg, oud omtrent 33 jaar. en heeft op verzoek van jonkheer Philips van Asche, schout en rentmeester van Kruiningen verklaard, dat hij eergisteren, wezende Dinsdag 22 juli, gekomen is van Goes naar Kruiningen, en gekomen zijnde in de herberg de Leuwe, heeft daar gevonden Adriaen Jacobsz Molenaere, die ook daar op dezelfde dag gekomen was. Kort daarna, ongeveer om 8 of 9 uur heeft de deposant Adriaen Jacobsz horen zeggen: *“Daer zijn sommige schepenen van Cruninghen die jehens mij geteeckent hebben, die niet een A voor een B en weten ofte haer Pr. nr. niet en connen lesen. Twelck mij leedt es dat zij gedaen hebben. Affirmereert voorts dat hij deposant gehoord heeft dat den voormelden Adriaen seijde van den Schoutteth requirant voornoemt Dijen mijneedighen schelm ende dijef. Om redenen (soo hij Adriaen seijde) want hij heeft mij gestolen mijn eere, die hij mij niet wedergeven can. Ende dat vuijt oirsaecken, want hij schoutteth: mij Adriaen gelastert heeft van vrouwecracht, twelcke alnoch niet geprobeert³⁶³ es. Noch seijt hij deposant dat den Schouttet voor de keucken daer hij comparant metten anderen inne saetn, voorbij passerende oft voren staende, aldaer ingecomen es, ofte emmers t’hoot binnen der deuren heeft gestoken segghende: Goede mannen hier jeghenwoordigh: Ic legghet in kennisse tghene dat van mij hier geseijt werdt ende Protestere daer jehens. Dat Adriaen alhier es iniurerende niet alleene mijn persone, maer ooc de geheele weth. Noch verclaert hij deposant dat den voorseiden Adriaen daer naer bij de voorseide woorden den schoutteth aengeseijt (maer niet de weth) gepersisteert, ende noch ooc t’sanderen daeghs bij gebleven es.”* Aldus verklaard te Goes in de herberg Den Horen, ter presentie van Mr. Gillis Brembosch en Maximiliaen Heijndicxsz, poorters van Goes.

2.215 Overname van pachtland³⁶⁴

Op 26 juli 1585 compareerde Franchois Dignus, wonende te Goes, heeft verklaard dat hij, als getrouwd hebbende de weduwe van Hugo Jobsz, overgenomen heeft al het land dat Adriaen Cornelis Macharis in pacht heeft gehad. Hij heeft zich verbonden om met de crediteuren tot een overeenkomst te komen, het watergeld en de onkosten van het onderhoud van de dijk te betalen. Nu scheen het dat zekere Marinus Jansz, wonende ter Vaten onder Kloetinge, zich 3 gemeten zaailand had toegeeeigend om het te gebruiken en had het doen ploegen³⁶⁵ zonder toestemming van de comparant. Kennelijk had zekere Marinus Jacobsz, die van het genoemde land voorpachter zou zijn, dit aan Marinus Jansz overgelaten. De comparant heeft hiertegen geprotesteerd. Dit verklaard ten huize van de comparant in aanwezigheid van Mr. Jan Arnoldi, eveneens publiek notaris, en Mr. Jacob Fransz Leest, als getuigen. De notaris is dezelfde dag naar ter Vaten gegaan om genoemde Marinus Jansz op te zoeken. Deze bleek niet thuis te zijn, zodat de notaris doorgedaan is naar Kloetinge, waar hij hem vond op de weg achter de boomgaard van de dijkgraaf. Nadat hij de insinuatie voorgelezen had, heeft Marinus geantwoord, dat hij het land niet af zou geven voor hij voldaan was van het teelgeld en zei vervolgens: *“Ick sal met Marinus Jacobsz (die hij het land overgelaten had) op sondaeghe comende bij Franchois Dignus comen”*.

2.216 Testament van Anthoni Martins du Jardin³⁶⁶

(In de marge:) *Testament van Teune die backer geboren van Rijssel buijten die nieupoorte ende van sijn huijsvrouwe. Obiit testateur 13 octobris 1586 relictā vidua gravida³⁶⁷ et ad*

³⁶³ proberen = bewijzen

³⁶⁴ RAZE 2038, fol 342, 26-7-1585

³⁶⁵ er staat: ende zijnen ploegh daer inne te slaene

³⁶⁶ RAZE 2038, fol 344, 3-8-1585

³⁶⁷ gravida, van gravidus, zwanger

hunc alia prole ex illa excreata³⁶⁸, tum etiam? relicta filia con....?? et una absente ex primo. Vide supra pag. 334 et prima pag. 423

Op 3 augustus 1585 zijn verschenen Anthoni Martins du Jardin, backere buiten de Nieuwpoort van Goes wonende, en zijn vrouw Christijne Crijnsdr Zij stellen elkaar en hun kind of kinderen die zij na zullen laten als erfgenamen. Opgemaakt ten huize van de comparanten buiten de Nieuwpoort, in tegenwoordigheid van Lenard Jansz schuijtenaar en Gedeon Crijnsz, schoenmaker.

Zie fol 334 voor de uitkoop na overlijden van zijn eerste vrouw. Zie fol 423 voor de uitkoop na het overlijden van Anthoni.

2.217 Borgstelling door Job Cornelis Hartsz³⁶⁹

Op 10 augustus 1585 is gecompareerd Job Cornelis Hartsz, gewezen dijkgraaf van Hoedekenskerke en nu wonende in Goes, en heeft een borg gesteld voor 4 gemeten tarwe gelegen in Kruiningen in de Oostzoute, van zuiden in, tussen het pad en de weg. Dignus Aerenz, wonende te Vlakte, die een schuld heeft aan Dignus Bertholomeusz van Kruiningen, de somma van 9 £.9 sch.6 groten vanwege het openbaar ten velde verkochte gewas. Aldus verklaard te Goes in de herberg Den Horen, ter presentie van jonkheer Louis van Lijkercke, wonende aldaar en Thomas Blancquaert, wonende in Goes.

Op fol 346: aanvulling op vorige akte. De bovengenoemde tarwe is eigendom van Pieter Jacobsz Borsselaere.

2.218 Verklaring van Janneken Bois³⁷⁰

Op 12 augustus 1585 is verschenen Janneken Bois, de huisvrouw van Geleijn Jacobsz, waard in de herberg 't Casteel van Rijssel. Zij verklaarde op verzoek van Philips van Asche, dat deze, rentmeester van de Heer van Kruiningen, op 13 augustus voorleden gekomen was om aan Mijn Heeren van de capelle van Oudemunster *pensien*³⁷¹ te betalen. Vragend naar de gecommiteerde, antwoordde Janneken dat deze vóór de middag naar Walcheren vertrokken was, maar 's avonds weer terug zou keren. Aldus gedaan ter presentie van Martin Willemsz en Jan Jacobsz Bijle, poorters van Goes.

2.219 Transport van tienden³⁷²

Op 12 augustus 1585 compareerde Daniel Lenaerdsz schepen van Yerseke en heeft getransporteerd aan Jacob Adriaensz Boom, de helft van de tienden, etc. (met veel afkortingen aangeduid), ter presentie van Jacob Jansz Brainge en Adriaen Cornelisz, stadsbode als getuigen.

2.220 Verklaring voor Gerardt Jansz, linnenwever³⁷³

Op 13 augustus 1585 zijn verschenen Jan Jansz Nissepadt, oud omtrent 60 jaar en Gillis Claisz Modde, oud omtrent 45 jaar, poorters van Goes, en hebben op verzoek van Gerardt Jansz, lijnewever, poorter van Goes, verklaard dat zij goed gekend hebben Jan Gueris, geboren te Lijnden bij Tiel in het land van Gelre, die vele jaren binnen Goes gewoond heeft en daar stadswaker was. Verder dat zij ook goed gekend hebben Grietken Gerardt Aerts, de huisvrouw van genoemde Jan Gueris. Deze hadden drie kinderen genaamd Grietken, Maijken en Betrix (later in de akte genoemd Beatrix), maar zij weten niet of zij andere kinderen gehad hebben. Jan Gueris was hertrouwd met zekere Lijsken, maar hadden geen kinderen. Jan Goris (!) was in Goes overleden en begraven. Grietken Jansdr(!) voornoemd was nog in leven en

³⁶⁸ excreata, van excreo, opgroeien

³⁶⁹ RAZE 2038, fol 345, 10-8-1585

³⁷⁰ RAZE 2038, fol 346, 12-8-1585

³⁷¹ boetes

³⁷² RAZE 2038, fol 346, 12-8-1585

³⁷³ RAZE 2038, fol 347, 13-8-1585

getrouwd met Gerardt Jansz, de requirant. Beatrix was ook in leven en woont in Goes, maar Maijken was vertrokken. Geeft reden van zijn weten, dat Gillis recht tegenover Jan Gueris gewoond heeft en Jan Jansz Nissepadt “*grootte frequentie met hem gehad en dicmaels gedroncken heeft*”. Verklaard ter presentie van Wouter Mertens Jaeghere en Dignus Cornelisz Cuijper den jonghen, poorters van Goes.

2.221 Huwelijksvoorwaarden tussen Willem Pauwelsz en Maijken Willemsdr³⁷⁴

(In de marge:) *Huwelicxe voerwaerde tusschen Willem Pauwelsz ende Maijken Coije*
Op 15 augustus 1585 hebben Willem Pauwelsz Dijkwel, inwoner van Goes en Maijken Willemsdr, geassisteerd door Sr. Pieter de Carrion, huwelijksvoorwaarden opgesteld. Maijken had drie huizen staande binnen Arnemuiden, een op de stadsdijk, een genaamd d’Oude Keijzers Croone, belast met 5 pond groten vlaams jaarlijks, en een daar tegenover, genaamd Portugalle, dat onbelast is en nog een staande bij de Veersche poorte genaamd Den Eenhoren. Bij haar vooroverlijden zal Willem in het gebruik van deze huizen blijven, maar na zijn dood gaan naar haar erfgenamen. “*Item noch es bevoorwaert Naerdijen Maijken aen haeren sone Joris Gillisz alnoch ten achteren es van zijn vaderlijk goedt, Soo heeft zij nochtans beloofd dat zij hier ten huwelijcke innebrenghen sal Alle die prouffijten, die van de Stelle staende bij Aermuijden op Sint Joostlandt, moghen toecomen, geduerende desen jaere 85 met alle die oude weeren. soo dat den voornoemden Joris nu bamisse naestcomende, eerst comen sal op de helft vanden profficten vande selve stelle, mette oijen, Om daer inne ten naesten iaere ende teelt pro rata mede te deelen, maer niet inde proffijten oft lasten in den iaere 85 vervallende. Belovende zij comparante dat zij den voormelden Joris daer mede afhouden sal. Ende waert sake dat hij daermede hem niet gecontenteert en wilde houden, sal hem voldoen zijn vaderlijck goedt gelijk zijn broeders gehad hebben, te weten 700 guldens eens.*” Aldus verklaard ten huize van de bruidegom, ter presentie van voornoemde Pieter de Carrion en Cornelis Willemsz Rijcke alias Speecke, beide wonende te Goes.

2.222 Clais sal u betaelen.....³⁷⁵

Hier volgt een acte waarvan ik het fijne niet begrepen heb. Vermoedelijk heeft het betrekking op de akte van 15 november 1584.

Op 26 augustus 1585 compareerde Mr. Jan Arnoldi, eveneens notaris, oud 53 jaar, en Jacob zijn zoon, 19 jaar oud. Zij hebben op verzoek van Nicolas Stevensz, brouwer, eertijds wonende in Goes, verklaard dat zoon Jacob, op bevel van zijn vader de voornoemde rekening door zijn vader opgesteld daarvan twee kopieën zal schrijven, een voor de comparant en de andere voor de requirant. Deze heeft bij ontvangst daarvan gezegd: “*Wel tes goet. Clais sal u betalen*”. Aldus verklaard in aanwezigheid van Jan Adriaensz van Hoorne, geseijt Schaffer, en diens zoon Jan, beide schippers geboren te Reimerswaal.

2.223 Een hudeschip genaamd den Inghel³⁷⁶

Op 23 augustus 1585 is gecompareerd Jan Jansz van Hoorne, schipper, geboren te Reimerswaal en heeft geconstitueerd Mr. Jan de Ridder, om te mogen manen en eisen de betaling van 200 gulden met de onkosten, van Scobbe Piersz, poorter van Goes, betreffende de koop van een hudeschip genaamd Den Inghel, die Schobbe van hem gekocht heeft. Aldus ter presentie van Clais Stevensz brouwer en Christiaen Jansz, schoenmaker, poorters van Goes.

2.224 Pag. 349: Voogdij van de wezen van Marinus Willemsz Quispelmaker

(Aanhef:) *Dies t’oirconden*

³⁷⁴ RAZE 2038, fol 347, 15-8-1585

³⁷⁵ RAZE 2038, fol 349, 26-8-1585

³⁷⁶ RAZE 2038, fol 349, 2-9-1585

Neelken Aerts, de huisvrouw van Marinus Willemsz Quispelmaker, poorter van Goes, was overleden en heeft nagelaten de kinderen Willem, Aerdt en Leenken. Marinus is nu hertrouwd en zijn zoon Willem is meerderjarig geworden. Marinus verklaarde dat er binnen het eiland niemand was van de maagschap van moeders zijde en er ook geen wedervoogden zijn. Hij heeft daarom beloofd zijn drie kinderen van hun moederlijk goed elk 16 carolus guldens te betalen. Dit bedrag heeft hij aan Willem al uitbetaald, terwijl de twee anderen zullen volgen zodra zij meerderjarig zijn. Intussen zal hij de twee wezen blijven onderhouden. Aldus gedaan op 2 september 1585 in de aanwezigheid van Dignus Cornelisz Crauwel, schoenmaker en Marinus Piersz, arbeider, poorters van Goes.

2.225 Een doodslag in de herberg Den aermen Duijvel³⁷⁷

(In de marge:) *Informatie van eenen doodslagh ten versoecke van parthije handtdadighe*
Op 4 augustus 1585 heeft in de herberg Den aermen duijvel een misdadig ongeval plaatsgevonden, waarbij Marinus Jansz, landman wonende onder Kloetinge, “*sulcx in de borst gegriefft es, dat hij terstont daer naer deser weerelt gepasseert es. Ende alnoch eenen Jan Bellekens hovenier, wonende buijten die gansepoorte deser voorseide stede, ooc ter selver plaatsen soo gequetst is, dat hij des anderen daeghs mede is overleden.*” Zijn voor de notaris verschenen Jan Heijlen, geboren te Heijst bij Aerschot, nu wonende buiten de Ganzenpoort. “*Ende om Laureijs Heijlen zijnen sone vanden dubbelen neerslaghe hier mede moghelijck in toecomenden tijden, hij betight ende beswaert soude moghen werden te ontschuldighen, heeft hij requirant aen den naebescreven personen versocht kennisse der waerheijt te ghevene, ende getrouwelijck te affirmeren tghene zij weten van tvoorseide forfaict gepertreert, waerachtigh te zijne Wie van elcx van dijen hantdadigh geweest is, mette circumstantien van de selve*”.

Eerst Mr. Joost Persoons, chirurgijn en zijn vrouw Betken de Rave, wonende te Goes, beide oud omtrent 40 jaar. Zij verklaren dat eerst de vrouw en daarna Mr. Joost geroepen werden om de gewonden te behandelen. De wonden waren dodelijk en Marinus bleek reeds overleden te zijn en het duidelijk was dat Jan Bellekens ook zou overlijden. Hierna werden zij gevraagd wie Marinus en Jan gestoken had. “*Soo verclaeren zij deposanten dat Jan Bellekens sulcx vermaent ende gheexamineert zijnde, ten selven stonde gheaffirmeert heeft dat hij Jan, anders niet en weet, dat dan den voorseiden Marinus overleden (ende niet Laureijs des requirants sone) hem alvoren gestoken hadde. Sulcx den selven Laureijs ontschuldighende heeft den voorseiden Marinus, met gevouden handen, vuijter grondt zijnder herten heughelijck den misdaet vergeven. Dan es sulcx dat den voormelden Laureijs (nae dat Marinus hem Jan Bellekens soo gequetst hadde) hem Marinus gegriefft*”. De deposanten verklaarden dat zij dit alles wisten omdat zij daar ontboden waren.

Balten Pietersz, oud omtrent 40 jaar, en Digne van Putte Andriesdr, zijn huisvrouw, oud omtrent 42 jaar, waard en waardin van genoemde herberg Den aermen Duijvel, Zij “*verclaeren alsvoren dat zij als tfeijt in de camer thaeren huijse (twelck zij met grooten rouwe verhaelen) gebeurde, niet jeghenwoordigh noch present en waeren. Dan als tselve misvallen was. Affirmeren dat zij Jan Bellekens voornoemd hebben hooren verclaeren dat hij niet van Laureijs Heijlen, Jans voorseide sone, maer van Marinus Jansz (terstont overleden) sulcx gerwondt was. Ende dat zij Jan ten vuijtersten comende ende nochtans wel vermaendt zijnde, altijts der doodt thoe, bij tselve verclaeren hebben hooren persisteren. Ghevende redenen van haere affirmeren, want den voorseiden Jan thaeren huijse blijfven ligghende es, ende daer binnen overleden. Adderende noch dat den voornoemden Marinus Jansz niet en was van den gelaghe daer Jan Bellekens voorseit met Laureijs bij een saeten, dan dat hij in haer gelaghe comende toeghde ende liet hen sien tgheldt dat zij beijde verdient hadden, soo sij seijden van hoij te*

³⁷⁷ RAZE 2038, fol 351, 9-9-1585

slaene van 2 gemeten preter 11 oft 12 roeden. Dan Marinus woude afcorten die roeden, die dandere seijden ten vollen bedonghen te hebben. Ende dat daeromme Marinus eerst crackeel gemaect, zijn gheldt weder getrocken ende foortselijck gesproken heeft. Dan en waeren zij attestanten als voren daer niet jeghenwoordigh als tgevecht geviel”.

Baijken Joosdr, geboren te Leuven (Loven) en nu wonende in de herberg, oud omtrent 18 jaar, attesteerde: *“dat als de hantdadigheijt gedaen was, zij den voorseiden Jan (die zijne handen voor zijne wonde was houdende) te gemoete es gecomen de welcke Jan gevraeght zijnde vanden volcke binnen den huijse comende, wije hem sulcx gequetst hadde, antwoorde de hij Jan: dijen man (bewijsende Marinus) die daer leijt en bloedt, heeft mij dit gedaen. Verclaert voorts dat zij hem tselve meer dan thienwerf heeft hooren verhaelen ende ter dootd thoe volherden. Ghevende redenen van haer segghen, wat zij t’jonckwijf van den huijse voorseit was, daer t’ongheluck gevallen ende Jan ooc gestorfvn es”.*

Barbara Moeijns, geboren te Eeckeren en nu wonende te Goes, oud omstrent 40 jaar, depositeerde: *“dat zij binnen de voorseide camer gecomen es, daer zij sagh dat Jan Bellekens voornoemt eenen drijevoet om hooghe in de handt hadde, ende dat Marinus Jansz voormelt, met eenen opsteker haer Jan stack, maer oft hij alsdoen hem raeckte ende weet zij deposante niet, want zij tselve aensiende, verslaeghen zijnde, te rugghe keerde. Doch es waerachtigh dat zij daer naer bij Jan Bellekens comende, hem dicmaels heeft hooren verhaelen dat hij van Marinus maer niet van Laureijs gesteken was. Ghevende redenen van haer depositie, want zij binnen de voorseide herberghe alsdoen woonde, ende bij den voornoemden Jan gebleven ende voorts geholpen heeft doen hij gequetst was”.* Al deze verklaringen afgelegd in de genoemde herberg op 9 september 1585, ter presentie van Pieter Cornelisz Baersdorp en Augustijn Willemsz, poorters van Goes.

Vervolgens hebben Pieter Cornelisz Baersdorp, oud omtrent 73 jaar, en Franchois Meis, schilder, oud omtrent 42 jaar, inwoners van Goes, verklaard dat zij samen de dag na de aanslag naar Jan Bellekens gegaan zijn, waar zij hem zeer gekwetst vonden liggen ten huize van Balthen Piersz. *“Ende naerdijen zij hem met goets vermaent hadden, hebben hem gevraeght wije hem sulcx gesteken hadde, heeft hij Jan expresselijck bekent dat Marinus (alsdoen overleden) hem sulcx hadde gegrief, al eer Laureijs Heijlen den selven Marinus quetsede, Segghende opentlijck: Laureijs en heeftet mij niet gedaen, maar Marinus daer dootd ligghende”.* Deze verklaring ter presentie van Segher Mathijsz, viskoper en Gheerdt Jansz, linnenwever, poorters van Goes, op 14 september 1585.

2.226 Testament van Tanneken Marinusdr Borsseleer³⁷⁸

(In de marge:) *Testament van Tanneken Marinus Borsseleers, huijsvrouw van Pieter Borsseleer ad secundus nuptius transijt 21 Junij 87*

Op 11 september 1585 compareerde Tanneken Marinusdr huisvrouw van Pieter Jacobsz Borsseleere, poorters van Goes, *“sieck ende flau te bedde licgghende”.* Zij verklaarde op 7 februari 1576 huwelijksvoorwaarden gemaakt te hebben die verleden waren door notaris Johan Adriaensz van Donghen en die nog van kracht bleven, met uitzondering van een erfrente op een keet en huis, die op naam van haar broer Adriaen Aernoutsz zullen blijven staan. Het nieuw getimmerde huisje waar Mr. Jacob van der Straeten in woont, moet in het sterfhuis blijven. Zij vermaakt aan haar man het huis aan de haven en het hof achter het nieuwe huis op de Peerdemarct. Onder haar goederen wordt vermeld *“een doosken met schoon gheldt dat van haer testatricens voorouders afgecomen es”.* Aan Maijken Pieters Baltensdr geeft zij 100 ponden groten vlaams in geld, omdat zij gebrekkig is. Als erfgenamen institueert zij haar kinderen genaamd Maijken en Grietken Pieters Baltens drs. en Neelken Pieters Borsseleersdr. Zij stelt haar neef Adriaen Willemsz tot voogd van de kinderen. Aldus verklaard in het huis

³⁷⁸ RAZE 2038, fol 354, 11-9-1585

op de haven, 's avonds tussen 8 en 9 uur, ter presentie van Willem Pauwelsz Dijckwel en Martin Masuer, poorters van Goes.

2.227 Verklaring van Hugo Jobsz³⁷⁹

Op 17 september 1585 heeft Hugo Jobsz, schuitman, wonende op de Westzelcke buiten de nieuwe poort van Goes, verklaard op verzoek van Cornelis Jacobsz Backer, schuitman te Biezelinghe, *“Dat hij comparant (Omdat hij met zijnen schuijte gesonden es geweest ende gedient heeft in de flote omtrent Lilloo, Lijefkenshoeck ende den Couwesteijnschen dijck) van de heeren deser voorseide stede ontfanghen heeft 19 stuijvers min een oordt sdaeghs.”* Aldus verklaard ter presentie van Kelle Aventure, schipper en Jan Jansz Nissepadt, poorters van Goes.

2.228 Verklaring van Jan Pietersz uit Schore³⁸⁰

Op 17 september 1585 heeft Jan Pietersz, wonende te Schore, verklaard, omdat Pieter de Vriendt hem gemaand heeft om te betalen die hij nog schuldig was van wege de koop van tienden gelegen in de Onze Lieve Vrouwepolder, die Adriaen Jacobsz Molenaere van Kruiningen gekocht heeft van de Gravin van Zwartsenborch en die de comparant overgenomen had. De comparant verklaarde dat hij bereid was die achterstand te betalen, maar wilde dat de 100ste penning die de comparant betaald had over het jaar 1583 en de dubbele 100ste penning over de oogst van 1584, afgetrokken zouden worden. Hij wilde ook dat van die rest afgetrokken zou worden 1686 gulden en tien stuivers Brabants, *“als hij comparant (ghearresteert zijnde binnen Antwerpen in septembri 84 van Langhen Hans groenviscooper) aen denselven Hans oft zijn gemachtigh belooft heeft te betaelen”*, etc. Aldus verklaard ter presentie van Guilleaem van Rokeghem uit Hulsterambacht en Jan Reijniersz, timmerman, beide wonende te Goes.

2.229 Verkoop van een rentebrief³⁸¹

Op 17 september 1585 compareerde Cornelis Jasparsz poorter van Goes, die verklaarde overgedragen te hebben aan jonkvrouw Agniete Halmaels, weduwe van Jan Servaets, Heer van Rammeloo, een rentebrief van 120 carolusgulden per jaar. Verklaard ter presentie van Geerd Jansz Backer en Hubrecht Adriaensz, beide wonende te Goes.

2.230 Testament van Christoffel Lucas, geboren te Schagen³⁸²

Op 18 september 1585 is gecompareerd Mr. Christoffel Lucas, geboren te Schagen, chirurgijn, poorter van Goes, en Willemijne Marinus Aerentsdr, geboren bij de Santdijck onder Kruiningen, beide gezond etc. Zij stellen elkaar aan tot erfgenaam. Opgemaakt ter presentie van Jacob Cornelisz Molenaer en Pieter Willemsz Booghmaecker, poorters van Goes.

2.231 Rentebrieven op huizen te Antwerpen³⁸³

Op 19 september 1585 compareerde Franchois Meijs, schilder, geboren poorter van Antwerpen en nu vanwege de oorlog verblijvende in Goes. Hij constitueert zijn huisvrouw Clara Mollijns om te mogen innen de jaarlijkse renten van 11 gulden 10 ½ stuiver op een huis, staande in de Wolstraete, genaamd Den Luijaerdt, en 11 gulden 6 ½ stuiver op het huis genaamd Cuelen in de Schuttershofstraete. Nog 2 erfelijke rentes op een huis genaamd Baetenborgh in de Langhe Nieustraete. Verder alles wat hem aanbestorven mocht zijn in Brabant en

³⁷⁹ RAZE 2038, fol 356, 17-9-1585

³⁸⁰ RAZE 2038, fol 356, 17-9-1585

³⁸¹ RAZE 2038, fol 357, 17-9-1585

³⁸² RAZE 2038, fol 358, 18-9-1585

³⁸³ RAZE 2038, fol 359, 19-9-1585

elders. Verklaard in de aanwezigheid van Mr. Ocher Hallinck en Pieter Willemsz, beide wonende in Goes.

2.232 Machtiging door Willem Jansz Hoeck³⁸⁴

(Niet goed leesbaar)

Op 24 september 1585 is gecompareerd Willem Jansz Hoeck, eertijds moutmaker en inwoner van Bergen op Zoom en nu wonende te Goes. Hij heeft geconstitueerd Hans Reijghersman, geotroieerde binnen Bergen op Zoom om te compareren int Leenhof voir mannen aldaer om te kennen dat hij constituent ontfanghen heeft ende betaelt es van de laetste paeijement mettet eerste van alsulcke somme van Elfhondert ende achtentsestich karolus ende vij en half stuiver eens, als Maerten Laureijsz aen hem schuldigh was over coop etc.

Schuld van Martin Laureijsz van een hoeve en leen, groot 50 gemeten, gelegen aan de Nispenschen weg, genaamd Cuetekinaere? Aldus verklaard ter presentie van Adriaen van Staple en Henrick Christiaensz Crijgher, beide geboren te Bergen op Zoom.

2.233 Testament van Jacques Delvaillie³⁸⁵

(In de marge:) *Testament van Jacques Delvallie, Gerevoceert ut prima pag. 368*

Op 26 september 1585 is gecompareerd Jacques Delvaillie, nu in Goes, ziekelijk bij het vuur zittende, Hij verklaarde dat zijn staat zeer sober was, en hij verwachtte dat er meer schulden dan baten zouden zijn. Hij verklaarde ook dat toen hij met zijn huisvrouw trouwde hij niets bezat en dat alles van haar gekomen was. Hij vermaakt nu alles wat hij bezit aan zijn vrouw Maijken Costers en vertrouwde er op dat zij alle schulden zou betalen. Aan zijn kinderen Jacques, Maijken, Neelken en Tanneken vermaakte hij elk een daalder van 30 stuivers. “*In welcken hij haer institueert ende begheert dat zij daarmede hun tevreden houden, Sonder haer schoonmoedre³⁸⁶ eenighe molestatie van eenighen Staet ofte Inventaris te heijsen*”. Aldus verklaard in zijn huis staande aan de Vorst, ter presentie van Melis Anthonisz Waegerganck en Adriaen Zeijs, poorters van Goes.

2.234 Gift van een obligatie door Jan Gillisz³⁸⁷

Op 27 september 1585 compareerde Jan Gillisz, wonende te Goes, gehuwd met Agniete, de enige dochter van Herman Hermansz zaliger, en heeft in eigendom gegeven aan Damus? Jansz van Lemuijden³⁸⁸, een obligatie waarmee Lenert Jansz, wonende in het ambacht van Lemuijden bekend heeft schuldig te zijn aan Herman Hermansz 40 carolusgulden elk van 40 groten, van wege vier koeien met een kalf die hij aan Lenert geleverd had, te betalen Lemuijder kermis of bamisdag 1584. De obligatie was gedateerd 29 maart 1584 en ondertekend met het handmerk van Lenert Jansz en met het merk van Robbrecht Jansz en met het handschrift van Gerrit Dirxsz Slingerlant. Pieter Cornelisz, timmerman te Goes had op deze obligatie reeds ontvangen van Jan Lenertsz te Lemuijden “*acht alve gulden*”. Aldus gedaan in de aanwezigheid van Pieter Cornelisz in de drije haringhen en Dignus Cornelisz Crauwel den Jonghen, poorters van Goes.

2.235 Accoord over een verpachting van tienden³⁸⁹

(In de marge:) *Verpachtinghe van thienden. Een ander extract vide prima pag. 442*

³⁸⁴ RAZE 2038, fol 359, 24-9-1585

³⁸⁵ RAZE 2038, fol 360, 26-9-1585

³⁸⁶ schoonmoeder is hier waarschijnlijk gebruikt in de betekenis van stiefmoeder

³⁸⁷ RAZE 2038, fol 361, 27-9-1585

³⁸⁸ Lemuijen, naam, onder welke het dorp Leijmuiden in Rijnland prov. Zuid Holland wel eens verkeerdelijk voorkomt (van der Aa).

³⁸⁹ RAZE 2038, fol 362, 1-10-1585

Op 1 oktober 1585 is gecompareerd Cornelis Jasparsz wonende te Goes, ter eenre en Pieter Jansz Woonsdrecht, wonende in Vlake, en hebben verklaard dat Cornelis aan Pieter verpacht heeft alle tienden die Cornelis in Vlake en Schore heeft, voor een termijn van 8 jaar. Aldus ter presentie van Cornelis Jan Michielsz, geboren te Yerseke en Gedeon Crijnsz, schoenmaker, beide wonende te Goes.

2.236 **Problemen rond de erfenis van Maijken Jansz, de kleindochter van Jacob Willemsz Meulenaere**³⁹⁰

Na het overlijden van Jacob Willemsz Meulenaer, wonende te Kruiningen, moest een vierde deel van zijn succussie komen op Maijken, de wees van wijlen Jan, zoon van Jacob voornoemd. Nu had Jacob, terwijl hij op zijn ziekbed lag al het gereede geld dat Maijken toekwam zowel van Jacob's vrouw, als van hemzelf, in beheer gegeven van de schepenen van Kruiningen *“Ten eijnde deselve niet en souden comen onder Adriaen, zijnen Jacobs zone. Es gebeurt naer 't overlijden vanden voorseiden Jacob, dat Adriaen Jacobsz voornoemt, hem draeghende als oom ende consequentelijck als recht voocht van de voorseide weese, heeft de penningen vuijt handen van de schepenen gelicht, midts dat Cornelis Cole, Jan Cornelisz op Zandee, Inghel Willemsz Mascheroen, ende Pieter Cornelisz Smit, hen hebben gestelt seeckere ende borghe voor d'administratie desselfs Adriaens van 't geheele voorseide sterfhuis. Ende naerdijen Costen Poolsz als toesiende voocht beghonste te twijfelen van Adriaens voorseide handelinghe, bijsonder als de selve scheen te faillieren, heeft den voornoemden borghe in rechte betrocken, Om Staet, rekeninghe ende reliqua voor de weese te doene. D'welcke borghen alsulcken faict (bij een ander gehandelt zijnde) niet connen voldoen, zijn vuijterlijck metten voornoemden Costen in der voorseide qualiteit gheaccordeert, als dat zijluijden dese voornoemde weese ter cause van Adriaens administratie, vuijtrijcken sullen op seecker termijnen de somme van vierhondert guldens eens, Volghende seeckeren brief gepasseert voir schepenen van Cruninghe den 20 octobris 1584, Ende soo wanneer Gheerd Jansz Fraes? of Frans?, als getrouwt mette voornoemde Maijken Jansdr binnen der stede vander Goes hadde doen arresteren den voorseiden Jan Cornelisz, ende den selven in rechte betrocken den 12 meije lestleden, om betalinghe van een termijn vande voorseide 400 gulden ende daer op condempnatie verworfvden den 9 septembris 1585, es onder parthijen questie geresen Oft de voorseide weese pro rata niet en behooren te volghen andere paijbriefven ende baeten die zij souden connen bewijzen vuijten voormelden sterfhuijse van Jacob de Meulenaere gecomen te zijne. Waerop den voornoemden thoesiender voocht gehoordt zijnde verclaerde de verbaalen³⁹¹ veraccordeert te zijne dat die borghen mette voorseide somme voldoen souden ende dat dander baeten thaeren proffijte souden blijfven. Welck verclaers inden voorseiden scepenen-brief niet vuijtgedrukt, oft emmers vuijtgebleven was. “*

Om de zaak verder te onderzoeken zijn gecompareerd: Gheerd Jansz Fraes? met zijn vader adjunct³⁹², aan de ene zijde en Jan Cornelisz op Zandee, met Cornelis van Loenhout, als getrouwd hebbende de weduwe van Cornelis Cole voorseid, zich sterk makende voor de wezen van Cornelis, aan de andere zijde, en hebben verklaard dat zij veraccordeert zijn, nopende alle kwesties en geschillen, waarna nog enige details over de afhandeling vermeld worden. Aldus verklaard op 3 oktober 1585 in de herberg Cruninghe te Goes, te presentie van Max Heijndricxsz, waard aldaar en Geerd Marinusz schipper uit Kruiningen.

³⁹⁰ RAZE 2038, fol 362, 3-10-1585

³⁹¹ verbaal = mondeling verhaal

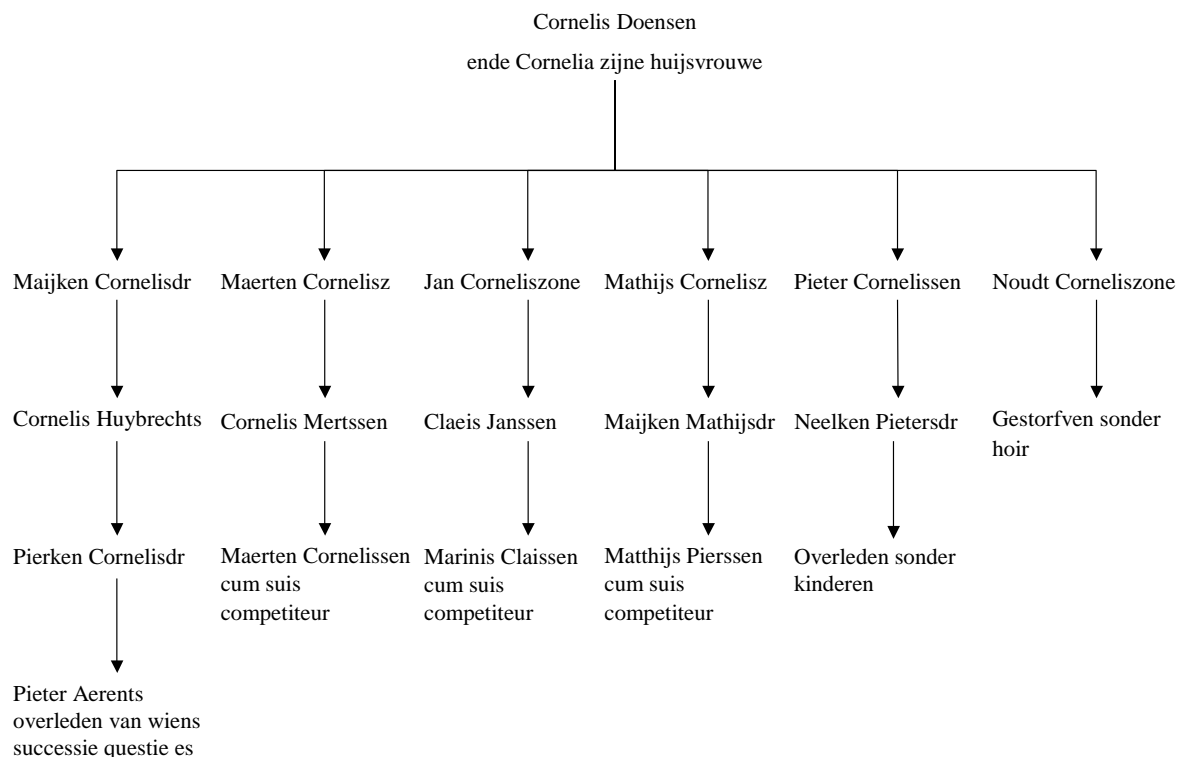
³⁹² adjunct = bijgevoegd

2.237 Verklaring door soldaten in Goes. Een ongeluk met een handroer³⁹³

Op 6 oktober 1585 coompareerden Hans van Basel en Louis van Meerbeke, soldaten liggende in garnizoen te Goes onder kapitein Joos van den Eijnde. Op verzoek van de huisvrouw van Hans van Embden verklaard, getuigd en geattesteerd bij hun eed aan het vendel gedaan, “*Dat (hoewel den voorseide Hans van Embden nu onlancx treckende ende marcherende op de wacht, zijn handtroer lossende, onnooselijck gequetst ende doorschoten heeft Eduaert Leijnsz, insgelijcx mede marcherende op de wacht) zij beijde, te weten Hans van Embden ende Eduaert te voren noijt eenigh geschil oft vijandschap jegens elcanderen gehad hebben (soo emmers zij comparanten oijt gesien, geweten oft onder de compagnie gehoort hebben. Ghevende redenen van hun wetenschap ende verclaeren, want Hans van Basel altijs seer familier metten voornoemden Hans van Emden geconverseert heeft ende den voorseide Louis met Eduaert alomme gereijst, in garnisoene op Liefkenshoeck, hier ende alomme geleghen ende als camerade bij gebleven es.*” Aldus verklaard ter presentie van Jan van der Stringhen, schrijver van de compagnie en Joris Jacobsz den Duijts, wonende te Goes.

2.238 Stamboom van Cornelis Doensen en zijn vrouw Cornelia³⁹⁴

Levendale had de volgende stamboom getekend:

Aan het einde van de akte staat een tweede stamboom, die er als volgt uitziet:

Hubrecht Jansz → Cornelis Hubrechts → Pierken Cornelisdr → Pieter Aerendtsz overleden, van wiens successie questie es.

³⁹³ RAZE 2038, fol 364, 6-10-1585

³⁹⁴ RAZE 2038, fol 365, 8-10-1585

Maijken Jansdr → Anthonis Bouwens → Laureijs Anthonisz cum suis, competeur
Margriete Jansdr van halven bedde → Jan Janssen Nissepadt, metten zijnen competeur.
Cornelis Jansz ooc van een halfven bedde, overleden zonder hoir.

Uit bovenstaande stamboom blijkt dat de volgende akte gaat over de nalatenschap van Pieter Aerentsz, waarvan we kunnen aannemen dat hij zonder nakomelingen is overleden. Er moest nagegaan worden wie zijn wettige erfgenamen zijn. Daarvoor moest teruggezocht worden tot zijn betovergrootvader Cornelis Doensen, die een dochter had, der overgrootmoeder van Pieter Aerentsz, en vijf zoons. Van twee van deze vijf zoons waren geen nakomelingen bekend, die in aanmerking konden komen voor de erfenis. Drie zoons hadden kleinzoons, die als "*competeurs*³⁹⁵" in de erfenis bestempeld werden.

We herkennen in deze tweede stamboom Anthonis Bouwens, die een zoon heeft gehad die Lareijs Anthonisz heette, die geboren is rond 1540. Zijn nakomelingen adopteerden later de naam Ossewaarde. Maijken Jansdr is getrouwd geweest met een Bouwen N.N., waaruit Anthonis Bouwenz is voortgekomen, die getrouwd geweest is met een zuster van Mr. Jacob Rijcke³⁹⁶.

Op 8 oktober 1585 zijn een aantal personen gecompareerd, die op het verzoek van Mathijs Piersz, wonende te 's Heer Hendrikskinderen, een verklaring hebben afgelegd. In de eerste plaats Jan Cornelisz, wonende te Heinkenszand, oud omtrent 69 jaar, die de bovenstaande boom bestudeerd heeft en zegt dat deze juist was. Hij verklaarde dat hij goed gekend had de kinderen Cornelis Doensz en dat er vijf broeders waren, genaamd Maerten, Jan, Mathijs, Pieter en Noudt en een dochter genaamd Maijken. Noudt was zonder nakomelingen overleden. Pieter had een dochter Neelken, die eerst getrouwd was met een goudsmit en later met een Jaspas Remijnsz schoenmaker te Goes, die geen nakomelingen gehad hebben. Mathijs had een dochter Maijken, die de moeder was van Mathijs Piersz, de requirant. Jan Cornelis Doensz had een zoon Clais Jansz, die de vader was van Marinus Claisz, cum suis, die nog in leven zijn. Maerten Cornelisz had een zoon Cornelis, die weer een zoon Maerten Cornelisz gehad heeft met consorten, die nog in leven zijn. Maijken Cornelis Doensdr had een zoon Cornelis Hubrechtsz, die een dochter Pierken Cornelisdr had, de moeder van Pieter Arendtsz "*nu corts deser weerelt overleden*". De comparant verklaarde verder dat Cornelis Doensz geen andere kinderen heeft nagelaten, waaruit hij concludeerde dat de requirant met de andere competeurs ieder recht hadden op een vierde deel van de goederen van Pieter Arendtsz. Hij verklaarde verder dat "hij deposant in zijn joncheijt dicwils met alle dezelve verkeert heeft. Dat zijlieden zijn geboren van Sijnskercke, Ende dat ooc hij requirant metten andren voorseid ende naemelijck ooc met Pierken Cornelis Hubrechtsdr, alsdan getroudt hebbende Aerendt Pietersz (vader ende moeder van Pieter Aerentsz voormeldt, van wijens successie hier gevraeght wordt) tghoedt gedeelt hebben int sterfhuijs van Neelken Pieters Cornelis Doensz." Aldus verklaard te Goes in de herberg De Boone op 6 oktober 1585, ter presentie van Cornelis Fransz en Marinus Hubrechtsz Boone, beide timmerman en poorter van Goes. Op 7 oktober 1585 volgt een verklaring van Gillis Jansz Rose, wonende te 's Heer Arendskerke (shr. Aerskercke) oud omtrent 65 jaar, die verklaarde goed gekend te hebben Maijken Cornelis Doens en goed geweten te hebben dat haar "*moeije*" was Maijken Mathijsdr, de moeder van Mathijs Pietersz, requirant. Gevende redenen van zijn wetenschap dat hij met haar in dezelfde parochie gewoond heeft. Verklaard ter presentie van Laureijs Anthonisz, wonende te Baarsdorp en Marinus Blaisz uit Ovezande, als getuigen.

Op 8 oktober 1585 volgt dan nog een verklaring van Pieter Cornelisz Baersdorp, wonende te Goes, oud omtrent 74 jaar, en Pieter Jansz, wonende te Wiskerke, oud omtrent 62 jaar en de eerder genoemde Gillis Jansz Rose, voor Laureijs Anthonisz, wonende te Baarsdorp, dat de

³⁹⁵ D.w.z. mededingers

³⁹⁶ Zie P.A. Harthoorn, Genealogie van de Baarsdorpse Ossewaarde's, in Baarsdorp, Heerlijkheid, Poeldorp, Monument, pag. 235.

bovenstaande boom juist was, namelijk dat van Hubrecht Jansz afgekomen is Cornelis, die een dochter nagelaten heeft Pierken, die geprocreert heeft Pieter Aerents Piers zone. Van Margriete Jansdr, de halfzuster van Hubrecht en Maijken is afgekomen Jan Jansz Nissepadt cum suis, en Cornelis Jansz, halfbroer, die geen nakomelingen heeft gehad. Als reden voor zijn weten, geeft hij op dat hij met alle genoemde personen omgegaan heeft en samen school hebben gegaan. Pieter Jansz heeft wel 7 jaar en Gillis 2 jaar bij Hubrecht Jansz gewoond. Bij deze verklaring waren getuigen Mathijs Piersz van 's Heer Hendrikskinderen en Marinus Blaisz uit Ovezande.

2.239 Testament van twee kinderen van Nele Mercx³⁹⁷

(In de marge:) *Testament van Nele Merxs³⁹⁸ kinderen. Obiit Jobken ongeheijlijcxt, Vide prothocol B pag. 314*

Op 8 oktober 1585 zijn gecompareerd Marck en Jobken, broeder en zuster, zoon en dochter van Jacob Jansz, wonende te Goes, Jobken ziek bij het vuur liggende. Zij verklaarden, omdat zij meerderjarig geworden waren, zij hun testament wilden maken. Zij vermaken alles wat zij achter zullen laten aan hun moeder Nele Mercx. Bij hun overlijden zal het deel van het huis waar zij in wonen gaan naar Neelken Legierken Paesz hun halfbroer. Verklaard in het huis waar hun moeder in woont, staande in de Vorst, in tegenwoordigheid van Jan en Adriaen Aernoutsz gebroeders, wonende te Goes.

2.240 Verklaring over een koop op de Vrijdagsmarkt van Antwerpen³⁹⁹

Op 24 oktober 1585 is verschenen Pieter de Vriendt, nu te Middelburg, en verklaarde gekocht te hebben op de Vrijdagsmarkt te Antwerpen, als meestbiedende, zekere actie ter somme van 924 gulden 6 stuivers, die de Gravin van Swartsenburgh noch competeerde van de weduwe en erfgenamen van Hugo Jobs⁴⁰⁰, gewoond hebbende te Goes, van de koop en levering van zekere percelen land. Wil dagvaarden Franchois Dignusz als man en voogd van genoemde weduwe. Aldus te Goes ter presentie van Adriaen Woutersz, wonende in Monsterhoeck en Jacob Laureijsz Coster, poorter van Goes. En heeft de notaris op dezelfde dag de insinuatie aan Franchois Dignusz geleverd.

2.241 Huwelijk voorwaarden van Michiel Dominicusz en Paschijne Adriaensdr⁴⁰¹

(In de marge:) *Huwelicxe voorweaerden.*

Op 19 oktober 1585 zijn verschenen Michiel Dominicusz, wonende aan de Monickendijck onder Kloetinge, in gezelschap van zijn broers Jan, Cornelis, Adriaen, Marinus en Harrent Dominicus zonen, en Geerdt Jansz Backer, wonende te Goes. En Pachijne Adriaensdr, geassisteerd door Adriaen Willemsz en Lijnken, haar vader en moeder, wonende te Vinninghe. De

³⁹⁷ RAZE 2038, fol 367, 8-10-1585

³⁹⁸ In het weesboek van Goes, VN 29w., fol.5v, 19-12-1579 staat vermeld dat Jacob Jansz Beschick is overleden, nalatende zijn vrouw Nele Marcus. Namen van kinderen zijn niet genoemd. Aanwezig was Paes Willemsz, de tweede man van Neele Marcus.

Een Jacob Bescick komt in register VN 28w. voor op 19-7-1561, fol.123, met de vermelding dat hij is overleden en gehuwd geweest is met Dingne en een dochtertje Pieternelle heeft nagelaten die omstreeks 1545.

³⁹⁹ RAZE 2038, fol 368, 24-10-1585

⁴⁰⁰ Volgens het weesboek van Goes VN 29w., folio 134-134v, 15-12-1584, betreft dit Hugo Jobsz Goeree. Over zijn drie kinderen werd burgemeester Willem Jobsz Goeree aangesteld als voogd. Volgens het weesboek VN 28w., fol.120, 10.4.1561, was de vrouw van Job Willemsz Goeree, burgemeester van Goes, genaamd: Marijcke Huge Corneliss Huss dochter, overleden, nalatende drie kinderen: Willem, 15 jaar, Hugo, 12 jaar en Jan c. 11 jaar. Hugo Jobsz Goeree werd dus geboren omstreeks 1549.

⁴⁰¹ RAZE 2038, fol 369, 19-10-1585

voorwaarden werden opgesteld in de herberg De Boone, ter presentie van Geerdt Jansz en Mathijs Danckaertsz, beide wonende te Goes.

2.242 Huwelijksvoorwaarden van Cornelis Jacobsz en Neelken Adriaensdr⁴⁰²

Op 29 oktober 1585 zijn verschenen Cornelis Jacobsz, wonende te Baarsdorp, in gezelschap van Blais Jacobsz en Aerdt Piersz, zijn broer en zwager, en Neelken Adriaensdr, geassisteerd door haar moeder Grietken Jans, en Cornelis Lenaertsz, schout van Baarsdorp, en hebben hun huwelijksvoorwaarden vastgelegd. Bij vooroverlijden van Cornelis zal Neelken, indien er geen kinderen zijn, al het land erfen dat hij heeft liggende in het Zuidambacht van Kloetinge aan Jacob Simonsz hof, met Steven Mertsz gemeen liggende, groot 4½ gemet. In Sinoutskerke in de Noordhoek, c. 6 gem., In Baarsdorp c. 200 roeden. Opgemaakt in de herberg Sint Joris, ter presentie van Geerdt Michielsz, waard aldaar en Pieter Cornelisz in de drie haringhen, poorters van Goes.

2.243 Testament van de huisvrouw van de baljuw van Goes⁴⁰³

(In de marge:) *Testament van de huijsvrouwe van den bailliu van der Goes*

Op 19 oktober 1585 is verschenen jonkvrouw Anna van Liere, de huisvrouw van jonkheer Wolphard van Borsselen, baljuw van Goes, gezond van lichaam etc. Zij stelt haar kinderen aan tot haar universele erfgenamen van alle goederen die zij bij het huwelijk ingebracht heeft. Tevens 160 gulden die zij van Adriaen Maurijsz, haar ontvanger van verkochte goederen, zal ontvangen. Indien geen kinderen geboren waren stelt zij de kinderen van jonkheer Wolphard die hij verkregen heeft bij haar nicht jonkvrouw Marie van Liere aan. Zij legateert aan “*Martijne van Borsselen haers mans dochtere haer testatersse floteen tabbaert met een paer witte satijne mouwen met silver geraijeert. Noch een flotee mantelken met fluijnen gevoijert, met een geschildert kistken ende tghene daer inne es, staende in haer testatersses grote? coffer. Noch legateert zij testatersse aen Joncvrouwe Adriana, Joanne? Cornelia van Nassouwen gesusters ende aen Joncvrouwe Susanne van Etten, haere nichte haer aenpaert ende deel tghene zij heeft int huijs staende tot Leijden op de Papengrafft met de meublen daer inne zijnde, daer zij testatersse noch paert inne heeft. Ende haeren nichten Margareta van Mechelen haeren silveren sleutelrijng. Voorts denomineerde zij testatersse voor haer kindren voochden ende toesiende voogden als haere naeste vrienden, haeren Neven Jonkheer Joachim van Lijere ende Jonkheer Anthonis van Duvenvoorde*” Aldus verklaard in het zustersklooster waar zij nu met haar man woont, ter presentie van Mr. Petrus Bortius, schoolmeester en Sander Willemsz, timmerman, wonende te Goes.

2.244 Levering van land en erf nagelaten door Cornelis Huijsen^{404 405}

(In de marge:) *Procuratie ad negocia*

Op 21 november 1585 is gecompareerd Tanneken Adriaens Leijszdr als weduwe en Jacob Adriaensz Boom, als voogd van de wezen nagelaten door Cornelis Huijsen, wonende te Goes. En hebben geconstitueerd Danckardt Jansz, wonende te Nisse, om voor de gebannen vierschaar van Nisse te verschijnen en daar weg te leveren aan Martin Willemsz, poorter van Goes, 4½ gemet land en erf gelegen in de parochie van Nisse, die de weduwe en de voogd verkocht hebben. Gedaan ter presentie van Mr. Guiljeaem Zagaris en Aelbrecht ... onleesbaar

⁴⁰² RAZE 2038, fol 370, 29-10-1585

⁴⁰³ RAZE 2038, fol 371, 19-10-1585

⁴⁰⁴ Op 4-10-1586 werden in de weeskamer van Goes, reg. VN 6w, fol. 193v-201, voogden gesteld over de vier kinderen van Cornelis Huijsen, overleden en Tanneken Adriaens. Aanwezig waren haar tweede man Steven Mol en de voogd Jacob Boom.

⁴⁰⁵ RAZE 2038, fol 372, 21-11-1585

2.245 Schuld van bieren⁴⁰⁶

(In de marge:) *Cessie oft transport*

Pieter Henricxsz Beck, lijneweaver, eertijds wonende ter Goes, en nu soldaat onder de compagnie ? onleesbaar in garnisoene binnen dese eijlande verklaarde schuldig te zijn aan Hieronimus Gruwaert, nomine het sterfhuis van Adriaen Smalleganghe, 5 pond ? sch. gr. en aen Cornelis Claisse Bonsinck 3 pond 11 sch. 8 groten ter oirzaecken van bieren

2.246 Testament van Gheerdt Doens⁴⁰⁷

Op 24 november 1585 is gecompareerd Gheerdt Doens, poorter van Goes, ziekelijk bij het vuur zittende, en heeft als erfgenaam aangesteld zijn huisvrouw Pierken Gillisdr. Het testament is opgemaakt in zijn huis staande in het Susterstraetken in de aanwezigheid van Gillis Cornelisz de Sangher en Marinus Willemsz, quispelmaker, poorters van Goes.

2.247 Accoord over de verkoop van land onder Yerseke⁴⁰⁸

Op 26 november 1585 zijn gecompareerd Pieter Cornelisz Sweedijck, wonende te Yerseken-damme, aan de ene zijde en Jacob Adriaen Jansz geseijt Boom⁴⁰⁹, wonende te Goes, aan de andere zijde. Zij waren veraccordeerd dat Pieter aan Jacob verkocht heeft een aantal percelen land. Namelijk: 3½ gemet zaailand voor 10 £. 't gemet. Twee gemeten weiland gelegen in de Kakeldans voor 6 £. 't gemet, 200 roeden zaailand gelegen in de Kerckhoeck voor 12 £. 't gemet, en nog 1½ gemet gelegen in 't Vrije voor 8 £. 't gemet. alles gelegen onder Yerseke. Aldus te Goes ter presentie van Marinus Anthonisz Panneboeter, wonende te Goes en Adriaen Jansz, wonende onder Kapelle.

2.248 Een verklaring voor schipper Jan de Wulf⁴¹⁰

Op 28 november 1585 zijn twee personen verschenen, die op verzoek van Jan de Wulf, schipper en poorter van Goes een verklaring afgelegd hebben. Eerst Steven Adriaensz van der Leure, schipper, met zijn schip liggende met hout geladen in de haven. Oud ongeveer 51 jaar. Hij verklaarde "dat hij metten requirant, nu dijstdaghe lestleden geweest es ten huijse ende herberghe van Pieter Cornelisz Ermhoet, d'welcke metten vorseiden requirant hadden een gemeen heudeschip. Aldaer de huijsvrouwe van den voornoemden Pieter hem requirant verweckte om van elcanderen te scheijden ende 't schip te setten te nemen oft te gheven, Soo dat naer vele woorden Pieter geheijst heeft een pondt vlaems, t'welck hij requirant ten lesten hem Pieter gegheven heeft. Ende naer dat Pieter hem beraeden hadde, heeft finalijck zijn deel geset op sestich pondt vlaems eens, te betaelen met twintich pondt gereedt ende soevele tsaers, midts dat den ghenen die 't schip soude houden den anderen weder gheven soude 27 guldens voor den turf ende 9 gulden voor zijn vracht. Om welcken prijs heeft hij requirant zijn deel aen Pieter gelaeten ende Pieter heeft een godspenningh gegeven s.... ? dat hij depo-

⁴⁰⁶ RAZE 2038, fol 373, 23-11-1585

⁴⁰⁷ RAZE 2038, fol 374, 24-11-1585

⁴⁰⁸ RAZE 2038, fol 374, 26-11-1585

⁴⁰⁹ Jacob Boom is ambachtsheer van Wemeldinge geweest. Zijn vader heette Adriaen Jansz Dane. Nadat Jacob ambachtsheer geworden was, veranderde hij zijn naam van Dane in Boom. Hij is getrouwd geweest met Adriaenken Cornelisdr Poppe, de dochter van Cornelis Jansz Poppe, die schepen van Wemeldinge was. Hij is overleden op 3-6-1623 en ligt samen met zijn vrouw Adriana Cornelisdr (overleden 27-10-1615) en zijn zoon Cornelis Boom (overleden 15-8-1637) in een graf in de Grote Kerk van Goes. Het wapen op de steen is uitgekapt, maar als helmteken is een boompje zichtbaar. Adriaen Jansz Dane is getrouwd geweest met Tanneken Jacobs van Dorp, en werd hierdoor in 1554 voogd over Maria van Dorp, een dochter van Arend van Dorp en Mariken Boom. Het is deze connectie met het adellijke geslacht Boom, die Jacob Adriaensz Dane reden gaf om zijn naam van Dane in Boom te veranderen. (Zie: Dr. C. Dekker, Een Zeeuws dorp in de Middeleeuwen, en L.J. Abelmann, De grafzerken in de Grote- of Maria Magdalenakerk te Goes.)

⁴¹⁰ RAZE 2038, fol 375, 28-11-1585

sant gheen oirzaecke en weet oft die coopmanschappe es ...? ende te rechte geschiedt. Voorts en heeft hij attestant niet connen bemercken dat hij Pieter metten dranck bevanghen soude moghen geweest hebben, midts redenen dat alle die coopmanschap geviel zijlieden aldaer eerst *den derden oft vierden pot biers hadden, ende voorts niet wetende dat Pieter alsdoen elders hadde gedroncken.*”

Thomas Dame, van 's Gravenmoer, schipper, die met een schip geladen met turf in de haven lag, oud ongeveer 30 jaar, verklaarde dat hij eveneens aanwezig was geweest *“Ende dattet bij Pieters vrouwe eerst gheoppert werdt om tship onder een man te brenghen, daerop hij requirant seijde dat uwe man hem beraede Oft ende hoe hij tselve hebben wilde. Ende naer vele woorden over ende weder heeft hij requirant van Pieter geheijst een pondt vlaems om te setten, t'welck Pieter niet gheven en wilde. Daer naer presenteerde hij requirant een pondt segghende: Pieter beraedt u wel, want soudet u t'avendt oft morgen leet wesen doettet niet. Eijndelinghe Pieter vuijt vertreckende ende wederkeerende heeft de helft vant schip gestelt op tsestich pondt vlaems, twintich pondt gereet ende 20 tsiaers, midts stellende borghe. Item dat de ghene die tship hielt, soude den anderen 9 gulden voor zijnen part in den vracht ende zijn verschoten gheldt vanden turf vuijtreijcken ende wedergheven, ende den knecht coopen een pijs. Ende souden thien schellinghen ghaen ten gelaghe, half ende half, Al waerop hij reuquirant aen Pieter t'pondt vlaems gegheven ende tship gelaeten heeft. Segghende oversulcx hij deposant dat die coopmanschappe deuchdelijck ende vroom gedaen was. Noch gevraeght zijnde oft Pieter dronckigh was, attesteert hij deposant dat hij gheen dronckenschap aen hem conste gemercken. Te meer want zij aldaer maer drie oft vier potten biers hadden gedroncken. Ende heeft hij den voorseide Pieter totten eijnde vant gelagh in de coopmanschappe gepersisteert, segghende waert niet gedaen ic soude noch doen.”* Aldus verklaard *“op 't hoot deser stede”* ter presentie van David Daniels alias Coutwel en Gerrit Willemsz Brouwere en Pieter Andriessen Cuijpere, wonende te Goes.

2.249 Testament van Willemijnken Willem Bouwenssen dochter⁴¹¹

(In de marge:) *Testament van Willemijntken Willems Bouwenssen dochter. Testatrix marito nupsit 5 aprilis 87. Vide prima pag. 467.*

Op 29 november 1585 is gecompareerd Willemijnken Willem Bouwenssdr, ziekelijk bij het vuur liggende. Zij verklaarde nu meerderjarig te zijn en haar testament te willen maken. Zij stelt aan tot haar universele erfgenaam van al haar roerende en onroerende goederen haar vader Willem Bouwensz, poorter van Goes, hem recht gevend om daar mee te doen wat hij wil, zonder iemand daarover te raadplegen. Met name genoemd haar oom Pieter Gillissen Pluijm aan wie zij legateert 10 schellingen. Zij legateert aan haar neef Jan Coster Jansz twintig schellingen tot een memorie. Aldus gedaan ten huize van haar vader staande aan de suvelmarckt, ter presentie van Cornelis Adriaensz schoenmaker en Jan Pietersz Bocxmaker, poorters van Goes.

2.250 Pachtschuld van Marinus Jacob Simonsz uit Yerseke⁴¹²

Op 17 december 1585 is gecompareerd Marinus Jacob Simonsz, wonende te Yerseke en heeft verklaard schuldig te zijn aan Mr. Jan de Ridder de achterstallige pacht over het jaar 1585 van 9½ gemet land, die hem toekomen van wege zijn huisvrouw. Aldus te Goes ter presentie van Mr. Sebastiaen Baresteyn en Pauwels Keuckelaere als getuigen.

Op 27 december 1585 is verschenen Matheus Michielsz, poorter van Goes, als rentmeester van jonkheer Adrijan van Renesse Heer van der Aa etc, die procuratie had verkregen op het huis van der Aa verleden voor notaris Bernt Cocx op 28 september jongstleden, om te gaan naar Franchois Dignusz en andere pachters van zijn goed, etc.

⁴¹¹ RAZE 2038, fol 376, 29-11-1585

⁴¹² RAZE 2038, fol 377, 17-12-1585

Op fol 380 staat het “*relais van de insinuatie*”⁴¹³. Zie ook fol 391.

2.251 Akte betreffende de weeskinderen van Aelbrecht den Hollander⁴¹⁴

Op 24 december 1585 is gecompareerd Geerd Andriesz Hollander⁴¹⁵, poorter van Goes en heeft op verzoek van Pieter Rijmelant, inwoner van Goes, verklaard, dat hij aanwezig geweest was en aan de voogd van de kinderen van Aelbrecht den Hollander⁴¹⁶, uitbetaald had aan 200 gulden als slot van de wezenrekening. In grote haast had niet gevraagd voor een ontvangstbewijs of handtekening. Aldus te Goes ter presentie van Adriaen Lauwersz en Geerd Clais Pietersz, poorters van Goes.

2.252 Begin jaar 1586

Levendale begint met een latijnse tekst: Diligit Dominus portas Sion super tabernacula Jacob Gloriosa dicta sunt de te civitas Dei / Psalm 86 (of 87?) fundamenta. Dit verwijst vermoedelijk naar vers 2 van Psalm 87: De Heere bemint de poorten Sions boven alle woningen Jakobs.

2.253 Testament van Marinus Blauwerwers⁴¹⁷

(In de marge:) *Testament Marinus blauwerwers. Den testateur heeft mij verclaert dit selve testament herropen ende gecasseert te hebben. Digne es voren overleden ultimo aug. 87. Een ander vide prima pag. 467.*

Op 7 januari 1586 is verschenen Marinus Antheunisz⁴¹⁸ Blauwerwer, poorter van Goes “*vuijter sieckte becomen ende nu redelijk gesondt van herten ende van lichaeme*”. Hij verklaarde dat hij met zijn huisvrouw Digne Foorts, tijdens haar ziekte, op 4-11-1580 voor notaris Jan Arnoldi een testament gemaakt had, Hij wenst nu de donatie daarin te herroepen omdat hij zijn kinderen te kort zou doen. Zijn zuster Maijken Anthonisdr had aan zijn kinderen Jacob en Janneken nagelaten 4½ gemet zaailand, gelegen “*tenden braengendijc onder cloetinghe*”, waarvan hij zijn leven lang het gebruik mocht hebben, mits dat het na zijn overlijden naar zijn kinderen zou gaan. Daarvan was een “*scriftelijc bescheet*” geweest, dat hij echter niet kon vinden. Daarom wenst de testateur dat het genoemde land bestemd zou blijven voor dese kinderen, zonder tegenspreken van zijn vrouw of andere erfgenamen. Verder verklaarde hij aan deze kinderen nog schuldig te zijn wat ter weeskamer gevonden zal worden. Bovendien 18 £. vlaams van hun moederlijk goed. “*Item begheert hij testateur dat die blaucuijpe mette gereetschap daer thoe dienende totte verwerije, sal naer zijn overlijden ghestimeert werden bij luijden hen dijens verstaende. Ende de selve sulcx gheestimeert, legateert hij voren vuijte aen Jacob zijnen voorseide sone, behalvfen dat zijne huijsvrouwe oft weduwe voor haer deel daer jeghens begroot werde*”. Hij stelt tot zijn erfgenamen aan genoemde Jacob en Janneken, zijn kinderen en Maijken, de dochter van zijn zoon Anthonis. Hij begeerde dat zijn dochter Maijken, religieuze, niet vergeten zou worden, “*Maer soo verre d'exercitie vanden catho-*

⁴¹³ relaas van de insinuatie

⁴¹⁴ RAZE 2038, fol 378, 24-12-1585

⁴¹⁵ In weesboek van Goes, VN28w, fol.309, 9-8-1578 staat dat de vrouw van Geert Andriesz Hollander, genaamd Marijken Jansdr, is overleden. Er zijn twee kinderen genoemd, Cornelis Geertss, 20 jaar oud en Pieter Geertss 16 jaar oud. Als voogd Claes Jacobsz.

⁴¹⁶ Volgens het weesboek van Goes VN29w, fol.3-4v, 21-11-1579, is overleden Aelbrecht den Hollander, gehuwd geweest met Trijne Meertens, alias Trijne Tollinx van Schellinchout. De namen van de kinderen zijn niet genoemd, voogd is Dierick Dierixen.

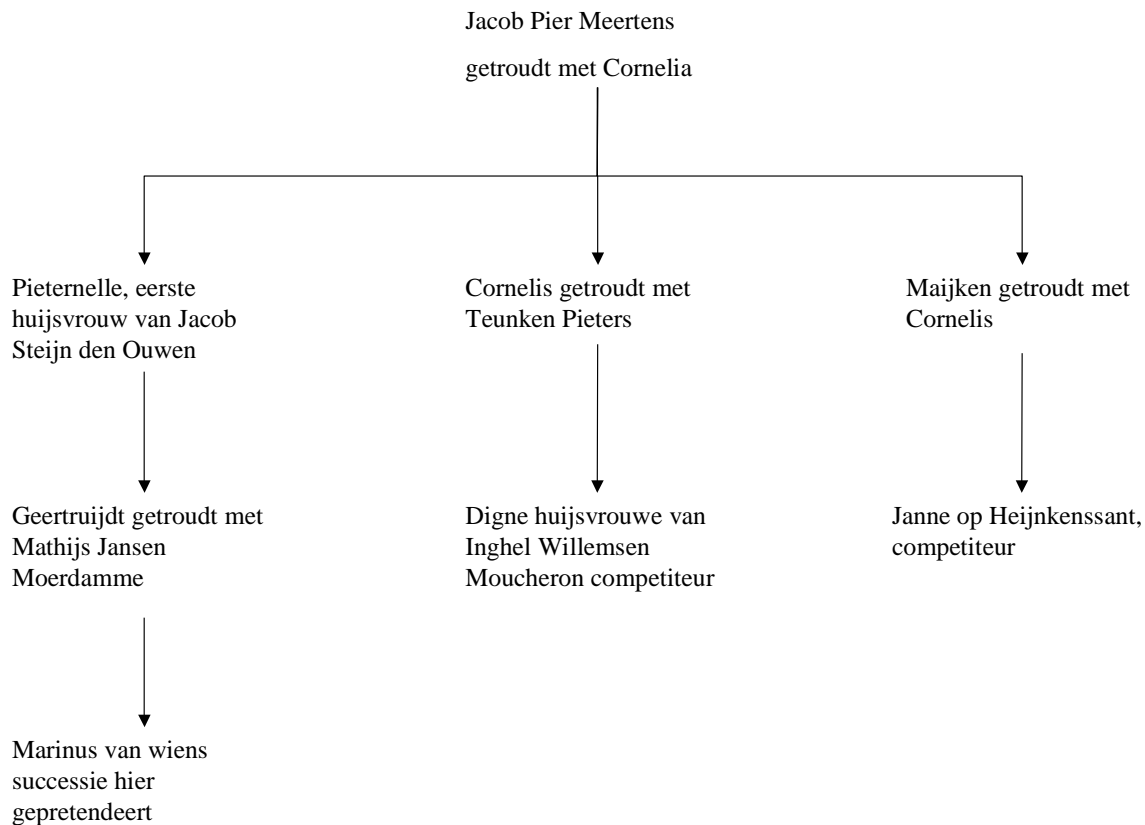
⁴¹⁷ RAZE 2038, fol 379, 7-1-1586

⁴¹⁸ Volgens het weesboek van Goes 29w, fol. 229v-230v, 19-12-1587 is Marinus Anthoniss, voogd over kinderen van de overleden Foort Geertss, schipper en Maijken Pieters. In het weesboek 6w, fol. 56v, 10-6-1579, treedt Marinus Anthonisz Blauwerwer op namens de weeskinderen van Cornelis Cornelisdr, de weduwe van Jan Adriaenss Blancxkinderen. In het weesboek komt een Marinus de Blauwverwer diverse malen voor, maar het is niet zeker dat dit Marinus Anthoniszoon is.

licque Religie hier noch niet gepleeght werdt, haer mede te laeten deelen". Aldus opgemaakt te presentie van Mr. Ocher Hallinck en Cornelis Gillisz Smit, inwoners van Goes.

2.254 Stamboom van Jacob Pier Meertens en Cornelia⁴¹⁹

Boven de akte staat een klein stamboompje als volgt:

Op 8 januari 1586 is verschenen Antheunis Poppens zone, inwoner van de parochie van Ons Lieve Vrouwenpolder, oud omtrent 70 jaar, en heeft op verzoek van Inghel Willemsz Moucheron⁴²⁰, inwoner van dezelfde parochie, verklaard dat de bovenstaande boom goed opgesteld was. Hij verklaarde goed gekend te hebben Pieternelle, Cornelis en Maijken en wist dat zij broer en zusters waren van “*geheelen bedde*”. Hij heeft hun vader niet gekend, maar wist dat er geen andere kinderen waren. Van Pieternelle, die getrouwd was met de oude Jacob Steijn was gekomen Geertruijdt, die de moeder was van Marinus Mathijsz Moerdamme. Van Cornelis, die getrouwd was met Teunken Pieters is voortgekomen Digne, de huisvrouw van

⁴¹⁹ RAZE 2038, fol 381, 8-1-1586

⁴²⁰ Cornelis Dekker en Roland Baetens vermelden in “Geld in het water”, op pag. 281, een Ingel Moucheron, ingeland van Kruiningen, gebruiker van een aantal vronen van Antonio Anselmo te Kruiningen, 1583/84; hij bezit volgens de overloper van Onzer Vrouwenpolder 40 gemeten met de hoeve waarop hij woont in 1587. In hetzelfde boek wordt een Pieter (de) Moucheron genoemd, een koopman uit Antwerpen, die rond 1560 handelde met Frankrijk en Engeland. Hij heeft een broer Balthasar (1552-na 1609), die ook vermeld staat in de Encyclopedie van Zeeland. Hierin ook vermelding van een Melchior de Moucheron, Pierre de Moucheron en een Pieter de Moucheron. In geen van deze bronnen wordt een Willem de Moucheron vermeld, die de vader van bovenstaande Inghel is.

Mr. J.H. de Stoppelaar heeft in 1901 een uitgebreide studie gepubliceerd Balthasar de Moucheron. Dit 329 pagina's grote werk is uitgegeven door Martinus Nijhoff te 's Gravenhage. Hierin worden ook regelmatig Melchior en Pieter de Moucheron genoemd, maar over Inghel is hierin niets te vinden.

de requirant. En van Maijken is gekomen Janne, wonende te Heinkenszand. Hij had veel met de genoemde broer en zusters omgegaan en had dikwijls Pieternelle geholpen meede te poten. Aldus verklaard ten huize van de deposant in genoemde parochie, in tegenwoordigheid van Martinus Heindricxsz en Mathijs Dignusz, schepenen van genoemde parochie.

2.255 Weigering van betaling van een schuld⁴²¹

Op 14 januari 1586 is gecompareerd Adriaen Jansz Dane, wonende te Goes en heeft verklaard dat hij van Adriaen Jansz Crooswijck, deurwaarder van het Hof van Holland, op verzoek van Meerten Willemsz, poorter van Goes en diens consoorten, gesommeerd is geweest om te betalen de som van 58 £ 15 sch. te 40 groten vlaams 't pond, die het Hof getaxeed had. Hij weigert te betalen en verzoekt de notaris daarvan een publieke akte op te maken. Gedaan te Goes in de herberg Den Wildeman, ter presentie van Mr. Henrick Vos en Meerten Mertsz, wonende te Goes.

2.256 Huwelijksvoorwaarden van Cornelis Mertsz met Michielken Jacobsdr en haar zuster Adriaenken Jacobsdr met Marinus Jacobsz in de Plas⁴²²

Op 22 januari 1586 zijn verschenen Cornelis Mertsz, wonende te Kattendijke, vergezeld door Steven Mertsz, wonende te Sinoutskerke en Pieter Cornelisz Baersdorp⁴²³, aan de ene zijde en Michielken Jacobsdr, vergezeld door haar zuster Adriaenken, beide van Yersekendamme, aan de andere zijde en hebben een huwelijkscontract gesloten. Gedaan te Goes in de herberg Weerde in de Vorst, ter presentie van genoemde Pieter Cornelisz en diens zoon Lenardt wonende te 's Heer Arendskerke (sr. aerskercke). (Op pag. 383:) Op dezelfde dag hebben Marinus Jacobsz in de Plas, wonende Kattendijke, vergezeld door bovengenoemde Pieter Corelisz Baersdorp, een huwelijkscontract gemaakt met Adriaenken Jacobsdr, vergezeld door haar zuster Michielken Jacobsdr.

2.257 Over pacht schulden⁴²⁴

Op 4 februari 1586 is verschenen Sr. Pieter de Carrion, door het hof aangesteld als curateur van de goederen en kinderen van Jhoan de Aijala. Dit volgens een open brief afgegeven door de Raad van Antwerpen op 9 maart 1584, ondertekend: Spijsken. aan de ene zijde en Adriaen Jansz, getrouwd met de weduwe van Rochus Adriaensz, nu wonende onder Waarde. midsgaders Mr. Franchois Sjonckere, secretaris van deze parochie, als voogd van de wezen van Rochus aan de andere zijde. Dit in verband met een eis en kwestie over pacht van het jaar 1578 van 234 gulden 16 stuivers, waarbij rekening gehouden diende te worden dat Rochus diverse soldaten heeft moeten onderhouden, waarvan Aijala hem beloofd had hem vrij te houden. Er wordt een regeling getroffen. Er was ook sprake van een schuld van dijkettingen voor de Heer van Nieuwlande, die zij niet hadden mogen gebruiken omdat Cornelis Vermeijen die aan een ander verhuurd had. Gedaan in de herberg genaamd Brouwershaven, in tegenwoordigheid van Anthoni Tartron en Pauwels van Dale, beide wonende te Kruiningen.

Op 6 februari heeft Sr. Pieter de Carrion geconstitueerd jonkheer Emanuel de Aijala, wonende in de stad Zierikzee, om achterstallige pacht van 33 gulden van Lenardt Christiaensz, eertijds wonende onder Kruiningen en nu wonende in Oost Duiveland te innen. Dit was ook van dijkettingen en woonhuur. Dit in tegenwoordigheid van Anthoni Tartron.

⁴²¹ RAZE 2038, fol 382, 14-1-1586

⁴²² RAZE 2038, fol 382, 22-1-1586

⁴²³ Van Pieter Cornelisz Baersdorp is alleen bekend dat hij poorter van Goes was, geboren omstreeks 1512, gehuwd met Guleijne Hendriks en te Goes is overleden op 12-7-1598 (Zie RAZE 2041, 1598. en P.A.Harthoorn, Baarsdorp, Heerlijkheid, Poeldorp, Monument.). Zijn zoon Lenard is getrouwd geweest met Jacobmijne Ghisbrechts, weduwe van Gillis Jansz Pluijm. Jacobmijne is overleden op 9-12-1605 en is inventaris van haar nagelaten boedel gemaakt. (RAZE 2042, 436, 9-12-1605)

⁴²⁴ RAZE 2038, fol 383, 4-2-1586

2.258 Een relaas over een ruziezoeker?⁴²⁵

Op 5 februari 1586 is verschenen Willem Diericxsen, poorter van Goes, oud omtrent 25 jaar, en heeft op verzoek van Cornelis Pietersz brouwer in de Lelije binnen Bergen op Zoom, verklaard dat hij afgelopen September 1585 geweest was ten huize van de requirant en bij de huisvrouw van de requirant genaamd Celije aan het “*comptoir*”, waar hij gehoord had dat de requirant zich beklagde over wat Henrick van Goorle, hun zwager, hem aangedaan had. Hij had o,a, gezegd: “*Mij duncket dat Henrick jehghens alle zijn vrienden questie maken moet. Waarop Celije antwoordende: Te wijen maect hij crackeel? Hem depositant replicerende zeyde: Hij heeftet eerst jehghens zijn broeder gehad, daer naer tegens onsen schoonvader en tegens mij, tavont oft merghen sal hijt jehghens u lieden ooc moghen soecken*”. Waarop Celije vroeg: “*Waerom soude hij questie teghen ons maken? Wij zijn hem niet schuldigh. Jae niet een penning*”. Daarop de depositant zei: “*alst faelgeert dat hem nu volght dan salt wel gevallen. Daerop sij verhaelde dat hem volght dat en roert niemandt.*” Waarna ze uit elkaar waren gegaan. Aldus verklaard te Goes ter presentie van Cornelis Piersz en Marinus Piersz, arbeiders aldaar.

2.259 Testament van Jobken Hughensdr⁴²⁶

(In de marge:) *Obijt testatrix 15 november 1587, Gegheven Dirick Verstelle⁴²⁷ cum suis 1 authentijcque copije van hier vuijt geextendeert op den 14 januarij 88*

Op 1 maart 1586 is gecompereerd Jobken Hughensdr de huisvrouw van Job Cornelisz Hartsz, eertijds dijkgraaf. Zij was ziek te bedde liggende. Zij stelt haar man aan tot haar erfgenaam. Hij zal mogen behouden al het land dat hij bij hun huwelijk had ingebracht en zijn kleding. Alles wat zij had ingebracht moest gaan naar haar familieleden. Verder twee pajjementsbrieven, een op een eis in Ovezande en de ander op een eis in 's Heer Arendskerke, en haar kleding. Zij legateert aan haar zuster Pierken Hughe 2 gemeten 3 kwartier weiland gelegen in Oud Ovezande benoorden de weg, waarvan zij het gebruik en de opbrengst mag hebben zo lang zij leeft. Na haar dood zou dit terug moeten keren naar haar zuster of haar kinderen. Aan Huijghe Hubrechtsz, de zoon van haar zuster Agniete, krijgt een erfpachtsbrief van 21 schellingen per jaar, die hij en zijn kinderen mogen behouden. Gemaakt te Goes ten huize van de testatrice in de Wijnstraete achter 't dorp, in tegenwoordigheid van Mr. Lenardt Hartsz en Pieter Claisz van Ovezande, beide wonende te Goes.

2.260 Innen van schulden⁴²⁸

Op 3 maart 1586 is gecompereerd jonkheer Adolph van de Weerde en heeft geconstitueerd jonkheer Jacques van Provin, om te mogen manen etc. achterstallige schulden in Poortvliet. Gedaan te Goes ter presentie van Mr. Gillis Jacob Faesz van Sint Maartensdijk en Guillaem Zagarus als getuigen.

2.261 Een ongeluk van een schipper uit Gorinchem⁴²⁹

Cornelis Pauwelsz, schipper van Gorinchem, had op 5 maart 1586 gevaren op de Schelde bij Catshoek en toen zijn “*schip ofte crabschuijte⁴³⁰ geladen met willighe pooten⁴³¹ bij crancke*

⁴²⁵ RAZE 2038, fol 384, 5-2-1586

⁴²⁶ RAZE 2038, fol 385, 1-3-1586

⁴²⁷ Een Dierijck Adriaensz Verstelle heeft in 's Heer Arendskerke gewoond. Op 18-8-1604 heeft hij daar een dochtertje Luentge laten dopen, kennelijk uit zijn tweede huwelijk, dat op 12-5-1604 te 's Heer Arendskerke gesloten werd, met Adriaentge Jacobs Geerincxs.

Het verband met de testatrice is niet duidelijk.

⁴²⁸ RAZE 2038, fol 386, 3-3-1586

⁴²⁹ RAZE 2038, fol 386, 6-3-1586

⁴³⁰ crabschuijte – krabschuit, oorspronkelijk een boot om krabben mee te vangen, later ook meer algemeen in de visserij gebruikt.

aventuere verloren heeft, d'welcke met een buije ofte songhe van winde sulcx omgeslaghen es. Dat hij alleene metter gratien Gods, deur hulpe van een ander schuijt daer ontrent passerende, zijn ende zijns knechts lijf gesalveert ende aent hoot deser stede van der Goes ghearriveert es. Heeft hij Cornelis deurt voorseide ongeluck ende vrees des doodts verbaest zijnde, evenwel anderen schippers ende personen gehuijrt om tselfve scheepken, naer dat den temp-eest gecesseert was, waert moghelijk, te achterhaelen ende tot sijnen proffijte erghens aen landt te brenghen". Hij is naar de notaris gegaan en heeft daar verklaard "dat hij wel ende deuchdelijck vercocht heeft aen Jan Crijnsz, poorter deser stede, ende Jan Cornelisz van H'Iersickendamme, alle alsucke poten, planten (planken?), luijcken ende ander gewantt als zij sullen connen bevinden den selven schepe eertijds toebehoorende ende nu daer van drijvende separeert zijnde. Alle welcke zijluijden als haer eijghen sullen moghen aenveerden, alwaer zij tselve tsij opt stroom oft aen dijcken, schorren oft plaeten sullen connen bij geraken. Ende dat voor de somme van twee ponden grooten vlaems eens." Hij heeft hen toen gemachtigd "om t'selve holle schip met alle tghene daer noch inne ende aen vast ofte gebonden es, te moghen aenhaelen, soecken ende brenghen (als desen dagh overstreken zijn zal) aldaert zij connen betamen, ende daer mede sulcx doen alst hen goet duncken sal, tsij te vercoopen, vermanghelen ofte slijten. Behoudens dat zij daer af gehouden zijn met hem comparant goeder rekeninghe, bewijs ende reliqua te doene naer behooren." Aldus gedaan op 6 maart 1586, ter presentie van Adriaen Jansz Dane en Jan Gillisz, beide wonende te Goes.

2.262 Bezwaarschrift van Dignus Arentsz⁴³²

Op 19 maart 1586 is gecompareerd Dignus Arentsz, wonende onder de parochie van Vlake, en verklaarde gezien te hebben "*seecker pretense vuijtspraecke*", schriftelijk tussen hem en Matheus Michielsz, namens diens vrouw, van IJman Claisz en Pieter Cornelisz van Schuijle, gedateerd de 13de dezer maand. Hij voelt zich nu "*grootelijck beswaert*". Aldus te Goes ter presentie van Michiel Cornelisz Blaubeen en Pieter Marinusz, boxmakers en poorters te Goes.

De notaris is direct naar het huis van Matheus Michielsz gegaan om hem de insinuatie voor te lezen, maar deze was niet thuis en zijn vrouw zei dat ze het haar man zou zeggen.

Uit de akte is niet op te maken wat deze uitspraak inhield.

2.263 Opricht om rentes te innen en een huis over te dragen⁴³³

(In de marge:) *Procuratie ad negocia et causus*

Op 24 maart 1586 is verschenen Willem Jansz Hoeck eertijds (volgt verwijzing naar pag. 359, dat hij moutmaker in Bergen op Zoom geweest was). Hij heeft geconstitueerd Hans Reijghersman, om te mogen manen etc. een rente van 8 carolus guldens op een huis en erf genaamd Baijenborch, en van Pieter Stevensz, ook moutmaker, 9 carolus guldens op een huis en erf genaamd De Boeije. En ook op Aerdt Aerdtz den ouden, van de jaren 82, 83 en 84. Verder om te verschijnen voor de vierschaar om op te dragen aan Jan Bloemaert en diens erfgenamen een huis en erf genaamd De Raepe, staande in dezelfde stad. Gedaan te Goes ter presentie van Evert Hermansz, schoenmaker en Pieter Adriaensz Boogaert, poorters van Goes.

2.264 Verklaring van Michiel Claisz Scheeriaer⁴³⁴

(In de marge:) *attestatie*

⁴³¹ willighe poten - wilgenstekken

⁴³² RAZE 2038, fol 387, 19-3-1586

⁴³³ RAZE 2038, fol 388, 24-3-1586

⁴³⁴ RAZE 2038, fol 388, 25-3-1686

Op 25 maart 1586 is verschenen Michiel Claisz Scheeriaer, geboren te Scherpenisse en nu wonende te Goes, en heeft op verzoek van Cornelis Pietersz, smoutslager verklaard dat hij aanwezig was geweest ten huize van Bernardt Jansz te Goes, waar bijeen waren Heijndrick Jansz van Wouwe en Cornelis Crijnsz, stoeldraijer, beide wonende te Bergen. Het gesprek ging over de verkoop van 100 viertel platzaad die Henrick Jansz eertijds aan Cornelis Pietersz gedaan had, voor de prijs van 5 groten per viertel. En nog 100 viertel voor 6½ gulden de viertel. Hij had gehoord dat Hendrick Jansz, de voornoemde Cornelis Pietersz ontslagen had van de helft, of 50 viertel, van de tweede koop, op conditie dat Bernardt Jansz borg zou blijven voor de andere 50 viertel. Aldus verklaard te Goes ter presentie van Mr. Gillis Brembosch en Cornelis Jaspersz, poorters van Goes.

2.265 Ruzie over een levering van eikenschors⁴³⁵

(In de marge:) *Protest van Iniurien*

Op 3 april 1586 compareerde Martin Cornelisz, inwonende poorter van Bergen op Zoom, en verklaarde dat hij in pacht heeft de schorsmolen staande binnen Bergen en daar 7 of 8 weken geleden ontvangen heeft zekere kwantiteit van schors, gezonden door Enghel Melsz⁴³⁶, huidevetter⁴³⁷ wonende te Goes. “*Ende hoewel hij comparant deselve gemalen zijnde weder gestiert heeft aen den voornoemden Enghele, ongevalscht ongemangelt ende niet verwisselt soo dat behoort, soe es nochthans sulcx dat den selven Enghel niet alleene grooten achterclap, iniurieuselijck hem comparant nae seijt, maar ooc bij zijne iterative briefven aen hem heeft gescreven dat hij Enghel tot noch thoe hem comparant voir een man met eeren heeft gehouden, maer voortaan niet meer. Schrijvende voorts expresselijck dat hij de voorseide schorssen oft gevalscht oft verwisselt heeft ende dat hij die schaede aen hem comparant wil verhaelen. Al naer inhouden van der voorseide briefven daer aen hij comparant hem refereert. Alle welcke iniurien verclaerde hij comparant dat hij ter herten heeft getrocken ende gheenssins en wil lijden. Ende verclaert ooc dat hij om dijes wille hier gecomen es ende zijnen persoon hu jeghenwoordigh offereert binnen deser stede, op dat den voormelden Enghel zijn actien die hij pretendeert oft beroemt? soude proponeren, segghende hij comparant bereedt te zijne hem te willen verantwoorden ende afweeren allen alsulcken vlecken? ende heijshen als Enghel wil aensegghen. Ende evenwel oft den voornoemden die hem sulcx aengeseyt ende verweten heeft, zijne pretensien niet en vorderde oft procedeerde, Soo heeft hij comparant geprotesteert ende Protesteert wel expresselijck bij desen jehens den voormelden iniuriant van alsulcken achterclap, iniurien oft anders hem aengeseyt, etc.*”. Aldus verklaard te Goes ter presentie van Jan Pietersz Pappot en Geerd Jansz Frans als getuigen.

Dezelfde dag heeft de notaris Enghel Mels opgezocht en heeft hem de insinuatie gedaan, die zei dat: “*(Soo vele zijn schaede raecte) hij niet van sinne was jehens den voorseiden Meerten comparant te ageren. Maer indien hij Enghel van Meerten van iniurien geconvenieert⁴³⁸ oft gemolesteert werdt, sal houden staende tghene hij aen Maerten gescreven heeft, Segghende dat hij met levende getuijghen sal goet doen dat hij goede schorssen heeft tot Berghen gesonden, Maer dat hij de selve Jae op vele nae soo goedt niet zijnde wederom gecreghen heeft.*”

⁴³⁵ RAZE 2038, fol 389, 3-4-1586

⁴³⁶ Over Inghel Mels of Ingel Melchior heb ik niet veel kunnen vinden. Volgens RAZE 2039, 1589, was hij getrouwd met Tanneke Boudewijn Lambrechts.

⁴³⁷ Een huijvetter, hudevetter of huidevetter is een leerlooier, vandaar dat hij eikenschors nodig had.

⁴³⁸ convenieren = voor het gerecht dagen.

2.266 **Huwelijkse voorwaarden tussen Henrick Adriaensz en Janneken Jacobsdr**⁴³⁹

(In de marge:) *Huwelicxe voorwaerde; Obijt Janneken 23 aprilis 1587. Vide een ander int prothocol B pag. 61*

Op de derde paasdag, 8 april 1586 zijn gecompareerd Henrick Adriaensz⁴⁴⁰, wonende te Baarland, vergezeld door zijn vader Adriaen Henricxsz en met zijn zwager Cornelis Jan Doensz, aan de ene zijde en Janneke Jacobsdr⁴⁴¹, weduwe van Jan Pauwelsz, wonende aan den Nissepadt, geassisteerd door haar vader Jacob Piersz opt Hof, schout van 's Heer Abtskerke en haar broer Jan Jacobsz, aan de andere zijde. Indien Henrick eerst zou komen te overlijden zonder kinderen na te laten en terwijl zijn vader nog in leven is, mogen zijn familieleden uit het sterfhuis 75 £ vlaams mogen trekken, de weduwe moet de helft te betalen een jaar na zijn overlijden en de andere helft het jaar daarop. Als Janneken eerst zou komen te overlijden zonder kinderen na te laten, zal deze huwelijkse voorwaarde nietig verklaard worden. Opgesteld in de herberg Sint Joris in tegenwoordigheid van Adriaen Adriaensz, wonende te Blanskinderen en Cornelis Jan Doens zone.

2.267 **Herroeping van een testament van Tanneken Cornelis Broersdr, weduwe van Anthonis Gabriels**⁴⁴²

(In de marge:) *Cassatie vanden voorgaende testamente reciproque. Obijt testatrix? 3 novembris 1587*

Op 15 april 1586 is gecompareerd Tanneken Cornelis Broersdr, weduwe van Anthonis Gabriels en nu huisvrouw van Bastiaan Jacobsz Oele, (mogelijk Oole), geboren te Bergen op Zoom en nu wonende te Goes. Zij verklaarde dat zij op 5-9-1584 met haar man een testament gemaakt heeft “*zij nochtans tzedert haer overdenckende ende aenmerckende dat zij daghelicx gemolesteert*⁴⁴³ *wordt soo van zijne vrienden, als ooc tot betaelinghe van zijne oude schulden. Midts dewelcken haere comparantes kinderen bij haeren voorgaende man geprocreert grootelicx vercort oft verongelijckt souden worden indien zij eerst quaeme t'overlijden, heeft zij comparante om dijer redenen ende ander hier inde consciencie*⁴⁴⁴ *beweghende soo zij seijde, tselve voorscreven testament, soo vele haere dispositie ende legaeten aenghaet gecasseert, te niete gedaen ende herroepen.*” Zij prelegateert aan haar drie kinderen uit haar eerste huwelijk, genaamd Clais, Adriaen en Tuenken Gabriels, elk 50 carolus guldens eens. En al haar goederen die in haar sterfhuis gevonden zullen worden, zullen gaan naar al haar kinderen en kleinkinderen, zowel uit haar eerste als haar tweede huwelijk. Opgemaakt in tegenwoordigheid van Mr. Ocher Hallinck en Adriaen van Stapele geboren te Bergen, beide wonende te Goes.

2.268 **De zilveren chirurgijnskoker en de draaioproef van Herman Fransz**⁴⁴⁵

Op 24 april 1586 zijn gecompareerd Apolonia Martinusdr, huisvrouw van Jan Henricksz Fraes, en Leunken Cornelisdr, geboortig van Kloetinge, haar dienstmaagd of jonckwif. Op verzoek van Herman Fransz van der Gouwe, zilversmid, wonende te Goes, hebben zij verklaard dat Mr. Sebastiaan van Barensteijn, op maandag laatstleden, in haar herberg Den

⁴³⁹ RAZE 2038, fol 390, 8-4-1586

⁴⁴⁰ Uitzoeken of Henrick Adriaensz zich Nissepad ging noemen. In dat geval is hij nog tweemaal hertrouwd.

⁴⁴¹ Uit het weesboek van Goes, reg. 29w, fol. 224v-226v, 21-11-1587, blijkt dat uit het huwelijk van Jan Pauwelsz Nissepat en Janneken Jacobs, beide overleden, twee kinderen geboren zijn genaamd Pauwel Jansz en Legierken Jans. Uit haar tweede huwelijk met Henrick Adriaens is geboren Maijcken Henricksdr Jacop Pierss (Op 't Hof), als grootvader en Jacob Jacobsz (Op 't Hof), als oom, zijn voogden over deze kinderen.

⁴⁴² RAZE 2038, fol 391, 15-4-1586

⁴⁴³ molesteren = lastig vallen

⁴⁴⁴ consciencie = geweten

⁴⁴⁵ RAZE 2038, fol 392, 24-3-1586

Hulck gekomen is en aan het jonckwif gevraagd had in welke kamer Herman met Mr. Cornelis Barensteijn, zijn zoon, gezeten hadden. Op die avond was een zilveren chirurgijnskoker van Mr. Cornelis Barensteijn zoek geraakt. En toen het jonckwif zei dat zij samen beneden in de voorkeuken gedronken hadden. Daarna had Mr. Bastiaen gevraagd of Herman de zilversmid soms later nog eens in dezelfde kamer gezeten had, waarop zij geantwoord heeft: *“Jae op saterdaghe lestleden in deselve keucken”*. Sebastiaen is toen naar die keuken gegaan en is gaan zoeken op alle planken en in alle hoeken. Intussen kwam de vrouw des huizes ook binnen om hem te vragen wat hij zocht, waarop hij zei: *“Heeft Herman hier niet gedroncken tzedert dat hij met mijn sone hier dranck, als die coker verloren bleef”*. Waarop de deposante zei: *“Jae. Heeft Bastiaen voorts geseijt: Ick soecke oft hij die coker hier erghens soude moghen geleijt hebben.”* Waarop de deposante antwoorde: *“hertelijck sprekende. Hoe? soudij dan vuijt presumptie⁴⁴⁶ alsulcke dinghen dijen man aensegghen? Hij Bastiaen antwoordede: ten es gheen presumptie. Sij depositant: Soo ist meer dan duijvelrije⁴⁴⁷ dat ghijlieden hebbet willen ondersoecken deur 't draijen van eenen teempsch. Hij Bastiaen seijde: ten es gheen duijvelrije, tes menchen werck ende mijn sone heeften bij gestaen daer den teempsch driemaels op hermans naam gedraeijt heeft. Ende mijn sone seijdt dat die vrouwe die den teemsch⁴⁴⁸ gebruijckt, expresselijck seijde dat dijen persone wesen moeste op wijens naem den teempsch draeijede. Al waerop zij vrouwe depositante genen worden seijde. Soude ghij sulcx presumeren oft soude ijemant tot mijnen schampe den coker⁴⁴⁹ hergebracht hebben, dat soude mij leet wesen.”* Aldus verklaard te Goes ter presentie van Meerten Mertzsz en Geerdt Cocx en Willem Cornelisz Rose, allen poorters van Goes.

2.269 Moeilijkheden met de kustwacht⁴⁵⁰

(In de marge:) *Informatie ende attestatie. vide noch supra pag. 136 et prima 430, 435*

Het was niet eenvoudig om de kustwacht bij slecht weer op hun post te krijgen. Op 29 april 1586 kwamen weer een aantal personen bijeen in de herberg Den Horen, om verklaringen af te leggen over het niet komen opdagen van het vendel van 's Heer Arendskerke. Dit was op het verzoek van jonkheer Wolfaerdt van Borsselen, super intendant over de wachten op het platteland van Zuid Beveland. Ongeveer drie maanden geleden waren *“die van 't vendel van S Hr. Aerskercke, houdende op haer buerte wacht op den Dierick”*. Niet onbegrijpelijk, want de Dierikpolder lag ten zuiden van Baarland. Tijdens de Pontiaansvloed van 1552 ging een vijfde deel van de polder verloren. In 1570 was de polder opnieuw geïnundeerd, zodat in 1586 er niet veel meer van overgebleven zal zijn dan restanten van de dijk. Die lagen dan niet naast de deur als je in 's Heer Arendskerke woonde en het weer zal in januari 1586 ook niet aantrekkelijk geweest om daar de wacht te betrekken.

Damiaen, of de bevelhebbers te Oudelande, wisten dat het vendel van 's Heer Arendskerke niet gekomen waren en hebben toen uit zichzelf met hun volk de wacht overgenomen, en toen

⁴⁴⁶ presumptie: vermoeden

⁴⁴⁷ duijvelrije: toverij, duivelskunsten

⁴⁴⁸ teemsch of teempsch is een paardenharen zeef voor het zuiveren van melk. Volgens een afbeelding in de Encyclopedie van Zeeland is het een ronde hoge zeef met twee handvaten. MNW vermeldt: Een teems werd gebruikt als toovermiddel om een onbekenden schuldlige uit te vinden: Goscinomantia wort gedaen met een seeff oft teems als men weten wil wie wat gedaen heeft ofte wie wat gestolen heeft. Als den rechtschuldigen genoemd wordt, dan moet den geest het seeff omdraeyen, ende also den dief ofte rechtschuldige verraden. Uit Volksboek van Christoffel Wagenaer, 1597, bl.107. Dr. A. Eekhof heeft in Het Nederlandsch Archief voor Kerkgeschiedenis (1911) uitvoerig de draaiproef met een teems beschreven. De teems werd zodanig opgehangen dat hij draaien kon, of men stak een schaar in de rand die door twee personen met de voorste vinger moest worden vastgehouden. Het werd opgevat als een godsoordeel.

⁴⁴⁹ De chirurgijnskoker was vermoedelijk bestemd voor het opbergen van lancetten voor aderlating. Hij was niet altijd van zilver, maar soms van hoorn.

⁴⁵⁰ RAZE 2038, fol 393, 29-3-1586

het vendel de volgende dag weer absent waren bebleven, hebben ze volk ingehuurd om de wacht te betrekken. Dit leverde natuurlijk het probleem op van wie dat moest betalen. Zodoende verscheen Cornelis Lenaerdsz, schout van Baarsdorp, die tevens kapitein van het vendel van 's Heer Arendskerke was. Hij verklaarde dat hij opdracht gegeven had aan zijn sergeant Cornelis Geertsz, die in Wissekerke woonde om met zijn volk de wacht te betrekken. Cornelis Geertsz had echter het volk van Oudelande last gegeven om de wacht van die van 's Heer Arendskerke waar te nemen. De schout was er later bij geweest in de Vier Heemskinderen te Goes, toen Cornelis Geertsz de wachten betaald had aan Dignus Jacobsz. Damiaan Hertzsz, luitenant van de compagnie van Oudelande, verklaarde als voren dat die van 's Heer Arendskerke, toen het hun beurt was, niet op de wacht verschenen waren. Verder zei hij: *“Naerdijen dattet seer vuijl weder was van reghen, hij, beduchtende dat die van Seraerskercke niet comen en souden, heeft hij depositant bestelt datter volck van Ouwelande op de wacht aldaer gegaen es. Niet wetende offer ijemandt last hadde om derwaert te ghaene. Dan seijde hij depositant totten waeckers: Indien die van Seraerskercke u niet en betaelen, soo sal ic u selver betaelen”*.

Dignus Jacobsz, tavernier binnen de parochie van Oudelande verklaarde dat, toen het de beurt van die van 's Heer Arendskerke was om op wacht te gaan, Cornelis Gheertsz, sergeant van dat vendel al op de voorgaande wacht opdracht gegeven had en dat toen ook Damiaan Hertzsz, die toen luitenant van Oudelande was, gekomen was om volk naar de wacht te zenden. En dat toen hem gevraagd werd wie hen zou betalen, had hij geantwoord: *“Ic sal ulieden betaelen”*. Verder zei hij dat de gehele parochie van Wiskerke eendrachtig gezegd hadden dat als zij een nacht gewaakt hadden, zij ook de andere nacht zouden waken en dat ze *“vuijt de gemeene burse souden betaelt werden”*. Aldus verklaard ter presentie van Segher Mathijsz, viskoper en Laureijs Baddijn, deurwaarder, beide wonende te Goes.

Hiermee was de zaak nog niet afgelopen, Er werden nog verklaringen afgelegd door Dignus Jacobsz, tavernier, oud omtrent 25 jaar, Aernoudt Geleijnsz, oud omstreeks 25 jaar en Christiaen Willemsz, oud omstreeks 20 jaar, allen wonende in Oudelande. Zij verklaarden op verzoek van Cornelis Gheertsz, inwoner van Wiskerke, *“Dat inden voorleden winter, ten tijden als die van Wiskercke met geheele rotten begonsten aen de zijtzijde van desen eijlande te waecken (van welcke wachte zij verstaen hebben dat den Super Intendent hem requirant geheele ...? ende pretendeert gecallengeert⁴⁵¹ te houden) hij requirant binnen deser stede van der Goes hen depositanten respectelijcken versocht ende last gegeven heeft, om die wachten (die die van Wiskercke aldaer te doen hadden) waer te nemen, ende dat hij requirant hun depositanten daer van betaelen soude.”* Verder zeiden zij dat Damiaan Hertzsz toen ook gekomen was en met enige gesproken te hebben om ter wacht te gaan. Genoemde Dignus had het geld van *“die questieuse wachte vuijt handen van den requirant in de Vier Heemskinderen binnen deser voorseide stede ontfangen te hebben ende hij Aernoudt ende Christiaen vuijt handen van den selven Dignus gecontenteert te zijne”*. Aldus ter presentie van Jan Jansz Nissepadt en Pieter Cornelisz in de drie haringhen.

2.270 Codicil op een huwelijkscontract⁴⁵²

(In de marge:) *Declaratie op de huwelicxe voorwaerden ofte codicil. Vide prima pag. 464. Den comparants huijsvrouwe Catharina, es zelfs vooren overleden, ten zelven daeghe als zij van haer 2de kindt verlost was 24 meije 88*

Op 18 mei 1586 is verschenen Cornelis Jasparsz, poorter van Goes, en heeft verklaard dat tussen hem en Catharina Marinusdr, voor hun huwelijk een *“contract antenuptiael”* gemaakt was, die van kracht moest blijven. Indien hij eerst zou komen te overlijden zou zijn vrouw de ene helft en het kind of kinderen de andere helft van zijn nalatenschap krijgen. Gedaan ter

⁴⁵¹ gecallengeert: van calengeeren, beklagen, betichten.

⁴⁵² RAZE 2038, fol 395, 18-3-1586

presentie van Adriaen Cornelis Willemsz, wonende in de Groe en Hubrecht Jacobsz, wonende te Baarsdorp.

2.271 Testament van Heer Ocher Hallinck⁴⁵³

(In de marge:) *Testament van Heer Ocher. Ruptum per posterius ut prima pag. 441*
Op 26 mei 1586 is verschenen Mr. Ocher Hallinck⁴⁵⁴, Jans zone, “*presbiter Canonic der collegiaelder kercke van Sinte Pieters binnen Middelburgh*”, nu in Goes ziek te bedde liggende. Hij wenst in gewijde aarde begraven te worden het altaar van Onze Lieve Vrouwe, waarvoor hij van zijn kapel “*licentiam⁴⁵⁵ testandi*” verkregen had, waarvan het bescheet te Middelburg ligt. Op de dag van zijn begrafenis moet aan de armen “*twee viertelen terwen broodts*” uitgedeeld worden. Als erfgenamen benoemt hij zijn broer Jacob en de kinderen van zijn broer Pieter, die aan Neelken Hallincx, zijn vaders zuster, die nu in Maastricht woont 4 pond grooten uitkeren. die geconsigneert zullen worden onder zijn neef Quirijn van den Graeve, koopman van wijnen te Dordrecht, om deze aan Neelken te geven zodra de Nederlanden verenigd zullen zijn. Hij prelegateert aan de huisvrouw van Jacob “*een gouden pensee ringh⁴⁵⁶ voor een memorie*”. Aan de kinderen van zijn broer Pieter zijn dagelijkse kleren, “met de nachtabbaert om haer te cleeden”. Aan Jacob en Janneken Marinus, de zoon en dochter van zijn huisvrouw elk een gouden Franse kroon. Aan Heer Lenardt Mathijsz 10 schellingen groeten. Aan Mr. Laureijs Bouwensz zijn “*hamelien et libras theologicus⁴⁵⁷*”. Hij stelt tot executeurs aan Geerdts Jansz Backer en Cornelis Jaspersz, waarvoor Geerdts zal krijgen “*een gouden Saluijt*” en Cornelis een “*poortegaelsche croone⁴⁵⁸*”. Opgesteld ten huize van Marinus Anthonisz Blauwerwer, waar hij nu woont in aanwezigheid van Jan Crijnsz en Jacob Marinusz, beide blauwerwers en poorters van Goes.

2.272 Testament van Gheijlken Adriaensdr⁴⁵⁹

(Onderaan in de marge:) *Obijt testatrix niet verlost zijnde van kinde, 3 ofte 4 daeghen nae dato dezes*

Op 30 mei 1586 is gecompareerd Gheijlken Adriaensdr, huisvrouw van Dignus Gheertsz, kleermaker, poorter van Goes, “*sieck ende flau te bedde liggende ende groot met kinde*”. Zij stelt haar man aan tot erfgenaam, die moet uitkeren aan haar broer Andries Adriaensz, wonende in 't oude land in Wolfaertsdijck, 12 pond grooten vlames, te betalen in termijnen. Zij legateert aan diens huisvrouw “*haer root keurs met een swart roccken, drie vrouwen hembden, vier daghelicxe scortecleeren ende een dozijn halscleeren*”. Aldus gedaan ter presentie van Ieman Claisz en Adriaen Willemsz, haar geburen.

2.273 Een gijzeling door het schippersgilde⁴⁶⁰

Op 10 juni 1586 compareerde Cornelis Jacobsz, schipper en poorter van Goes, op verzoek van de dekens van het schippersgilde gegijzeld in de herberg genaamd Sint Joris, in verband met de betaling van een oude boete, die hij pretendeert niet schuldig te zijn. En heeft daarom

⁴⁵³ RAZE 2038, fol 396, 26-5-1586

⁴⁵⁴ Aan Pieter Levendale legateerde hij een gouden Vlaamse rijder “ende mijn ander boecken in humanioribus libris et historicis”.

⁴⁵⁵ licentia, verlof

⁴⁵⁶ pensee ringh, niet duidelijk of er poncee of pensee staat. In beide gevallen is de betekenis niet duidelijk.

⁴⁵⁷ hamelien et libras theologicus, ongetwijfeld een godsdienstig studieboek, maar ik heb niet kunnen vinden waar en wanneer dit gedrukt is.

⁴⁵⁸ een gouden saluijt, saluut, oorspronkelijk een Franse gouden munt, zo genoemd omdat op een zijde de begroeting van Maria door de engel afgebeeld stond. Volgens Enno van Gelder een gouden munt die onder Henry VI als koning van Frankrijk geslagen was. Een Portugese Kroon, eveneens een gouden munt, de zogenaamde Portugese cruzaat.

⁴⁵⁹ RAZE 2038, fol 398, 30-5-1586

⁴⁶⁰ RAZE 2038, fol 398, 10-6-1586

geprotesteerd tegen alle kosten etc. Aldus ter presentie van Sander Willemsz, timmerman en Jan Lemmens, wonende te Goes. De notaris is gegaan naar Pieter Crijnsz, deken van het schippersgilde en heeft de insinuatie van Cornelis Jacobsz overgebracht, die zei dat hij het met zijn medebroeders zou onderzoeken.

2.274 Accoord over goederen wezen⁴⁶¹

Op 14 juni 1586 is verschenen Cornelis Cornelisz, schout van 's Gravenpolder, als voogd van de weeskinderen van Cornelis Willemsz, van 's Heer Abtskerke, aan de ene zijde en Hubrecht Adriaensz, poorter van Goes aan de andere zijde. En hebben verklaard met elkaar veraccordeerd te zijn dat Cornelis heeft uitgegeven en Hubrecht in erfpacht geaccepteerd heeft het deel dat de weeskinderen toekomt in een boomgaert, die Hubrecht als voor drie kwart al van de moeder en haar kinderen gekocht had. Gelegen in de Groe onder Kloetinge, groot c. 3 gemeten. Aldus gedaan in de herberg genaamd De Wildeman, ter presentie van Cornelis Claisz Bonsinck en Cornelis Jasparsz, beide poorters van Goes.

2.275 Betreffende wezenrekeningen van Cornelis Matthijsz⁴⁶²

Op 14 juni 1586 Compareerde Hubrecht Adriaensz, poorter van Goes, als voogd van de kinderen van Cornelis Matthijsz, wijlen secretaris van Goes, en verklaarde dat hij gezien had de rekening door de weeskamer gedaan door Cornelis Piersz Polderman, voogd van genoemde wezen. Hierin stond dat Polderman in erfpacht had uitgegeven aan Cornelis Cornelisz, schout van 's Gravenpolder, een stukje zaailand, groot 3 kwartier 20 roeden, gelegen in 's Gravenpolder, voor de somma van 16 schellingen groten vrij geld. Polderman heeft nu de erfpacht geratificeerd.

2.276 Scheiding van het moederlijk goed van de dochters van Willem Pauwelsz⁴⁶³

(In de marge:) *Scheijdinghe, overdraght ende accoordt van 't moederlijck goedt toe-comende den dochters van Willem Pauwelsz*

Op 22 juni 1586 is verschenen Willem Pauwelsz Dijckwel, poorter van Goes, met zijn bejaarde dochters Paulijna en Petronella, geassisteerd met hun behuwdbroer Martin Mazuer. Zij hebben verklaard dat zij een accoord hebben gesloten over het deel dat deze dochters toekomt uit de erfenis van hun moeder Maijken Cornelis Claissen Boisdr, die overleden is op 15 september 1579. In de eerste plaats heeft hij overgedragen aan zijn dochters een lijfrente ten laste van de stad Goes, groot 26 schellingen 13 groten 's jaars. Verder een paaibrief ten laste van Clais Jansz Cousmaker op zijn huis staande aan de Rooster, nog inhoudende 154 £ 13 sch. 4 groten, en andere zaken, zoals 3 gemeten 25 roeden weiland onder 's Heer Hendrikskinderen in Buijenhoek, 2 gemeten min 18 roeden land in het Goese ambacht, waar de oliemolen op gestaan heeft, 245 roeden land in het Papslant van Kloetinge. Aldus gedaan ten huize van Martin Mazuer in tegenwoordigheid van Simon Pauwelsz, oom van de genoemde dochters en Pieter de Carryon, beide inwoners van Goes.

2.277 Soen doodslag Cornelis Jans molenaer in Valckenisse, Foort Corneliss Juijghelingh in Cloetinghe en Clais Jan Arent in Cruninghen⁴⁶⁴

(In de marge:) *Soen ofte Satisfactie civile aen de parthije gheinteresseerde van eenen Doodtslagh*

Te voren hebbe ic gescreven den Soen van den Manslagh gedaen aen Cornelis Ingelssen, aerbeijder wonachtigh in Valckenisse aen den persoon van Cornelis Janssen, molenaer al-

⁴⁶¹ RAZE 2038, fol 399, 14-6-1586

⁴⁶² RAZE 2038, fol 399, 14-6-1586

⁴⁶³ RAZE 2038, fol 400, 22-6-1586

⁴⁶⁴ RAZE 2038, fol 402

daer, op den 5en martij 1584 doodt gesteken. Dan zoo den zelven voir mij als Notario niet en werde gepasseert dan alleene bij den Arbiters onderteeckent (mij daer mede present als scriba), soo en es den selven niet geregistreert.

Item alnoch den soen van den nederslagh bij Foort Cornelisz Juijghelingh, wonachtigh tot Cloetinghe gedaen aen den persoon van (niet ingevuld) aldaer op den (niet ingevuld) 1581 doodt gesteken (ut supra pag. 99).

Dan al op een anderen ouden stijl mij gheexhibeert ende niet geregistreert noch present aldaer. Naerdijen Govaert Adriaenssen, landtman, eertijds inwoonder der prochien van der Schore, Deur t'quaet ingheven van den boosen viandt, soo zeere verleijdt ende hem selven soo verre te buijten is geghaen, Dat hij handtdadigh geweest aen den persoon van Clais Ian Aerentssen, wijlen wonende binnen der selver prochien. Den selven soo grieffelijcken quetschende binnen Cruninghen den 27 februarij lestleden, dat hij van levenden lijfve gecomen es ter Doodt. Hij delinquant voormelt tot hem selven wedergekeert zijnde, overlegghende die swaere ende groote mesdaet waer deure hij teghens die Goddelijcke Maiesteijt Den Graefve van Zeelandt (als doodtslaende ende haer ontreckende sijne creature naer sijn beeldt geschaepen soo diere verlost ende geheijlight ende goede ondersaete) Allen den vrienden van den aflivighen haer bloedt verghietende ende scheidende, Ende bijsonder teghens den voornoemden nedergeslaeghen (hem beroofvende tghene hij met alle t'goudt der weereldt niet en can restitueren). Soo zeere gesondicht, vertoornt ende misbruct heeft, Ende alle tselve wel overpeijnsende met een gedruckten gheest, met overvloedighen traenen vuijt een benaut ende gebroken herte, groot leetwesen hebbende ende betooghende Oitmoedelicken vallende voir den throon van sijnder Genaeden, belijdt zijnen sonden, ende bidt sijne Goddelicke intfermherticheijt (Die deur den propheet gesproken heeft: Ick en wil niet den Doodt van den sondaere, maer ooc dat hij bekeert werde ende Leven) hem niet naer die grootheijt zijnder mesdaet in sijne rechtvaardighe Justitie te straffen, maer nae sijne ongrondelijcke bermherticheijt te ontfermen ende in genaede te ontfanghen, bereedt sijnde voor zijne Sonden penitentie ende boete te doene. Ende om voorts behoerlicken leedtwesen ende amende te bethoonen den vrienden van der nedergeslaghenen ende met hen te versoenen, Heeft hij mesdadighe tot diverse stonden ende plaatsen deur zijne vrienden ende schriftelijcken oitmoedighe suppliantien doen biddende ende versoecken den vrienden (voorseit) Deur die overvloedighe traenen Jhesu Christi onses salighmakers ende verlossers sijne bitter lijden, passie ende wonden midsgaders deur 't verghieten van sijnen costelicken ende dierbaeren bloede ende Doodt, waer deure hij voor ons allen sondaeren, sijne vianden voldaan ende sijnen hemelschen vadere Jeghens ons gheappaiseert ende versoent heeft. Dat henlieden beliefve hem delinquent al te vergheven tghene hij teghens hemluijden eenighsins deurt ingheven des boosen ofte menschelicken cranckheijt, misbruijckt magh hebben, Sonder eenighe wraecke te begheren Dat hen beliefve niet teercken op zijne mesdaet, maer op die verdienste ende belofte des voorseiden Heeren Jhesu Christi die daer seijt: Vergheeft ende U sal vergheven worden. Deur allen welcke versoecken die voorseide vrienden des nedergeslaeghen beweeght ende tot bermherticheijt vermorwet zijnde. Aenmerckende dat den voornoemden delinquent anders geschaepen waere met zijne huijsvrouwe ende kinderen tot meerder desolatie te comen ende voirvluchtigh te moeten zijne. Dat zij ooc menschen zijn den welcken alsulcken ongheluck moghte overcomen.

Sijn naer diverse presentatien ende communicatien versaemelt geweest: Lijsbet Marinus dr., weduwe, met Laureijs Blais zoon als recht voocht van Jan ende Clais weeskinderen van den overleden, Adriaenken Jans dr. huijsvrouwe van Cornelis Inghelssen suster, Dignus Aerentssen, Adriaen Pierssen, ooms van den overleden, Aerent Marinus Aerentssen, Willemijne Marinus, de huisvrouwe van Christoffels Lucas, vervanghende tkindt van wijlen Geertruijt Marinus dr. geprocreert bij Job Crijnssen van Romerswalle, ooms kinderen, Adriaen Cornelisz, Jan Cornelisz Zoute vervanghende haere susters Cornelia ende Tanneken ende

den kinderen van wijlen Jacobmijnken haer susters als Pieter Pieterssen Ram, Neelken ende Janneken van Leijen drs. moije kinderen ende kindtskinderen, Alle vrienden van den neder-geslaghen ter eenre. Midsgaders Jan Cornelisz Winter, stiefvader ende andere vrienden van den handtdadighen, ter anderen zijden. Ende naer vele woorden over ende weder, hebben ten laetsten allen hun geschillen ende querelen gesubmitteert ende gebleven inde arbitragie ende segghen van den Eersaemen, wijsen, voorsichtighen ende zeer discreten Geerd Janssen backer, Barthel Vermuijen, Jan Pierssen ende Costen Jansz, gecosen van wegghen den delinquent, Midsgaders Cornelis Jacob Bouwensz, Marinus Cornelisz Gort, Dijckgraeve ende Schoutteth van Weerde, Marinus Jacob Simonsz, oudt schepene tot H'Iersicken, Jan Huijghensz, schout tot Wemeldinghe, Cornelis Jacobsen Kempe ende Adriaen Huijsen van Cattendijcke, gecosen van wegghen den vrienden van den neder-geslaghen. Ende hebben de voorseide parthijen belooft in handen van Gheerd Janssen voornoemt, tselve solemp-telijck stipulerende te houden voor goet, vast ende van weerden ten euwighen daeghen, ende te voldoene alle tghene bij den voorseiden keersluijden ofte arbijters verclaert ende vuytge-sproken sal werden op alsulcken verbanden ende als haere discretie sal decreteren. Welcke stipulatie ende submissie gedaen es binnen Cruninghen op den 25sten Junij laestleden. Ende de voornoemde Arbijters den last aenveerdende ende hebben al voren den vrienden over weder zijden haer presentatien ende versoecken gesien ende gehoort. Sijn t'saemen vergadert geweest ende overleggende die circumstantien ende alle tghene in desen behoorde aenmerckt te werden om paix ende soen te maken. Hebben bij haere arbitraele vuytsprake gesloten verclaert ende in handen van mij Notario ende getuijghen onderscreven, bij ge-schrifte overgegeven Die conditien, poincten ende articulen hier naer volghende:

In den eersten Accepteren die goede wille ende affectie van den delinquant volghende zijne presentatie, Dat hij wil ende zij gedachtigh in zijn gebedt ende aelmissen de zijele vanden overleden Clais Janssen wiens den bermhertighen Godt genaedelick gedencke ende zijn memorie zij in ruste ende vrede in der euwicheijt. Ten tweeden zal bij de weduwe en de vrienden van van overleden over gebraght werden bij declaratie ende specificatie D'oncosten beroerende den dooden te begraefven ende dependentien van dijen. De welcke in als bedraeghen volghende die specificatie t'zedert bevonden ende vertheert bij den vrien-den van den overleden ten vuytvaerde 6 sch. 6 gr., van luijen 12 gr., van een bode gesonden 12 gr., Ende van een dootcleedt 2 sch. 6 gr.

Beroerende den moetsoen werdt geresolveert Dat sal wesen Thien pondt grooten Vlaems, D'welcke den delinquant sal moghen blijven besitten tot dat de joncxste kindt bejaert wesen sal. Ende indien de voornoemde kinderen comen te sterfven, sal de selve comen aen die ge-rechte erfgenaemen. Ende den deliquant zal van de voorseide somme gheven een pondt tsiaers. Ende indien de voorseide kinderen quaemen te sterfven als voorseit es, soo sal den delinquant ofte zijn borghe keure hebben oft hij D'selve alsdan wil aflegghen ofte onder hem houden totten voorseide tijdt van bejaertheijt, midts betaelende de jaerlicxe renthe.

Aenghaende den voetval, sal den deliquant gehouden wesen in plaetse van dijen te betaelen den vier kinderen van Adriaenken, suster van den overleden voorseit, elck kindt ses schel-linghen acht grooten vlaems eens, Te betaelen binnen den jaere dato deser. Den delinquant sal gereet betaelen voer den bastaertsoen Drije ponden swarten in handen van Aerent Ma-rinusz, soo verre daer eenighe bastaert es ende indien niet sal gehouden zijn te gheven aen den aermen daert besteedt es, Sal oock gehouden zijn te betaelen aen den ouden oom Dignus Aerentsz Thien schellinghen grooten Vlaems tsiaers, verschijnende Kersmisse anno '86 naestcomende ende voorts alle kersmisse vervolghende soo langhe als hij int leven es. Sal noch gehouden zijn te gheven vier sacken tarwe goet quatertruy goet naer gewasch van den jaere, waervan Dignus Aerenssen oom voorseit een sal hebben, d'welcken hij sal haelen tus-schen nu ende kersmisse naestcomende. Ende d'ander frije viertelen sal den delinquant ge-houden wesen te bestellen in handen van den heijligh gheestmeesters der prochien van der

Schore. Een viertel kersmisse '86 voorschreven, den anderen kersmisse '87 ende den laetsten kersmisse 88tich. De welcke die sullen gehouden wesen te distribueren tot behouff van dn aermen der prochien voorseit.

Item den handtdadighen werdt gehouden te betaelen ende voldoene allen den costen d'welcke de vrienden ende maeghen inde vergaedinghe van desen soen vertheert hebben, soo op huijden als voor daghe deses, d'welcke tsaemen gerekent bedraeghen ter sommen van 5 £ 12 sch. 2 gr.

Midsgaders ooc alle instrumenten ende vuitspraeken, te besorghen in handen van den voorseide vrienden sonder haere cost.

Alnoch werdt den delinquant belast zijn domicilie niet te moghen houden inde prochien ofte heerlichkeiten van der Schore noch Vlaecke, noch Cruninghe, noch H'Iersicken ende zal zijn habitatie van daer vertrecken ende van daer blijfven van nu Johannis Baptiste lestleden den tijt van twee iaeren geduerende. Ende dat van stonden aen. Behoudelick oft alzo gevele dat hij versocht werde om custinghe te doene zal daer moghen comen met conditie dat hij voor den sonneonderganck daer weder vuijt sal moeten trecken ende de prochie ruijmen.

Verclaeren wij Arbiters voorscreven bovendijen dat den handtdaedighen volghende zijn presentatie zal gehouden zijn te schuwen alle vergaderinghe ende geselschap vande vrienden des voorseide overledens in steden, dorpen, herberghen, huijsen ende ander gemeen plaetsen Daert van noode zijn sal. Wel verstaende nochtans oft hij delinquant eerst in de herberghe waere ende daer eenigh kindt, vrienden oft maeghen van den overleden overquamen, zal hij moghen blijven sitten alsoo verre alst haer vrienden belieft, midts hem daer eerlijck bij den weerd oft andere persoon eerst af te adverteren Ende dit al den tijdt voorscreven.

Noch verclaeren Dat den delinquant ter presentie van ons Arbiters oft van Notaris ende getuijghen wel sterckelick beloven ende compromitteren sal, alle de voorscreven articulen ende conditien te onderhouden, observeren ende te volbringhen, Op peijne van soen oft vrede bemerckt ende van vijftich gouden realen gelijk die nu cours hebben. Blijvende nochtans den selven soen in zijn effect ende vigeur op peijne voorseit. Welcke peijne wij Arbiters oock subject maken ende verobligeren Den voorseiden vrienden van den overleden Dat zij insgelijcx dese onse Vuijtsprake volghen ende daer niet meer teghen en doen, noch te doen in eenigher manieren Al volghende haere submissie voren geroert. Wel verstaende dat niemandt soen oft vredebraecker sij, noch peijne verbeuren en sal dan een ijghelick voor hem selven die dese contrarie gedaen bevonden sal worden.

Midts welcke onse verclaeringhe, moderatie ende arbitrale vuijtsprake, sullen de voorseide parthijen, kinderen, vrienden ende maeghen aen beijde zijden ende elck van hen Dien volghende eenen geduerighen ende euwighen soen, pais ende vrede hebben ende onderhouden. Al op peijne voorscreven. Reserverende tot onsen verclaeren ende decisie alle swaricheijt ofte duijsterheijt die te deser oirsaecken onder de voorseide parthijen souden moghen gmoveert werden. Waer af wij versocht zijnde sullen openinghe ende verclaers doen.

Aldus geresolveert, ghearbitreert ende gedaen binnen der stede van der Goes in de herberghe genaempt brouwershaeven, op den laetsten Junij Anno 1586 ende aldaer in handen van mij Notario schriftelijck overgegeven.

Ter presentien van Crijn Janssen blauwerwer, poorter der selver stede en Jan Domissen, inwoonder der prochien van Weerde als getuijghen, etc.

Dies t'oirconden es dese bij ons Arbiters ende Notario voorscreven met onsen naem oft handtmerck onderteekent.

Ende onderteekent aldus:

P. Levendale pub. Nots.

Cornelis Jacop Bouwenssen

Gheerd Janssen backer

Marijnus Gort

Bartel Marinusz Vermue

*Jan Huijghens z.
Cornelis Jacopsz Kempe*

*bij mij Costen Jansen
Jan Pierssen Duyvelaender.*

2.278 Wijziging lay-out Protocol

Vanaf hier wijzigt de lay-out van het geschrevene en wordt het conform de andere protocollen, dus het "type acte" wordt cursief en de tekst wordt niet meer cursief

2.279 Instemming Govaert Adriaens met de soen voorn.⁴⁶⁵

Op huijden den tweeden Julij Anno 1586 Compareerde den voormelden Govaert Adriaens Ende Naerdijen hem voorgehouden ende gelesen zijn gewesen Die submissie, conditien, poincten ende vuytspraecke voorscreven, heeft deselve gheapprobeert, geratificeert ende van weerden gehouden. Compromitterende ende belovende wel solempnelick bij desen in handen van mij Notario tselve wettelijck ex officie stipulerende Allen den voorscreven articulen, limitatien ende conditien in de vuytsprake verhaelt t'achtervolghen, t'onderhouden ende te voldoene Op peijne in de selve begrepen. Ten selven daeghe ende plaetse es insgelijcx gecompareert den Eersamen Jan Cornelisz de Winter⁴⁶⁶, Schoutteth des prochien van der Schore ende stiefvader des voornoemden Govaerts delinquants ende heeft hem selven gestelt ende Stelt midts desen Borghe ende Cautionaris Om alle de oncosten, sommen ende terwe inden voorscreven soen vuytgeseyt, volghende deselve vuytsprake te betaelen ende te voldoene. Daerthoe verbindende zijnen persoon ende allen zijnen goed, present ende toecomende. Versoekende zij comparanten voornoemt van mij Notario van alle tghene voorscreven es een ofte meer Acten ofte Instrumenten in behoorlicken formen gestelt ende hen midsgaders den vrienden des voorseide overledens geleverd te werden Om te valideren ende hier mede hun respectelijcken te behelpen Daer sulcx ende wanneer tselve noodelijck oft proffijtelijck magh werden bevonden. Al sonder argh ofte list. Aldus belooft, gestelt ende gedaen binnen der prochien van Eversdijck ten huijse van Cornelis Cornelisz Knuijt ten daeghe ende Jaere alsvoren. Ter presentie ende in Jeghenwoordicheijt van Pieter Ponde ende des voorseiden Cornelis Cornelisz, inwoonders aldaer als looffelijcke getuijghen, etc. Dies t'oirconden (etc. ut supra pag. 101) P. Levendale Notaris.

2.280 Testament Cornelis Schoutgroene⁴⁶⁷

(Type acte:) *testament van Cornelis Schoutgroene ende zijn huijsvrouw. Videto pag. 238, 311. Den testateur es eerst gestorfvn den laetsten January 1590 op den middagh*

In den naem ons Heeren Amen. Compareerde Cornelis Cornelisz Schoutgroene ende Janneken Jansdr., tsaemen in houwelijcke vergadert, poorters van Goes. Janneken sieckelijck te bedde liggende, Cornelis redelijck wel te passe, etc. mutueel testament. Aldus gedaen ter Goes ten huijse daer zij comparanten wonen, staende bij die brouwerije. Ter presentie van Pieter en Dignus Cornelisz Crauwel, gebroeders, poorters van Goes, gebueren.

2.281 Huwelijkse voorwaarden Pieter Corneliss Verstelle en Elisabeth Pietersdr⁴⁶⁸

(Type acte:) *huwelicxe voorwaerde*

In den naem ons Heeren Amen, etc. Compareerde Pieter Cornelisz Verstelle, inwoonder der prochien van Sheeraerskercke (MPS: 's Heer Arendskerke), vergeselschapt met Hubrecht Janssen van Oosten ende Janneken Hubrechtsdr, sijn stiefvader ende eijgen moeder. Met oock Pieter Cornelissen Baersdorp ende Marinus Janssen Mesouck, sijn ooms, ter eenre.

⁴⁶⁵ RAZE 2038, fol 406, 2-7-1586

⁴⁶⁶ Jan Cornelisz de Winter is niet vermeld in de genealogie van Laureys Adriaense de Winter, Werkgroep Blasisijntje Danckaert, deel 7, 1994

⁴⁶⁷ RAZE 2038, fol 407, 21-07-1586

⁴⁶⁸ RAZE 2038, fol 408, 22-07-1586

Ende Lijsbeth Pietersdr. weduwe wijlen Jacobs Jans, wonachtigh in Sheerhenricxkinderen (MPS: 's Heer Hendrikskinderen), gheassisteert met Pieter Janssen Bolrinck, haer broeders ende Laureijs Adriaenssen wonende t'Everinghe, haer susters man, ter anderen zijden. Bij eerder overlijden van Pieter zal Lijsbeth "van voren vuyttreken" een half huijs met 11 gemeten land als zij ten huwelijcke ingebracht heeft. Haar voorkinderen oft kindt zullen volghen alsulcke vier gemeten, te weten 3 quartier inden nachthoec genaempt den langhen meet ende 7 quartier in den hoeck voor 't dorp bij 't buschken. Aldus gedaen in de herberghe genaempt St. Joris, ter presentie van Gheerd Michielssen, weerdt aldaer ende Dierick Jacob Janssen, secretaris van Shr. henricxkinderen.

2.282 Constituering Willem Dignuss d'Everdijck⁴⁶⁹

Compareerde jonkvr. Marie de Cocq, als rechte voochdesse van jonkhr. Lieven van Cats, haeren sone, geprocreert bij jr. Adolph filius Lievins van Cats. Heeft geconstitueerd Willem Dignusz d'Eversdijck, rentmeester generaal des voorseiden jr. Lievens, om hem t'informeren, consulteren, etc. Om te moghen jaeghen ende vliegghen in de heerlickheden ende polders van Smaelzijde ende Baersdijck gelegghen aen Poortvliet etc. Aldus gedaan ter presentie van Marinus Adriaenssen, secretaris van Eversdijck en Marinus Adriaenz, inwoner van Wemeldinghe.

2.283 Testament Jan Jacobs Cuijper en Tanneken Jansdr Verrewijcx⁴⁷⁰

In den naem ons Heeren Amen etc, Compareerde Jan Jacobssen Cuijper ende Tanneken Adriaens Verrewijcxdr. tsaemen on houwelijcke vergadert, inwoonders der prochien van Cruninghen (Kruiningen), beijde gesodt van herten etc. Mutueel testament. Zij belooft aen haere gemeene eenighe dochtere Janneken, ofte aen haeren kinderen te gheven ende restitueren haer moeders oft vaders gedeelte, soo geringhe als zij (nu midts den troublen van desen landen gescheijden zijnde) Doch verclaren zij testateuren wel expresselijck te zijne haere begheert ende wille Dat soo langhe dese troublen gedueren sullen, De voornoemde haere dochter ende haer kinderen sullen vuyt haere erfvenisse gesloten blijven Om en de soo langhe dat zij es wonende ende handelende bij ende metten ghenen diemen voor vijanden deses landts es houdende, etc. Aldus ter Goes in de herberghe genaempt de Verkeerde Weerelt, ter presentie van Jacques del Vaille, weerdt aldaer ende Anthoni Tartron, inwoonder tot Cruninghen.

2.284 Afrekening Anthonij Tartron met juffr Catharina Gillon⁴⁷¹

Compareerde Mr. Gillis Cousaert, inwonende te Westcappellen (MPS: Westkapelle) in Walcheren ende Cornelis Claissen Bonsinck, poorter van Goes, Ende heeft Mr. Gillis gecedeert ende getransporteert etc. alsulcken hantteecken ende bekentenisse van afrekeninghe gedaen bij Anthonis Tartron met Jouffrou Caterina le Gillon, van de pacht van 58 gemeten 251 roeden verschenen Catherine lestleden gedateert den 15 november '85. Midsgaders alsulcken recht ende actie als hij Gillis comparant voorscreven vercreghen heeft bij de proceduren ende gewillighe condempnatie voir scepenen van Cruninghen gedaen ende gepasseert den 12 & 19 Julij lestleden. Te weten van de 18 £ gr. voor de pacht '85 etc. Aldus ter Goes ter presentie van Adriaen Vercelewelle ende Augustijn Willemsen Brouwer, poorters van Goes.

⁴⁶⁹ RAZE 2038, fol 409, 5-8-1586

⁴⁷⁰ RAZE 2038, fol 410, 12-8-1586,

⁴⁷¹ RAZE 2038, fol 411, 30-8-1586

2.285 Verklaring Jacques Delvaille en Maeijcken Costers over een vermeend echt-paar⁴⁷²

Compareerde Jacques Delvaille, oudt ontrent 57 jr., ende Maijken Costers zijne huisvrouw, oudt ontrent 33 jr., beijde ingesetenen van Goes, houdende herberghe “In de verkeerde weerelt”. Ende hebben ter instantien ende ernsten versoecke van Jan Hermanssen, stedehouder van de balliu van Sinte Martinsdijck (MPS: St. Maartensdijk), verclaert etc. waerachtigh te zijne, Dat t’zijnen logijse ende herberghe nu in die Goessche jaermarct in augusti lestden op maendagh odt dijstdagh, onbegrepen, gecomen es eenen? (ik lees: quidam) met een vrouwe die hij deposant gheen van beiden en kende. Ende deselve logijs versoeckende ende ontfanghen zijnde, zeijde den voorseiden? dat het was zijne bruijt. Ende liet des nieuts zijnen naem opscrijven ende overdraghen (naer dit voorseide deposants beste weten) Jan de Smit. Segghende voorts deselve tot die vrouwe over tafel: Grietken mijn lief, mijn bruijt etc. S... dat hij deposant als men soude ghaen slaepen tot hem seijde. Ghij sult boven bij eenen oudren? man slaepen ende die ghij seght uwe bruijt te zijne sal bij mijne huisvrouw slaepen, ghij sult wel 2 oft 3 daeghen patientie hebben. Daerop hij antwoordede. Naedemael wij bruijdegom ende bruijt zijn, wat cont u schaeden dat wij tsaemen bijeen slaepen ende hij quidam woude haer boven hebben. Dan zij bescaemt zijnde en begheerde daer (om datter noch ander luijden slieden) niet te comen. Soo dat hij aen hem deposant versochte ende zeer insisterde Dat men een bedde beneden braghte inde keucken Daer (zoo hij deposant expresselijck verclaert) Dat hij bruijdegom met haer hun ontcledden ende dijen nacht bij een slieden. Ende hij deposant blijvende den geheelen nacht in den heerd sitten op een stoel ende de keerse vuijt doende hoorde onder ander propoosten dat hij bruijdegom tot haer seijde: Ick hebbe meer moeijte met u dan ic dede met een jonge dochter. Ende des anderen daeghs zijn zij beijde vertroocken sonder aldaer tsaemen weder te keeren. Dan 2 oft 3 daeghen daer naer es hij alleene daer weder gecomen. Ende hij deposant vraghende naer die bruijdt heeft hij gheantwoordt zij es wel daer. Maijken voorseit verclaert als voren bijna al conformelijck haeren voorseiden man dan dat zij niet en weet hoe hij hem noemde noch ooc niet van de voorseide propoosten. Daer bij voeghende dat als gij quidam die tweede reijse daer weder keerde ende die vrouwe bij hem niet en was, zij deposante hem vraeghde waer hij de vrouwe gelaeten hadde, heeft hij gheantwoordt dat hij mette geheele weth daer afgescheidt was ende dat hij haer soude getrouwt hebben maer niet en begheerde omdat zij soo quaeden kindren hadde. Voorts des avonts als zij deposante met haeren man eenighe woorden hadden seijde hij Oft dat manneken (Jacques voornoemt) achterbleve mij duncke wij souden beter accorderen. Ick soude u soo vriendelijck in den erm nemen. Ende zij hem quajlijck antwoordende vraeghde naert joncvijf segghende: die duncke mij soude wel dienen om mijn neeringhe te doene. Dan zij deposante segghende: Hoe ghij soudt gheerne dese ooc tot schande brenghen gelijk ic wel mercke dat ghij d’ander gedaen hebt, en es hij soo slapen geghaen. Aldus gedaen ter presentie van Cornelis Fransen van der Straeten, bode deser stede en Marinus Cornelisz Cooman en Marinus Gillissen, schippers van St. Mertensdijck.

2.286 Verklaring Jan Heijndrick Fraes en Wouter Jans smidt over coop schip⁴⁷³

(In de marge:) *obiit Jan Henricx Fraes 26 decembris '89*

Compareerde Jan Henricxz Fraes, weerd in den Hulck, oudt ontrent 54 jr. ende Wouter Janssen Smidt, oudt ontrent 32 jr., beijde poorters van Goes, ende hebben ter instantien ende versoecke van Lijsbeth Jacobsdr, huisvrouw van Cornelis Laureijsz Monnick, schippere, verclaert etc. Dat zij deposanten op den 22sten deser maendt geweest zijn opt stadthuys deser voornoemden stede, Daer bij ende als eenen Clais Ruijchaver, wonende tot Vlissinghen,

⁴⁷² RAZE 2038, fol 411, 5-9-1586

⁴⁷³ RAZE 2038, fol 412. 30-9-1586

gecocht hadde seecker schip twelck toebehoorde den voorseiden Cornelis Laureijsz. Aldaer zij deposanten verclaert gehoort te hebben Dat naer diversche woorden die zij requirante metten voorseiden Ruijchaver hadde, hij Ruijchaver eijndtelijck expresselijck seijde: Laettet schip tot Aermuijden comen ende alst daer es gheeft mij mijn gheldt wederom dat ick er voren belooft hebbe. Ick sal u schip laeten volghen ende vaerter mede daer ghij wilt. Daer thoe segghende Dat ick u belove, dat ic sal houden. Aldus gedaan ter presentie van Lenaerdt Janssen en Jan Janssen Voortrappen, beide wonende onder die prochien van shr. Abbekerc-ke (MPS: 's Heer Abtskerke).

2.287 Procuratie Willem Jans Hoeck⁴⁷⁴

(Type acte:) *procuratie*. *Vide supra pag. 318, 298*

Compareerde Willem Janssen Hoeck, eertijds (etc. ut supra pag. 359) moutmaker en inwo-ner van Bergen op Zoom en nu wonende te Goes) Ende heeft geconstitueert Martine Henricx Franck, zijne beminde huijsvrouwe, haer ghevende autoriteit etc.om te maenen etc. diverse Renthen etc. ende oock die hoofdsomme als hem comparanten es competerende opt huijs en-de erve genaempt De Boeije, staende ende geleghen binnen Berghen ende op Aerdt Aerdtz den ouden, oft zijn weduwe, Quitancie etc. te doene. Aldus gedaan ter presentie van Matheus Michielssen ende Anthonis Matheusen Brune, poorters derselver stede.

2.288 Verklaring Joost Jans van de Werve⁴⁷⁵

Compareerde Joost Jansz van de Werfve, inwoonder van Goes, en heeft verclaert dat in dit jegenwoordigh instrument (twelck hij met zijn cachet besegelt hadde, etc. pag. 274) Soo hebbe ick Notarius ter noncupatie etc. Gedaan ter presentie van Ocker Hallinck en Yeman Claissen, inwoonders van Goes.

2.289 Verklaring Elisabeth Cornelisdr weduwe Adriaen Wouters⁴⁷⁶

Compareerde Lijs Neels, weduwe van Adriaen Wouterssen, oudt ontrent 70 iaeren, ende Maijken Neels haer dochter, oudt ontrent 23 iaeren, beide inwoonders van Goes, en hebben verclaert ten versoecke van Adriaen Aernoutssen, poorter van Goes, Dat zij Lijs alleene ge-weest es op den coopdag van Jacob Franssen Verstraeten, Aldaer zij deposante inne geset heeft seecker scabeltafel⁴⁷⁷ d'welcke daer naer allencxkens geresen es bij den requirants huijsvrouwe tot 6 sch. ende toestont bij Maijken des voorseide Jacobs vrouwe op 12 sch. gehooght ende daer op aen haer es gebleven. Affirmeert zij Lijs voorts dat daar naer, twee oft drije weken onbegrepen den voormelden Jacob Verstraeten haer comparante bij hem ontboden heeft, soo in de Verkeerde Werelt, als in den Aermen Duijvel ende aldaer de voor-seide tafel aen haer geveijlt heeft ende dat zij daeraene corten soude tghene hij aen haer de-posante schuldigh was, Segghende oock hij Jacob dat de huisvrouwe van Clais Jannen nae de voorseide taefel gevraeght hadde. Ende noch verclaeren beide zij deposanten dat de voornoemde Maijken desselfs Jacobs vrouwe ooc gecomen es voor haer comparantes deure, andermael de zelve tafel veijlende haer te vercoopen. Waerop zij deposante Leijs de tafel besichtigt heeft, dan en consten in den prijs niet gheaccorderen. Aldus ter presentie van Joost van Nieuwenhoven ende Carel Wamback, brouwersknechts te Goes

2.290 Obligaties van Gunter en Catharina van Schwartzborg⁴⁷⁸

Compareerde Jan Pierssen, inwoonder der prochien van der Schore. Ende heeft bekend ont-

⁴⁷⁴ RAZE 2038, fol 412

⁴⁷⁵ RAZE 2038, fol 413, 15-10-1586

⁴⁷⁶ RAZE 2038, fol 414, 22-10-1586

⁴⁷⁷ Middeleeuws Nederlands Woordenboek geeft voor scabel of scabelle de betekenis van voetbank of schabel.

Van Dale geeft voor schabel een zitbankje met plankleuning

⁴⁷⁸ RAZE 2038, fol 414, 4-11-1586

fanghen te hebben deur handen Pieters Rijmelant vuyt den naem van Guilleaem Brant, als hebbende procuratie van Langhen Hans naergenoemt, seeckere twee Obligatien. D'eerste verleden bij Gunter Graeve van Schwartzburgh etc. aen Langhen Hans, groenviscooper binnen Antwerpen, inhoudende de somme van 1168 gulden 14 stuyvers, ter oirzaecken van geleverde groene visch, van date den 15en augusti 1581, met zijn cachet beseghelt ende onderteeckent. Ende d'andere verleden bij Catharine Nasshau weduwe dougiere van des voorseiden graefs aen den selven Hans, inhoudende de somme van 517 gulden 16 stuyvers ter causen vooren. Aldus ter Goes, ter presentie van Adriaen Aernoutsz en Dignus Masuer, poorters van Goes.

2.291 Constituering Janneken Jansdr huijsvrouw van Marinus Michiels schipper⁴⁷⁹

Compareerde Janneken Jansdr., geboren van Romerswalle, huijsvrouw van Marinus Michielssen, schippere, wonende te Goes. Zij heeft geconstitueerd Matheus Franssen, wonende in Delfshaven, om te mogen manen etc. de costen van diverse schippers etc. van geleverd zout. Aldus ter presentie van Mr. Gillis, en Marinus Anthonisz Panneboeter, poorters van Goes,

2.292 Volledig betaald van Cornelis Deurloo⁴⁸⁰

Compareerde Frans Franssen, molenaer, wonende ter Goes, heeft bekent voldaan te wesen van alle tghene Cornelis Deurloo, wonende te H'ersicken aen hem comparant schuldigh geweest es, etc. Ter presentie van Marinus Bouwenssen van Wemeldinghe en Laureijs Laureijsz in den Hoonart.

2.293 Legateert Adolph van de Weerde⁴⁸¹

(Type acte:) *donatio causa mortis bij Adolph vande Weerde gedaen*

In den naem ons Heeren Amen, etc, Compareerde d'Edele, welgeboren ende voorsichtige Joncheer Adolph van de Weerde filius Bouduins, nu wonende binnen deser stede van der Goes, gesondt van herten etc. Donateert, laet achter ende Gheeft bij desen liboralijck met ghifte die men heet Donation causa mortis, oft ten opsiene vanden doot. Aen Willem zijnen natuerlijcken soon, daer moeder af is Lissen Adriaens van Essen, de somme van 200 carolus guldens tsiaers tot twintich stuvers den gulden, etc. Aldus ter Goes, ter presentie van Mr. Hendrick Vos en Adriaen van Staple, inwoonders van Goes.

2.294 Huwelijckse voorwaarden Pieter Heijndricks molenaer en Legierken⁴⁸²

Compareerde Jan Janssen van Leijen ende Pieter Henricxssen, molenaers, geboren van Wilbroeck ende nu beijde inwoonders der heerlicheijt ende prochien van H'ersicken. Ende hebben verclaert hoe dat Naerdijen tusschen hem Pieter comparant voornoemt ende Legierken, dr. van Jan Marinusz timmerman zaligher memorie, wijlen inwoonders der voorseide heerlicheijt ende de vrienden van hun beijden respectelijck soo verre es geprocedeert dat zij Pieter ende Legierken in huwelijck sullen vergaderen. Ende hij Pieter tracterende met Geertruijdt Jans van Leijen als moeder van Legierken voornoemt. Sijn sulcx gheaccordeert als dat zij moeder mette selve haere dochter aen Pieter haere toecomende swaegher voor een huwelicxe ghifte oft donatie belooft heeft de somme van 40 £ gr vls. eens, gereet op te leggen als t'huwelijck volbraght sal zijn Ende dat voir haer vaderlijck goet. Soo est dat hij Pieter, comparant voorseit heeft verleden ende bekent bij desen dat hij als toecomende man van

⁴⁷⁹ RAZE 2038, fol 415, 11-11-1586

⁴⁸⁰ RAZE 2038, fol 415, 9-12-1586

⁴⁸¹ RAZE 2038, fol 416, 3-1-1587

⁴⁸² RAZE 2038, fol 417, 10-1-1587

Legierken voornoemt mette voorseide somme van 40 £ gr. vls. wel vernoeght ende voldaes es van zijne toecomende huijsvrouwen vaderlijk goet. Scheldende daeromme quijt zijne voornoemde schoonmoeders ofte haere erfgenaemen, Ende belooft in handen van Jan Janssen comparant voorseit als broeder ende last hebbende van Gheertruijdt sijn sustere voornoemt ende in mijne Notarij handen tselve wettelijck ex officie stipulerende zijne voornoemde toecomende schoonmoedere, haere kinderen ofte erfgenaemen ter oirzaecken van zijn toecomende huijsvrouwes vaderlijk goet gequeten ende ongemolesteert te laten, etc. etc. Aldus ter Goes in de herberghe genaempt brouwershaven, ter presentie van Henrick Janssen, weerdts aldaer ende Michiel Cornelisz Blaubeen, beijde poorters.
(MPS: Ondertekend met de handmerken van Michiel Cornelisse – een molenijzer, en Pieter Heijndrickssen – een A-merk).

2.295 Testament Pieterella Jansdr⁴⁸³

(In de marge:) *t kindt van Nelle Jans, Willems Zagarus nichte. Obijt Nelle 29 sept. 1590, mane hora 4*

In den name ons Heeren Amen etc. Compareerde D'eerbaere Pieterelle Jansdr wonende int Susterstraetken binnen der stede van der Goes, gesondt van herten etc. Zij legateert aen Tuenken Adriaens, de huisvrouw van Cornelis Franssen timmerman, wonende op de bees-tenmerct, de somme van L.4 gr.vls. eens. Zij stelt aan als universeel erfgenaam: Willem Zagarus. Aldus ter presentie van Marinus Willemsz quispelmaker ende Hieronimus Grieuw-aert, poorters van Goes.

2.296 Verkoop vlas door Cornelis Geerts Deurloo

(Type acte:) *accoordt*

Alsoo Cornelis Gheertssen Deurloo, inwoonder der heerlicheijt van H'Iersicken, hen vindende geleden ontrent een jaer onbegrepen, binnen der stede van Haerlem in Hollant bij Louis van Hertijnghe filius Louis, aldsdan woonachtigh binnen der Goude, hadde aen den selven Louis vercocht 41 steen ende 2 ponden vlas tot 25½ schelling den steen. Daerop den voorseiden Louis in betalinghe assigneerde de helft in een obligatie sprekende tot laste van Jacob Matthijssen ofte zijn huijsvrouw binnen Hoorn, Inhoudende int geheele de somme van 343 guldens 15 stuivers oft daer ontrent, ende de reste met gereeden gelde. Ende Naerdijen den obligatie questieux was geworden duer dijen den verlijder cessionant hem was draeghende hoe wel voor den selven obligatie Cornelis Volkartssen alsdoen waghemaker binnen Haerlem hem hadde gestelt borghe, Soo hadde den voorseide Deurloo den voorseiden Louis bij arreste betrocken in rechte binnen deser stede van der Goes. Aldus in de herberghe genaempt Brouwershaven ter presentie van Henric Janssen, weerdts aldaer ende Herman Joachimsz, Christiaen, Pieter Janssen Woonsdrecht, inwoonder van Vlake.

2.297 Verkoop zomergerst door Jenninn de Waele in Cruninghen

(Type acte:) *contract*

Compareerde Jennin de Wale, inwoonder der prochien van Cruninghen ende Jan van Stapelen, poorter van Goes. Jennin heeft aan Jan verkocht 250 viertelen zomergherste goet quater-troy goet voor 30 stuvers den viertel. Aldus gedaan in de herberge genaempt Berghen op den Zoom, ter presentie van Martin Mertssen en Jan Mazuer, poorters van Goes. De minuut is ondertekend met de merken van van Stapelen (een schuin kruis met krullen) en Anthonis Erasmus (een schuin kruis waardoor een christus kruis)

⁴⁸³ RAZE 2038, fol 418, 17-1-1587

2.298 Coop rontsaet⁴⁸⁴

(Type acte:) *attestatie*

Zijn gecompareerd de nabeschreven personen, die hebben verclaert ter instantie van Pieter Janssen Woonsdrecht, inwoonder der prochien van Vlake. In den eersten Herman Pierssen ende Teunken Legiersdr. weerdt ende weerdinne int Oostersche Huijs binnen Goes, dat hij requirant op den 27 octobris laestleden (soo hij weerdt in zijn boeck voor memorie opgeteeckent heeft) vergeselschap es geweest t'haerder herberghe met Frans de Molenaer, inwoonder deser stede, Alwaer naer opwerpinghen van diverse coopmanschappen den voornoemden Frans aen hem requirant gecraeght heeft om een quartier rontsaets, waerop hij requirant de selve lovende voor 12 schellingen 6 groten den viertel, den voorseiden Frans terstont antwoordende ende seijde: Ick sal 't ontfanghen. Dan hij Pieter voorseit vervolghens seijde: Saligh man. Ick soudet wel minder gebieten hebben, maer ic wil mijn gheldt nu gereed hebben. Daer op Frans repliceerde: heb dijt bedonghen ghij sultet hebben, etc. Daer naer Wouter Adriaensz Cuijper, inwoonder der prochien van Cattendijcke (Kattendijke), oudt ontrent 36 jaeren, verclaert als vore, etc. Aldus ter Goes in de voornoemde herberghe ter presentie van Clais Janssen Cousmaker ende Mr. Joris Persoons, poorters van Goes.

2.299 Procuratie Cornelis Jans Michiels om te aenboorden huis in Zierikzee⁴⁸⁵

(Type acte:) *procuratie ad om te vernaerden oft aenboorden*

Compareerde Cornelis Jan Michielssen als getrouwt hebbende Tanneken Cornelisdr, geboren van Berghen op den Zoom ende nu wonende te Goes. Heeft geconstitueerd Jan Reijnsenz. nu wonende binnen der stede van Ziericzee, om te compareren om te aenboorden alsulcken huijs met zijn gevolgh, staende binnen de stede van Ziericzee, als Jan Janssen Clampers onlanx vercocht heeft etc. Aldus ter Goes, ter presentie van Adriaen Cornelisz, stadtbode ende Rombout de Pottere, poorters.

2.300 Testament Cornelis Adriaens Clijster⁴⁸⁶

(Type acte:) *testament Cornelis Adriaensz Clyster ende zijne huijsvrouwe, haer vrouws testament hier op gevolght vide in Protocol B, pag. 106*

In den naem ons Heeren Amen, compareerde Cornelis Adriaenssen Clijster, geboren van Santvliet ende Margriete Wijnantsdr., t'saemen wettelijck in houwelijcke vergadert, poorters van Goes, Cornelis sieckelijck bij de viere sittende, ende Margriete redelijck te passe. Mutueel testament. De armmeesters van Goes sullen vuytrijcken aen Cornelia Geleijnsdr, zijne nichte, indien zij haer eerlijck es draeghende, 2 £ gr vls. De testatrices broeders Idie genaempt was Dig.... .rick) kinderen oft haer suster Beliken oft wettighen hoir etc. Aldus ter Goes ten huijse daer zij comparanten wonen, staende aen d'oostzijde van de havene benefens 't schippershuijs, ter presentie van Crijn Bouwenssen, rentmeester derzelve stede, Schobbelandt Pieterssen van Reymerswalle, beijde poorters van Goes.

2.301 Accoord sterfhuis Anthonij Maertens backer⁴⁸⁷

(Type acte:) *accoordt ende vuytcoop van herediteijt. Vide supra pag. 334 en 344, ende int naevolghende prothocol pag. 13 en 14*

Compareerde Christijne Crijnsdr., weduwe wijlen Anthony Martins backere buijten de nieuwoorte deser stede, gheassisteert met Franchois Tournemijne, geboren van Rijssel, cousin ende naeste maghe des voorseiden Anthonij ende sulcx als voocht derselver weesen, ter eenre. Ende Jacob Laureijsz. schuijtmann wonende op de West Zelcke als getrouwt hebbende

⁴⁸⁴ RAZE 2038, fol 421, 21-2-1587

⁴⁸⁵ RAZE 2038, fol 421, 24-2-1587

⁴⁸⁶ RAZE 2038, fol 422. 2-3-1587

⁴⁸⁷ RAZE 2038, fol 423, 4-3-1587

Tuenken des voorseiden Anthonij dochtere van de tweede bedde geprocreert, ter anderen zijden. Zijn veraccordeerd etc. Wel verstaende dat hij Jacob comparant voornoemt anders gheen vuytcoop ofte accoordt gemaect heeft dan van zijne voorseide huijsvrouwen portie als voorseijt es. Sonder hem te willen onderwinden 't gedeelte t'welck Katlijne desselfs Anthoni dochter vuyt t'eerste bedde (Die eenighe jaeren vuyt ten lande geweest es) soude connen pretenderen, etc. Er wordt een weeskind Christijne genoemd. Aldus ter Goes ten huijse daer Anthony overleden es ende zij weduwe woondt, ter presentie van Govaert Pieterssen, schip-timmerman ende Lenaert zijn zoon.

2.302 Procuratie Cornelis Jaspers⁴⁸⁸

(Type acte:) *procuratie. Een poging tot aanboording van een stuk land in Baarland*
Compareerde Cornelis Jasparsz⁴⁸⁹, poorter van Goes, en heeft geconstitueerd Adam Pieterssen, medepoorter, om te compareren voor het gerecht van Baarland “ende aldaer oppositie te doene jehghens Jan Jansz beenhouwer, die hem pooght ende pretendeert op te doen bringhen op seecker stuck lants, groot ontrent 1 gemet 33 roeden liggende in Quicost. Twelck hem constituant selfs van zijn voorouders es aengecomen ende meer dan 30 jaren vredelijck tot noch thoe heeft beseten ende de pachten genoten. Aldus ter Goes in de herberghe genaempt den Horen, ter presentie van Hans Mertssen, weerd aldaer ende Anthonis Franssen, timmerman, poorters.

2.303 Een hoeve in nood in Steenbergen⁴⁹⁰

(Type acte:) *vernieuwinghe van huijre van een hoeve. Vide supra pag. 7*
Alsoo Wouther Woutersz Leijten, pachter op de hoeve van Joncheer Adolph van de Weerde, geleghen in den polder genaempt Stant daer buijten⁴⁹¹ seecker contract hadde aengeghaen ende de zelve hoeve, groot ontrnet 50 gemeten, gepacht voir vijff jaeren, daer af nu baefmisse lestleden t'eerste jaer verschenen was. Ende den voornoemden pachter hem grootelijcx beclaeghende van de groote failen, tochten ende overlsten die hem in desen troublen tijdt ende merckelijck in den voorleden jaere '86 van de soldaten ontrent 7bergen (MPS: Zevenbergen) ende Clundert (MPS: Klundert) vergaderende, aengedaen waeren, Soo dat hij die landen niet en hadde moghen oirboren⁴⁹² sulcx als men begheerde. Noch oock die vruchten tot sijnen proffijjt te winnen, waer deure hij verclaerde hem niet moghelijck te zijne die hoeve langher met sulcken lasten te bewonen oft int verdriet te willen blijfven, maer door den noodt bedwonghen te worden de zelve te verlaeten. Twelcke wanttet causeren soude dat die hoeve niet alleen om soude comen tot ruine, maer ooc die landen niet gecultiveert zijnde geheel souden verargheren. Hij daeromme de voorseide Jhr. Adolph van de Weerde ter eenre, met den voornoemden Wout Woutersz ter anderen zijden, veraccordeert dat ten respecte van de voorleden schaeden en de overlsten t'voorseeide contract doodt ende te niete zij. Ende dat hij pachter van den pacht verscenen baefmisse '86 voorleden ende insgelijcx van desen loopende Jaere '87 aen den voorseide Van de Weerde niet meer betalen en sal, dan een hoot⁴⁹³ goede terwe tsaers, etc. Aldus gedaan ter Goes ter presentie van Mr. Wilhelm van

⁴⁸⁸ RAZE 2038, fol 424. 6-3-1587

⁴⁸⁹ Ik acht het mogelijk dat Cornelis Jasparsz de omstreeks 1564 geboren zoon is van Jasper Pietersz Cattendijcke (zie Abelmann, grafzerken Goes, p. 21/22. en weeskamer Goes 1566) Deze is namelijk omstreeks 1557 hertrouwd met Margaretha Cornelisdr. uit Baarland. Hij kan dit land niet 30 jaar lang zelf bezeten hebben. Er wordt w.s. bedoeld dat het land, dat Jan Jansz poogde te aanboorden, al meer dan 30 jaar lang in de familie was. Cornelis zou dan een kleinzoon zijn van Pieter Adriaensz (van Schuylen)

⁴⁹⁰ RAZE 2038, fol 425, 6-3-1587

⁴⁹¹ Standaardbuiten, polder in het markgraafschap van Bergen op Zoom

⁴⁹² Middeleeruus Nederlands Woordenboek: orboren of orbare = de vruchten van iets plukken

⁴⁹³ hoot = hoed, een graanmaat van 32 achel of schepel of ongeveer 4 hectoliter. Zie J.M. Verhoeff, De oude Nederlandse maten en gewichten

der Goes en Wouter Martins Jaeghere, inwoonders van Goes.

2.304 Huwelijks voorwaarden Boudewijn Assuerus⁴⁹⁴

(Type acte:) *huwelicxe voorwaerde van Bouwen Asuerus met zijn 2^e huijsvrouwe. Vide supra pag. 274 en 454*

(In de marge:) *dit contract oft huwelicxe voorwaerde es bij den contrahenten naer die solemptisatie gerevoceert ende mij Notario verboden voortaan eenigh acte oft copie hier vuijt te gheven als hier naer pag.436. Baldijnken es vooren overleden de 2en paeschdagh in aprilis 1590*

In den naem ons Heeren Amen. Compareerde Boudwijn Assuerus, weduwaer ter eenre ende Baldijnken Jans, jonghedochter ter anderen zijden, Inwoonders van Goes. Baldijnken heeft ingebracht 20 gemeten land zonder vermelding van waar die gelegen waren. Aldus ter Goes, ter presentie van Joan Ariaensz Blancx, dijkgraeve ende Gerrit Willemsen Brouwer, inwoonders van Goes.

(Onderaan de pagina staat:) *gegheven Job Janssen (Baldijnkens broedere) nae haer overlijden deur bevel van burgemeesters copie van dese voorwaerde ende van revocatie*

2.305 Transport rentebrief door Willem Jans Hoeck⁴⁹⁵

(Type acte:) *transport van een renthebrief*

Compareerde Willem Janssen Hoeck en heeft getransporteerd aan Adriaen van Staplen, geboren te Berghen, een seeckeren chijsbrief ende briefsrecht met allerlei verlopen ende verschenen renthen van een erfchijs van 8 schellinghen groten vlaems, verleden voir Henric Bartelmeus ende Wouter Meijer, schepenen binnen Berghen, bij Henric Vrancx de ...verwer (staat in de vouw van het boek) aen Clais Willemsz Norijsz, etc. Aldus ter Goes ter presentie van Cornelis Michielssen Blaubeen en Cornelis Jasparsen, beide poorters van Goes.

2.306 Testament Geert Nicolaess Pieters⁴⁹⁶

(Type acte:) *testament Geerds Clais Pierssen ende zijn huijsvrouwe*

(In de marge:) *obijt testatrix (naer dat zij al wederom op de beenen geweest hadde ende geghaen daert haer liefde, 17 aprilis '87*

In den naem ons Heeren Amen, etc., compareerde Geerdt Clais Piersse ende Maijken Willemsdr, t'saemen in houwelijke vergadert, wonende op Catlijne Boijs hoeve buiten de Gansepoorte van Goes. Maijken zieck ende flau te bedde ligghende ende Gheert wel te passe. Mutueel testament. De langstlevende krijgt vooren vuijt: seeckeren boomgaert, groot ontrent 3 gemeten preter 60 roeden, geleghen in den kerckhoec onder 't ambacht van Sheer Henrickinderen (MPS: 's Heer Hendrikskinderen). Zij stellen als erfgenaam hun zoon Willem. Aldus gedaen op de voorseide hoeve ter presentie van Pieter Eijnssen ende Reijnier Claissen, beide Hollanders, gebueren aldaer ende poorters van Goes.

2.307 Testament Cornelis Blaubeen⁴⁹⁷

(Type acte:) *testament van Cornelis Blaubeen ende zijn huijsvrouwe. Vide Prothocol B pag.295, codicille oft veranderinghe*

In den name des Heeren Amen etc, compareerde Cornelis Michielssen Blaubeen ende Beliken Jansdr, tsaemen in houwelicke vergadert, poorters van Goes, beide gesondt etc. Zij hadden eerder huwelijks voorwaarden opgemaakt voor notaris Sebastiaen Barensteijn 4-5-

⁴⁹⁴ RAZE 2038, fol 426, 7-3-1587

⁴⁹⁵ RAZE 2038, fol 427, 9-3-1587

⁴⁹⁶ RAZE 2038, fol 427, 15-3-158

⁴⁹⁷ RAZE 2038, fol 428, 23-3-1587

1584. De testateur institueert zijn zoon Michiel, geprocreert bij zijn voorgaande huisvrouw Lijnken Jansdr, in een vierde part van de erfenis. Aldus te Goes ten huijse daer zij comparanten nu wonen int zijdteijnde, ter presentie van Blais Heijnricxnoppe en Pieter Woutersen, cleermaker, poorters van Goes.

2.308 Verklaring van Pieter Naertens Nagger, maar geen kopie⁴⁹⁸

Den 28 marty '87 hebbe ick ten versoecke van Jr. Wolffaert van Borselen⁴⁹⁹, baliu van der Goes ende superintendent over Suijtbevelandt gegrosseert een Attestatie gedaen bij Pieter Martijnsz. Naggher, ter oirssaecken van seecker oultragen⁵⁰⁰ bij Fredericq Hacque, stedehouder van Zuijtbevelandt, den voorseide superintendent op den 9 martij laestleden binnen Baerlandt aengedaen, groot 2 paginen compres. D'welcke attestatie (hoe wel zij voir getuijghen gepasseert es bij mij als publicq Notarius, daer mede jeghenwoordigh geverificeert, zoo de zelve alvooren mette handt van den attestant selfs es onderteekent) en hebbe daer van gheen double gehouden, noch geregistreert. Te meer omdat d'zelve gerecoleert sal moeten worden. Sulcx hiervan alleene Memorie gestelt. Ende van den producent ontfanghen 9 ½ stuijver. Vide noch supra pag. 136, 393, 455.

2.309 Testament Bartelmeeus Jooss en Adriana Adriaensdr⁵⁰¹

(Type acte:) *testament van Barthel Joossen ende Adriaenken zijn huijsvrouwe*

In den naem ons Heeren Amen etc, compareerden Bartholomeeus Joossen ende Adriaenken Adriaensdr, tsaemen in houwelijcke vergadert, inwoonders van Goes, Adriane sieckelijck te bedde liggende ende Barthel wel te passe, etc. Mutueel testament. Legateert zij aen Nele Mercx ende Nele Vijsters, haere gebueren elcx een achtendeel terwe, etc. Aldus ter Goes ten huijse daer zij comparanten wonen, staende aen de oostzijde van de straete genaemt de Vorst, benefens 't huijs genaempt Capelle, ter presentie van Evert Hermanssen ende Jacob Barentssen, beide schoenmakers en poorters.

(In de marge:) *In dit selve huijsken hebbe ic⁵⁰² gewoont van meije '83 tot meije '84 ende alsdoen quamen die voorseide comparanten daer inne, ut supra pag. 177 & 296*

2.310 Overlijden mevr. Delville⁵⁰³

(Type acte:) *attestatie van 't overlijden van Mijn Vrouwe Delville. Vide supra pag. 249, 264*

Op huijden den laetsten Martij anno 1587 compareerden voor mij (etc.) d'Eersaeme Joos Janssen van de Werfve, oudt ontrent 60 Jaeren, Simon Pauwelssen, glaesmaker, oudt ontrent 50 jaeren, Hieronijmus Griewaert, oudt ontrent 40 ende Joos Benedictus, oudt ontrent 30 jaeren, alle inwoonders van Goes. Ende hebben verclaert ter instantie van Cornelis Jacobsen, glaesmaker, wonende in den Brijele (Brielle), dat Vrouwe Anna dr van Diego Delville ende weduwe wijlen Adriaens van Dam, Heer Gillis van Gottengnijes ende van Heer Anthonis, Heere van Essesteijn etc., Riddere, Deser weerelt overleden es binnen Goes in den jaere 1584. In den laetste weke des maents Augustij ende op den 30 desselfs (soo zij deposanten wel meenen, doch een oft twee daeghen onbegrepen), geduerende de Goesche Jaermerct (ende op Vrijdagh den laetsten Augustij binnen den choir der kercke aldaer es begraeven). Ghevende zij deposanten reden van haerder wetenschap, want zij van de Werfve ende Simon voorseit haer gebueren waeren ende zij overleden was woonende in 't huijs den selven van

⁴⁹⁸ RAZE 2038, fol 430, 28-3-1587

⁴⁹⁹ Deze akten betreffen een voorval gedurende het superintendentschap van Jr. van Borselen.

⁵⁰⁰ outrage = leed, overlast

⁵⁰¹ RAZE 2038, fol 430, 30-3-1587

⁵⁰² dus P. Levendale

⁵⁰³ RAZE 2038, fol 431, 15-3-1587

de Werfve toebehoorende. Ende voorts alle viere zij deposanten metten lijcke ter kercke geghaen ende Hieronimus met Joos Benedictus daer nae haer mueblen (als binnen deser stede) hebben vercocht. Aldus ter presentie van Adriaen Balthens ende Jan, desselfs Adriaens sone, beijde metsers en poorters van Goes.

2.311 Testament Anthonij Franss timmerman ende Josina Jansdr

(Type acte:) *testament van Theunis Franssen, timmerman ende zijne huijsvrouwe*
(In de marge:) *obiijt testatrix prior op den kersdagh '87. Vide int naevolghende prothocol pag. 4*

In den naem ons Heeren Amen, etc. Compareerden Antheunis Franssen, timmerman ende Josijnken Jansdr, tsaemen wettelijck in houwelicke vergadert, poorters van Goes. Beijde gesondt van herten etc. Mutueel testament. Verclaerende en noemende ende verkiesende zij testatrice voor haere vrienden Mathijs Mertssen cum suis ende hun hoirs van haer testatrices vaders zijde in d'eeene helft. Ende den kinderen en hoirs van Crijn ende Cornelis Michielsse van H'Iersickendamme (die halfbroers waeren van haer testatrices moeders vader) in een achtste deel. Ende in dander drie achtsten deelen. Soo stelt zij testatrice alsdan haer erfgenaem Jan Reijmerssen, timmerman oft zijne kinderen en erfgenamen, etc. Aldus ter Goes ten huijse daer zij comparanten wonen, staende aen de zuijtsijde van de beestenmerct, ter presentie van Cornelis Jaspersen & Tobias Wicxdorp, poorters van Goes.

2.312 Verklaring Jan Marinuss Hoogcamer over een door hem gecocht peerd⁵⁰⁴

Compareerde Jan Marinusz Hoogcamer, nu inwoonder der prochien van der Nisse in Zuijdtbevelandt, oudt ontrent 26 jaeren, heeft verclaert ten versoecke van Adriaen Pieterssen geheeten moeijen aelimen (MPS: of Aelien?), wonende in Blanskinderen onder de prochien van Cloetinghe, Dat alsulcken vaelachtigh swart Ruinpeerdt, hebbende int voerhoofd een witte sterre, twelck den voornoemden requirant nu onlancx binnen Bergen op den Zoom vercocht heeft, hij depositant te voren gecocht heeft van Adriaen Janssen Vlaeminck, wonende ter Nisse. Ende hij depositant wel weet dattet es tselve peerdt (twelck somwijlen dismaels binnen desen voornoemden lande vertuijst zijnde) eerst binnen desen lande vercocht es geweest in den coopdagh van Willem Janssen Pauwe, den welcken Willem Janssen t'selve peerdt vuijt Hollant in Zuijdbevelandt gebraght heeft ontrent Sint Jansmisse in den somer anno '81, Sijnde 't voorseide peerdt alsoen oudt twee jaeren. Ghevende hij depositant redenen van zijnder wetenschap, want hij alsdoen was dienende als knaep bij den voornoemden Willem Janssen ende dat hij tselve peerdt eerst onder t'getuijgh geholpen ende geleerdt. Oock den steert desselfs gecort heeft. Aldus ter Goes ter presentie van Gheerdt Pieterssen Bale & Jacob Gheertssen, secretaris van der Nisse.

2.313 Testament Cornelis Barensteijn⁵⁰⁵

(Type acte:) *testament van Mr. Cornelis Barensteijn ende zijn huijsvrouwe*
(n de marge:) *obiit Mr. Cornelis den 8 aprilis 1591, Grietken overblijvende*
Compareerde Mr. Cornelis Bastiaenssen Barensteijn, chirurgijn ende Grietken Pietersdr. van der Eede, tsaemn in houwlijcke vergadert, poorters van Goes, Cornelis sieck te bedde liggende ende Grietken bij den viere sittende, etc. Mutueel testament. De langstlevende erft sijne cleederen ende wapenen tsijnen lijfve dienende. Midtsgaders noch twee viercante stukken goudts⁵⁰⁶ binnen Middelburgh (alst belegghert was) geslaeghen zijnde. Aldus ter Goes, ter presentie van Jan Jasparsen ende Willem Costens, beijde cleermakers ende poorters van Goes.

⁵⁰⁴ RAZE 2038, fol 432, 7-4-1587

⁵⁰⁵ RAZE 2038, fol 433, 13-4-1587

⁵⁰⁶ De twee vierkante stukken goud waren noodmunten die in Middelburg geslagen zijn in de jaren 1572/73

2.314 Procuratie Willem Jans Hoeck⁵⁰⁷

(Type acte:) *procuratie. Ontfanghen 6 stuyvers, vide supra pag. 359*

Compareerde Willem Janssen Hoeck ende heeft geconstitueert Adriaen van Stapelen, geboren van Berghen op den Zoom, hem ghevende maght van autoriteit etc. om te compareren voor leenmannen des marquisaets van Berghen voornoemt, om te bekennen vol ende al betaelt te zijne van Marten Laureijssen van alsulcken somme van 1168 Karolusguldens ende 6 stuyvers eens, over de coop ende leveringhe van meede ende daervan hij Marten voir leenmannen voorseit op den 7 Majj 1579 zijn hoeve ende leen, groot ontrent 50 gemeten, gelegen aen den Nispenschen wegh, genaempt Cuetelmare verbonden hadde, etc. Aldus ter Goes ter presentie van Adriaen Aernoutssen van Romerswalle ende Mr. Paschasius Revel van Burghvliet, beijde inwoonders van Goes.

2.315 Procuratie Ocker Hallingh⁵⁰⁸

(Type acte:) *procuratie, noch een ander supra pag. 245*

Compareerde den eersaemen Mr. Ocher Janssen Hallinck, eertijds inwoonder der stadt van Middelburgh ende nu deser stede van der Goes. Heeft geconstitueert Jacob Janssen Hallinck, zijnen broeder, inwoonder der stede van Flissinghen (Vlissingen) ende Simon Brouckhoven, postulante binnen Middelburgh, etc, ghevende maght ende autoriteit etc. om te moghen maenen, heijsschen etc. Allen alsulcken Cleederen, Juweelen, tabbaerden, lijnwaetten, tafereelen, schilderijen ende andere meublen als hij constituent gedepositeert ende te bewaeren gegeven heeft aen Marijken Jansdr, alsdoen huijsvrouwe van Marcus de Cocq van de heere van Wackene, soo wanneer hij constituent van Middelburgh plaetse zijnder woonstede ende residentie in den jaere 1574 ter oirzaecken van den troublen moeste vertrecken, etc. Aldus ter Goes, ter presentie van Marinus Anthonis Blauwerwer ende Jacob, desselfs Marinus' sone, beijde poorters.

2.316 Verbod geld uit te geven⁵⁰⁹

(Type acte:) *verboth. Gegheven den requirant een acte ende ontfanghen 9 stuijvers. Vide primo pag. 455, een accoorde van desen requirants oudere broeder*

Ten versoecke van Joos Macharis geboren van Ghendt (Gent) ende nu wonende te Middelburgh int 's Geertsstraetken⁵¹⁰ in de half maene, hebbe ick als publicq Notarius, wettelijk verbodt gedaen aen Jan Pieterssen Weele, inwoonder der prochien van Sheeraerskercke (MPS: 's Heer Arendskerke) om gheen penninghen te scheijden oft aen iemandt anders eenighe betalinghe te doen in de requirants handen van sulcken coop van lande als hij Jan gedaen heeft jehgens den voornoemden requirant ter sommen van 133 £ vls. Aldus ter Goes in die herberghe genaempt De Boone, ter presentie van Gillis de Jaegher ende Cornelis Willemsz Speecke, poorters van Goes.

2.317 Huwelijckse voorwaarden Cornelis Adriaens Soetwater en Janneken Marinusdr⁵¹¹

(Type acte:) *huwelijckse Voorwaerde tusschen Soetwaeter ende Janneken Marinus Soucweghdr. Een ander met de Witte, vide in prothocolle B, pag. 158*

(In de marge:) *Janneken es eerst overleden sonder kindt, 30 augusty '89, vide Prothocol B*

⁵⁰⁷ RAZE 2038, fol 434, 14-4-1587

⁵⁰⁸ RAZE 2038, fol 434, 14-4-1587

⁵⁰⁹ RAZE 2038, fol 434, 14-4-1587

⁵¹⁰ Er waren in de loop der tijd zes huizen in Middelburg met de naam De halve maan. Maar M. Fokker, Proeve van eene lijst bevattende vroegere namen der huizen in Middelburg, Middelburg, J.C.& W.Altorffer, drukkers van het Zeeuwsch Genootschap, 1904, vermeldt geen huis van die naam in de Segeerstraat

⁵¹¹ RAZE 2038, fol 435, 21-4-1587

pag. 107

In den naeme ons Heeren Amen, etc., Compareerden d'Eersaeme Voorsinnighe ende Discrete Cornelis Adriaenssen Soetwaeter, secretaris der prochien van Cloetinghen ende gesworen clercq van den dijckgraeve ende gesworens der wateringhe van bewesten H'Iersicken, ver-geselschap met Jacob Steijn, secretaris der prochien van Capelle, zijne stiefvader, ter eenre ende Janneken Marinusdr., gheassisteert met Jan Adriaensz ende Geertruijdt Jans zijn huijs-vrouwe, haere moeije ende Barthel Vermuijen haeren oudt oom, ter anderen zijden. Bij scheidung zal Soetwater behouden alsulcken boogaerden als hij heeft liggende in Cloetinghe, gemeen met Jan Adriaensz dijckgrave, groot zijnde 2 gemeten (zijn portie). Midts ooc dat den selven sijnen jonghen boogaert sal hebben ende voorten gebruijcken die servituijt van een sleep over zijne weije genaempt den moerput etc. Aldus ter Goes in de herberghe genaempt Het Truweelken, ter presentie van Willem Dignusz. d'Eversdijck & Jan Scharis, inwoonders van Goes.

2.318 Huwelijks voorwaarde Boudewijn Assuerus en Baldijnken Jansdr⁵¹²

(Type acte:) *provocatie van de houwelijcxen voorwaerde gestelt, supra pag. 426. Dit houwelijck werdt gesolempniseert beloken paeschen den 5 aprilis '87. Vide primo pag.484*
Compareerden Boudewijn Assuerus ende Baldijnken Jansdr., nu tsaemen in houwelijcke vergadert, poorter van Goes, etc. En hebben wederroepen, gecasseert ende te niete gedaen etc., alsulcken contract antenuptiael 7 martij lestleden, etc. Aldus ter Goes, ter presentie van Jan Adriaensz Blancx, dijckgrave ende Gerrit Willemsen Brouwer, inwoonders van Goes.

2.319 Procuratie Jan Jacobs Bijle⁵¹³

(Type acte:) *procuratie, solvit Bijle, 12 gr*
Compareerde Jan Jacobssen Bijle, poorter van Goes. Hij heeft geconstitueerd Janneken Brunne, zijn huijsvrouw, en Geerd Andriessen van Poortvliet, nu wonende te Scherpenisse (Scherpenisse), om in den naem van hem comparant ende als voocht van den weesen van Antheunis Janssen Sandt te compareren voir scepenen van Poortvliet ende aldaer wech te leveren oft wettelijck te transportereren alsulcken 14 gemeten landts als hij (hem mette voorseide weesen competerende) onlanx aen Jacques Manteau, aldaer secretaris vercocht heeft, etc. Aldus ter Goes ter presentie van Gerrit Willemsen en Augustijn Willemsen, beide brouwers ende inwoonders van Goes.

2.320 Huwelijks voorwaarden Melchior Maertens en Jacomijna Barthelmeeusdr⁵¹⁴

(Type acte:) *huwelicxen voorwaarden van Mels Mertssen ende zijne huijsvrouw ter Nisse*
In den naem ons Heeren Amen, etc., compareerden, Mels Mertssen, weduaer, ter eenre ende Jacobmijne Barthelsdr, jonghedochter wonende bejide in de prochie van der Nisse, ter anderen zijden, etc. Aldus ter Goes ter presentie van Wouther Mertens Jaeghere, inwoonder aldaer ende Barthel Vermuijen, wonende tot Bieselinghe.

2.321 Procuratie Hubrecht Adriaens voor levering land⁵¹⁵

(Type acte:) *procuratie*
Compareerde Hubrecht Adriaense, poorter van Goes en heeft geconstitueerd Cornelis Jaspersen, zijnen neve ende Legier Mertssen, inwoonder der prochie van Baerlant, om te compareren voir den gerechte van Baerlandt, ende aldaer wettelijck wech te leveren, alsulcken

⁵¹² RAZE 2038, fol 435, 21-4-1587

⁵¹³ RAZE 2038, fol 436, 26-4-1587

⁵¹⁴ RAZE 2038, fol 437, 28-4-1587

⁵¹⁵ RAZE 2038, fol 438, 3-5-1587

stuck lants, groot ontrent 1 gemet 34 roeden, ligghende in den polder van Quijcost, als hij Cornelis Jasparsen met voorwete zijn comparants, onlancx aen Hubrecht Janssen, wonende in den selven polder, vercocht heeft, etc. Aldus ter Goes, ter presentie van Wouther Martins Jaeghere en Adriaen ... Schariszn.

2.322 Procuratie Evert Hermans schoemaecker voor levering coolsaet⁵¹⁶

(Type acte:) *procuratie*

Compareerde Everdt Hermanssen, schoenmaker, poorter van Goes en heeft geconstitueerd Joos Benedictus, poorter van Goes, om te mogen manen etc. Betreft de leveringhe van 25 viertelen ront coolzaet als Dignus Marinusz, eertijdt inwoonder van Eversdijck ende nu hem ophoudende binnen Ziericzee, Schouwen ofte Duvelandt, hem comparant wel ende deuchdelick vercocht heeft, ende de welke hij hadde behoort te volleveren aen hem comparant ofte thoonder van den obligatien daer van zijnde, gedateert den 9 martij 1584, etc. Aldus ter Goes ter presentie van Cornelis Adriaenssen, schoenmaker en Hieronimus Grieuwaert, poorters van Goes.

2.323 Protest tegen het niet verlengen van pacht⁵¹⁷

(Type acte:) *denunciatie met protest*

Compareerde Willem Hubrechtssen, inwoonder des prochien van Sheeraerskercke in Zuydtbevelandt (MPS: 's Heer Arendskerke), ende heeft verclaert dat hij jehens Fijtken Joachimdsr., weduwe wijlen Joost Florisz van Damme, wonende binnen Delft, ter goeder trouwe gepacht heeft seecker 10 gemeten oft daer ontrent lants, geleghen aldaer om 12 schellingen groten vlaems 't gemet. Ende hoewel hij comparant behoorde in de selve pachinghe (geduerende eenen heventijdt van seven jaeren) gemainteneert ende gehouden te worden, Soo es nochtans sulcx dat hij comparant nu onlancx voir schepenen der voorseide prochien in rechte betrocken es van eenen Jan Macharis cum suis, ten feijne hij comparant cedere ende afstandt doe van 't voorseide landt, Twelcke wouttet tenderen soude tot zijns comparants (zijnde een lantman ende nu niet wetende eenigh ander landt te pachten) groote schaede. Hij wenst dus vergoeding van de geleden schade. Aldus ter Goes ter presentie van Mr. Henrick Vos & Simon Pieterssen in de 5 Heemskinderen, beijde inwoonders van der Goes.

2.324 Verklaring Christiaen Marinuss en Jan Pieters over levering coolsaet⁵¹⁸

(Type acte:) *verclaeringhe met versochte insinuatie*

Compareerde Christiaen Marinusz, inwoonder der heerlicheijt van H'Iersicken (Yerseke), midtsgaders Jan Pierssen, wonende te Quadendamme (Kwadendamme), onder die prochie van Hoedekenskercke, Ende hebben verclaert dat zij luijden in den voorleden winter vercocht hebben aen Yeman Claissen, inwoonder der stede van der Goes, seecker nombre, respectivelijck van 50? viertelen ront coolsaet, t'welck alsdoen stonde ende groeijde ende zij vercoopers meenden te leveren van tghene zij collecteeren souden in den naestcomenden ougst '87. Daerbij expresselijck stipulerende dat in gevalle tsaedt quaeme doodt te vriesen, dat zij met 8 stuijvers elcken viertel souden moghen boeten. T'was nu sulcx dattet Godt almaght belieft heeft t'voorseeide saedt achter te houden, soo dat zij vercoopers beduchtende niet te connen volleveren, Es hij Christiaen, comparant, op den eersten meije lestleden gecomen bij den voornoemden Yeman ende heeft soo voor hem selven als voordien voornoemden Jan Pierssen, sijne swaeghere, metten selven Yeman veraccordeert dat zij comparanten boeten souden elcken viertel met twaelf stuijvers eens. Te betaelen in de Goesche jaermerct naestcomende oft anders gehouden te zijne in de precijse volleveringhe. Tselve Jan Pierssen,

⁵¹⁶ RAZE 2038, fol 439, 6-5-1587

⁵¹⁷ RAZE 2038, fol 439, 6-5-1587

⁵¹⁸ RAZE 2038, fol 439, 6-5-1587

comparant, agreerende ende ratificerende soo hij verclaerde. Ende zoo zij comparanten meenen hier mede ten tijde voorscreven te voldoene, soo hebben nochtans zij verstaen dat den voorseiden Yeman, coopere, beroert hem daer mede niet gecontenteert te willen houden, omdat juijste alle saedt niet doodt en es. Hebben daerom zij comparanten aen mij notario versocht te willen ghaen aen den voorseiden Yeman, etc. Aldus ter Goes, ter presentie van mr. Cornelis Pijck ende Pieter Rijmelant, inwoonders van der Goes.

Notaris heeft de insinuatie gedaen en Yeman heeft geantwoord: Ick hebbe haer obligatie ende geschrifte al anders lujdende. Acte op den 13en meije anno 1587 voorseit.

2.325 Testament van twee broers Hallinck⁵¹⁹

(Type acte:) *testament reciproque van Heer Ocker Hallinck⁵²⁰ met zijn broeder Jacob. 't Voorgaende van Heer Ocker, t'welck met dit gerevoceert es, staet supra pag. 396*

(In de marge:) *D.Ocherus obiit penultimo octobris 1587, mane inter xij et primarij in Goes sepultus ad sinistrum cornu ubi foles? ad altarum in facello D. virginis ad pedes M. Jacobi Zagari in temple Goesano*

In den naem ons Heeren Amen etc., compareerde Mr. Ocher Hallinck ianszone, hem onthoudende binnen deser stede van der Goes, midtsgaders Jacob Janssen Hallinck, alias cuijper, poorter der stede van Flissinghen (Vlissingen), tsaemen gebroeders van geheelen bedde, redelijck wel te passe, etc. Zij stellen elkaar aan tot hun erfgenaam. Begheerende hij Mr. Ocher⁵²¹ (indien hij hier comt t'overlijden) zijne sepulture binnen der kercken voir onser L. Vrouwen altaer. Den Aermen twee viertelen terwen broodts te deelen op den dagh zijnder begraefnisse. Legateert aen Heer Lenaerd Mathijssen 20 schellingen groten eens. Hij legateert aen Pieter Levendale zijn boeken. De langstlevende moet uitkeren aan de weeskinderen wijlen Pieter Hallinck, hunnen gemeenen broeders, genaemt Jan ende Pieter, onderhouden. Aldus ter Goes, ter presentie van Mr. Henrick Walburgh van Venloo & Pieter de Carrion, inwoonders van Goes.

2.326 Transport Oud Munster tienden door Gillis Jacobs Faes

(Type acte:) *transport van Oude Munster thienden*

Compareerde Mr. Gillis Jacobs Faes, poorter van Sint Maartensdijk en heeft getransporteerd aan Matheus Michielssen, poorter van Goes, Alle alsulcken thienden als hem comparant met Jacob sijnen broeder waeren competerende in de prochie van der Vlakte in den Noortpolder in Ionckenshouck, tsaemen groot zijnde volghens t'vergaerboeck 2½ gemet 112½ roeden. De verlijdbrief dateert van 1570. Aldus ter Goes ter presentie van Cornelis Antheunissen ende Cornelis Gillissen Smit, poorters van Goes.

2.327 Tienden in Yerseke door Cornelis Jaspers⁵²²

(In de marge:) *Pieter obiit 27 augustus 1590*

Compareerden Cornelis Jasparsen, poorter van Goes, ter eenre ende Pieter Jannes Woensdrecht, inwoonder (etc. ut supra pag. 362). Ende hebben bekent allen den thienden den voorseiden Cornelis toecomende in de prochien van H'Iersicken, Vlaecke ende Schore, voor een heventijdt van seven jaeren, etc.... Aldus ter presentie van Jan en Adriaen Aernoutssen, ge-

⁵¹⁹ RAZE 2038, fol 441, 29-5-1587

⁵²⁰ Grijpink, Goes, 1560—71, Collatio jur. dev. pro dno Ockero Hallinck presv. ad vicariam altaris B. Mariae Virg. in par. eccl. de Goes, vac. p. dimissionam dni. Francisci Frapers, etc.

⁵²¹ Het is vreemd dat in de Encyclopedie van Zeeland, deel I, pag. 559, Ocker Hallinck beschreven staat als Ockerus Ockerszoon Hallinck, terwijl hij in bovenstaande akte duidelijk Janszoon genoemd wordt. De encyclopedie geeft geen sterfdatum, die volgens de akte eind oktober 1587 was. In 1565/66 werd hij in het bezit gesteld van de vicarie in Kruiningen. Hij wordt dan alleen Ockerus Hallinck genoemd. Zie Mr. R. Fruin, inventaris Het Archief der O.L.V. abdij te Middelburg, 1902

⁵²² RAZE 2038, fol 442, 26-5-1587

broeders, inwoonders van Goes.

2.328 Huwelijks voorwaarden David Engels en Loenken Macharisdr⁵²³

(Type acte:) huwelicxe voorwaerde tusschen David den tinneghieter ende Luenken Macharisdr de Vleeschouwers

In den naem ons Heeren Amen, etc, compareerden David Enghelsz, tinneghieter, ter eenre ende Loenken Macharisdr, gheassisteert met Neelken Marinusdr, haer stiefmoeder, ter anderen zijden, etc. Aldus ter Goes ten huijse daer s'bruijts vader wijlen plagh te wonen, ter presentie van Marinus Janssen Mesoeck en Hieronimus Marinusz Griewaert, poorters van Goes.

2.329 Accoord sterfhuis Macharis Passchiers⁵²⁴

(Type acte:) accoordt op termijnen van 't bewijsen moederlijk goedt. Neelken obiit tusschen 14 en 15 octobris 1587. Leenken obiit ... 25 junij?

Compareerde Neelken Marinusdr, weduwe wijlen Macharis Passchiersz Vleeschouwer⁵²⁵ ter eenre ende David Inghelssen als bruijgom ende toecomende man van Luenken desselfs Macharis voordochter, ter anderen zijden. Hebben verclaert Naerdijen wijlen Macharis voormelt de voornoemde Luenken zijne dochtere nae 't overlijden van Soete Lamsdr, haere moedre, voor haer moederlijk goedt ter weescamere bewesen heeft de somme van (niet ingevuld), te betaelen als zij tot staete comen soude. Zijn nu veraccordeert, etc. David zal ontvangen 50 guldens bij testament van Joos Lambrechtsen (Luenkens oom) aen Luenken gelegateert. Aldus ter Goes ten huijse daer de weduwe, comparante es wonende

2.330 Procuratie Hubrecht Adriaens⁵²⁶

(Type acte:) *procuratie, vide supra pag. 438*

Compareerde Hubrecht Adriaenssen, poorter van Goes, en heeft geconstitueerd Adam Pieterssen, poorter van Goes, om te compareren voir (etc. ut supra pag. 438) als Cornelis Janssens zijn comparants neve met voorwete (etc. al ut ibi ... in sinem). Aldus ter presentie van Andries Simonssen Backer en Marinus Marinussen, scoenmakere, poorters van Goes.

2.331 Procuratie mr Gillis Jacobs Faes⁵²⁷

(Type acte:) *procuratie ad obligandum et redditus constituendum*

Compareerde Mr. Gillis (etc. ut supra, pag. 442 = Mr. Gillis Jacobs Faes), voor hem zelven ende als voocht van Janneken zijne dochtere, heeft geconstitueert Luenis Mertssen, baliu der prochien van Hoedekenskercke ende wedervoocht desselfs, hem ghevende macht ende autoriteit om te compareren voir schepenen der prochie van Cappelle ende aldaer te bekennen, verlijden ende constitueren erfvelijcke renthen ter sommen van 32 £ gr. vls. ten profijtte van Matheus Michielssen, wonende ter Goes, etc. Betreft land in Kapelle. Aldus ter Goes, ter presentie van Job Cornelisz Hertssen, inwoonder van Gopes en Jacques Claissen, secretaris van Driewegen.

⁵²³ RAZE 2038, fol 443, 28-5-1587

⁵²⁴ RAZE 2038, fol 443, 28-5-1587

⁵²⁵ Volgens het weesregister van Goes, 29W, is op 14-5-1588, fol. 339-341v, een weesakte opgemaakt voor de kinderen van Macharis Pascheers vleischouwer (overleden) en Neelken Marinus (overleden), genaamd Paschier, Tanneken, Janneken, Gedeon en Maijken, Marinus Janss Mesouck is oom en voogd, Hieronymus Marinuss Gruewaert is oom

⁵²⁶ RAZE 2038, fol 444, 31-5-1587

⁵²⁷ RAZE 2038, fol 444, 2-6-1587

2.332 **Procuratie mr Gillis Jacobs Faes, nog één**⁵²⁸

Procuratie des voorseiden Gillis op Luenis zijn swaegher ad tradendum alsvoren, om te compareren voor schepenen van Seraerskercke (MPS: 's Heer Arendskerke) etc, om te onfanghen oft wech te leveren alsulcken gronden van erfven als hij constituent ofte geconstitueerde deur zijns constituents bevel, gecocht, gepermuteert oft respectivelijck vercocht bevonden sal worden.

2.333 **Verklaring over het aannemen van een kind**⁵²⁹

(Type acte:) *attestatie*

Compareerde Maijken Meertens ende Joos Cornelissen, schoenmaker, beide geboren van Rosendaele (MPS: Roosendaal), ende nu inwoonders van der Goes, zij oudt ontrent 48 ende hij 24 jaeren, en hebben verclaert ten versoecke van Paschasius Revel van Burghvliet, medicijn, inwoonder van Goes, Dat zij luijden daer bij ende mede waren int tweede huijsken naest die nieupoorte, aldaer was wonende oft haer onthoudende Magdalena Meertens, alsdoen des voorseiden requirants jonckwif ende nu zijne getroude huijsvrouw. Daer gecomen es eene Agniete, bij de welke den voorseiden requirant een kindt gesusciteert hadde, soo zij zejide. Ende heeft tselve kindt (twelck hij requirant aldaer bij zijne voornoemde jonckwif dede onderhouden) van daer genomen, Waerop Magdalena seijde: Laettet kindt hier, tkindt es wel, mijn Meester en salder niet mede te vreden wesen ende hij en sal u niet te wille weten. Dan zij Agniete antwoordede: Ick en wilter niet laeten. Ick salter vuijt draeghen oft hem lief ofte leet es. Wil hij mij niet te wille gheven soo sal ick er mede ghaen en gode bedelen. Aldus ter presentie van Pieter den de Poele, hovenier ende Wouther Mertens Jaeghere, inwoonders van Goes.

2.334 **Ambachtsheeren vrezen hun viswater te verliezen**⁵³⁰

(Type acte:) *protest oft versoeck*

Compareerde Matheus Smalleganghe als ontfangher van de gheimporteerde goederen, nomine de Heere van Cre...es, Willem ende Franchoijs Dignuszonen d'Eversdijck, gebroeders, midtsgaders Cornelis Mertssen, alle Ambachtsheeren ende heeren Gecommitteerde in den polder genaempt d'Oostersche Zwake, geleghen binnen het eijlandt van Zuijdtbevelant, Ende hebben verclaert dat Naerdijen t'haerder kennisse gecomen es dat 't waeter genaempt die Slaecke lencx deur den voornoemden poldre streckende ende daerinne zij comparanten die Visscherijen (als gevolgh van hunnen ambochte) genieten, bij lanckheijt van tijde verslijmt, begroeijt, gehooght ende aenwassende es, dat haere voorseide visscherije apparentelijcken staet te cesserer ofte verminderen. Dat oock eenighe gheerfde in den lande daer aen geleghen oft baenders der selve, den selven Aenwassche ofte nieu landt pooghen t'incorporeren ende t'haeren proffijte tot culture te brenghen. Tselve beghinnende niet alleene sonder weten van den voorseide ambachtsheeren, maar ooc jeghens Recht ende costuijme. Ende wanttet selve tenderen soude tot vercleeninghe ende diminutie van haer autoriteijt, emolumenten ende goet Recht, Hebben zij comparanten aen mij Notario versocht mij te transportereren aen alsulcken gelande als zij mij denomineeren sullen. Ende den selven civilijck ende ernstelijck te vermaenen Afstandt te doene van alsulcken aenwasch te aenveerden ofte den selven aenveerdte hebbende te quijtene ende hem te contenderen met haer oude grootte van erfven, conform den ouden briefven, Overloopers ende herdijckinghe, ende gelijk zij allen geschoten, beden oft andere contributien gewoon sijn te betaelen, etc. Aldus ter Goes ter presentie van Pieter Martssen Nagghere ende Claes Wnthonisz, beide gesworen boden van 't lantrecht

⁵²⁸ RAZE 2038, fol 445, 2-6-1587

⁵²⁹ RAZE 2038, fol 445, 9-6-1587

⁵³⁰ RAZE 2038, fol 445, 12-6-1587

van Suijtbevelant.

Volghende den voorscreven versoecke etc, ben ick etc. Eerst in de prochie van Shr. Abtskercke (MPS: 's Heer Abtskerke) daer ic vermaendt hebbe Jacop Pierssen op 't Hoff, schouttet aldaer, als voocht van Jan Pierssen weesen, die mij antwoordede dat hij gheensins den aenwasch noch des ambachtsheeren recht en begheerde te onderwinden. Item Jan Hube Croone (MPS: Jan Hubrecht Croone) aldaer als gelande ende baender in den voorseiden polder, die mij insgelijcx antwoordede dat hij anders niet dan 't sijne en begheerde t'onderwinden. Noch aldaer Mattheus Crijnssen, die ooc seijde dat hij met 't sijnetevreden was, etc. Voorts geghaen ter Nisse, aldaer insgelijcx vermaent Crijn Hoemakers als gelande cum suis in den polder voorseit, die seijde, Ick begheere wel ende moet ooc wel mettet mijne te vreden houden. Voorts geghaen in den Hoonart ende aldaer geinsinueert Jacob Willemssen alias Coppe Loys als gelande ende oock pachter van Willem Jobsz, die mij antwoordede dat hij zijnen meester daarvan adverteren soude, ende dattet hem alleleens was⁵³¹ aen wijen hij sijnen pacht betaelde. Ende zoo vele zijn eijghen aenghaet soude volghen tghene dat zij doen? souden die beneffens zijn landt geleghen zijn. Alnoch gecomen in die prochie van tsgravenpolder (MPS: 's Gravenpolder) ende aldaer vermaent Jacob Janssen Cuijper als gelande, De welcke mij seijde dat 't landt onlancx hem eerst geleverd was ende dat hij Pieter Cornelisz Croone zijnen authour aengheven soude Om hem daer op te houden, soo groot alst hem geleverd was. Item aen Jacob Jan Laureijssen met sijn huijsvrouwe daer jeghenwoordigh hebbe ic die lecture, vermaninghe ende insinuatie van den proteste gedaen die mij antwoordende seijden dat sij doen souden tghene dandere gelande neffens hem souden doen, Doch ende geloofde niet dat hij boven zijn grootte was baenende oft pacht geniegende en dat hij Willem Dignusz ooc spreken zoude.

Noch aen Willem Janssen in den Hoeck, als gheerfde oft baender, Die mij seijde dat hij insgelijcx doen soude gelijk dandere. Noch aen Cornelis Cornelisz, schoutteth aldaer ende gelande in de voorseide polder, gedaen die lecture ende insinuatie, de welcke mij verclaerde dat hij hem acht daeghen beraden soude. Idem noch aen Jan Barthels als gelande die seijde dat hij niet voorder en baende dan zijn oude grootte ende niet en begheerde te doene dan gelijk dandere medegelanden hun draeghen souden. Actum op den 12en Junij Jaere voorseit. Ter presentien vande selven voorgenoemden getuijghen daer thoe hier medegaende.

Item om den 16en Junij hebbe ick insgelijcx vermaendt Jan Janssen in den Honaert als gelande ende pachter aldaer, die mij antwoordede Dat hij hem niet en begheerde te moeijen metten aenwasch vuyjten waetere daer d'ambachtsheeren die visscherijen in hebben. Dan soude hem van den anderen beraden. Actum binnen der Goes ten daeghe voorseit.

Alnoch op den 17en Junij hebbe ick binnen der stede van der Goes vermaent Hubrecht Adriaenssen die mij antwoordede Dat hij van des ambachtsheeren recht niet en wiste, noch en begheerde haer niet te wille te zijne. Dan soude zijn goet recht soo vele zijn landt raeckt met tghene daer aen was, defenderen. Item aen Willem Jobsz hebbe ic alsvoren die vermaninghe, lecture ende insinuatie van t'protest gedaen, Daerop hij schijnende niet te willen obedieren, anders niet en seijde dan Ick solder mij op beraeden. Actum als voren ende ter presentie vanden voornoemden getuijghen hier mede jeghenwoordigh. In kennisse mijns gewoonlycken hantgeschrijfts hier onder gestelt, P. Levendale.

2.335 Procuratie mr Jan Aerts⁵³²

(Type acte:) *procuratie bij den constituent, zijnde ooc Notaris, selfs gescreven ende gedoubleert. Niet ontfanghen dan op diergelijcke*

Compareerde Mr. Jan Aertsz, inwoonder ende poorter van Goes als wettich man ende momboir van Commerijnken Jacobsdr, achtergelaeten weduwe wijlent Jan Salome ende

⁵³¹ = het maakt mij niet uit

⁵³² RAZE 2038, fol 248, 18-6-1587

oock voor hem zelven, ende heeft geconstitueert etc. Jan Pietersz Boone, inwonende poorter van Middelburg, om te maenen etc. Aldus ter Goes ter presentie van Jan Lemmens en Jan Huijsen.

2.336 Verklaring schippers over eigendom schip⁵³³

(Type acte:) *attestatie*

Compareerde Isebrandt Franssen, oudt ontrent 26 jaeren, inwonende poorter van Goes, ende Simon Lievinssen, geboren van Eckeloo ende nu hem onthoudende binnen Goes, oudt ontrent 20 jaeren, beijde schippers van hier vaerende. Zij hebben verclaert ten versoecke van Philip Laureijnssen, insgelijcx poorter alhier, etc. Dat zij attestanten daer bij ende mede geweest zijn metten voornoemden requirant binnen der stede van Ghendt (met behoorlicker passepoort etc.) int beghintsel des maendts Junij lestleden. Ende naedemael hij requirant hadde een schip bevracht liggende voor de Philippine, soo dat hem van noode was een ander schip van Ghendt ofte 't Sas te brenghen om t'selve goet aldaer over te schepen. Heeft zijn eighen schip (twelck hij requirant alsdoen hadde liggende binnen Ghendt) genomen en daerop een man gehuijrt. Dan verclaeren zij attestanten expresselijck dat t'selve schip (sijnde een zuije) den requirant alnoch toebehoorde ende dat hij 't t'zedert noijt aen ijemandt aldaer geveijlt noch vercocht heeft. Aldus ter Goes, ter presentie van Hieronimus Griewaert en Cornelis Franssen Verstraete, stadtboode.

2.337 Procuratie Beatrix Pietersdr⁵³⁴

(Type acte:) *procuratie*

(In de marge:) *vide de keure van Zeelandt cap. 3 articulo 46*

Compareerde Beatrix Pietersdr, wonende onder die prochie van Sheer Henricxkindren (MPS: 's Heer Hendrikskindren), etc. Ende heeft geconstitueert Gillis Joossen haeren man, om te verhuijren ifte verpachten alsulcken huijs ende erfve als zij comparante heeft staende ende liggende onder die prochie van Sandijck in Walcheren, hem ghevende daerenboven macht, autoriteit ende sonderlinghe bevel (aangesien den noodt haer daer thoe dwinght) de voorseide jaerlicxe huijre ende oock tselve huijs te moghen verlijden ende aenwijsen, belasten ende hijpotheceren tot proffijte van hunne crediteuren etc. Aldus ter Goes ter presentie van Jan Janssen, inwoonder der prochie van Sheer Henricxkindren en Geerd Michielssen, poorter van Goes.

2.338 Accoord sterfhuis Bethken Jansdr⁵³⁵

(Type acte:) *accoordt oft vuytcoop van d'herediteijt. Vide Prothocol B pag. 71 et 258*

Compareerde Anthuenis Claissen, timmerman, als wijlen getroudt hebbende Bethken Jansdr. zaligher memorie, ter eenre, ende Jacob Claissen, nu 20 jaeren oudt zijnde, zone van Bethken voornoemt, gheassisteert met Joos Mathijsz, schrijnwercker, ende Bernard Janssen, geboren van Berghen op den Zoom, sijnde oom ende neve van anderen zijden. Alle inwoonders van Goes. Zijn veraccordeert van Jacobs moederlijck goedt. Antheunis blijft in het bezit van het goed. Verder een nieu huijs staende binnen deser stede in de straete genaempt de Vorst, twelck Antheunis belooft te transporter en sulcx alst belast es. etc. Aldus ter Goes ter presentie van Jan Langhsweerd, brouwer en Jan Adriaensz, cleermaker, poorters van Goes.

2.339 Accoord over tienden in de Zak⁵³⁶

(Type acte:) *accoordt belofte ende cessie van thienden. Vide supra pag. 377, 391*

⁵³³ RAZE 2038, fol 248, 1-7-1587

⁵³⁴ RAZE 2038, fol 449, 4-7-1587

⁵³⁵ RAZE 2038, fol 450, 3-7-1587

⁵³⁶ RAZE 2038, fol 451, 4-7-1587

Compareerde Joncheer Gerard van Renesse, Heere van der Aa etc, ter eenre ende Franchoijs Dignusz., inwoonder van Goes. Ende hebben verclaert dat Naerdijen beijde hun comparanten competeerde seecker gedeelte in den thienden van Renesse, ligghende in Baerlandt, Baeckendorp, Oudelande, Hoedekinskercke, Vinninghe ende onder 't ambocht van Oosten etc. Te weten den voornoemden joncheer van Renesse een seste ende Franchoijs een derdendeel, t'welcke hij pretendeerd vercreghen te hebben bij transporte van Sr.Jacques Gheerds zaligher memorie, die d'selve (aende Graefve vervallen zijnde bij versterffenisse van Jr.Jan van Renessen van Culenburgh) gecocht hadde. Sij comparanten gheacordeert zijn dat etc. Franchoijs Dignusz belooft heeft afstandt te doene etc. Aldus ten huijse van Matheus Michielssen en Pieter Adriaensz Bolle, craemer en Jan Lemmens, inwoonder van Goes.

2.340 Huwelijxse voorwaarden Steven Jans en Willemijne Leunisdr⁵³⁷

(Type acte:) *huwelicxe voorwaarden*

In den naem ons Heeren Amen, etc., Compareerde Steven Janssen, inwoonder der prochien van Ovesant, vergeselschap met Willem Leijnssen, baliu aldaer ende Remijn Janssen, zijnen oom ende broeder, ter eenre. Ende Willemijne Leunisdr, wonende onder die prochien van Synoutskercke (MPS: Sinoutskerke), gheassisteert met Blais Jacobssen ende Aerdt Pierssen met Leunken Jacobsdr, inwoonders van Baersdorp, haere oom en de moeije, ter anderen zijden. Aldus ter Goes in de herberghe genaemt de Boone, ter presentie van Mathijs ... Pierssen, schoutteth van shr. Henricxkinderen (MPS: 's Heer Hendrikskinderen) en Henrick Janssen Vischer, poorter van Goes.

2.341 Testament Jan Ambrosius en Cruijnken Jansdr⁵³⁸

(Type acte:) *testament*

In den naem ons Heeren Amen, etc, Compareerden Jan Ambrosius ende Crijnken Jansdr., tsaemen in huwelijxke vergaert, inwoonders der heerlicheijt van H'Iersicken (Yerseke), beijde gesondt ende wel te passe, etc. Aldus ter Goes ter presentie van Jan Heijne, stadtsroeper en Wouther Marinusz Jaghere, inwoonders van Goes.

2.342 Testament Maijken Jansdr weduwe Jan Heijndricks backer⁵³⁹

(In de marge:) *obijt testatrix 24 aprilis 1590*

In den naem ons Heeren Amen, etc, Compareerde Maijken Jansdr, weduwe van Jan Henricxsz backer, geboren van Berghen op den Zoom ende nu haer ophoudende ter Goes. Redelijck gesondt sijnde, etc. Voorts disponerende van haere tijdtelijcke goederen, Verclaert zij testatrice, overslegghen te hebben den soberen staet derselver midts den geduerende troublen. Ende gemerckt dat zij Lijnken Jans wijlen haere dochtere als zij ten huwelijxke quamp beghift heeft ende dat zij testatrice grootelijck gehouden es aen haeren sone, die nu in als haer moet behulpsaem wesen ende om ander reden haer daer thoe moverende. Soo stelt, noempt ende maect zij den selven haeren sone Hans de Backer erfenaem in de vijf seste deelen ende Jobken Jacobs ende wijlen des voorseiden Lijnkens haere dochters dochterken in een seste deel, etc. Noch legateert zij aen Lijnken Willems van Meursdr, haeren besten bouwen⁵⁴⁰. Aldus ter Goes ter presentie van Mr.Paschasius Revel van Burghvliet ende Adriaen van Staple van Berghen, inwoonders van Goes.

⁵³⁷ RAZE 2038, fol 451, 4-7-1587

⁵³⁸ RAZE 2038, fol 453, 14-7-1587

⁵³⁹ RAZE 2038, fol 453, 20-7-1587

⁵⁴⁰ een bouwen is een overrok van kostbare stof

2.343 Verklaring Adolph van de Weerde over een vrouwspersoon⁵⁴¹

(Type acte:) *attestatie*

Compareerde Joncheer Adolph van de Weerde, inwoonder van der Goes ende heeft verclaert ten versoecke van Adriaen Roelandts geseijt Weerdeken, dat hij comparant, bruijdegom zijnde, nu onlanx in de weke voor Sint Jansmisse, te weten op saterdagh den 20 Junij laestleden, geccomen es op 't hoodt deser stede, daer hij geghaen es in des voornoemden requirants schuijte, ende heeft alsdoen op 't voorseide hoot sien sitten een vrou persoon bij naeme hem onbekent, de welcke oock goets moets in de selve schuijte getreden es ende tsaemen naer Zirczee (Zierikzee) gevaren. Dan verclaert hij depositant wel expresselijck dat gelijk hij de voorseide vrouwe vrijmoedigh in de schuijte heeft gesien comen, Dat hij in de selve schuijte wesende niet gesien noch gehoordt en heeft dat hij requirant de voorseide vrouwe oneerlijcken gehandelt oft aengesproken ende veel te min eenigh geweldt aengedaen heeft. Noch en heeft niet gemerckt dat haer alsdoen eenigh hinder oft leet geschiedt mogh wesen. Ende tot Zirczee (MPS: Zierikzee) ghearriveert zijnde heeft hij depositant gesien dat zij in de zelve schuijte bleeff draelende sonder voorts ijert meer van haer gesien ofte gehoordt te hebben. Aldus ter Goes ter presentie van Marinus Matheussen Groeninck van Romerswal-le en Jan Mathijssen Cousmaker, geboren van Berghen op den Zoom.

2.344 Accoord over pacht in Wiskercke⁵⁴²

(Type acte:) *accoordt ende cessie oft afstandt van pachte, Vide supra pag.435 die desen comparants broeder es*

Compareerde Jan Macharis⁵⁴³, geboren van Ghendt, nu woonachtigh onder die prochien van shr. Aerskercke (MPS: 's Heer Arendskerke), ter eenre ende Jacob Cornelissen achter de Veluwe, onder t'ambocht van Wiskercke, ter anderen zijden. Ende hebben verclaert dat Naerdijen den voorseiden Jacob gepacht hadde van Fijtken Jochims, weduwe van Joost van Damme, wonende tot Delft, seecker 2 gemeten preter 20 roeden oft daer ontrent landts, ge-leghen in den ommeloop van Wiskercke, voor 14 schellingen grooten t'gemet tsiaers den tijdt van 7 jaeren, daer of den eersten ougst geweest es int jaer '86, ende hij Jan sustineerde den zelve pacht van gheender weerden te zijne, alsoo d'voorseide Fijtken (wijens man al-leene den tocht der selver was competerende, die nu wel 11 jaeren overleden es) de maght niet en hadde tselve te verpachten. Sij comparanten tsaemen veraccordeert te zijn, dat hij Jacob al afstandt doen ende doet bij desen van den voorseide verpachtighe, Midts dat hij pachter noch sal inne voeren den ougst nu te velde staende, etc. Aldus ter presentie van Hubrecht Cornelisz Neef van shr. Aerskercke en Jan Simonssen van shr. Henricxkinderen (MPS: 's Heer Hendrikskinderen).

2.345 Verklaring Matthijs Sas⁵⁴⁴

(Type acte:) *attestatie. Vide noch supra pag.136, 393, 430*

Compareerde Mathijs Sas, wonende in de prochie van Bieselinghe, oudt ontrent 40 jaeren, binnen deser stede van der Goes ghearresteert zijnde van Joncheer Wolphard van Borsselen, baliu der selver stede ende Super Intendent van de Wachten over den voornoemden eijlande. Ende heeft te versoecke ende ernste begheerte desselfs verclaert, getuijght etc. warachtigh te zijne, dat ontrent twee jaer geleden hij comparant zijnen lieutenant in 't vendel tot Biese-

⁵⁴¹ RAZE 2038, fol 454, 21-7-1587

⁵⁴² RAZE 2038, fol 455, 28-7-1587

⁵⁴³ Jan Macharis heeft op 12-7-1598 belijdenis gedaan te 's Heer Arendskerke. Op 8-10-1600 heeft Anna van Veerhove, van Gent, huisvrouw van Jan Macharis daar belijdenis gedaan. Jan Macharis wordt in het doopboek van 's Heer Arendskerke in de periode 1590-1604 regelmatig vermeld als doopgetuige. In 1601 en 1603, blijkt hij onenigheid gehad te hebben met de ouderling Mr. Jan van der Stichele en met andere lidmaten

⁵⁴⁴ RAZE 2038, fol 455, 28-7-1587

linghe, bij hem in der voorseide qualiteit vernomen hebbende zekere twee vrouwen tot Bieselinghe gecomen te zijne, die wonachtigh waeren tot Hulst oft daer ontrent, stede ofte plaetsen onder den viandt geleghen, tselve den Sergeant maior aengegeven te hebben, Ende dat den Sergiant maior de selve vrouwen tsijnen huijse in bewaerder handt genomen heeft, tot tijdt de zelve bij den voornoemden Superintendent gevanckelijck ter Goes gebrocht zijn. Ende dat de zelve geranzoent zijn bij den Superintendent ten bijwesen van den capitain ende anderen officialen van den voorseiden vendel van Bieselinghe. Sonder dat ijemandt jehens de zelve apprehensie van weghen den Superintendent voorseid tot Bieselinghe gedaen, oft oock van de rantsoene⁵⁴⁵ questie oft teghensegghe es geweest. Ende dat die van de wachten voorseid zonder teghenseggghen van ijemandt t'voorseeide Rantsoen genoten hebben. Verclaert noch hij deposant dat hem wel kennelijck es dat zekeren tijdt geleden aldaer tot Bieselinghe bij den Superintendent van de wachten openbaerlijck met trommelslagh vercocht zijn zekere goederen bij de wachten aldaer aengehaelt Ende dat jehens de zelve vercoopinghe, noch den Stadthouder aldaer wonende, noch ijemandt anders eenigh beleth oft verhinderunghe gedaen hadden. Aldus ter Goes ter presentie van Cornelis Antheunissen en Gheerd Andriessen Hollander, poorters van Goes.

2.346 Procuratie mr Paschasius Revel⁵⁴⁶

(Type acte:) *procuratie, Vide supra pag. 445*

Compareerde Mr. Paschasius Revel van Burghvliet, nu wonende te Goes, en heeft geconstitueerd Mr. Jan Riviere, procureur (etc. ut supra pag.230), om te moghen inbrengghen, intenderen (etc. ut supra pag.177), van Reformatie als hij constituent (hem beswaert vindende van een pretense vonnis bij schepenen van Goes gegeven), onlancx beroepen ende aen den voorseiden hove betrocken heeft jehens eene Agniete, ooc wonachtigh alhier ende eenen ijghelijcken voor haer intercederende, te ageren etc. Aldus ter Goes ter presentie van Pieter Rijmelant ende Cornelis de Clerck cleermaker, inwoonders van Goes.

2.347 Afstand erfenis Jacob Marichal⁵⁴⁷

(Type acte:) *declaratie van den wille eens soons abtinerende van zijn vaders hereditieijt, Vide supra pag.160, 181, 157, 265*

Compareerde Simon Jacobssen Marischal, poorter van Goes, en heeft verclaert: Naerdijen hij comparant nu vuyter voochdije gecomen ende bejaert zijnde, verstaen heeft dat deur 't overlijden van wijlen Jacques Marischal⁵⁴⁸, zijn vader, Maijken Cornelisdr zijne moeder, gebleven es in 't volle besitt ende eijgendom van alle die goederen aldaer overgebleven, ende dat vuyt crachte van haere huwelicxe voorwaerde tussen hen beijden gemaect en vuyt respecte datter ten sterfhuijse egheen goederen en werden bevonden dan die van haerder Maijkens zijde gecomen waeren, Soo dat hij comparant, noch zijnen voocht vuyt zijns vaders erfvenisse niet gedeelt noch gesuccedeert en heeft. Dat oock zijne voornoemde moeder ter weescamer deser voorseide stede ontboden zijnde om Staet ende Inventaris te exhiberen, schiftinghe ende deelinghe te doene, aldaer es gecompareert ende bij de voorseide huwelicxe voorwaerde persisterende, deselve bij den weesmeesters van weerden gheacht es, Doch dat zij moeder, alsdoen haer kinderen vuyt liberaelheijt heeft beghift, etc. De comparant absteent expresselijck van de hereditieijt. Aldus ter presentie van Dignus Cornelisz clockstelder en Wouter Jacobssen poortier, beide poorters van Goes.

⁵⁴⁵ rantsoen (ransoen, vgl. met eng. ransom) = losgeld

⁵⁴⁶ RAZE 2038, fol 456, 14-8-1587

⁵⁴⁷ RAZE 2038, fol 457, 14-8-1587

⁵⁴⁸ Volgens het weesboek van Goes, inv. 28W, is in november 1577 een weesakte opgemaakt voor twee, niet met name genoemde kinderen van Jacques Maereschael en Maijken Cornelisdr. Hierbij waren aanwezig Jan van de Wijele, haar tweede man en Cornelis Mertzsoon als voogd. Op 8-11-1578 heeft Jan van der Wiele verklaard schuldig te zijn aan de wezen van Jacques Maraschael

2.348 Verklaring Cornelis Govaerts te Veere⁵⁴⁹

(Type acte:) *attestatie, andere vide pag. 311*

Compareerde Cornelis Govaertssen, wonende ter Vere, oudt ontrent 30 jaeren, en heeft verclaert ten versoecke van Frans Jacobssen Schaellie, poorter van Goes, warachtigh te zijne dat hij comparant int begintsel van meije lestleden bij ende mede es geweest binnen deser voornoemde stede, daer Pieter de Carrion, inwoonder alhier, deuchdelijck vercocht heeft aen hem requirant den number van 100 steenen vlas van tgene hij Carrion bij hem hadde, te leveren binnen een maendt oft 6 weken, Sonder dat hij depositant den juijsten prijs onthouden heeft. Aldus ter Goes t'mijnen comptoire, ter presentie van Cornelis Gortssen ende Adriaen Aernoutsen van Breene, cleermaker, beijde inwoonders van der Goes.

2.349 Transport erfpacht Catharina Maes⁵⁵⁰

(Type acte:) transport.

Compareerde Catharina Maes, weduwe wijlen Lambrechts Pieterssen, brouwer binnen der stede van der Goes, gheassisteert met Lieven Rochusz, haer dochters man, ter eenre ende Cornelis Martensz, poorter van Goes, ter anderen zijden. Hebben verclaert dat Cathrijne heeft gecedeert etc., een erfpacht van 2 pond groten vlaems, als die choirheeren der kercken van der Goes hebben spreekende op seeckere 2 gemeten preter 36 roeden zaijlandt, liggende in de hondert gemeten van Cloetinghe, genaempt 't voorseide stuck Gortkens put, voor de somme van £ 5:10:0 eens, etc. Boven dat Cornelis Martens alnoch betaelen zal aen mr. Quirijn Govaertssen over Reste van de verlopen pachten des voorseiden erfpachts, totten jaere 1585 incluijs, £ 4:2:4½. Aldus ter Goes ter presentie van mr. Pieter Lenardtsz, chirurgijn ende Anthony Marinusz, poorters van Goes.

2.350 Coop appels⁵⁵¹

(Type acte:) *contract ende Coop van appelen*

Compareerde Jacob Adriaenssen Boom, inwoonder van Goes, ter eenre, ende Jan Rutthen, Joos van der Heijden, Michiel Mathijssen schipper, alle wonende binnen Dordrecht, midtsgaders Willem Gheerbrantsz, wonende in Middelheernisse (MPS: Middelharnis), ter anderen zijden. ende hebben verclaert alsdat hij Jacob heeft vercocht en Jan met zijnen consoorten heeft gekocht Alle d'appelen die nu binnen desen saijsone 87 groeiende zijn ende gepluckt sullen worden in de naebescreven boomgaerden, te weeten, aencomende Jhr. Willem van Cats, Pieter Cornelisz Schuijle, Anthonij Daniels, Maijken Balthens van den Boogaert, geheeten den kerckenboogaert, toebehoorende Cornelis Soetwaeter, midsgaders int boogaerdeken geleghen in Dijkkwel, toebehoorende Crijn Adriaensz ende noch een aldaer aencomende Mattheus Cornelisz, ende anders gheene. Alle geleghen in Cappelle ofte Vlake respectievelijck. Ende te leveren mette Delftsche biertonne tot seven schellingen grooten vlaems elcke tonne⁵⁵², etc. Aldus ter Goes in de herbergh genaempt 't Schippershuijs, ter presentie van Aernoudt Silleboorts, weerd aldaer ende Jan Pierssen Pappot, poorters van Goes. Ende es die minute bij den comparanten ende getuijghen met haer eijghen gescrifte ofte handmerck, respectievelijck onderteekent. (Alleen Michiel Mathijssen tekende met een geschreven handtekening: mijchgil matijsen. De vijf anderen met een merk).

⁵⁴⁹ RAZE 2038, fol 457, 24-8-1587

⁵⁵⁰ RAZE 2038, fol 458, 26-8-1587

⁵⁵¹ RAZE 2038, fol 459, 27-8-1587

⁵⁵² een bierton is meestal 150 liter, maar een Leidse of Hollandse turfton is 227 liter. Het is niet zeker wat de inhoud van een Delftse biertonne was

2.351 Verklaring overrompeling door soldaten in Polder van Namen⁵⁵³

(Type acte:) *attestatie*

Compareerde Joos de Prince, Sergiant onder de compagnije van Roelandt van Ghistelle, liggende nu in garnisoene binnen Goes, en heeft verclaert ten versoecke van Captain Jan de Prater, dat hij deposant op den eersten meije laestleden met andere soldaeden vuyt geweest es om den polder van Naemen⁵⁵⁴ (Namen) te overrompelen. Ende soo zijluiden laeghen in schepen die van Flissinghe (Vlissingen) met hun op hazaert afgevaeren waeren, hebben voor 't gat van Saeftinghe gevonden een schuijtte. Doen van den schuijtman aen boordt geroepen zijnde, es hem schuijtman van den voornoemden requirant metten andren gevraeght oft hij hun lieden dienen wilde om 20 oft 25 soldaden te voeren aen Ballenhoofd ende aldaer te blijfven ligghe tot d'entrepriese geluckt ofte gemist waere. Daerop den schuijtman antwoordede: Jae, Es hem van den requirant voorts gevraeght wat men hem gheven soude, Ende heeft den schuijtman niet willen heijtschen dan hem refererende tot desselfs requirants discretie. Heeft hij capitain requirant geseijt, Wij sullen u een proper stuck gouts toewerpen, bij soo verre den buijt goet es. Ende evenwel indient d'selve ons faelgeert, sult ghij gecontenteert werden. Dan verclaert hij deposant expresselijck dat den voornoemden schuijtman gheen zeeckere somme noch paijen noch deel toegeseijt es, etc. Aldus ter Goes in de herberghe genaempt Brouwershaven, ter presentie van Henrick Janssen, weerd aldaer ende Adriaen Cornelissen Calloo, stedebede.

2.352 Nog niet betaalde rekening van Catharina Boijs^{555 556}

(Type acte:) *presentatie ende realis oblatio van zeecker achterstel metten interest. Met protest in gheen verder interest gehouden te zijn*

Compareerde Catharijna Boijs, weduwe wijlen Cornelis Baltensz⁵⁵⁷, midsgaders Cornelis ende Majcken, haeren ende desselfs Cornelis Balthens kinderen ende erffgenaemen. Verclaerende dat Cornelis Claijsz Bonssinck, als getroudt hebbende Jacobmijnken Croone, Midsgaders Pieter en de Jan Croone, altzamen kinderen ende erffgenaemen van Cornelis Pierssen haerlieder comparanten sommierlijck hadden aengeseijt dat den vorseiden Cornelis Baltens zaligher memorie, geweest zijnde haerlieder voocht ende administrateur van hunne goederen bij zeeckere Rekeninghe van zijne administratie van den haere 67 gedaen ende gesloten den 14 octobris 69, schuldigh soude zijn gebleven 163 £ 4 sch. 5 gr. 17½ mijten vlaems, etc. Aldus ter Goes ten haeren comparants huijse, ter presentie van Martin Cornelisz Mazuer ende Cornelis Martensz, poorters van Goes. Nadat de notaris was gevraagd om de zaak te gaan regelen, heeft hij een bezoek gebracht aan Cornelis Claissen Bonsinck en de Croones.

2.353 Procuratie Adriaen Jacobs Weelman en Tannaken Knoopers⁵⁵⁸

(Type acte:) *procuratie*

Compareerden Adriaen Jacobsz Weelman⁵⁵⁹ ende Tanneken Knoopers, zijne huijsvrouwe,

⁵⁵³ RAZE 2038, fol 460, 28-8-1587

⁵⁵⁴ In de Encyclopedie van Zeeland staat, dat het dorp Namen, grenzend aan het Land van Saaftinge, in 1715/1717 verdronken is. De kerktoren is blijven staan en heeft nog lang gediend als baken in de Westerschelde. De klok die in 1664 door Hemony in Amsterdam gegoten was, is bewaard gebleven en is in 1806 in de toren van Graauw opgehangen. Over de Polder van Namen vermeldt de encyclopedie, dat nadat Hulst door Parma ingenomen was, de dijken van de polder werden doorgestoken en dat de polder pas in 1614 beverst was

⁵⁵⁵ RAZE 2038, fol 460, 6-9-1587

⁵⁵⁶ Deze akte is veel uitgebreider dan hier beschreven is

⁵⁵⁷ Volgens Abelmann is Cornelis Cornelisz Baltens, geb. circa 1543 en overleden voor 20-4-1573, voor 1565 getrouwd met Catelijnen Boys

⁵⁵⁸ RAZE 2038, fol 463, 7-9-1587

inwoonders der prochien van Heijnkenssandt (Heinkenszand) en hebben geconstitueert Mrs. Anthonis van Slichtenhorst, Gerrit Tack en Cornelis van Dam, procureurs van de Raed van Hollant, om te moghen inbrenghen etc. een saecke van Appelatie, daer inne sij comparanten gedaghveert zijn van Pieter Ghijessen, wonende op Heijnkenssandt, etc. Aldus ter Goes ter presentie van Jan Heijne, stadtsroeper ende Cornelis Martensz, poorters van Goes. (Onder acte staat:) *Voornoemde Weelman heeft geconstitueert zijn vrouw Tanneken Knoopers “nu zijne jeghenwoordighe hujsvrouw, die hij onlancx getrouwt heeft”, om te mogen inbrenghen etc. als heijsscheresse*

2.354 Testament Cornelis Corneliss Matthijss⁵⁶⁰

(Type acte:) *testament van Cornelis Cornelis Mathijssen, reijssende naer Vranckerijck, ten selven daeghe van Goes vertreckende. Vide prothocoll B, pag. 382, en D pag. 56*

In den naem des Heeren Amen, etc., Compareerde Cornelis Cornelis Mathijssen, poorter van Goes, gesondt van herten etc. Hij nomineerde als zijn erfgenamen: Maijken, de hujsvrouw van Cornelis Gillissen, Magdaleene, de hujsvrouw van Pieter Borsselaere ende Pieter zijne testateurs lieve susteren ende broeder. Hij bezat 11 gemeten vrije vroone gelegen in den Craijepolder, meubelen etc. Hij legateert aan Pieter Claissen van Ovesant een renthe van 10 schellingen sprekende op Ermbouldt Marinusz en een renthe van 20 schellingen luidende op Gillis Cornelissen Brouwer in Heijnkenssandt (MPS: Heinkenszand). Item noch een gouden tantstoker, met een nieuwen swarten langhen mantel. Item aen Martijne zijne susters Maijken jonckwif 3 pond vlaams en 2 pond aan Cornelis Marinusz, die hun knecht geweest is. Aldus ter Goes, ter presentie van Jan Huijsen en Claijs Michielssen Oostdijck, inwoners van Goes. (Jan Huijsen tekende: Joh: Huijsen Vergoes)

2.355 Huwelijkse voorwaarden mr Jan Hoeck en Josina Marinusdr⁵⁶¹

(Type acte:) *contract antenuptiael. Vide supra pag. 395*

(In de marge:) *Hoeck, zijnde pensionaris van Middelburgh, es eerst aflijvigh geworden 1602, naelaetende vele goederen, dan veel meer schulds. Vide prothocoll ♂ ofte E, pag. 95*

In den naem ons Heeren Amen, etc, Compareerde Mr. Jan Hoeck, secretaris der stad Middelburgh, vergeselschapt van Simon Magnus, burgher aldaer, zijnen cozijn, ter eenre ende jonkvr. Josijne Marinusdr, gheassisteert met Maijken Adriaensdr, weduwe van Marinis Antheunissen, haeren moeder, Hubrecht Adriaenssen, haeren oom, Cornelis Jasparsen haeren zwaegher ende Anthonij Marinus, haren broeder, alle inwoonders van der Goes. Huwelijkse voorwaarden. Aldus ter Goes, ten huijse van de voorseide moedere, geheeten Die 3 Coninghen, ter presentie van Cornelis Claissen Bonsingh ende den voornoemden Cornelis Jasparsen, naeste vrienden.

2.356 Huwelijkse voorwaarden come Jacob Jobs en Elisabeth Geertsdr⁵⁶²

(Type acte:) *huwelicxe voorwaerde Jacobs Come Jobsz. Andere voorwaerde van Grietken Geerds. vide prothocoll B pag. 96*

In den naem ons Heeren Amen, etc., Compareerden Jacob Jobsz⁵⁶³, vergeselschapt met Maijken Pietersdr. de weduwe wijlen Come Jobs Laureijsz ende Mr. Cornelis Barensteijn,

⁵⁵⁹ Zie voor Adriaen Jacobsen Weelman ook: RAZE 2790, 21-3-1592. Hij had twee zoons: Job, geb. c. 1560 en Jacob geb. c. 1562

⁵⁶⁰ RAZE 2038, fol 463, 8-9-1587

⁵⁶¹ RAZE 2038, fol 464, 11-9-1587

⁵⁶² RAZE 2038, fol 466, 12-9-1587

⁵⁶³ In het weesboek van Goes, inv.VN 5 is een Jacob Jobssen vermeld als oom en voogd van de kinderen van Pieter Come Jobssen Cramer en Maijcken Cornelisdr. In het weesboek inv.VN 29W, is op 15-6-1585 een weesakte van de overleden Jop Lauwerenss en van Maijcken Pieters. Twee kinderen, niet met naam genoemd. voogd is Pieter Jopsz, broer van de wezen

zijne moedere ende cozijn, poorters van Goes, ter eenre ende Lijsbeth Geertsdr, gheassisteert met Maijcken Cornelis Henricksdr, weduwe wijlen Gheerds Claissen, secretaris tot Cloetinghe (MPS: Kloetinge), Pieter Cornelisz Schuijle, Matheus Cornelisz Smalleganghe ende Maijken Geertsdr, haere moedere, oom, voocht ende sustere, ter anderen zijden. Aldus ten huijse van de bruijts susteren in Goes, ter presentie van Frans de Molenaere, poorter van Goes ende Marinus Marinusz, wonende tot Wemelinghe (MPS: Wemeldinge), beijde des bruijts zwaeghers.

2.357 Testament Cornelis Corneliss Balliuz en Willemijnken Willemsdr Bouwensdr⁵⁶⁴

(Type acte:) *testament Cornelis Cornelisz Balliuz ende zijns huijsvrouwe, Reciproque. Vide supra pag. 376*

In den naem des Heeren Amen, etc., Compareerden Cornelis Cornelissen ende Willemijnken Willems Bouwensdr., tsaemen in houwelijcke vergadert, poorters van Goes, Willemijne sieckelijck te bedde liggende en Cornelis wel te passe. Mutueel testament. Aldus ter Goes ten huijse genaempt de Blauhandt, daer zij comparanten nu wonen, ter presentie van Come Mels Mertssen ende Pieter Henricxen Waeghemaker, poorters van Goes.

2.358 Testament Marinus de Blauverwer⁵⁶⁵

(Type acte:) *testament Marinus de Blauverwer, vide supra pag. 379*

In den naem ons Heeren Amen, etc., Compareerde Marinus Antheunisz Blauverwer⁵⁶⁶, poorter van Goes, nu weduwaer zijnde, redelijck gesondt van herten etc., Verclaert hij testateur den staet der zelve overslaende ende met commer ende schulden verlijckende al grootelijck beswaert te zijne, Midts dat hij naer t'overlijden van Adriaene Cornelisdr⁵⁶⁷ zijne tweede huijsvrouwe, gebleven is in 't besitt van alle die goederen int gemeene sterfhuijs alsoen bevonden, etc. Daer voren hij zijne kinderen bij de zelve gesusciteerd ter weescamere belooft heeft te onderhouden, etc. Dat oock hij testateur ontfanghen heeft die successie den zelve kinderen toebehoorende vuijt d'erffnisse van haere moeije Cornelia des voornoemden Adriaenes zustere, D'welcke ter weescamere bij staete aengebraght ende gereeckent es ter sommen van 63 £ sch. gr vls etc, Oock genoten die paijen van £.2:5:0 tsiaers van t'huijs daer Dignus Cornelisz Mazuer nu inne woondt, etc. Item noch geproffijteert ende in bursen gestreken vuijte successie van Marinus Antheunisz Vroonlander⁵⁶⁸, in Cruninghen (des voorseiden kinderens moeders oom) etc. Alsnoch dat zijne testateurs suster Maijken Theune bij testamenten den zelve kindren gelaeten heeft seecker 4½ gemet oft daer ontrent saijlandts geleghen onder Cloetinghe aen den Braengiendijck. Alle welcke geproffijteerde baeten ende opgelichte penninghen hij testateur verhaeldt, in den troublen tijdt, als hij van den Spaengiaerts ende ander garnisoenen overlant was, ende die neeringhe stille stonde, bij hem vertheert zijne. Sonder dat hij den zelve sijnen kinderen daer van eenighe Renthe oft wintste gegeven oft ander recompensie bewesen heeft. In forma dat hij dat hij hem bevindt gro-

⁵⁶⁴ RAZE 2038, fol 467, 14-9-1587

⁵⁶⁵ RAZE 2038, fol 467, 21-9-1587

⁵⁶⁶ VN 6W, fol. 56v, 10-6-1579, Marinus Antheunisz Blauverwer wordt aangesteld als voogd over de weeskinderen van Cornelia Cornelisdr, weduwe van Jan Adriaensz Blancxkinderen

⁵⁶⁷ In het weesboek van Goes, VN 6W, fol. 20v, 5-9-1575 werd Adriaen Lambertssoon van 's Gravenpolder aangesteld tot voogd van de weeskinderen van Eeuwout Cornelisz Cuyper en Adriana Cornelisdr, eens huijsvrouw van Marinus de blauverwer. In weesboek VN 28W, fol. 254, 25-2-1577, akte betreffende de nagelaten goederen van Cornelia Cornelisdr, aan de kinderen van Marinus Antheunisz blauverwer, gehuwd met Adriaenken Cornelisdr. Genoemde Cornelia Cornelisdr was de moeije van de kinderen, Adriaen Lambrechtsz is voogd van de wezen, Marinus Antheunisz is de vader, Hans Emmens als schoonvader,

⁵⁶⁸ VN 28W, fol. 235, 28-11-1569, voogdijstelling over de kinderen van Eeuwout Cornelisz Cuyper, overleden en Marijcken Jacopsdr, genaamd Jacob c. 5 jaar, Cornelis c. 3 jaar, Eeuwout c. ¼ jaar, voogd is Marynus Anthonisz uyt 't Vroonlandt, wonende tot Cruiningen, oom Pieter Willemsz is wedervoogd.

telijcx achter ende den voormelden zijne kinderen verbonden te zijne. Vuijt welcken respecte ende om andere redenen hem inder conscientien beweghende ende dwinghende soo hij expresselijck seijde. Ende dat hij vastelijck hoopt bij den selven kinderen sijnen leven te eijnden ende van haer alle behulpsaemheijt te genijeten. Soo Nomineert ende Institueert hij testateur voor zijne erfgenaemen de zelve sijne kinderen naemelijck Jacob ende Janneken, in alle tghene hij naelaeten zal, tsij meublen, huijsraedt, instrumenten, coopmanschappen, cleeren, juweelen, gereedt gheldt ende immeublen, huijsen, paijen, Renthen, Crediten, actien ende vuijtschulden, niet vuijtgesteken. Om alle dezelve naer zijn overlijden t'aenveerden ende voortaan te besitten ende gebruijcken als hun vrij eijghen goedt, Sonder aen ijemande staet oft inventaris over te leveren. Behalven dat zij vuijtrijcken zullen aen Maijken, zijns testateurs zoons (Anthonis vuijt t'eerste bedde) dochtere, als zij bequaem zijn zal haer goed t'administreren, de somme van 36 guldens eens ende noch 36 guldens een jaer daer naer. Aen idem 20 schellingen groten lijfrente op de stad Goes, etc. Item aen Sr. Maijken zijne testateurs dochtere vuijt 't voorseijde eerste bedde geprocreert, ofte t'cloostere te laeten volghen alsulcken twintich schellingen grooten lijfrenthe, als hij voor haer, op dese stede gecocht ende daer mede vuijtgesteld heeft. In welcke somme ende renthe respectivelijck hij testateur de zelve zijne nichte ende dochter institueert bij desen. Begherende ende willende dat zij daer mede te vreden zijn. Sonder den anderen voorseiden gheinstitueerden erfgenaemen emmermeer eenighe moeijte ofte questie te maecken, in rechten oft daer buijten. Alsoo hij testateur zijnen soberen staet als voorseit es overleijt hebbende, Verclaert ende afirmeert dat zijlieden voor hunne gedeelten wel voorzijen zijn. Doch oft geveile dat (twelck den bermhertighen Heere verhoede) dat Maijken om den troublen vuijt t'clooster gesteken wierde, begheert ende haerder trouwen ende secretie belast, dat zij Jacob ende Janneken boven de voorseide renthe (die om haer moederlijck goedt gecocht es) de zelve onderhouden. Emmers ter gelijcken sommen als hij testateur aen zijne voorseide nichte gelaeten heeft. Aldus ter Goes, tsijnen comparants huijse genaempt de Blauhandt, ter presentie van Cornelis Cornelissen wonende binnen den zelve huijse ende Cornelis Gillissen Smit, beide poorters van Goes.

2.359 Huwelijckse voorwaarden Engel Dominicuss en Tanneken Jansdr⁵⁶⁹

(Type acte:) *huwelijcxse voorwaerde voor Inghel Dominicus. Andere van den broeders. Vide supra pag. 292 en 369*

In den naem ons Heeren Amen, etc, compareerde Inghel Dominicusz, vergeselschapt met Jan, Cornelis, Adriaen, Marinus ende Michiel Dominicus zonen, sijnen broeders. ter eenre ende Tanneken Jansdr, wonende te Hoedekinskercke (Hoedekenskerke), gheassisteert met Jacobmijne, de voorseide Jans huijsvrouwe, haer moedere ende Jan Lenaerdsz, haere susters man, ter anderen zijden. Vermelding van 2 gemeten land in Danielshoec in d'oude Nisse, etc. Aldus ter Goes in de herberghe genaempt De Boone, ter presentie van Geerdts Janssen Backer ende Cornelis Cornelissen, schoutteth in 's graevenpolder als naeste vrienden van de contrahenten.

2.360 Protest tegen weigering copie door Pieter Willems⁵⁷⁰

(Type acte:) protest

Compareerden Bouwen Wissensz, Simon Marinusz, Jan Pietersz, Cornelis Dominicusz, Pieter Jansen ende Harrent Pieterssen, als schepenen der prochien van Cloetinghe (MPS: Kloe-tinge), hebben verclaert dat naerdijen Pieter Willemsen op sondaeghe lestleden hun ver-
toogh hadde zeeckere commissie bij den heere van Cloetinghe gegeven, zij comparanten hadden versocht copie daer van, om hun daer naer te reguleren, D'welcke hij Pieter weijghe-

⁵⁶⁹ RAZE 2038, fol 469, 21-9-1587

⁵⁷⁰ RAZE 2038, fol 470, 6-10-1587

rende, was onder hun luijden geresolveert dat zij anderwerf bijeen vergaderen zouden binnen Goes op huijden dijstdaeghe daer aen etc. Aldus ter Goes in de herberghe geheeten Brouwershaven, ter presentie van Crijn Willoutsz, Marinus Cornelisz ende Cornelis Cornelisz Meuleman allen inwoonder der heerlicheijt van Cloetinghe.

2.361 Testament Jannekens Cornelis Paesdr⁵⁷¹

(Type acte:) *testament Jannekens Cornelis Paesdr van bij H'Iersicken (MPS: Yerseke). Noch een andere reciproque met haeren man, supra pag. 474. Obiit Janneken 2-1-1590* In den naem ons Heeren Amen etc, Compareerde Janneken Cornelis Paeschdr, geboren in de heerlicheijt van H'Iersicken, huijsvrouwe van Henrick Jacobssen Brouwer, nu wonende onder die prochien van Heijnkenssandt (Heinkenssand), gesondt ende wel te passe etc. Zij nomineert Adriaenken ende Job haer suster ende broeder (oft haeren kindren indien zij respectivelijck overleden waeren) elcx in een derden deel ende tkindt ofte kindren bij Paesch Cornelissen, ooc haeren broeder, geprocreert ofte noch te vercrijghen int resterende derden deel, etc. Aldus ter Goes ter presentie van Adriaen van Staple van Berghen ende Pieter Cornelisz Croone, inwoners van Goes.

2.362 Sterfhuys Cornelis Maertens⁵⁷²

(Type acte:) *agreatie van de vercoopinghe van een deel in de herediteijt bij de mede erfgenaemen gedaen. Midsgaders procuratie om tselve te cederen ende transporteren* Compareerde Adriaenken, inwoonderesse van Goes ende Soete, inwoonderesse van Flissinghen (MPS: Vlissingen) en hebben verclaert: Naerdijen haer comparanten met Crijn geseijt Koe, poorter van Goes, hier jeghenwoordigh, ende Leune, wonende binnen der stede van Ziriczee (MPS: Zierikzee), haer broeder ende zustere, Alle sone ende dochters wijlen Cornelis Martssen, poorter van Goes, aenbestorfvens een vierendeel in de erfvenisse ende goederen achtergelaeten van wijlent een weeskindt genaemt Neelken Marinus jonghe Mossensdochter, onlancx overleden binnen der stede van Sinte Martinsdijck (MPS: Sint Maertensdijck). Zij comparanten loven ende prijsen ende als wel gedaen van weerden houden alsulcken vercoopinghe als den voorseiden Crijn ende Soete gehandelt ende gesloten hebben met Jan Hermanssen ende Jacob Jacobs, Gillis Faesz, inwoonders van Sint Maertensdijck, ter oirzaecken vuijt voormelde gedeelte etc. in de successie, 13 £ (suster Leune is crepel) etc. Zij constitueren Crijn geseijt Koe om te leveren etc. Aldus ter Goes ter presentie van Marinus Willemsz Quispelmaecker van Scerpenisse & Adriaen Pier Lenaerdsz Mesouck, poorters van Goes.

2.363 Testament Cornelis de Clercq en Levina Jansdr⁵⁷³

(Type acte:) *testament van Cornelis de Clercq ende Lieve Jans zijne huijsvrouwe. Midsgaders verclaeringhe, bewijs ende oppiqueratien? van 't vaederlijck goedt voir een voorkindt* In den naem ons Heeren Amen, etc, compareerden Cornelis Pieterssen de Clercq, cleermaker, geboren van Berghen op den Zoom, ende Leuvine Jan Lamssens dochtere, tsaemen in houwelicke vergadert, nu wonende te Goes, beijde gesondt etc. Voort aenmerckende de soberen staet van hunnen goede, Soo bekent hij comparant vrijmoedigh dat hij ten aenvanghe van dit huwelijck, weduwaer ende solvent? zijnde (tghene dat zij testateuren nu gemeene hebben, meest bij haer comparante ingebragt es) Daerthoe zij comparante verclaert dat zij insgelijcx weduwe zijnde wijlen Gillis Willemsen Taelman, metten vrienden desselfs, wonende binnen Aelst in Vlaenderen, doen versaemt zijnde binnen Antwerpen, ten tijdes deselve stadt gepilleerdt werdt, overcomen es ende belooft heeft Jacob den voorseiden Gillis ende

⁵⁷¹ RAZE 2038, fol 471, 26-10-1587

⁵⁷² RAZE 2038, fol 472, 28-10-1587

⁵⁷³ RAZE 2038, fol 473, 2-11-1587

haeren gemeenen sone te onderhouden tot sijnen mondighen jaeren, ende alsdan vuytrijcken de somme van 200 guldens eens, Daervan seecker geschrifte aldaer gemaect es, hoe wel tselve hier ter weescamere niet en es bekent. Om welcke belofte te voldoene ende de voorseide weese te verzekeren, Soo verbinden zij comparanten alle beijde, soo wel hij als zij, ende stellen tot speciale panden alle hunnen huijsraedt, lijnwaet, cleeren, juweelen ende alle meublen die zij nu hebben ende noch moghen gecrijghen, etc. Aldus ter Goes ten huijse daer zij comparanten nu wonen, staende in de Vorst, op alder zijelendagh 2 novembris 1587, ter presentie van Pieter Cornelissen Baersdorp ende Christiaen Stevens, oudt schoenmaker, inwoners van Goes.

2.364 Huwelijckse voorwaarden Heijndrick Jacobs Brouwer en Janneken Cornelisdr Passchiersdr⁵⁷⁴

(Type acte:) *testament reciproque Henrick Jacobssen Brouwer op Heijnkenssandt (Heinkenszand) ende Janneken Cornelis Paesdr, zijne huijsvrouwe. Janneken es eerst overleden den 2 januarij 1590. Vide Prothocoll B pag. 135*

In den naem ons Heeren Amen, etc, Compareerden Henrick Jacobssen Brouwer ende Janneken Cornelis Paesdr, tsaemen wettelijck in huwelijcke vergaedert, inwoonders der prochien van Heijnkenssandt, beijde gesondt, etc. Aldus ter Goes ter presentie van Wouther Martins Jaeghere ende Gillis Cornelisz Crauwel, inwoonders van Goes.

2.365 Verklaring David Jacobs⁵⁷⁵

(Type acte:) *attestatie*

Compareerde David Jacobsz, oudt borghemeester van der Goes, heeft verclaert ten versoecke van Mr. Gillis (etc. ut supra pag. 442) dat hij comparant daer bij ende jegenwoordigh was op 23 aprilis lestleden, dat den voornoemden requirant aen Matheus Michielssen wonende te Goes, vercocht heeft zeecker gedeelte in de Thienden liggende in Schore ende Vlaecke etc. Aldus ter Goes ter presentie van Mr. Jan de Ridder ooc publicq Notaris ende Joos Benedictus, inwoonders van Goes.

2.366 Moord op Pieter Geerts te Goes⁵⁷⁶

(Type acte:) *informatie genomen ten versoecke ende instantien van Pieter de Coster, Sergi-ant maior over 't regiment van Zeelandt, tot laste van Joos Vleeschouwer, adelborst onder de compaengie van Joncheer Roelandt van Ghistelles, nu ligghende in garnisoene binnen der stede van der Goes. Ter oirzaecken van zeeckeren manslagh gedaen aen den persone van Pieter Ghierssen binnen Goes*

(In de marge:) *Informatie op eenen Doodtslagh bij eenen die hem als soldaet droegh, geperpreteert ten versoecke van den Sergeant maior van 't Regiment ex officie, tot last van den handtdadighen genomen. Dese Informatie es alvoren genomen ende verclaert ten verzoecke van eenen vuyt des handtdadighen naem, bij ende voir Mr. Jan Arnoldi als publicq Notaris op den 7 Novembris voorleden. Sulcx es dese Informatie oft recolement ten versoecke van den voornoemden Sergeant gedaen ende gevolght van woorde te woorde als de voorseide voorgaende. Soo dat niet van noode was de zelve hier te Registreren dan tghene verandert oft bijgevoeght es. Alzoo de zelve bij den voornoemden Mr. Jan Notario geprothocolleert was*

Op Huijden Compareerden (etc. ut supra pag. 177) Die naergenoempte personen, ende hebben ter instantien ende ernsten versoecke des voorseiden requirants, ex officio, verclaert, getuijght ende (etc. ut supra pag. 104).

⁵⁷⁴ RAZE 2038, fol 474, 3-11-1587

⁵⁷⁵ RAZE 2038, fol 475, 10-11-1587

⁵⁷⁶ RAZE 2038, fol 475-483, november/december 1587

In den eersten Cornelis Jans Pieterssen, Lieutenant van den voirseiden Ghistelles, capitain, oudt zijnde ontrent 31 jaeren, soo hij seijde. Affirmeert als voren warachtigh te zijne dat hij attestant op den 29 Octobris lestleden met eenen Willem Pauwelsz, gewandelt heeft op de merct des voirseiden stede Goes, alwaer eenen Pieter Gierssen, alsdoen wonachtigh op Heijnkenssandt (MPS: Heinkenszand) bij hun lieden gecomen es geweest, vraghende jehens hemlieden Oft den ontbijdt noch nijet verdijent ofte gewonnen was, waerop hij attestant seijde: Soo daer wat van profijte waere, wij mochten gaen ontbijten, waer op den voirseiden Gierssen seijde dat hij een hoet terwe te coop hadde, d'welck Willem Pauwelsz voornoemt hoorende, seijde: Wilt ghij de terwe redelijcken coop gheven, Ick salse u afcoopen, ende dat tusschen de zelve woorden den voirnoemden Joos Vleeschouwer op de voirseide merct bij hun lieden gecomen es, zo dat zij te saemen accordeerden te ghaen ontbijten in Brouwershaven. Maer alsoe daer gheen visch en was, zijn gegaen in eenen herberghe genaempt den Hulck, ende aldaer gecomen zijnde, naerdijen zij tsaemen een weijnich ontbeten hadden, zoo hebben zij laeten bringhen een verkeer bert⁵⁷⁷, om t gelagh goet te maken, ende diversche spelen gespeelt hebbende, zoo heeft Willem Pauwels 't begeert eens naer huijs te gaene, begeerende aenden voirseiden Vleeschouwer dat hij voor hem soude werpen ende voor hem spelen alst zijn gebeurte soude wesen, ende den voirseiden Willem Pauwelsz naer huijs geghaen zijnde, zoo begonste Pieter Gierssen voirnoemt op hem ende zijne huijsvrouwe zeer te murmureren⁵⁷⁸, segghende dat Willem Pauwelsz eenen ouden schemschen papou⁵⁷⁹ ende een oude hoere van een wijf hadde ende quaet regiment hielden, daer op hij attestant seijde: het dunckt mij van zeer goet man te zijn, ende zie hem somwijlen in de kercke comen, ende Pieter Gierssen daer op segghende: Lieutenant Ick kenne den schelm wel, daer hij oock bij vougende seijde: datter al meer paepsche schelmen binnen der Goes waeren, als eenen Jeronimus Verstraeten⁵⁸⁰, die eertijts Burgemeester geweest es, waerop hij attestant andermael seijde: Lantsman, laet dusdaenighe injurieuse woorden vaeren, want het dunckt mij een goet man te zijne. Attesteert ende verclaert de voirseide attestant warachtigh te zijne dat daer naer, alsoo Joos Vleeschouwer voirnoemt, eens zijn water ginck maken, seijde den selven Gierssen tot Vleeschouwer voirnoemt dese oft diergelijcke woorden in effecte: Vleeschouwer ick kenne u oock wel, ghij sijt tot Ghendt vuyt de gevangenis se gelooopen ende geen rantsoen betaelt, ende Vleeschouwer daer op seijde: ick ben met eeren vuyt mijn gevangenis se gecomen ende hebbe eenen ijegelijcken voldaan, waer op Pieter Gierssen noch eens seijde: Ghij en zijt daer nijet als een man met eeren vuytgecomen, want gij sijt er vuyt gelooopen ende zoo ghij daer niet vuyt gebroken en waert, en soude daer nemmermeer vuyt geraeckt hebben, waerop Vleeschouwer antwoorde: ghij liechter en ick bender met eeren vuytgecomen ende al waer ick vuyt de gevangenis se gebroken, ick souder noch als een man met eeren vuyt gecomen zijn, waerop de voirseide Gierssen noch eens seijde jegens Vleeschouwer: ghij liechter zelve om ende sijt vuyt de gevangenis se gebroken als eenen schelm. Daerop Vleeschouwer hem aengelooopen is, menende hem met zijn poingaert⁵⁸¹ eenen traverschen kinnebackeslach gegeven te hebben. Welcke hij attestant secht ende verclaert beleth te hebben met tussc hen loopen ende worstelende? heeft Vleeschouwer zijn krage wat gescheurt, ende heeft hij attestant henlieden voor die reijse gepaijseert ende te vreden getelt. Verclaert ende attesteert noch voirts dat een weijnich tijts daer naer zoo begonste den voirseiden Gierssen wederom te krackeelen ende seijde dat de weerdinne een

⁵⁷⁷ Een verkeerbert. Een speelbord waarop met dobbelstenen en schijven gespeeld wordt. Een soort triktrak, de Nederlandse vorm van backgammon

⁵⁷⁸ Murmureren = ontevreden mompelen, morren, hier in de betekenis van roddelen

⁵⁷⁹ Schemschen papou. Mogelijk bedoeld schelms = paapse schelm, een roomse schavuit

⁵⁸⁰ Hieronymus Matijss van der Straten (c. 1542 - c. 1612) is burgemeester van Goes geweest (1580-1610), schepen (1570-1591), weesheer, rentmeester etc

⁵⁸¹ ponjaard = korte sabel, vooral gebruikt door adelborsten

paepsche hoere was, waerop hij attestant seijde: Lansmand wat hebben al dese woorden te beduiden, hij seijde oock het is een vrouwe van de gemeente, wat soudt een paepsche hoere zijn. Verclaert ende attesteert oock dat den voirseiden Gierssen mette zelve woorden noch eens jegens Vleeschouwer begonde te krackeelen ende grootelicx te injurieren ter causen van zijn gevanckenisse ende dat hij noch van zijn handt onderteekent wel quitantien inden soude ende van eenen Jan Dooghe als comijsen tot Gent geweest zijnde ende heeft den voirseiden Gierssen Vleeschouwer een glas vol biers naer zijn hoofd gesmeten maer en heeft Vleeschouwer niet geraect, ende den voirseiden Vleeschouwer siende dat hij hem met een glas vol biers naer zijn hoofd wierp, is naer Pieter Gierssen voirseid gelooopen ende hebben malcanderen met vuijsten gesmeten, Soo dat hij attestant noch eens tusschen beeden gelooopen heeft, ende heeft hij attestant den voirseiden Gierssen uijt de camer gesteken, op den voorvloer staende heeft den zelve Pieter zeer getiert ende gekeert, ende is hij attestant alzoovuijt den camer gegaen om hem Gierssen vuijt den huijse te gecrijghen, nemende oock een metsers rijken⁵⁸² dat in den vloer stont om hem beter vuijt te gecrijghen, segghende hij Gierssen jegens hem attestant: Ick en wil vuijt den huijse niet gaen. Soo dat die attestant hem ten leysten meerder quaet weesende, met voirseide Rijken op zijn schouwer smeede ende staeke hem al zoo ten huijse vuijt. Verclaert voorts alzoovuijt hij attestant sach dat den voirseide Gierssen van buijten noch eens in quam ende bleef murmureren, seijde jegens Vleeschouwer: laet ons die weerdinne roupen ende doen rekenen, twelck zijlieden alzoovuijt deden ende de weerdinne gerekent hebbende wasser te vele goet, zoo dat elck een schellinckytuechde? meende alzoovuijt te gaen ende Pieter Gierssen dit ziende dat zij gerekent hadden, heeft een glas met wijn opgenomen, t'welck hij oock wel halff stuerte? ende hevet Vleeschouwer gebracht, seggende het is nu paijs, het is mij leet dat ic u misdaen hebbe ende Vleeschouwer hevet op sulcken conditionen gewacht ende bescheet gedaen, menende alzoovuijt dat alle saecken gestilt waeren. Verclaert hij attestant oock voirts, alzoovuijt hij niet veel meer en begeerde te drincken, vraechde jegens Vleeschouwer, willen wij jegens malcanderen een tijctack gaen werpen om een schreef⁵⁸³ken voor malcanderen te geven, waerop Vleeschouwer seijde: jae, en dat hij attestant alzoovuijt met Vleeschouwer begonst heeft te tijctacken ende ontrent een half quartier vuers gespeelt hebbende, is den voirseide Gierssen van bij het vier opgestaen ende naer de tafel gecomen ende is daer naer den voirseide Vleeschouwer aengeschooten, heeft des zelve Vleeschouwers poingaert van zijnen lijve getrocken, menende alzoovuijt metten zelve poingaert, alzoovuijt hij attestant ende Vleeschouwer tsaemen en tijctackten van gheen questie meer wetende, den voirseide Vleeschouwer te deursteken ende te neer te bringen, twelck oock geschiet hadde, en hadde de groote defentie van hem attestant ende eenen Davidt den tinnegieter gedaen, die tzelve belette ende tusschen vallen ende houden van den persoon van Pieter Gierssen, ende heeft den voirseiden Davidt de tinnegieter den voirseiden Gierssen vuijt de damer getrocken ende gesteken, ende den zelve Gierssen buijten op den voorvloer staende heeft zeer jegens Vleeschouwer geroepen, Segghende: Compt vuijt ghij schelm, hebbende altyts den blooten poingaert van den voirseiden Vleeschouwer in zijn handt ende is hij Gierssen alsoo al beerende ende tierende vuijt den huijse gegaen, ende dat Vleeschouwer gewaer wordende dat den zelve Gierssen sijnen poingaert mede gedreghen hadde, heeft zijn geweer wederom begeert te hebben ende is oock alzoovuijt den huijse gelooopen om zijn geweer te gecrijghen ende dat hij attestant tselve siende oock gevolcht, vreesende eenich gerieff te meer dat de voirseide Gierssen metten blooten poingaert wech gegaen was ende hij attestant naer de gansepoorte gaende heeft gesien dat Vleeschouwer liep in de strate genaempt de lange vorst Alwaer Pieter Gierssen stont metten poingaert bloot, verwachtende Vleeschouwer tot dat hij bij hem was, ende

⁵⁸² Metsers rijken, metselaars . . . ?

⁵⁸³ Schreefken = w.s een schreve (wijn) = 4 stopen, volgens Verhoeff 5 ½ liter

Vleeschouwer bij hem commende heeft hij Gierssen Vleeschouwer den poingaert op zijn borst geworpen. meenende hem alzo noch eens van zijnen lijve te beroofven, ende Vleeschouwer dit siende dat den worp van den poingaert gegaen was, heeft den voiseiden Gierssen een traverschen slach met zijn rappier op zijn hoofd geslegen, waer aff den voirseiden Gierssen ter eerden viel. Hiermede sluijgende zijn depositie.

Willem Pauwelssen Dijckwel⁵⁸⁴, poorter der voorseide stede van der Goes, oudt wesende zoo hij seijde ontrent 62 jaeren, verclaert insgelijcx al voren warachtigh te zijne, hoe dat hij comparant op den 29en Octobris lestleden ontrent ten een uren naer middage gecomen is geweest in zijn naegelach⁵⁸⁵ in de herberghe genaempt den Hulck binnen der Goes voirseit, alwaer bij den anderen vergadert waeren den voirseiden Joos Vleeschouwer, Cornelis Jansz van Hulst, Leutenant van de voirseide compaignie van Ghistelles ende Pieter Gierssen, nu overleden, alsdoen woonachtigh tot Heijnkenssant, ende dat hij attestant bij heurlieden aldaer gecomen zijnde was merckende ende siende aendt wesen ende opgesicht van den voornoemden gelagegenooten, datter eenige questie tusschen hemlieden mochte wesen ende hij attestant daerom vraegende ende seggende: Goede mannen wat schuijlt, hier moet questie wesen. Soo werden de zelve Vleeschouwer ende Pieter Gierssen morrende ende vielen in veel woorden tegen malcanderen, deurdijen den voirseiden Pieter Gierssen tot den zelve Vleeschouwer was seggende dat hij met eeren vuijt Gendt niet gescheijden en was, maer als een banckquerotier, d'welcke den voorseide Vleeschouwer hoorende, heeft denselven Pieter bij den crage genomen, zoo dat zij malcanderen met vuijsten werden smitende, zoo dat den voorseiden Gierssen daer deure vuijt den huijse werde gesteken. Ende dat een wijle tijts daer nae den voorseiden Pieter Gierssen wederom binnen gecomen wesende, zoo seijde Vleeschouwer, tot hem begeert ghij met ons te drincken sonder questie te maken, ghij sijt ons willecome ende en wilt ghij niet, zoo betaelt u gelach ende gaet deure. Ende dat naer eenige woorden ende propoosten den zelve Gierssen seijde: Aensiet het eijnde ten zal alzo nijet afloopen, de zelve woorden dicwils ende menichmael verhaelende, ende zijn hoofd schuddende ende grammordich gelaet thoonende, waer deure ende veel andere dreijgementen ende onbehoorlijcke woorden, die te lange waeren te verhaelen, zoo heeft Cornelis Jansz, luetenant voirseit bestaen te ondersoecken in de sacken des voorseide Gierssen oft hij geen scherp daer inne en hadde, tot hem seggende: Hebt ghij scherp over u om ons daer mede te griefven, zoe zijt ghij lijveloos? Attesteert ende verclaert voirts dat hij attestant, dat een weijnich tijts daer naer den voirseiden Pieter Gierssen de weerdinne ontboden heeft om te rekenen ende de weerdinne tot diversche reijsen aff ende aen gaende ende tot hem seggende dat hij zeven schellingen moest gelden in zijn verlies, daerop hij antwoordede dat hij maer eenen schellinck en hadde te gelden, waerop hij attestant antwoorde seggende: Dat ons luste wij souden hier altijts wel questie ende quereelen hebben. Secht ende verclaert voirts dat daer naer Vleeschouwer voirnoemt met den voirseiden Leutenant bestaen heeft te spelen om eenen schellinck voor malcanderen te geven ende alsoo den voirnoemden Gierssen neffens Vleeschouwer voirnoemt is comen sitten ende een wijle tijts zoe geseten te hebben, zoe heeft hij attestant hem een drancxken gebrocht, tot hem seggende: hoe sidt ghij aldus, ghij en hebt niet goets voor u, brenget de goede mannen eenen vriendelijcken dronck ende dat daer naer den voirseiden Pieter Gierssen langen tijt houdende 't glas wijn in zijn hant ende wel de helft stortende, alzo hij was sittende al fantaseerende⁵⁸⁶, zoo seijde hij attestant tot hem andermael: hoe sidt ghij dus den wijn en quist, drinckt den lieden toe met een goet hert. Ende dat daer naer den zelve Gierssen heeft den voirseiden Vleeschouwer gebrocht daer op

⁵⁸⁴ Willem Pauwelsen Dijckwel, is volgens Abelmann overleden op 23-10-1589. Hij trouwde I met Maycken Cornelis Claesdr.Boys, overleden 15-9-1579, II op huwelijckse voorwaarden 15-8-1589 met Maycken Willem Gillisdr, weduwe van Gillis Coije

⁵⁸⁵ Naegelach = nagelach = dessert (Middelleeuws Nederlands Woordenboek)

⁵⁸⁶ fantaserende = fantaseren = overdenken

den voirseide Vleeschouwer hem reverentie thoonende antwoorde: Ick danke u, Ende terstont daer naer zoo seijde den voirnoemden Gierssen tot denzelven Vleeschouwer: Dese querele is om uwentwil gecomen dat ick vuyten huijse ben gestooten geweest, daer op Vleeschouwer seijde: Ba, ten is zoo niet, daer op Gierssen wederomme tot hem seijde: Ghij liechter om, hem voirts onvorsiens smijtende met zijn slincker vuyt in Vleeschouwers aensicht, zoo dat den zelven Vleeschouwer den zelven slach ontvangende, achterwaerts over viel van de scabelle daer hij op was sittende, ende dat de voirseide Gierssen den slach zulcx mette slijncke vuyt gevende, al eer den voirnoemden Vleeschouwer noch daer van gevallen was, heeft oock met zijn rechter hant Vleeschouwers poingiaert van sijde haertelijck vuyt getrocken, meenene hem met zijnen eijgenen te deursteken, welcke eenen David Ingelsz ende den voirseide Luetenant al zoo den zelve David was den voirseiden Gierssen ierst bij den arm grijpende ende den Luetenant daer tusschen schietende ende den voirseiden Davidt den zelven poingiaert voirts bij den geveste grijpende, be leth hebben. En is den voirseiden Pieter Gierssen alzo bij den voirseide David vuyt den camer getrocken geweest ende daer naer voirts metten voirseiden poingiaert vuyt den voirseiden huijse geweken. Ende dat daer naer den voirseiden Vleeschouwer vragende naer zijnen poingiaert ende den voirnoemden David hem antwoordende dat den voirseiden Pieter Gierssen daer mede deurgegaen was, zoo is den voirseiden Vleeschouwer metten voirnoemden Luetenant hem naergevolcht om zijnen poingiaert wederom te hebben. Hiermede eijndende zijne depositie.

David Ingelsz tenegierter, poorter der voorseide stede Goes, oudt wesende zoo hij seijde ontrent 27 jaeren, certificeert ende attesteert alsvoren, warschtigh te wesen dat hij attestant op den 29 Octobris lestleden gecomen is geweest in de herberghe genaempt den Hulck, gestaen aldernaest sijnen huijse, alwaer hij gevonden heeft Cornelis Jansz, Luetenant van de compaignie van Capiteijn Ghistelles, op de vloer staende om eenen Pieter Gierssen, nu overleden, vuyt den zelven huijse te doen gaen, sonder dat hij attestant wiste van eenige questien ofte twijsten die daer mochten wesen. Maer alsoo den voirseiden Luetenant hem attestant in de damer leijde om eens met hem te drincken, is hij met hem in de zelve camer gegaen, aldaer vindende in compaignie Willem Pauwelsz Dijkwel, poorter deser stede ende den voirseiden Joos Vleeschouwer. Adelborst in de compaignie van Capiteijn Gistelles voirseit. Ende naerdijen hij attestant aldaer twee ofte driemael gedroncken hebbende, begeerde wederom naer huis te gaene, zoo heeft de weerdinne, wesende zijn naeste gebuer, hem attestant gebeden dat hem believen soude daer te blijven deur dijen dat zij haer was beduchtende (zoo sij seijde) van voorder questien, alzo daer te vooren eenige woorden geschiet waeren tusschen eenige van de voirseide gelagenooten, zoo sij insgelijcx tot hem seijde. Ende dat hij attestant een wijle tijts daer geweest hebbende bij de zelve gelagenote, inne gecomen is geweest den voirseiden Pieter Gierssen, tot den welcken den voirseide Joos Vleeschouwer weer seijde: Pieter, wilt ghij met ons drincken sonder eenige questie te maken, blijft, ghij zijt ons willecome, oft anders betaelt u gelach ende gaet. Secht ende verclaert oock dat den voirseiden Pieter Gierssen naer sommige woorden met een grammopedich gelaet ten aenhooren van hem attestant seijde: Aensiet het eijnde, het en zal zoo nijet affloopen, de zelve woorden dicwils repeterende. Soo dat daeromme ende andere dreijgementen ende injurieuse woorden den voirseiden Luetenant hem vervoordede te ondersoecken oft hij gheen scherp over hem en hadde. Attesterende voirts ende verclarende dat naerdijen den selven Gierssen de weerdinne ontbooden hadde om te rekenen, de zelve weerdinne seggende dat hij zeven schellinghen hadde te gelde voor zijn verlies, ende dat hij mits die betaelinghe doende mochte gaen, soo seijde hij dat hij maer eenen schellinck en hadde te gelde, daer op den voirseiden Dijkwel antwoordede, hem seijde: Indient ons luste wij souden altijts questie hebben. Secht oock ende verclaert hij attestant dat naerdijen den voirnoemden Vleeschouwer ende de Luetenant tsaemen speelden om eenen schellinck voor malcanderen te betalen, zoe is den zelven Gierssen neffens Vleeschouwer comen sitten ende een wijle tijts zoo geseten te hebben,

zoe heeft den voirseiden Willem Pauwelsz hem eens toegedroncken tot hem seggende: hoe sidt ghij dus? brengt die goede mannen eenen vriendelijcken dronck, ende dat den selven Gierssen 't glas met wijn lange in zijn hant houdende, ende veel stortende, sadt ende fantaseerde, zoe seijde den voirseiden Pauwelsz tot hem andermael: hoe sidt ghij dus den wijn quistende? Drinckt den goede mannen toe met een goet herte. Ende dat daer naer den zelven Gierssen heeft Vleeschouwer eenen dronck gebracht, daer op Vleeschouwer hem reverentie thoonende tot hem seijde: Ick danke u, ende dat terstont daer naer den voirseiden Gierssen tot Vleeschouwer voirnoemt seijde dat de questie deur hem gecomen was, daer deure hij vuijt den huijse was gestooten geweest, daer op Vleeschouwer seijde: Ten is zoo nijet, daerop Gierssen wederom seijde tot den zelven Vleeschouwer: ghij liechter om ende sloech den zelven Vleeschouwer met zijn slincker vuijst in zijn aensichte, in vougen dat hij achterwaerts over viel, ende dat den zelven Gierssen hem Vleeschouwer den voirseiden slach gevende, heeft oock in deselven daet met zijn rechter hant des zelven Vleeschouwers poingiaert van sijn sijde metter haest vuitgetrocken, meijnende hem met zijnen eijgen poingiaert te deursteken, maer dat t'zelve bij den attestant ende den voirnoemden Luetenant belet is geweest, deur dijen hij attestant tselve siende den voirseiden Giersz bij den arm was grijpende zoe hij den steeck gegeven zoude hebben ende den Luetenant oock daer tusschen schietende ende voirts hij attestant den zelven poingiaert bij den geveste grijpende, was vast houdende ende dat hij attestant den zelven Gierssen al zoo vuijt t de voirseide camer getrocken heeft ende dat den zelven Giersz sulcx vuijt die camer getrocken ende op den vloer wesende hem attestant onder de voeten geworpen heeft ende is zoe voirts metten zelven poingiaert vuijt den voirseiden huijse geweken, Ende hij attestant wederom in de camer bij den voirseiden Vleeschouwer gecomen zijnde, zoe vraechde hem den voirnoemden Vleeschouwer Ofte hij attestant zijnen poingiaert hadde, daerop hij attestant antwoorde dat den voirsieden Gierssen daer mede wech gegaen was. D'welcke de zelve Vleeschouwer hoorende seijde dat hij zijnen poingiaert wilde vervolgen om dijen wederom te hebben en is zoe ten zelven huijse vuijtgegaen. Hiermede hij attestant sluijtende zijne attestatie.

Henrick Pattijn, cleermaker, woonende binnen der Goe in de strate genampt de lange vorst, oudt wesende)zoe hij seijde) ontrent 45 jaeren, Attesteert ende certificeert desgelijcx als voren warachtigh te zijn dat hij attestant op den 29en Octobris lestleden, comende vuijt zijnen huijse om zijn water te maken, gesien heeft eenen Pieter Goerssen, nu deser werelt overleden, vuijte het zuijteijnde comende om den houck in den langhen vorst voirseid, met een zeer grammoedich wesen ende gelaet ende eenen blooten poingiaert in zijn hant hebbende, al oft hij daer mede ijemande hadde willen grieve ende dat hem achter aen volchde den voirseiden Joos Vleeschouwer met zijn rappier inde scheijde, ende dat de Luitenant van Gistelles den zelven Vleeschouwer achter aen volchde, hem was roupende, seggende: Vleeschouwer, vleeschouwer. Dwelck den voirseiden nu overledene hoorde, werde om siende ende comende tot voor de deure van hem attestant, heeft den voirseiden Vleeschouwer die hem achter volgde, zijn rappier treckende ende het punct voor houdende, zonder naer hem te steken, met den selven blooten poingiaert op zijn borste geworpen ende den zelven overledene metten zelven worpe strukelende ende ter neder vallende, zoo heeft den voirnoemden Vleeschouwer den zelven nu overledene, met zijn rappier eenen traverschen slach gegeven in sijn hoofd ende is alzo metten voirseiden Luetenant van daer gegaen. Ende zoude hij attestant wel gepoogt hebben ende gewilt in den scheidt te ghaene, Dan hij ontsagh hem die worp van den poingiaert, zoo den voirseiden Gierssen dronckigh zijnde, dreijghde den zelven furieuselijck te werpen. Ende anders en wiste hij deposant van den querele niet.

Dionijs Mathijsz, metselaer, poorter der voirseide stede, wonende tenden in den langen vorst voirseid, out wesende (zoe hij seijde) ontrent 26 jaeren, Deposeert insgelijcx dat hij op den 29en Octobris lestleden gesien heeft eenen nu overleden wesende, wijens naeme hem onbe-

kent is, comende met een grammoedich ende gestoort wesen ende gelaet met eenen blooten poingiaert in de handt, hem gelaetende? al oft hij daer mede hadde ijemanden omme willen brengen, den welcken terstont naer volgde eenen soldaet de welcke ontrent den voirseiden overledene comende, zijn rappier vuyt treckende was, t'zelve voor hem houdende ende dat hij attestant oock heeft gesien dat alzo de zelve overledene struckelde, als hij wederom op wilde staen eenen traverschen slach van den zelve soldaet in zijn hoofd ontfangen heeft ende dat den Luetenant van Gistelles, die hun beijden gevolcht was, den blooten poingiaert op de straete liggende op geraept heeft, ende den voirseide soldaet wederomme gegeven, ende zijn soe tsaemen deur gegaen. Hier mede sluijgende zijnde depositie.

Verclarende voorts alle zij comparanten ende elcx van hem dese haere attestatie, depositie ofte verclaeringhe niet te doen deur eenighe questie, faveur ofte partijschap van ijemande, Maer puermentelijck Om dat recht, redene (etc. ut supra pag. 105. ad finem). Aldus (etc.) binnen der stede van der Goes, op den 14en Novembris anno 1587, ter presentien van Hans Mertssen van der Stringhen, scrijver der voorseide compaegnie ende Adriaen Cornelissen Mannee, beide poorters der zelve stede, als looffelijcke (etc.). Dies t'oirconden (etc.) P. Levendale.

(In de marge:) *Gegeven den voorseiden sergiant maior een instrument, groot 16 pagina's ende van Hans ontfanghen 10 sch gr. Alnoch in Junio 88 gegeven Pieter Rogiersz voor Vleeschouwer een diergelijck zijnde even groot ende van hem ontfanghen 5 schellingen grooten*

2.367 Verklaring Helena Corstensdr⁵⁸⁷

(Type acte:) *attestatie*

Op huijden den eersten decembris 1587 Compareerde Heleenken Corstdr, geboren van Oostcappellen (MPS: Oostkapelle) in Walcheren, dan hier nu onthoudende binnen Goes, huijsvrouwe van Daniel Weijts, timmerman, alnoch binnen Oostcappellen woonende, oudt zoo zij seijde ontrent 30 jaeren, heeft verclaert ten versoecke van Cornelis Claissen Naeghel, parochiaen in Oostcappellen, warachtigh te zijne, Dat als zij Comparante noch met haeren voornoemden man was woonende binnen der voorseide parochien, zij deposante ten huijse van den requirant gehaelt heeft een achtendeel ofte halfven viertel terwe met gheerste gemanghelt voor seven schellinghen grooten. Welck achtendeel zij gelooft dat noch niet betaelt en was, etc. Aldus ter Goes ter presentie van Wouther Janssen, mit, poorter van Goes, en Joos der Drooghe, filius Jans, geboren van Eeckeloo ende nu wonachtigh binnen Middelburgh.

2.368 Verklaring Heijndrick Corneliss Melchiors over inhoud kist⁵⁸⁸

Compareerde Henrick Cornelis Melsz, slootmaker, poorter van Goes ende heeft verclaert ten versoecke van Bastiaan Jacob Oole, poorter tot Berghen op den Zoom, warachtigh te zijne, Dat hij deposant geleden ontrent 12 oft 14 daeghen, etc, ontboden es geweest ten huijse genaempt den Schildt van Bourgoingen, Aldaer comende es hem deposant belast van den huijsvrouwe van Cornelis Diricxsen, die daer present was, bij haer suster aldaer wonende, op te doene seecker kistken, langh zijnde soo hem dochte ontrent drie voeten, daarvan den eenen stap onder af was, staende in de camer daer die voorseide suster woonde. Twelck hij comparant thaerder voirseiden begheerten metten haeck gedaen heeft. Ende als 't selve open was heeft hij deposant gesien datter lijnwaet inne was. Sonder dat hij daerop voordere achte geslaeghen heeft, dan voorts wech gegaen es, etc. Aldus ter Goes in de herberghe genaempt d'Oostersche huijs, ter presentie van Herman Pieterssen, weerdte aldaer ende Simon Jacobsen Mareschal, poorters van Goes. Eerder es 't principael instrument, twelcke ic den requi-

⁵⁸⁷ RAZE 2038, fol 483, 1-12-1587

⁵⁸⁸ RAZE 2038, fol 483, 7-12-1587

rant gegeven hebben, bij den deposant onderteeckent aldus (merk: twee gekruiste rechthoeken als een hamer), bij mij Hendrick Cornelis Slotemaker hebbe mijn hantteken hijer onder gestelt.

2.369 Procuratie Cornelis Willems Cap⁵⁸⁹

(Type acte:) procuratie

Compareerde Cornelis Willemsen Cap Boomslijter te Goes ende heeft geconstitueert Mrs. Jan Wilssens ende Anthonis Batten, procureurs, postulerende voir den gerechte der stede van Flissinghen (Vlissingen) om te handelen voor hem en voor zijn broeders weesen in zake de successie van Witte Simonsz, onlancx binnen Vlissinghen overleden, als zijnde hij constituent met zijnen broeder saliger memorie, eenige erfgenamen van zijns vaders zijde. Alzoo hunne moeder Maijken Pier Danckaertsder. eenige suster was van Simon Pier Danckaertsz, des voorseiden Wittens vadere, Contra ende jeghens Cornelis Geux met zijnen consoorten. Aldus ter Goes ter presentie van Hieronimus Grieuwaert en Pieter Rijmelant, inwoonders van Goes.

2.370 Notitie onder aan pag 484 van Boudewijn Assuerus⁵⁹⁰

(Type acte:) *notitie onder aan de bladzijde*

Compareerde Boudewijn Assuerus, poorter van Goes, verklaring ten verzoeke van Jan Jacobssen Bijle en Jacob Antheunissen Borsselaere, poorters van Goes.

2.371 Besloten testament van Baldijnken Jansdr⁵⁹¹

(Type acte:) *besloten testament van Baldijnken Jansdr, huijsvrouwe van Boudins Asuerus*

2.372 Verandering huwelijkse voorwaarden Frans Dignuss en Cornelia Smalleganghe⁵⁹²

(Type acte:) *renunciatie oft Irritatie van huwelicxe voorwaerde onder conditie, Vide supra pag. 392 et Prothocoll B, pag. 360, 403 et C pag. 230*

Compareerde Franchois Dignusz ende Cornelia Smalleganghe Cornelisdr, tsaemen wettelijck in huwelijke vergadert. De nalatenschap zal voortan gemeene ende onverdeijlt zijn. Aldus ter Goes t'haeren comparantens huijse aen de marckt, ter presentie van Willem Dignusz. d'Eversdijck en Henrick Adriaensz Boutsz, clercq van Matheus Cornelisz Smalleganghe.

2.373 Einde Protocol A⁵⁹³

Hiermede es deurgelopen 't Jaer 1587 ende eentsaementlijck gheabsolveert ende ghereijndt dit Jeghenwoordich Prothocoll A.

Illi qui est A (MPS : Alpha) et O (MPS : Omega) Principium et finis, qui est, qui erat et qui venturus est, fit Gratiarum actio, Gloria et Imperium. In secula secularum. Amen.

(tekeningetje van afnemende maan) Donet miseris Luna / Psal. 71 Deus Indic.

Dan volgt een inhoudsopgave, die hier niet is opgenomen.

Corte tabula oft Register van den gheenen Die in dit prothocol eenighew Acte gepasseert ofte hen ijjet raeckende es, gestelt es bij A, B, C (op voornamen).

⁵⁸⁹ RAZE 2038, fol 484, 26-12-1587

⁵⁹⁰ RAZE 2038, fol 484, 30-12-1587

⁵⁹¹ RAZE 2038, fol 484, 30-12-1587

⁵⁹² RAZE 2038, fol 485, 31-12-1587

⁵⁹³ RAZE 2038, fol 485, 31-12-1587

